GEORGES BATAILLE



EROTİZM

FİKİR KİTAPLARI SERİSİ 1

EROTİZM

GEORGES BATAILLE

GEORGES BATAILLE

EROTİZM

Çeviren:
Mehmet Mukadder YAKUPOĞLU

ISBN 975-7869-00-7

© BİLKAMAT BASIM SANAYİ LTD. ŞTİ., 1993

Türkçe çevirinin tüm yayın hakkı saklıdır.
Tanıtım için yapılacak alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmadan hiç bir yolla çoğaltılamaz.

1. BASKI 3000 Adet
Ankara, 1993

Adres Bestekâr Sokak 17 / 4 Kavaklıdere 06660 ANKARA
Tel 418 17 53 Faks : 418 66 17

Dizgi Editörü : *Cevdet KALELİ*

Kapak Düzeni : *Emel ULUDAĞ / **KANO***

Baskı :
ONUR YAYINCILIK Tel : 230 58 52 - 229 71 54 Fax : 230 58 52
Necatibey Cad. 72/6 06430 Kızılay / ANKARA

ÇEVİRENİN KİTAP HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

Georges Bataille, 20. yüzyıl Fransız düşün dünyasının en orijinal temsilcilerinden biridir. Kendisi ve düşünceleri ile ilgili bilgileri kitabın sonunda bulabilirsiniz.

Ben bu kısa yazıda, yazarın "Erotizm" adlı eseri ile ilgili bazı saptamalarda bulunacağım. Bu kitap bence, herhangi bir yönlenme ve koşullanma olmadan doğrudan okunmalıdır. Çünkü bu orijinal eser insan ruhuna doğrudan seslenmektedir.

Her insan doğuşundan itibaren yasaklarla donatılmış bir cinsellikle başbaşa bir yaşam sürdürür. İnsan cinselliği ölümle son bulur. Erotizm, içinde yasakları taşımasına rağmen, birey için en önemli özgürlük ve mutluluk alanıdır. İşte burada G.Bataille, insanın cinsellik ile neden başının belada olduğunu, derin antropolojik, sosyolojik ve psikolojik bilgisi ile açığa çıkarmaya çalışıyor. Bu bilgileri özümsemeden insanın erotizmle aradığı amaçlara ulaşamayacağını göstermek istiyor.

Okuyucunun kendi içsel deneyimlerini bu kitabın sunduğu fikirlerle değerlendirmesi belki de bu eserin en büyük amacıdır. Eser bir anda insanın en karanlık, en anlaşılmaz dünyasının içine dalıyor. Birbirine tamamen zıt görünen olgular birdenbire birleşiyor ve tekrar ayrılıyorlar. İnsanın tüm ta-

rihi boyunca içindeki uzlaşmaz zıtlıkları hangi sosyal kurumlarla çözmeye çalıştığını tüm yönleriyle vermeye çalışan yazar, okuyucuyu büyük bir serüvene sürüklüyor. Bu serüvenin ana teması, erotizm ve ölüme bağlı şiddettir.

Bu kitap, bilimsel ve analitik bir eser değildir. Sorunlarına kesin formüllerle açıklama ve yanıt arayanlara bu kitap uygun değildir. Hele yaşamdan soğumuş olanlara hiç uygun değildir.

Yazar okuyucuyu bir savaşıma sürüklemektedir. Erotizmin neden insanın içinde büyük bir yer işgal ettiği konusunda önemli ipuçları vermektedir. Dış görünüş olarak anlaşılmaz görünen bazı garipliklerin ne kadar anlamlı göstergeler olduğunu açığa çıkarmaktadır.

"Erotizm" eser olarak son derece heyecan vericidir. Her sayfada sizi süprizler beklemektedir. Tüm düşünce kalıplarınızı değiştirmeye zorlamaktadır. Bu kitap sizin ne kadar dar kalıplar içinde yaşadığınızı gösterecektir.

Okuyucular için eserin en büyük avantajı, istenildiği gibi okunmasıdır. İstenilen her bölümden başlanılabilir. Çünkü aynı konu değişik görünüşler altında yeniden ele alınmıştır.

İnsanoğlu tüm tarihi boyunca ve bugün yasaların ve şiddetin baskısı altındadır. İşte bu baskının karşısında bireyin en önemli çıkış alanı erotizmin özgürleştirici dünyasıdır. Yaşamımızı sürekliliğe götüren olgu, sevgililerimizle tüm baskılardan uzak başbaşa kalmamızdır. Yoksa medyanın sunduğu yapay dünya değildir.

En büyük arzum, bu kitabı yüksek bir bilinç ve heyecanla okuyacak kişilerin sayısının tatmin edici olmasıdır.

ÖNSÖZ

İnsan ruhu, en şaşırtıcı buyrukların etkisi altındadır. Sürekli kendinden korkar. Erotik davranışları onu dehşete düşürür. Azize, zevk düşkününden ürküntü ile kaçar; kendi ile onun itiraf edilemez tutkularının aynı olduğunu bilmez.

Bununla beraber; azizeden, zevk düşkününe kadar değişkenlikler gösteren insan ruhunun bütünlüğünü araştırmak olanaklıdır.

Öyle bir bakış açısının içine giriyorum ki bu değişkenlikleri aynı çizgide görüyorum. Onları birbirine indirgemeye çalışmıyorum ama, bir değişkenliğin diğerine karşı olumsuz görüntüsünün ötesinde bir kesişme olanağını yakalamaya çalışıyorum.

İnsanın kendisini ürküten bir olguyu kontrol edemeden çok az miktarda bile ışık saçma şansı olduğunu sanmıyorum. Bunu erotizm ve ölümün mekanik bir düzen içine girdiği ve artık korkmak için hiçbir nedenin kalmadığı bir dünyayı istemek anlamında söylemiyorum. Fakat insan kendini tedirgin eden olguyu aşmalı ve ona karşıdan bakabilmelidir.

Ben sadece benden önce başkalarının açtığı yolda ilerlemekle yetiniyorum.

Erotizm, bugün yayınladığım bu eserden çok önceleri ciddi bir insanın basit bir seviyeye düşmeden açıklıyamayacağı bir olgu olduğu şeklindeki değerlendirilmesinden kurtulmuştur.

Uzun zamandan beri insanlar erotizm hakkında hiçbir kaygı duymadan uzun uzun konuşmaktadırlar. Aslında bahsettiğim konular biliniyor. Benim yapmak istediğim olguların çeşitliliği içindeki bütünlüğü araştırmaktan ibaret olup davranışlar toplamından düzenli bir çizelge çıkarmaya çalışmaktır.

Düzenli bir bütünlüğün araştırılması bilimin çalışmaları ile benimkini karşı karşıya getiriyor. Bilim, diğerlerinden ayıklanmış bir sorunu inceler. Daha sonra özel çalışmaları biriktirir. Bence erotizmin, insanlar için bilimin ulaşamıyacağı bir anlamı vardır. Erotizm, onu gözönüne alan insan gözönüne alınmadan ele alınamaz. Özellikle çalışmanın ve dinlerin tarihlerinden bağımsız olarak incelenemez.

Aslında bu kitabın konuları çoğu zaman seksüel olgudan uzaklaşmaktadır. Diğer taraftan bu kitapta bahsettiğim konulardan daha az önemli olmayan sorunları bir yana bıraktım.

Bu eser iki bölümden oluştu. Birinci bölümde birbirleriyle bağlantılı olarak erotizm açısından insan yaşamının değişik yanlarını sistematik olarak sundum.

İkinci bölümde, aynı sorunu incelediğim birbirinden bağımsız çalışmaları topladım.Toplamın bütünselliği tartışılmaz bir gerçektir. Birinci bölümün konuları ve çeşitli bağımsız incelemeler, savaş ile bu yıl (1957) arasında aynı zamanlarda yazılmıştır. Bu yazım şeklinin şöyle bir sakıncası olmuştur: tekrarlar önlenememiştir. Özellikle ikinci bölümde belirtilen konular birinci bölümde bir kez daha ele alındı. Bu yazım bi-

çimi eserin genel yapısına uygun olduğu sürece daha az rahatsız edici oldu. Bu eserde ayrı ele alınmış her sorun tüm sorunu içine almaktadır. Bir açıdan bu kitap, sürekli değişik görüşlerle yeniden ele alınan insan yaşamının tamamına bir bakış olarak değerlendirilebilir.

Böyle genel bir bakış için dikkat kesilmiş gözler... Hiçbirşey genel bir perspektif içinde, delikanlılık çağımın saplantısı olan imgeyi, Tanrı imgesini bulabilme olanağı kadar beni ilgilendirmemiştir.Tabii ki gençliğimin inanışına geri dönmüyorum. Fakat kafamıza taktığımız bu terkedilmiş dünyada insan tutkusunun tek bir nesnesi vardır. Bu nesnenin değişik görünüşleri vardır ve onu ele alış yöntemlerimiz farklıdır. Fakat bu görünüşlerin anlamına ancak aralarındaki derin bağlantıyı saptadığımızda girebiliriz.

Bu eserde, Hristiyanlık dininin ve erotik yaşamın dinamiklerinin kendi bütünlükleri içinde ortaya çıktıkları olgusu üzerinde durmak isterim.

Eğer sadece bu kitabın yolaçtığı sorunları ele alsaydım bu kitabı yazmazdım. Burada şunu ifade etmek isterim ki benim çalışmalarıma öncülük eden Michel Leiris'in "Boğa Güreşinin Aynası" adlı kitabıdır. Bu kitapta erotizm bilimsel bir nesne olarak değil, tutkunun ve özellikle şiirsel bakışın nesnesi, yaşam eylemine bağlı bir deney olarak ele alınmıştır. Özellikle "Boğa Güreşinin Aynası" adlı eserden dolayı bu kitabın Michel Leiris'e ithaf edilmesi gerekmekteydi.

Bu kitabın yazılması için gerekli dokümanları temin eden ve bu amaçla özenli ve etkin destek veren çok sayıdaki dostuma duyduğum bağlılığı belirtmek isterim. Bu dostlarımın isimleri: Jacques-André Boissard, Henri Dussat, Théodore Fraenkel, Max-Pol Fouchet, Jacques Lacan, André masson,

Roger Parry, Patrick Waldberg ve Blanche Wiehn.

Kendilerine belgelerin bir kısmını borçlu olduğum M.Falk, Robert Giraud ve fotoğrafçı Pierre Varger'i tanımıyorum.

Gösterdikleri özenin kökeninde, çalışmalarımın konusu ve kitabımın yanıtladığı gereksinim duygusunun yattığından şüphe etmiyorum.

Eski arkadaşım Alfred Métraux'un ismini daha belirtmedim. Bana verdiği destekten genel olarak sözetmek istiyorum. Bana sadece Birinci Dünya Savaşı'nı izleyen yıllarda dinler tarihi ve antropoloji konusunda yol göstermedi, ayrıca yasak ve ona karşı gelme konusundaki düşüncelerimden emin olmamda onun bu konudaki tartışılmaz büyüklüğünün etkisi olmuştur.

GİRİŞ

Erotizm için, ölüme kadar yaşamın olumlanmasıdır, (x) diyebiliriz. Bu bir tanım değildir ama bu formül erotizmin anlamını başka bir tanımlamadan daha iyi vermektedir. Eğer kesin bir tanım gerekseydi, üremenin cinsel yapısından başlamak gerekecekti ve erotizm de bu faaliyetin özel bir şekli olarak belirtilecekti. Üreme amaçlı cinsel faaliyet cinsel yaşamlı hayvanlarda ve insanda görülmektedir. Ama sadece insanlar cinsel yaşamlarını erotik bir etkinliğe çevirmişlerdir. Erotizm, üremenin doğal amacı çocuk sahibi olma kaygısından ayrı psikolojik bir araştırmadır. Bu basit tanımdan, en başta bahsettiğim erotizmin ölüme kadar yaşamın olumlanmasıdır, formülüne geliyorum. Aslında erotik etkinlik, üreme endişesinden bağımsız psikolojik araştırmanın nesnesi olarak yaşamın canlanması olmasına karşın ölüme de uzak değildir. Burada o kadar büyük bir çelişki var ki fazla beklemeden bu düşüncemin varlık nedenini destekler görünen iki metni iletiyorum:

"Giz maalesef çok açık diyor, Sade. Kötülüğe biraz bulaşmış her ahlaksız (xx) cinayetin duygular üzerindeki egemenliğinin ne kadar büyük olduğunu bilir."

Aynı kişi daha yalın olarak şunu yazıyor:

"Ölümle haşır-neşir olmanın en iyi yolu onu ahlaksız bir fikirle bağdaştırmaktır."

Düşüncemin varlık nedenini destekler görünen olgudan bahsetmiştim. Aslında Sade'ın düşüncesi bir sapıklık olabilir. Belirtilen eğilimler insanın doğasında çok ender olmamasına rağmen, bunların sapık duygular olduğundan bahsedilebilir. Buna rağmen, cinsel arzu ile ölüm arasında bir bağlantı ortaya çıkmaktadır. Cinayetin görülmesi veya hayal edilmesi en azından hastalarda cinsel arzuyu uyandırmaktadır. Hastalığın bu ilişkinin nedeni olduğu fikri ile kendimizi sınırlandıramayız. Bu gerçek, kötülük kavramıyla sınırlandırılamaz. Hatta bu gerçeğin ölüm ve yaşam betimlemelerimizin temelini oluşturduğu düşüncesindeyim. Çoğu zaman varlığın insanda tutku dışında oluştuğu izlenimi vardır. Ben aksine varlığın bu tutku eylemlerinin dışında düşünülemiyeceğini söyleyeceğim

Şimdi felsefik bir düşünceden yola çıkacağım için özür diliyorum.

Genelde felsefenin hatası yaşamdan uzaklaşmaktır. Fakat hemen bu konudaki tasanızı yoketmek istiyorum. Şu an sunacağım düşünce içten şekliyle yaşama dairdir. Bu düşünce, bu kez üreme açısından ele alınan cinsel etkinliğe aittir. Üremenin erotizme karşı olduğunu söylemiştim. Erotizmin, erotik hazzın amaç olarak üremeden bağımsız olması, olarak tanımlanması doğru ise de üremenin temel anlamı erotizmin anahtarını verir.

Üremede birbirinden ayrık (xxx) varlıklar sözkonusudur

Üremeye katılan varlıklar birbirinden ayrıdır ve üremiş varlıklar hem üredikleri varlıktan hem de birbirlerinden farklıdırlar. Her varlık diğerlerinin hepsinden farklıdır. Doğumu, ölümü ve yaşamındaki olayların diğerleri için bir anlamı olabilir ama bunlar doğrudan ancak varlığının kendisini ilgilendirir. Bir varlık yalnız doğar, yalnız ölür. Bir varlık ile diğeri arasında bir uçurum, bir kesinti vardır.

Bu uçurum siz dinleyenler ve konuşan ben arasında vardır. İletişim kurmaya çalışıyoruz ama aramızdaki hiçbir iletişim temel farklılığı yokedemez. Eğer siz ölürseniz, ölen ben değilimdir. Bizler, siz ve ben birbirinden ayrı varlıklarız.

Fakat bizi ayıran bu uçurumu kafamda canlandırabilirim. Bu uçurum derindir ve bunu yokedecek bir yol göremiyorum. Birlikte sadece bu uçurumun başdöndörücülüğünü hissedebiliriz. Bizi büyüleyebilir. Bu uçurum ölümdür ve ölüm başdöndürücüdür ve büyüleyicidir.

Şimdi birbirinden ayrı biz varlıklar için ölümün, varlığın sürekliliği anlamına geldiğini kanıtlamaya çalışacağım. Üreme, varlıkların birbirlerinden ayrı olmalarına yolaçıyor ama onların sürekliliğini ortaya koyuyor daha doğrusu üreme öz olarak ölüme bağlanıyor. Ölümden ve varlıkların üremesinden sözederek, büyüleyici olan -ki bu büyülenme erotizmi yönlendiriyor- ölüm ve varlıkların sürekliliğinin özdeşliğini kanıtlamaya gayret edeceğim.

Özünün alabora olduğu temel bir karışıklıktan sözedeceğim. Fakat daha önce yola çıkacağım olgular ilgisiz görünmek zorundalar. Bu olgular objektif bilim tarafından ortaya

çıkarılmıştır. Bunlar görünüşte bizi ilgilendiren olgulardan farklı değildir ama uzaktan bakıldığında bizi özellikle heyecanlandıracak yapıya sahip değildir. Bu görünüşteki önemsizlik aldatıcıdır ama ben öncelikle sanki sizi yanılgıdan kurtarma niyetim yokmuş gibi olguyu tüm basitliğiyle açıklamaya çalışacağım.

Bildiğiniz gibi canlı varlıklar iki şekilde ürerler. Basit varlıklar sekssiz bir üremeye tabidir. Buna karşın daha karmaşık varlıklar seksüel olarak üremektedirler.

Sekssiz üremede, basit varlık, büyümesi belli bir noktaya geldiğinde hücre bölünmesine tabi olur. İki çekirdek meydana gelir ve bir varlık iki varlığa dönüşür. Fakat ilk varlığın ikincisini doğurduğunu söyleyemeyiz. İki yeni varlık birincisinin ürünleridir. Birinci varlık yokolmuştur. Aslında ölmüştür çünkü yeni oluşan iki varlığın hiçbirinde yaşamamaktadır. Ölen varlık, seksüel hayvanlar gibi çürümüyor ama varlığı sona eriyor. Ayrı bir varlık olarak değerlendirildiği ölçüde varlığı yokoluyor. Yalnız, üremenin bir noktasında süreklilik olmuştur. Birin ikiye dönüştüğü bir nokta vardır. İki olduğunda her iki varlık birbirinden ayrıdır. Fakat iki durum arasındaki geçişte bir süreklilik anı vardır. Birinci varlık ölüyor ama ölümünde iki varlığın sürekliliğini sağlayan bir an vardır.

Bu süreklilik, can çekişmesi ve yokoluşu prensip olarak üremesinden bağımsız olan seksüel varlıkların ölümlerinde görülmez. Fakat aynı sekssiz üremede olduğu gibi vücut hücrelerinin bölünmesinin sözkonusu olduğu seksüel üremede, süreksizden sürekliye yeni bir geçiş şekli ortaya çıkar. Spermatozoid ve yumurta süreksiz varlıkların ilk halidir, fakat birleşirler, sonuçta ayrık varlıkların yokolmasından, ölümlerin-

den yeni bir varlığın ortaya çıkması ile kendi aralarında bir süreklilik oluşur. Yeni varlığın kendisi süreksizdir ama içinde ayrı varlıkların herbiri için ölümcül birleşmeyi, sürekliliği taşır.

Anlamsız görünen fakat yaşamın tüm şekillerinin temelindeki bu değişiklikleri aydınlatmak için sizden bir an varlığınızın tam olarak ikiye bölündüğü durumu hayal etmenizi istiyorum. Artık yaşamıyorsunuz çünkü bu iki varlık şimdiki varlığınızdan tamamen ayrı olacak. Sizle aynı olabilmesi için yeni oluşan iki varlığın birbirlerine zıt olmayıp birbirinin aynı olması gerekirdi. Burada hayal etmenin zorlandığı bir tuhaflık vardır. Buna karşın spermatozoid ve yumurtanın birleşmesine benzer bir birleşmeyi kendinizle bir benzeriniz arasında hayal etseniz fazla zorlanmadan olacak değişikliği gözönüzün önüne getirebilirsiniz.

Bu kabataslak hayalleri kesin bir sonuç çıkarabilmek amacıyla telkin etmiyorum.Parlak bilinçlere sahip bizler ile bahsettiğim küçücük varlıklar arasında hatırı sayılır bir fark vardır. Bununla birlikte sizi, bu küçücük varlıklara sadece dışarıdan bakmak, sanki onları içimizde yaşamıyan varlıklar gibi görmek alışkanlığına karşı uyarmak isterim. Sizler ve ben varlıkların içinde varolduk, bir köpek, bir böcek veya daha küçük bir varlık da aynı şekilde varlıkların içinde varoldular. Ne kadar basit bir varlık olursa olsun içeride varolabilmek için bir yol yoktur. İçeride varolabilmek ancak kompleks bir gelişmenin sonunda olabilmiştir. Eğer küçük varlıkların içeride varolabilme şansları olmadıysa hiçbir olgu bunları içeride oluşturamaz.

Bu hayvancıklar ile bizler arasında fark büyüktür. O hal-

de size önerdiğim hayallerin kesin anlamlar taşıması olanaksızdır. Sadece yaşamımızın temelinde olan küçük değişiklikleri paradoksal bir boyutta ortaya koymak istedim.

Temelde, sürekliden süreksize, süreksizden sürekliye geçişler vardır. Bizler süreksiz varlıklarız ve anlaşılmaz bir serüvende yalnız olarak ölen bireyleriz ama kaybedilen sürekliliğe özlem duyarız. Ölümlü ve rastlantısal bireyler olma durumumuza çok zor dayanmaktayız. Aynı zamanda bu ölümlü süre için korkulu bir arzuya sahibiz ve bizi varlığa bağlayan ilk sürekliliğin saplantısını taşıyoruz.

Bu özlemin yukarıda bahsettiğim verilerin bilinmesiyle hiçbir ilgisi yoktur. Bir kişi, en basit varlıkların birleşmesini ve ayrılmasını bilmeyen dalgaların içinde kaybolan bir dalga şeklinde varolmadığından acı duyabilir. Fakat bu süreklilik özlemi insanlarda erotizmin üç şeklini yönlendirir.

Bedensel, kalpsel ve kutsal erotizm olarak adlandırılabilecek bu üç şekilden sırasıyla bahsedeceğim. Bunlardan, erotizmde varlığın yalnızlığını, süreksizliğini derin bir süreklilik duygusuyla değiştirebilme sorunu olduğunu kanıtlama amacıyla sözedeceğim.

Kalpsel veya bedensel erotizmin ne anlama geldiğini görmenin kolay olmasına karşın kutsal erotizm fikri daha az bilinmektedir. Tüm erotizmin kutsal olduğu ölçüde yukarıdaki ifadenin anlamı belirsizleşmekte ama kutsal dairenin içine girmeyen bedenlere ve kalplere rastlıyoruz. Yaşanan dünyanın ötesinde sistematik olarak aranan, varlığın sürekliliğinin araştırılması, batıda alışılmış şekliyle dinsel bir girişimi göstermesine karşın; kutsal erotizm, Tanrının araştırılması, daha

doğrusu Tanrı aşkı ile karışmaktadır. Fakat doğu, benzer araştırmayı Tanrı imgesini sözkonusu etmeden yapmaktadır. Özellikle Budizm bu fikirden hareket etmektedir. Nasıl olursa olsun, şu andan itibaren kendi araştırmamın anlamı üzerinde durmak istiyorum. İlk bakışta faydasız olarak felsefik ve garip gözükebilen bir kavramı sunmaya gayret ettim. Bu kavram varlığın süreksizliğine karşı süreklilik kavramıydı. Bu kavram olmadan erotizmin genel anlamı ve oluşumlarının bütünlüğünü kavramanın olanaksız olduğunu söylemeliyim.

Üreme eğilimindeki küçük varlıkların sürekliliği ve süreksizliği üzerindeki açıklama ile yapmak istediğim, erotizmi her zaman içine battığı karanlıktan çıkarmaktır. Şu an için erotizmin, ortaya çıkarmaya çalıştığım bir sırrı var. Bu sırrı ortaya çıkarmak, en derine gitmeden, varlığın kalbine gitmeden olanaklı mıdır?

Küçük varlıkların üremesi üzerine olan biraz önceki görüşlerin anlamsız ve önemsiz olduğunu kabul etmek zorundayım. Onlarda erotik eylemleri ne olursa olsun harekete geçiren temel şiddet hissi eksiktir. Özellikle erotizm alanı, şiddetin ve ırza geçmenin alanıdır. Buna karşın küçük varlıkların süreksizlikten sürekliliğe geçiş dönemlerini düşünelim. Bu durumların bizim için ne anlama geldiğini düşünürsek varlığın süreksizlikten koparılmasını her zaman en şiddetli durum olduğunu anlarız. Bizim için en şiddetli olan, süreksiz varlıklar olan bizleri yaşadığını görme inadından kurtaran ölümdür. Kalp, içimizdeki süreksiz varlığın birden yokolacağı fikrine yabancıdır. Üremeye katılan hayvancıkların eylemlerini kalbimize özümsetmek kolay değildir ama bu varlıklar ne kadar küçük olursa olsun onlardan oluşan varlığı herhangi bir şiddet

eylemi olmadan düşünemeyiz. Tam anlamıyla sözkonusu olan, süreksizlikten sürekliliğe geçişteki temel varlıktır. Sadece şiddet ve ona bağlı ismi konamayan düzensizlik ancak herşeyi harekete geçirebilir. Sessizlikte oluşmuş varlığa tecavüz olmadan, birbirlerinden tamamen ayrı varlıkların diğer bir varlığa tecavüzü olmadan, birbirlerinden tamamen ayrı varlıkların diğer bir varlığa dönüşmesini gözönüne getiremeyiz. Üremedeki hayvancıkların bulanık geçişlerinde bulduğumuz, sadece bedenlerin erotizmiyle soluğumuzu kesen şiddetin kaynağı değildir. Ayrıca bu şiddetin bizim için derin olan anlamı ortaya çıkmaktadır. Eşlerin varlıklarının tecavüze uğraması sözkonusu değilse, ölümün ve cinayetin sınırındaki tecavüz olgusu kabul edilmiyorsa bedenlerin erotizmi ne anlama gelmektedir?

Kalbin bulunmadığı bir yerde, erotizmin ortaya koyduğu etkinliğin amacı varlığın en derin özüne ulaşmaktır. Normal bir durumdan erotik zevk durumuna geçiş, süreksiz bir düzende oluşmuş bir varlığın göreceli olarak içimizde erimesini varsayar. Bu erime terimi, erotik etkinliğe bağlı olarak eriyen yaşam ifadesine uygundur. Varlıkların erimesi eyleminde, erkek eş prensip olarak etken, dişi eş edilgen rol oynarlar. Özellikle dişi eş oluşan varlık olarak eriyen taraftır. Fakat erkek eş için edilgen tarafın erimesi tek bir anlama gelir: erime noktasında iki varlığı birbirine karıştıran birleşmeyi hazırlar. Erotik etkinliğin bir tek prensibi vardır: normal durumda oyunun bir tarafı olan varlığın yapısını imha etmektir.

Belirgin davranış, çıplak olmaktır. Çıplaklık, kapalılığın daha doğrusu ayrık varoluş durumunun zıttıdır. Çıplaklık, varlığın kendisine dönmesinin ötesinde olabilir bir süreklilik

arayışını ortaya çıkaran bir iletişim durumudur. Bedenler, bizde edepsizlik duygusunu uyandıran gizemli davranışlarla sürekliliğe açılırlar. Edepsizlik, kabul edilmiş ve dayanıklı bir benliğe sahip olmaya uygun bedensel bir durumu bozan bir düzensizliği ifade etmektedir. Diğer taraftan, birbirinin içine giren ve kaybolan dalgaların gel-gitine benzer birleşmenin içinde hareket eden organların oyununda benliği kaybetme vardır. Bu benliği kaybediş ancak, onun yokoluşunu bildiren ve bu yokoluşun simgesi olan çıplaklıkta tamdır. İnsanların büyük bir kısmı, eğer özellikle erotik etkinlik çıplaklığı izlerse, bu durumun bilinmesinden çekinirler. Çıplaklığın, tam bir anlamı olduğu uygurlıklarda ele alındığı şekliyle bir put olmasa bile ölümle en azından bir eşanlamlığı vardır. İlkçağda erotizmin kaynağı olan yoketme, aşk yapma ile kurban etmeyi birbirine yaklaştıran bir unsurdu. Günlük gerçeğin ötesi ile varlıkların birleşmesine değinen kutsal erotizmden bahsedeceğim zaman kurban etmenin anlamı üzerinde duracağım. Fakat şimdiden, ilk yoketme eylemi ile oluşan süreklilikte kaybolurken, tüketim sürecinde, erotizmin dişi tarafının bir kurban gibi görüldüğü olgusu üzerinde durmak istiyorum.

Bu karşılaştırmanın değerini azaltan olgu, sözkonusu yoketme eyleminin öneminin az olmasıdır. Eğer tecavüz olgusu eksikse, erotik etkinlik bütünlüğünü kazanamamaktadır. Bununla birlikte gerçek yoketme, daha doğrusu öldürme, ırza geçme ile oluşan erotizm kadar tam bir erotizm şekli olmayacaktır. Romanlarında, Marquis de Sade'ın, cinayetin erotik coşkunluğun tepe noktası olduğu, şeklindeki betimlemesinin sadece şu anlamı vardır: biraz önce taslak olarak belirttiği eylemi en son noktasına götürmekle, zorunlu olarak erotizmden ayrılmaktayız. Normal davranıştan isteğe geçişte, ölümün te-

mel bir büyülemesi vardır. Erotizmde sözkonusu olan, herzaman oluşmuş yapıların bozulması olgusudur. Tekrar ediyorum: sözkonusu olan, biz bireylerin ayrık (süreksiz) düzenini kuran sosyal yaşam biçimlerinin bozulmasıdır. Fakat üremeden daha az olmak üzere erotizmde, Sade'a inat süreksiz (ayrık) yaşam yokolmaya mahkum değildir: sadece bir sorun olarak ortaya çıkmaktadır. En son noktaya kadar bu yaşam allak-bullak olmak zorunda kalmıştır. Sadece, ayrık varlıkların ölümü ile gerçekleşebilecek sürekliliğin yaşamı alıp götürmemesi koşuluyla süreklilik arayışı vardır. Süreksizlik üzerine kurulu bir dünyanın izin verdiği ölçüde sürekliliği sokabilmektir sözkonusu olan. Sade'ın sapıklığı bu olanağı aşmaktadır. Bu sapıklık az sayıda varlığı cezbetmiş ve bazıları bunu sonuna kadar götürmüşlerdir. Fakat normal insanlar için, sadist eylemler temel davranışlardan aşırı bir sapma olarak görülmüştür. Bizi heyecanlandıran eylemlerde ürkütücü bir aşırılık vardır. Bu aşırılık eylemin anlamını aydınlatmaktadır. Fakat bu aşırılık, korkunun bizi perçinlediği bireysel süreksizliğin parçalanması olan ölümün bize yaşamdan daha üstün bir gerçek gibi sunulduğunu aralıksız anımsatan korkunç bir işaretten başka birşey değildir.

Bedensel erotizmin uğursuz ve ağır bir tarafı vardır. Bireysel ayrıklığı korur ve bu erotizm her zaman edepsiz bir bencilliğin yönündedir. Kalpsel erotizm daha özgürdür. Görünüşte bedensel erotizmin maddeciliğinden ayrılıyor ise de çıkış noktası bedensel erotizm olup aşıkların karşılıklı sevgileri ile sağlamlaşan bu tip erotizmdir. Kalpsel erotizm, bedensel erotizmden tamamen ayrılabilir ama insanların büyük çeşitliliğinde istisnalar olarak kalacaklardır. Temelde aşıkların tutkusu, bedenlerin birbirleriyle birleşmesini ahlaksal sempati-

nin içine sürükler. Tutku birleşmenin giriş bölümüdür ve birleşmeyi uzatır. Tutku onu hisseden için bedenlerin arzusundan daha şiddetli bir anlam taşıyabilir. Beraberinde mutluluk umutlarını getirmesine rağmen tutkunun kargaşa ve rahatsızlığa neden olduğunu hiçbir zaman unutmamalıyız. Mutlu tutku bile o kadar şiddetli bir karışıklığa neden olur ki mutluluk haz duyulmasını sağlamadan önce çok büyük olduğu için karşıtına yani acıya benzer. Tutkunun özü, iki varlığın süreksizliğini mükemmel sürekliliğe dönüştürmektir. Bir güven duygusunun sürüklediği sakin bir mutluluk ancak, ondan önceki uzun bir acının yatıştırılmasıyla anlam kazanır. Çünkü aşıklar için, birbirlerini bağlayan içten sürekliliğin çılgın hayranlığından zevk alma yerine, uzun süre birbirini görmeme daha büyük şanstır.

Acı çekme şansı ne kadar büyük olursa o kadar, acının sevilen varlığın tam anlamını ortaya çıkmasını sağlaması kolay olur. Sevilen varlığa sahip olma ölüm demek değildir ama ölüm bu araştırmanın içindedir. Eğer aşık sevdiği varlığı elde edemezse, bazen onu öldürmeyi düşünür; çoğu zaman onu öldürmeyi kaybetmeye tercih eder. Diğer durumlarda kendi ölümünü arzular. Bu büyük öfke içinde sözkonusu olan sevilen varlık içinde süreklilik duygusunu yakalamaktır. Bedensel birliğin ötesinde kalplerin birliğini de içine alan tarifi zor uygunlukları varsayan aşık sadece sevdiği varlığın, ayrık (süreksiz) varlıkların sürekliliğini, iki varlığın tam bütünleşmesini sağlıyacağına inanır. Tutku bizi acıya götürür çünkü tutku aslında olanaksızı ve rastlantısal koşulların yüzeysel olarak uyumunu arar. Bununla birlikte acıya bir çıkış yolu sağlar. Süreksiz varlığımızın içindeki yanlızlığımız nedeniyle acı çekiyoruz. Tutku bize sürekli şunu söyler: eğer sevdiğine sahip

olursan, yalnızlığının gırtlakladığı kalbin sevdiğininkiyle tek kalp olacaktır. Tutkunun içinde bu birleşme imgesi vücut bulur, bazen delice bir şiddetle her aşık için değişik bir yapı kazanır. Tasarısınının ve imgesinin ötesinde bu çürük birleşme, kendisinde bireysel egoizmi saklarken yaşamın içine girebilir. Önemi yok. Bu çürük ve aynı zamanda derin birleşmeden çoğu zaman acı, ayrılma korkusu bilince hakim olur.

Ne olursa olsun, birbirine zıt iki olasılığın bilincine varmak zorundayız.

Eğer iki aşığın birleşmesi tutkunun eseri ise, bu birleşme ölümü, intiharı ve cinayet arzusunu çağırıyor. Tutkunun belirttiği ölümdür. Süreksiz kişinin sürekli tecavüze uğrama arzusuna cevap veren bu şiddetin altında ikili bir egoizm ve alışkanlıklar alanı başlıyor. Bu da yeni bir süreksizlik biçimi demektir. Bireysel yanlızlığın ırzına geçilmesinde, aşık için sevilen varlığın her şey anlamına geldiği imgesi ortaya çıkıyor. Aşık için sevilen varlık, dünyanın saydamlaşması demektir. Sevilen varlıkta saydamlaşan şey, ilerde tanrısal veya kutsal erotizm vesilesiyle bahsedeceklerimin içindedir. Kişisel süreksizliğin sınırlamadığı sınırsız ve tam varlıktır sevilen kişi. Bir anlamda sevilenin varlığı vasıtasıyla varlığın sürekliliğinin bir kurtuluş olarak görülmesidir. Bu görüntüde bir saçmalık, ürküntü verici bir karışıklık var. Fakat bu acı, karışıklık ve saçmalıktan mucizenin gerçeği ortaya çıkıyor. Temelde aşk gerçeğinde hiç bir şey aldatıcı değildir. Sevilen varlık aşık için evet sadece aşık için, ama önemli değil, varlığın gerçeğidir. Rastlantı, onun aracılığıyla dünyadaki karışıklığın yokolmasını, aşığın varlığın kökeninde varlığın basitliğini görmesini istiyor.

Sevilen varlığa sahip olunmasını sağlayan uygun rastlantılara dayanan kararsız olasılıkların ötesinde, insanlık ilk çağlardan itibâren rastlantıların dışında bir sürekliliğe ulaşmaya çalışmıştır. Sorun görünüşte, süreksiz varlığı varlığın sürekliliğine sürükleyen ölüm karşısında ortaya konmuştur. Bu şekilde bakış kendini hemen insan ruhuna kabul ettirmemekle birlikte, süreksiz bir varlığın yokedilmesi olan ölüm, bizim dışımızda varolan varlığın sürekliliği olgusuna dokunmamaktadır. Ölümsüzlük isteğinden söz konusu olanın ayrılık içinde yaşamın süreklileştirmeyi sağlama kaygısı olduğunu unutmuyorum ama şimdilik bu konuyu bir kenara koyuyorum. Varlığın kökeninde varlığın sürekliliği olduğu, ölümün bu gerçeği bozmadığı ve bozamadığı ve varlığın sürekliliğinin ölümden bağımsız olduğu ve aksine ölümün bu sürekliliği ortaya çıkardığı olgusu üzerinde durmak istiyorum. Biraz önce erotik etkinlikle karşılaştırılabileceğini belirttiğim dinsel kurban etmenin yorumunun temelinde de bu düşüncenin olması gerektiği kanısındayım. İçine aldığı varlıkları yok eden erotik etkinlik, büyük bir devinim içindeki suların sürekliliğini anımsatan bir sürekliliği ortaya çıkarır. Kurban etmede kurbanın çıplaklaştırma ile birlikte onu öldürme vardır. (veya kurban edilen canlı değilse bir şekilde cansız nesnenin yokedilmesi vardır) Kurban ölür ve bu olaya katılanlar onun ölümünden ortaya çıkan bir unsuru paylaşırlar. Bu unsura, din tarihçilerinin de ifadesi ile kutsallık adı verilebilir. Bir dinsel törende, süreksiz bir varlığın ölümüne dikkatini yoğunlaştırmış kişiler için kutsallık olgusu varlığın sürekliliği anlamını taşır.Şiddet yüklü ölüm olgusunda varlığın süreksizlikten bir kopuşu vardır. Ölümden sonra oluşan sessizlikte tedirginliklerin ruhların hissettiği, kurbanın sağladığı varlığın sürekliliğidir. Sadece dinin

önemini ve birleştiriciliğini ortaya çıkaran durumlarda gerçekleştirilen törensel bir ölüm, genellikle dikkatten kaçan bir olguyu açığa çıkarır. Eğer kişisel olarak yaşadığımız dinsel deneylerimize inanamıyorsak, törene katılanların varlıklarının derinliklerinde oluşanları gözönüne getiremeyiz. Aslında herşey ilkellerin kurban eylemlerinin kutsallığının şimdiki dinlerin tanrısallığıyla aynı olduğu fikrine götürüyor.

Biraz önce kutsal erotizmden bahsedeceğimi söylemiştim. En baştan tanrısal erotizmden bahsetseydim daha anlaşılır olurdum. Tanrı aşkı, kutsal bir öğenin aşkından daha az şaşırtıcı ve daha tanıdık bir kavramdır. Buna rağmen, bu yolu denemediğimi tekrar ediyorum, çünkü günlük gerçeğin çok ötesinde bir içeriğe sahip olan erotizm Tanrı aşkına indirgenebilecek bir yapıya sahip değildir. Anlaşılmamayı yanlışlığa tercih ettim.

Aslında Tanrı kişiliğinin göreceli olarak ayrıklığının bir uzantısı olarak tanrısallık kutsallıkla aynıdır. Tanrı, duygusal çerçevede, bahsettiğim varlığın sürekliliğine sahip karmaşık bir varlıktır. Tanrının gözönüne getirilmesi, hem İncilsel tanrıbilimde, hem de akılcı tanrıbilimde şu an varolan bütünlükten ayrı bir yaratıcı, kişisel bir varlık şeklindedir. Varlığın sürekliliğinin bilgisine sahip olamayız ama rastlantısal olarak deneyimini yaşıyabiliriz. Bana göre sadece olumsuz deneyim dikkate değerdir. Ve bu deneyim zengindir. Unutmamak gerekir ki olumlu bir tanrıbilimle birlikte gizemsel deneyime dayanan olumsuz bir tanrıbilim vardır.

Birbirlerinden açık olarak ayrı olmamalarına rağmen, gizemsel deneyimin çıkış noktası, dinsel kurban etme olan evrensel deneyimdir. Bu deneyim, olumsuzunun kendini sınırlà-

mak olduğu entellektüel düşünce yapılarında yeri olmayan bir unsuru, nesnelerin deneyimine bağlı (ve nesnelerin deneyiminin sağladığı bilgiye dayalı) düşüncenin yönettiği dünyaya sokar. Aslında gizemsel deneyimin ortaya çıkardığı olgu nesnenin yokluğudur. Nesne ayrıklıkla (süreksizlikle) aynılaşır, buna karşın gizemsel deneyim, ayrıklıktan kopmayı gerçekleştirecek gücü bulduğumuz ölçüde bize süreklilik hissini getirir. Bunu bedensel ve kalpsel erotizmin araçlarını kullanmadan yapar. Daha doğrusu bunu istence dayanmayan araçlarla gerçekleştirir. Gerçeğe dayalı erotizm rastlantının beklentisidir, uygun koşulların, ayrı birinin varlığının beklentisidir. Gizemsel deneyimdeki şekliyle kutsal erotizm sadece hiçbirşeyin kendini rahatsız etmemesini ister.

Prensip olarak (bu bir kural değildir) Hindistan basit olarak bahsettiğim değişik yapıların birbirini izlemesini gözönüne alır. Gizemsel deneyim, ölümün yaklaştığı olgusuna, yaşa, gerçek bir deneyim için uygun koşulların kalmadığı bir zamana saklanmıştır. Pozitif dinlerin bazı yönlerine bağlı gizemsel deneyim, bazen içinde erotizmin derin anlamını ayırdettiğim, ölüme kadar yaşamın bu olumlanmasına ters düşmektedir.

Fakat zıtlık gerekli değildir. Bedensel olduğu kadar kalpsel erotizmde de ölüme kadar yaşamın olumlanması bir meydan okumadır. Yaşam varlığa giriştir. Eğer yaşam ölümlü ise varlığın sürekliliği ölümsüzdür. Sürekliliğe yaklaşım, süreklilik sarhoşluğu ölümü yönetir. İlk olarak erotizm kaygısı, süreksiz varlığın durumuna bağlı karamsar düşüncelerin unutulması gibi durumların hepsini aşar. Sonra, gençlik sarhoşluğu-

nun ötesinde, bize ölüme karşıdan yaklaşma gücü ve ölümdeki bilinmez ve anlaşılmaz sürekliliğe açılışı görebilme (ki bu erotizmin gizidir ve sadece erotizm bu gizi sürdürebilir) gücü verilmiştir.

Beni tam bir aydınlıkla izleyen kişi, erotizmin görünüşlerinin bütünlüğünde daha önce ilettiğim aşağıdaki cümlenin anlamını kavrayacaktır.

"Ölümle haşır-neşir olmanın en iyi yolu onu ahlaksız bir fikirle bağdaştırmaktır."

Söylediklerim kendi üzerine kapanma istencinin reddedilmesiyle bize açılan erotik alanın bütünlüğünü açıklamaya yaramaktadır. Erotizm ölüme açılır. Ölüm bireysel yaşama süresinin reddedilmesi olgusuna açılır. Her olasılığın sınırına getiren bu olumsuzluğu içsel bir şiddet olmadan, özümsememiz olanaklı mıdır?

Bitirirken, size yakın gelmese bile sizi götürmek istediğim yerin temel şiddet eylemlerinin kesişme kavşağı olduğunu hissetmenize yardımcı olmak istiyorum.

Gizemsel deneyimden bahsettim. Şiirden sözetmedim. Bunu entellektüel labirente girmeden yapamazdım. Hepimiz şiirin ne olduğunu hissediyoruz. Bizi oluşturuyor ama ondan nasıl sözedeceğimizi bilmiyoruz. Tanrıbilimcilerin tanrısının sürekliliği ile sonuna kadar karıştırılamaz olan süreklilik fikrini daha duyarlı hale getireceğini zannettiğim en şiddet dolu şairlerden biri olan Rimbaud'nun aşağıdaki dizelerini anımsatıyorum.

Bulundu.

Ne? Sonsuzluk

Güneşle birleşen

Denizmiş

Erotizmin her oluşumu gibi, şiir de bizi birbirinden ayrı nesnelerin birleşmesine götürüyor. Şiir sonsuzluktur. Güneşle birleşen denizdir.

(x) *Olumlanma terimini "approbation"un karşılığı olarak kullandım.*

(xx) *Ahlaksız terimi "libertin"in karşılığı olarak kullanılmıştır.*

(xxx) *"Discontinu" cümle içindeki anlamına göre bazen "ayrık" "ayrı", bazen süreklinin karşıtı "süreksiz" terimi ile Türkeçeye çevrilmiştir.*

BİRİNCİ KİTAP

YASAK VE ONA KARŞI GELME

-BİRİNCİ BÖLÜM-

İÇSEL DENEYİM OLARAK EROTİZM

Hayvansal cinselliğin zıtı olarak erotizm içsel deneyimin doğrudan yansımasıdır.

Erotizm insanın iç yaşamının görünüşlerinden bir tanesidir. Bu konuda yanılgıya çok düşüyoruz, çünkü insan arzusunun nesnesini sürekli dışarda arıyor. Fakat bu nesne arzunun içselliğini karşılıyor. Bir nesnenin tercihi herzaman kişinin bireysel zevklerine dayanıyor; bu kişi çoğunluğun tercihi olabilecek bir kadına da yönelse, söz konusu olan o kadının nesnel bir özelliği olmayıp (ki bu nesnel özellik içsel varlığımızı et-

kilemiyorsa tercih için bir ölçü olamaz) onun kavranamaz bir yönüdür. Bir anlamda, çoğunluğun tercihine uygun olsa bile insan tercihi yine de hayvanınkinden farklıdır: bu tercih insanın özü olan son derece karmaşık içsel bir devinimden kaynaklanmaktadır. Hayvanın da öznel bir yaşamı vardır ama bu yaşam cansız nesneler gibi birkez verilmiş gibidir. İnsanın erotizmi, içsel yaşamı sorunlaştırdığı için hayvan cinselliğinden ayrılır. Erotizm, insan bilincinde varlığı sorunlaştıran bir olgudur. Hayvan cinselliği de bir dengesizlik getirir ve yaşamı tehdit eder ama hayvan bu durumu bilmez. Hayvanda soruna benzer hiçbir şey görülmez.

Ne olursa olsun, eğer erotizm insanın cinsel etkinliği ise, bu ancak hayvanlarınkinden ayrı olduğu ölçüde vardır. İnsanların cinsel faaliyeti her zaman erotik değildir. Bu faaliyet, hayvansal ve ilkel olmadığı sürece erotiktir.

Hayvandan insana geçişin tartışılmaz önemi

Hayvandan insana geçişte tüm olgular bizde gizlidir. Buna rağmen biz onlardan daha savunmasızız. İnsanların aletler ürettiklerini bunları yaşamlarını sürdürebilmek için kullandıklarını ve daha sonra oldukça hızlı olarak faydasız gereksinimlerini tatmine yöneldiklerini biliyoruz. Kısaca insanları hayvanlardan ayıran olgu çalışmadır. Buna paralel olarak kendilerine, yasaklar olarak bilinen sınırlamaları getirmişlerdir. Bu yasaklar özellikle ölülere karşı davranışlarda ortaya çıkmıştır. Bu yasakların aynı zamanda veya birbirine yakın zamanlarda cinsel faaliyete de konmuş olması olasıdır. Ölüler karşısında davranışın tarihi, ölülerin çağdaşları tarafından toplanan kemiklerinin bulunmasıyla saptanmıştır.

Bununla birlikte, bize göre kafatasları daha çok antropoitlere benzeyen, tam olarak dik duruma gelememiş ve dolayısıyla tema olarak insan olmayan Neandertal insanı çoğu zaman ölülerini gömüyordu. Cinsel yasaklar, bu kadar eski zamana dayanmamaktadır. İnsanlığın ortaya çıktığı her yerde cinsel yasakların oluştuğunu söyleyebiliriz. Ama bunu söylerken tarih öncesi için elle tutulur verilerin bulunmadığını da belirtmek zorundayız. Ölülerin gömülmesinin izlerine rastlıyoruz ama en eski insanların cinsel sınırlamaları ile ilgili en ufak bir belirtiyi bulmuş değiliz.

Eski insanların çalıştıklarını biliyoruz çünkü yaptıkları aletleri bulduk. Çalışma, ölüm karşısındaki tepkiyi mantıksal olarak içerdiğine göre, cinselliği düzenleyen ve sınırlayan yasağın çalışmanın bir tepkisi olduğunu ve temel insan davranışlarının -ki bunlar çalışma, ölüm bilinci ve cinselliktir- aynı eski döneme ait olduğunu düşünmek hakkına sahibiz.

Çalışmanın ilk izleri "erken yontma taş devri'nde görülmektedir ve bildiğimiz en eski gömme işlemi "orta yontma taş devri"ne rastlamaktadır. Aslında bu dönemler bugünkü hesaplamalara göre binlerce yılı kapsamaktadır. Bu bitmeyen yüzbinlerce yıl, insanın hayvandan kurtuluşu olan tüy dökme sürecini göstermektedir. İnsan bu hayvanlıktan çalışarak, öldüğünü anlayarak ve utançsız cinsellikten erotizmin ortaya çıktığı utançlı cinselliğe geçerek çıkmıştır. Kendi benzerimiz kabul ettiğimiz ve resim yapılan mağara döneminden itibaren (geç yontma taş devri) ortaya çıkan gerçek anlamda insan, dinsel platforma oturan bu değişikliklerle oluşmuştur.

Erotizm ve nesnel unsurlara ve bu unsurların bize göründüğü tarihsel perspektife bağlı olarak iletişimi ve içsel deneyimi-

Erotizmden bu şekilde bahsetmenin bir sakıncası var. Eğer ondan insana özgü genetik bir etkinliği çıkarsaydım, erotizmi nesnel olarak tanımlamış olurdum. Ona biraz önem vermiş olsam bile erotizmin nesnel incelenmesini çoğu zaman ikinci plana bırakıyorum. Amacım aksine erotizmde insanın içsel yaşamını diğer bir deyimle dinsel yaşamını gözönüne almaktır.

Söylemiştim benim gözümde erotizm, bilinçli olarak varlığın kendini sorun olarak ortaya koyduğu bir dengesizliktir. Bir anlamda özne nesnel olarak kayboluyor ama böylece özne kaybolan nesne ile özdeşleşiyor. Eğer gerekli ise erotizm için şunu söyleyebilirim: kayboluyorum.

Şüphesiz çok ayrıcalıklı bir durum. Ama erotizmdeki istekli kayboluş aşikardır, hiçbir kimse bundan şüphe edemez. Erotizmden bahsederken başlangıç olarak nesnel düşünceleri ileri sürmüş olsam bile, amacım kaçamaksız öznel açıdan fikirlerimi açıklamaktır. Altını çizerek söylüyorum, eğer nesnel olarak erotizm eylemlerinden bahsettiysem bunun nedeni içsel deneyimin nesnel görüş açılarından bağımsız bir veri olamıyacağı gerçeğidir. Erotizmin değişik yönlerden herzaman nesnel bir yöne dayandığını saptıyoruz.

Erotizmin göstergesi ilkel olarak dinseldir ve benim eserim dinin bilimsel tarihinden çok Tanrıbilime yakındır.

Vurgulamak istiyorum: bazen ilim adamının diliyle konuşsam da bu sadece bir görüntüdür. İlim adamı, beyin anatomisti gibi dışarıdan konuşur. (Bu tam olarak doğru değildir: dinlerin tarihi dinden edinilen içsel deneyimi yokedemez.) Ben içimizdeki dinden bir tanrıbilimci gibi bahsedeceğim.

Tanrıbilimcinin Hristiyan Tanrıbiliminden bahsettiği doğrudur. Buna karşın benim bahsettiğim din, Hristiyanlık gibi bir din değildir. Şüphesiz bir dindir ama bu din diğerlerinden özel bir din olmaması nedeniyle ayrıdır. Dogmalardan, ayinlerden değil sadece her dinin ortaya koyduğu sorundan bahsediyorum: kendi hesabıma bu sorunu, Tanrıbilimcinin Tanrıbilimi ortaya koyduğu şekilde irdelemek istiyorum. Ama Hristiyanlık dini sözkonusu olmadan. Hatta Hristiyanlıktan tamamen uzaklaşmış hissederek. Erotizmin gelişmesi hiçbir şekilde din alanının dışında olmamasına rağmen erotizmle zıtlaşan Hristiyanlık, dinlerin büyük bir kısmını mahkum etmiştir. Bir anlamda Hristiyanlık dinlerin içinde en az dinsel olanıdır.

Bu düşüncelerimde tam anlamıyla anlaşılmak istiyorum.

Hiçbirinin bana mükemmel gelmediği varsayımların yokluğunu istedim. Özel bir geleneğe beni bağlayacak hiçbir şey yok. Böylece, gizemcilikte, dinsel özleme cevap verdiği ölçüde beni ilgilendiren bir varsayımın varolduğunu görmekteyim, ama bu varsayımdan, veri olarak sunulan bir inanca yol açtığı için uzaklaşıyorum. Hristiyanlığın varsayımlarının dışında, gizemci varsayımların benim gözümde, en rahatsız edici olanları, kasti olarak sırtlarını döndükleri bilimin prensiplerinin geçerli olduğu dünyadaki varsayımlardır. Kendilerine inananları, hesaplama işleminin varolduğunu bilip de toplama hatalarını düzeltmeyi reddeden kişiler haline getirmektedirler. İlim beni körleştirmiyor ve bununla birlikte hesaplama beni rahatsız etmiyor. Bana iki kere ikinin beş ettiğini söylenebilir ama bir kişi bu hesapları belirli bir amaç için yapıyorsa iki kere ikinin beş ettiğini unuturum. Hiçkimse din sorununu, ke-

sinlikçi bir kafanın reddettiği çüzümlerle ortaya koyamaz. Nesnelerden değil de içsel deneyimden bahsettiğimde bilim adamı değilimdir ama nesneler sözkonusu olduğunda bu işi bir bilim adamı gibi konunun gerektirdiği titizlikle yaparım.

Çoğu zaman, dinsel davranışın içine, dinin düşünce kolaylığı anlamına gelmesine yol açan sorunlara çok ivedi yanıtlar bulma çabası girmiştir. Bu kitaptaki ilk cümlelerim uyarılmamış okuyucularda, bilimler ve felsefe yoluyla bütün olasılıkların ortaya çıkmasını sağlayacak ve ruhu gerektiğinde öteye götürebilecek sürekli bir çabanın değil de entellektüel bir serüvenin sözkonusu olduğu düşüncesine götürmüştür.

Kim olursa olsun, herkes, ne felsefenin ne de bilimlerin dinsel soluğun ortaya koyduğu sorunu ele alamayacağını kabul edecektir. Hiçbir zaman insanlık, araştırmasının rastlantısal tutkuları, maddi isteklerin eylemlerine bağlı olduğu bu dünyada, dinin her zaman araştırdığı şeyi arayamamıştır. İnsanlık bu tutkular ve isteklerle savaşabilir, onlara aynı zamanda hizmet edebilir, fakat onlara kayıtsız kalamaz. Dinin başlattığı ve devam ettirdiği araştırmanın amacı, bilimlerinkinden daha az olmamak üzere tarihsel değişkenliklerin etkisinden kurtulmaktır. Arzuladığım deneyimden önce başkalarının dogmatik olarak verecekleri kararı beklemek zorunda olmadığımız (sağlam olmasa bile) bir zamana ulaşmış bulunmaktayız.

Bu anlamda, dinden Brahmanlık'dan bahseden bir profesör gibi değil bir Brahman'ın kendisi gibi sözedebilirim. Bir Brahman veya başka birşey olmadığım halde beni yöneten ve rahatsız eden herhangi birşey olmadan bağımsız, geleneksiz ve dinsel törensiz bir deneyimi yaşayabilmeliyim. Bu kita-

bımda, tanımlanmış dinlerin dışında, benim açımdan dinsel bir deneyim demek olan içsel deneyimi iletebilmek amacıyla, özel birşeyle ilgi kurmaksızın oluşan bir deneyimi açıklamak istiyorum.

Temel olarak içsel deneyimin oluşturduğu araştırmam, sosyoloğun, etnografın ve dinler tarihçisinin çalışmalarından kökten ayrıdır. Şüphesiz sorun, bu bilim adamları için, bir taraftan kendi çağdaşları ile ortak olan; diğer taraftan, bir noktaya kadar, incelemelerinin nesnesinin oluşturduğu dünya ile temasla değişikliğe uğramış kendi kişisel deneyimleri olan içsel deneyimden bağımsız elde ettikleri verilerle yönlenebilmelerinin olanaklı olup olmadığıdır. Onların kendi konularında, prensip olarak şunları söyleyebiliriz: içsel deneyimlerinin rolü ne kadar az olursa olsun, çalışmalarının gerçekliği o kadar yüksek olur. Bir tarihçi için derin bir deneyime sahip olmanın bir avantaj olduğuna inanmışımdır ama en iyisi bunu unutmaya çalışması ve bundan sonra dışarıdaki olguları ele almasıdır. İçsel dünyasını tamamen unutma, olguların bilgisini dış verilerinkine indirgeyemez ama ideal olan kendi gayretine rağmen bu deneyimin, bilginin kaynağının parçalanamaz olduğu ölçüde, içsel deneyime bağlanmadan dinden bahsetmenin, anlaşılmaz bir karışıklığa yol açan bir şekilde, cansız maddeyi biriktirerek yaşamsız çalışmalara sürüklediği alanlarda, etkin bir rol oynamasıdır.

Buna karşın, eğer olguları kendi deneyimimin ışığında kişisel olarak ele alırsam, bilimlerin nesnelliğini gevşetirken neyi gevşettiğimi bilirim. Nesnel metodun bana getirdiği bilgiyi keyfi olarak yasaklayamam. Benim deneyimim, sözkonusu deneyimimin içindeki nesnelerin bilgisini gözönüne alır

(Bunlar erotizmde bedenler, dinde, varolmadıklarında dinsel pratiğinin oluşamayacağı değişmez yapılar). Bu bedenler tarihsel olarak oldukları anlamın içinde bize verilmiştir (erotik değerleriyle). Bundan elde ettiğimiz deneyimi, tarihsel oluşmalarından, dıştaki görünüşlerinden ve nesnel yapılarından ayıramaz. Erotizm alanında bizi içsel olarak ayaklandıran, canlı eylemlere karşılık veren bedenimizin eylemleri, cinsel bedenlerin şaşırtıcı ve kandırıcı yönlerine bağlıdır.

Her taraftan bizi kuşatan bu kesin veriler, onlara yanıt veren içsel deneyimle zıtlaşmadıkları gibi bu veriler içsel olarak deneyim keyfiliği getirir ve eğer iç dünya bağlandığı nesnenin evrensel özelliğini taşımıyorsa onu ifade etmemiz olanaksızdır. Aynı şekilde deneyimsiz, ne dinden, ne de erotizmden sözedilebilir.

Kişiliksiz içsel deneyimin koşulları:

Yasak ve ona karşı gelmenin çelişkili deneyimi

Ne olursa olsun, deneyime yatkın olan ile olmayan incelemeleri birbirinden ayırmak gereklidir. Eğer bu ayırım yapılmazsa deneyime yatkın olan da olmayan gibi temelsiz kabul edilecektir.

Erotizm sözkonusu olduğunda (veya genel olarak din) yasağın ve ona karşı gelmenin dengesinin olmadığı zamanda içsel deneyim olanaksızdı. Dinin veya erotizmin bilinmesi, yasak ve ona karşı gelmenin eşit ve çelişik kişisel deneyimini gerekli kılmaktadır.

Bu ikili deneyim çok nadirdir. Dinsel veya erotik imgeler, kimilerinde yasaklara kimilerinde yasağa karşı gelmelere

yolaçar. Yasaklar gelenekseldir. Yasağa karşı gelmeler, yasağın zıttı doğaya dönüş şeklinde gerçekleşmiştir. Fakat yasağa karşı gelme doğaya dönüşten farklıdır. Yasağa karşı gelme, yasağı yoketmeden kaldırmaktır. Burada dinlerin gücü ile birlikte erotizmin gücü gizlidir. Eğer öncelikle yasa ve yasaya tecavüzün derin karmaşıklığı üzerinde açıklama yapmış olsaydım incelememin gelişmesini önceden bilirdim.

En baştan duyguların görüşlerimize kişisel bir yön verdiğini söylemek zorundayım. Bu zorluk geneldir: göreceli olarak içsel deneyimimin başkalarınkiyle hangi noktalarda uyuştuğunu ve hangi noktalarda onlarla iletişim kurduğunu kavramak kolaydır. İçsel deneyimlerin iletişimini engelleyen şudur: engeller onu oluşturan yasaktan, yasakla ona karşı gelme, yasağa saygı ve ihlal etmeyi birleştiren çelişkiden ileri gelmektedir.

Ya yasak sözkonusudur, bu durumda deneyim yoktur veya gizlidir, bilinç alanının dışındadır, ya da yasak sözkonusu değildir, en uygunsuz durum budur. Çoğu zaman bilim için yasak, doğrulanmamıştır, yasak patolojiktir, nevrozun yol açtığı bir olgudur. O halde dışarıdan algılanır: onu hastalık olarak değerlendirdiğimiz ölçüde bireysel bir deneyime sahip olsak bile, yasağı bilincimize yerleşmiş dış bir mekanizma olarak değerlendiririz. Bu şekilde bakış deneyi yoketmiyor ama ona küçük bir anlam veriyor. Eğer betimlenirse yasak ve ona karşı gelme psikiyatr, psikanalist veya tarihçi tarafından nesne olarak kabul edilirler.

Zeka tarafından ele alındığı şekliyle erotizm de din de bir şeydir, korkunç bir nesnedir. Erotizm ve din, onları içsel bir deneyim alanına sokmadığımız ölçüde bize kapalıdırlar. Bil-

meden de olsa yasağa teslim olursak erotizm ve dini dışarıdan tanıdığımız nesnelerle bir tutarız. Ürküntü dışında yasak incelenirse, yasağın anlamını ortaya çıkaracak karşıt isteği bulamayız. En kötüsü sistem olarak yasağı nesnel açıdan inceleyen bilimin yasakla koşullanmasına rağmen onu akılcı olmadığı ölçüde varlığını reddetmesidir. Sadece içsel deneyim onu genel bir yapı içinde ortaya çıkarmaktadır. Eğer bilimsel bir eser oluşturacaksak, nesneleri bizden ayrı oldukları ölçüde değerlendiriyoruz.: bilim adamının kendisi bile özneden ayrı bir nesnedir. Eğer erotizm mahkum edilirse, eğer ondan kurtulmuşsak herşey iyi gidiyor ama bilim, kendisinin kaynağı olan dini (dini ahlakı) mahkum ediyorsa, haklı olarak erotizme karşı eylemimizi durdururuz, ona karşı olmayarak, onu bizden ayrı bir nesne, onu birşey olarak değerlendirmekten vazgeçiyoruz. Erotizmi bizim içimizde varlığın eylemi olarak ele almalıyız.

Yasak önceleri bilimin faaliyetlerini yaptı, yasakladığı nesneyi, bilinçten uzaklaştırdı ve aynı zamanda sonucunun yasak olduğu ürküntü eylemini bilinçten sakladı. Huzursuzluğun ve huzursuz eden nesnenin uzaklaştırılması, nesnel dünyanın, eylem dünyasının rahatsız edilmemesi için gerekliydi. Yasak olmadan, yasağın egemenliği olmadan insan, üzerinde bilimin oluştuğu açık ve seçik bilince varamazdı. Yasak şiddeti yok ediyor ve şiddet eylemlerimiz onsuz insan bilincinin algılanamayacağı sakin düzeni yok ediyordu. Eğer bilinç şiddetin rahatsız edici eylemlerinin üzerine gidiyorsa, bilincin ancak yasakların sığınağında oluşacağını söyleyebiliriz. Bilinç, insanlığın dayandığı temel hissin etkisi altında kalarak yasakları bir yanlış olarak değerlendiremez. Yasakların gerçeği insan davranışının anahtarıdır. Yasakların dışarıdan zorla

kabul ettirilmediğini kesin olarak kabul etmek zorundayız. Bu durum, yasağa karşı gelindiğinde, hala yasağın etkin olduğu geçiş durumunda ve yasağa karşı olan etkiye teslim olduğumuzda korkunun içinde açığa çıkmaktadır. Eğer yasağı incelersek, eğer ona tabi olursak, yasağın bilincine artık varamayız. Fakat yasağa karşı geldiğimizde, onsuz yasağın olamayacağı korkusunu hissederiz: bu günahın deneyimidir. Bu deneyim, yasağı elde tutarak, haz duymak için elde tutarak yasağa karşı gelmeyi tamamlar ve başarıya ulaştırır. Erotizmin nesnel deneyimi, onu yapan kişiden, yasağa karşı gelen istek kadar yasağın oluşturduğu korkuya da duyarlı olmasını ister. Bu korku ile yoğun zevki, istek ile ürküntüyü sıkı bir şekilde birbirine bağlayan dinsel duyarlılıktır.

Geçen yüzyılın genç kızlarında ortaklaşa görülen dehşet, bulantı, korku hislerini bilmeyenler veya gizlice hissedenler bu tür duygulardan kurtulmamışlardır. Bu duyguların hastalıklı bir yanı yoktur ama bunlar insan yaşamında hayvanlardaki kozanın işlevini görebilirler. İnsanın içsel deneyimi, ancak kozayı kırarken dışardaki tepkiyi değil içindeki kendini parçaladığı bilincine vardığında ortaya çıkar. Kozanın kabuklarının sınırladığı nesnel bilincin aşılması, bu parçalanmaya bağlıdır.

İKİNCİ BÖLÜM

ÖLÜME BAĞLI YASAK

Çalışma veya akıl dünyasının şiddet dünyasına karşıtlığı

Nesnenin yanan erotizm olduğu (erotizmin en son ulaştığı nokta) gelişmelerde, sistematik olarak, yasak ve yasağa karşı gelme uzlaşmazlarının karşıtlığını ele alacağım.

Her koşulda insan, arasında yaşamının parçalandığı bu dünyaların her ikisine de aittir. Akıl ve çalışma yaşamı insan yaşamının temelidir ama çalışma bizi tamamen yutmaz. Akıl emretse de boyun eğmemiz sınırsız değildir. Etkinliğiyle insan akıl dünyasını yaratmıştır ama içinde her zaman şiddeti

taşır. Doğanın kendisi şiddet yüklüdür ve ne kadar akıllı hale gelirsek gelelim artık doğal bir şiddet olmayan, akıllı bir varlığın şiddeti olan, akıla indirgeyemiyeceğimiz, boyun eğdirmeye çalışıp başaramadığımız bir şiddet bizi etkisi altına alabilir.

Doğada varolan ve insanda süregiden ancak kısmi olarak baskı altına alınabilen ve her zaman sınırları zorlıyan bir devinimden sözetmek istiyorum. Genel olarak bu devinimin farkına varmayız. Ama onun etkisi altında yaşarız : bizi sürükleyen evren aklın sınırladığı hiçbir amaca hizmet etmez ve bu amacı tanrıya söyletmeye çalıştığımızda, akıldışı olarak bu amacı sonsuz bir aşırılıkla birleştiririz. Fakat içindeki aşırılıkla oluşturmak istediğimiz tanrı ile algılanabilecek kavram aklın sınırlarını aşmaktadır.

Yaşam alanında aşırılık, şiddetin akla egemen olduğu yerde çıkar. Çalışma, üretim etkinliğine bağlı emeğin hesabının değişmez olduğu bir davranışı gerektirir. Çalışma, oyunda ve şenliklerde oluşan gürültülü davranış biçimlerinin sözkonusu olmadığı akılcı bir davranış biçimini ister. Bu coşkulu davranışları frenliyemezsek çalışamayız. Çalışma bu tür davranışların frenlenmesinin nedenini oluşturur. Bu davranışlar doğrudan bir tatmin duygusu verirler. Buna karşın çalışma, faydasının tartışılmaz olduğu ilerideki bir karı vadeder. En eski devirlerden itibaren çalışma, insanın onun vasıtasıyla isteğin şiddetinin belirlediği itkiyi tatmin etmekten vazgeçtiği bir yumuşamaya neden olmuştur. Çalışmanın temeli olan soğukluğunu, gerekliliği sabit olmayan aşırı davranışlarla karşı karşıya getirmek kesinlik göstermez. Başlamış olan çalışma, faydasının daha sonraki zamana ait sonuçlara duyarsızlaştıracak

kışkırtıcı duyguların tatminsizliğine neden olur. Çoğu zaman çalışma bir topluluğun işidir ve topluluğun çalışmaya ayrılan zamanda, aşırılığa kendini kaptırma olarak değerlendirilebilecek bulaşıcı eylemlere karşı koyması gerekmektedir. Daha doğrusu topluluk şiddete karşı koymalıdır. Aslında insan topluluğu, onsuz çalışma dünyasının olamayacağı yasaklarla tanımlanmaktadır.

Yasakların ana nesnesi şiddettir.

İnsan yaşamında, tüm yalınlığı içinde bu olguyu görmemize engel olan, yüzeysel bir anlamsızlığına neden olan yasakların oluşmasındaki kapristir. Yasakların anlamı, onları bir bütün olarak ele aldığımızda ve özellikle dinsel olarak gözlemlediğimiz yasakları hesaba kattığımızda, basit bir unsura indirgenebilir. Çalışma yaşamının yasaklarla devreden çıkardığı olgu şiddettir araştırmayı yürüttüğüm alanda da aynı zamanda cinsel üreme ve ölüm de çalışma yaşamından çıkarılmıştır. Görünürde zıt kavramlar olan doğum ve ölümün derin birlikteliğini ancak ileride açıklıyabilirim. Bununla birlikte, şimdiden, dışsal bağlantılarının sadist evrende görüldüğünü söyleyebiliriz. Sade'ın söylemek istedikleri, kendisinin eserlerinden etkilenenlerde ve bahsettiği korkutucu olguları hissetmiyenlerde ürküntü yaratmaktadır; aşk eylemi aşırılığa uğradığında ölüm eylemidir. Bu ilişki paradoksal görünmektedir: üremenin oluştuğu aşırılık ile ölümün aşırılığı birinin diğerine etkisiyle anlaşılabilir. Fakat daha şimdiden ilk iki yasağın birinin ölümle diğerinin cinsel işlevle ilgili olduğunu saptıyoruz.

Ölüme bağlı yasağın tarihöncesi verileri

"Hiçbir zaman öldürmeyin", "Bedensel ilişki ancak evlenme ile olur " İncil'in iki temel buyruğu.

Bu yasakların ilki insanın ölülere davranışının bir sonucudur.

Kaderimizin sözkonusu olduğu insanlığın en eski dönemine dönmek istiyorum. İnsan bugünkü şeklini almadan önce, tarihçilerin homo faber ismini verdikleri Neandertal insanı çoğu zaman işlenmiş taştan değişik aletler yapıyordu ve bu aletlerle taşı veya ağacı yontuyordu. Bizden yüzbin yıl önce yaşayan bu insan bize benzemesine rağmen daha çok bir andropoidi andırıyordu. Bizim gibi dik dursa bile bacakları çarpıktı. Yürürken ayaklarının kenarlarına dayanmak zorunda kalıyordu. Ayrı bir boyunları yoktu. (Bazı insanlar bu özellikleri taşımaya devam ediyorlar.) Basık bir alına ve çıkıntılı bir kaş yapısına sahipti. Bu insanı sadece kemiklerinin yapısından tanıyoruz. Yüzünün şeklinin ve ifadesinin insansal olup olmadığını bilmiyoruz. Sadece şiddeti terkettiğini ve çalıştığını biliyoruz.

Yaşamı genel olarak ele alırsak şiddetin içinde kaldığını söyliyebiliriz. (biz bile şiddetten tam olarak uzaklaşmadık.) Çalıştığını, teknik ustalığını bulduğumuz taştan yapılmış aletlerde görmekteyiz. Bu ustalık dikkat çekicidir. Şöyle ki oluşturdukları aletleri yeniden ele alıp geliştirmişler ve düzenli olduğu kadar geliştirilmiş sonuçlara varmışlardır. Şiddete karşı uyanışlarının tek kanıtı aletleri değildir. Neandertal insanı tarafından bırakılan mezarlar da bu olguyu desteklemektedirler.

Bu insanın çalışma ile birlikte gördüğü korkunç ve şaşırtıcı olgu ölümdür.

Tarihöncesi Neandertal insanı için belirlenen dönem orta yontmataş devridir. Orta yontmataş devrinden önceki yüzbinlerce yılı kapsayan erken yontmataş devrinde ,insana benzeyen varlıklar Neandertal insanı gibi çalıştıklarını belirten kalıntılar bırakmışlardır. Bu ilk insanlardan kalan kemikler ölümün onları huzursuz eden bir olgu olduğunu göstermektedir. Çünkü öncelikle kafatasına özel bir önem vermişler. Fakat genelde dinsel olarak insanın gerçekleştirdiği ölüyü gömme olgusuna orta yontmataş devrinin sonlarında rastlanmaktadır. Bu, Neandertal insanının yokoluşundan ve tarihçilerin homo sapiens ismini verdikleri ve bize tıpatıp benzeyen insanın varolmasından biraz önceki dönemi kapsamaktadır.

Gömme eylemi, ölüler ve ölümle ilgili ve bizimkine benzer bir yasağın varlığının kanıtıdır. Belirsiz de olsa, bu yasağın doğuşu mantıksal olarak uygulamasından öncedir. Bu doğuşun çalışmanın ortaya çıkışı ile eşzamanlı olduğunu kabul edebiliriz. Burada sözkonusu olan insan cesedi ile taş gibi nesneler arasında yapılan ayırımdır. Bugün bu ayırım insan varlığını hayvanınkinden ayırmaktadır ölüm olarak adlandırdığımız olgu herşeyden önce ölüm bilincidir. Canlı varlıktan cesede geçişi algılıyoruz. Bir insan için diğer bir insanın cesedi korkutucu bir nesnedir. Ceset ona bakan herkes için kendi kaderinin imgesidir. Ceset sadece bir insanı değil tüm insanları yokedecek bir şiddetin göstergesidir. Cesedin görülmesi ile diğer insanlarda oluşan yasak, içinde şiddetten ayrıldıkları ve aynı zamanda içine şiddeti attıkları bir geri çekiliştir. İlkel insanlara atfettiğimiz şiddetin görüntüsü, akılcı bir eylemi düzenleyen çalışma eylemi ile zorunlu olarak zıtlaşmaktadır. İlkellere sadece paylaşımla ilgili faaliyetleri uygun gören ve onlarda akılcı bir düşünce olmadığını söyleyen

Levy-Bruhl'ün hatası uzun zamandan beri bilinmektedir. Çalışma insandan daha eski değildir. Hayvan her durumda çalışmaya yabancı değilse de hayvanınkinden farklı olan insan çalışması akıla hiçbir zaman uzak olmamıştır. İnsan üzerinde çalıştığı nesne ile özdeşliğini, ilk madde ve çalışma ile oluşan alet arasındaki farkı kabul eder. Aynı şekilde içine girdiği neden-sonuç ilişkisinin ve aletin faydasının bilincine varır. Aletleri oluşturan ve aletlerin hizmet ettiği işlemlerin oluşturduğu yasalar bundan böyle aklın yasalarıdır. Bu yasalar çalışmanın öngördüğü ve gerçekleştirdiği değişiklikleri düzenler. Şüphesiz ilkel bir çalışmanın konusu, nesnelerin bilincine varılmasını sağlıyacak olguları dile getiremiyecektir. Çoğu zaman modern işçi de bu olguları formüle edemiyecektir. Bununla birlikte onlara sadakatle boyun eğer. İlkel, Levy-Bruhl'ün ifade ettiği gibi bazı durumlarda, akıldışı olarak, birşeyin aynı zamanda hem var hem varolmadığını, aynı zamanda hem kendi hem başkası olabileceğini düşünmüştür. Akıl, ilkel tüm düşünce yapısını yönetmiyordu ama çalışma yaşamında ilkelin düşüncesine egemen oluyordu. Bir düzensizlik olarak ölüm, çalışma yaşamının düzeninden farklıydı: ilkel, çalışma düzeninin kendine ait olduğunu, buna karşın ölümün kendisini aştığını ve gayretlerini anlamsızlaştırdığını hissedebilirdi. Çahşma eylemi ve aklın işleyişi kendine hizmet ediyordu ama, karışıklık ve şiddet eylemi faydalı olan eserlerinin amacı olan varlığını yokediyordu. İnsan çalışmanın gerçekleştirdiği düzenle özdeşleşerek bu düzeni bozmaya yönelik şiddetten uzaklaşmıştır.

Şiddetin imgesi ve şiddetin bulaşma tehditi olarak ceset korkusu

Daha fazla beklemeden, şiddet ve onu ifade eden ölümün çift anlamı olduğunu belirtmeliyim bir taraftan yaşamın uyandırdığı bağlılıktan doğan dehşet duygusu, bizi ölüm ve şiddetten uzaklaştırır; diğer taraftan egemen bir huzursuzluk yaratan, ürkütücü olduğu kadar gösterişli bir unsur bizi büyüler. Bu çelişkinin üzerinde daha sonra duracağım. Öncelikle, ölüm yasağının ortaya çıkardığı, şiddete karşı geri çekilme eyleminin temel yapısını belirtmekle yetineceğim.

Ceset, yaşadığı zamandaki çevresi tarafından her zaman ilgi odağıdır ve şiddetin kurbanı olan ölünün yakınlarının onu yeni şiddet eylemlerinden koruma kaygısında olduklarını kabul etmeliyiz. Gömme, ilk zamanlardan itibaren, onu gömenler için, ölüyü hayvanların saldırılarından koruma arzusunu ifade etmiştir. Gömme eyleminin yerleşmesinde bu isteğin doğrudan etkin olduğunu söyliyemeyiz: ölülerden duyulan dehşet çoğu zaman yumuşamış uygarlığı geliştiren duyguları yönlendirmiştir. Ölüm yokedebileceği bir dünyanın içine girmiş bir şiddet imgesidir. Hareketsiz haldeki ölü kendisine vuran bir şiddete katılmıştır. Ölüm alışık olunan dünyaya yabancı bir kaynaktan çıkmaktadır. Ölüme uygun olan düşünce şekli çalışma yaşamını yöneten düşüncenin zıttıdır. Sadece Levy-Bruhl'ün hatalı olarak ilkel düşünce adını verdiği mitik veya sembolik düşünce, çalışmanın yolaçtığı akılcı düşünceyi yoketme prensibindeki şiddete karşı çıkabilir. Bu düşünce yapısında nesnelerin düzenini ölüme yolaçarak durduran şiddet, öldürdükten sonra da tehlikeli olmaya devam etmektedir. Şiddet ölümün bulaşıcılığından yola çıkan gizemli bir tehlike olacaktır. Ölü, geride kalanlar için bir tehlikedir. Onu gömmelerinin amacı, ölüyü bir sığınakta tutmak isteğinden çok bulaşıcılığının etkisinden korunmak içindir. Çoğu zaman bu-

laşıcılık fikri, içinde saldırgan ve tedirgin edici bir gücün varlığının hissedildiği cesedin çürümesinden kaynaklanmaktadır. Karışıklık, biyolojik olarak, hem kendi içinde bir tehlike olan kaderin imgesi taze cesettir ve hem de ileride oluşacak çürümedir. Artık bulaşıcı bir gizeme inanmıyoruz ama aramızdaki hangi kişi solucanlarla dolu cesedi gördüğünde sararmaz. İlkel toplumlar kemiklerin beyazlaşmasını, ölüm anında ortaya çıkan şiddetin yatıştığının bir kanıtı olarak değerlendirmişlerdir. Çoğu zaman şiddetin etkisine girmiş ölü bile geride kalanların gözünde kendi çürümesine katılmıştır. Sonunda beyazlaşmış kemikler ölünün yatıştığını gösterir.

Öldürme yasağı

Ceset konusundaki yasak herzaman açık olarak görülmez. Totem ve Tabu adlı eserinde Freud, etnografinin verilerindeki yüzeysel bilgisi nedeniyle, yasağın (tabunun) dokunma isteğinin karşıtı olduğunu belirtiyordu. Eski zamanlarda, ölülere dokunma arzusu bugünkünden fazla değildi. Yasak kural olarak arzuyu önlemez; cesedin yanında dehşet hemen ve eksiksiz oluşur ve ona karşı koymak olanaksızdır. Ölümle oluşan şiddet şu eğilime yolaçabilir: eğer bu şiddet öldürme arzusunu uyandırırsa bunu bir canlıya yöneltme sözkonusudur. Öldürme yasağı, şiddetin genel yasağının özel bir yönüdür. İlkel insanların gözünde şiddet her zaman ölümün nedenidir büyü bu nedenlerden biri olabilir ama her zaman bir sorumlu vardır ve her zaman bir öldürme eylemi vardır. Ölümde oluşan güçlerden korunmak ve ondan kaçmak zorundayız. Ölünün maruz kaldığı güçlerin bizde de etkin olmasına rıza göstermemeliyiz.

Prensip olarak çalışmanın oluşturduğu topluluk, özünde topluluk üyelerinin birinin ölümüne yolaçan şiddete yabancı bir tutum içindedir. Bu ölümün karşısında topluluk yasak duygusuna sahiptir. Bu sadece toplumun üyeleri için geçerlidir. Yasak tam anlamıyla iç dünyada etkilidir. Dışarıda, yabancıların karşısında da yasak hissedilir. Ama bu yasağa karşı gelinebilir. Çalışmanın şiddetten uzaklaştırdığı topluluk çalışma süresince ve ortak çalışmanın birleştirdiği kişilerin gözünde ölümden ayrılmıştır. Bu belirli zamanın dışında topluluk şiddete geri dönebilir, başka bir toplulukla savaşta kendini öldürme eylemine kaptırabilir.

Belirli koşullarda ve zamanda belirli bir kabilenin üyelerini öldürmek serbesttir ve aynı zamanda gereklidir. Bununla birlikte en çılgın insan kıyımları, ondan sorumlu olanların zaaflarına rağmen öldürmeye yolaçan laneti ortadan kaldıramamaktadır. Bazen İncil'in "Hiçbir zaman öldürmeyeceksin " buyruğu bizi güldürse bile ona atfettiğimiz anlamsızlık çoğu zaman aldatıcıdır. Engel kalkınca maskara olmuş yasak yasağa karşı gelme eylemini izler. Canlıların en kanlısı kendilerini etkisi altına alan laneti bilir. Çünkü lanet onun gururunun önkoşuludur. Sanki yasak, yasakladığı şeyi gururlu bir lanetle yaptıran bir araçmış gibi yasağa karşı gelmeler yasağın dibinde oluşurlar.

Yukarıdaki önermede önemli bir gerçek var : ürküntünün oluşturduğu yasak bize sadece onu gözlemlememizi önermez. Yasağın karşıtı hiç eksik olmaz. Bir engelin yokedilmesinin kendiliğinden bir çekiciliği vardır; Hiçbirşey diyor Sade, ahlaksızlığı taşımaz...istekleri çoğaltmak ve genişletmek onlara sınır koymakla olanaklıdır." Hiçbirşey ahlaksızlığı taşımaz veya genel olarak şiddeti sınırlandıran hiçbirşey yoktur.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÜREMEYE BAĞLI YASAK

Evrensel bir yasak içimizdeki cinsel yaşamın hayvansal özgürlüğü ile çelişiyor

Biraz ileride, şiddeti reddeden yasağı, onu özgürleştiren yasağa karşı gelme eylemlerine bağlayan tamamlayıcı bağlantıya değineceğim. Ölüme ait uygulamalarla ilgili çok eski izler var. Cinselliğin tarih öncesi belgeleri daha yakın bir zamana dair. O kadar bir fazlalığa sahipler ki bunlardan hiçbir sonuç çıkaramıyoruz. Orta yontma taş devrine ait mezarlar var ama ilk insanların cinsel etkinlikleri ile ilgili belgeler geç yontma taş devrini geçmemekte. Neandertal insanı dönemin-

de olmayan sanat Homo Sapiens ile başlıyor ama bu insanın bıraktığı resimler çok az miktarda. Çok eski zamanlardan beri ölüm gibi cinsel faaliyet insanları etkilemiş fakat ölümde olduğunun aksine cinsel yaşam için belirsiz verilerden açık bir sonuç çıkarmak olanaksızdır. Rastlanılan erotik resimler göreceli bir özgürlüğü gösteriyor. Ama bu resimleri yapanların sınırsız bir davranış özgürlüğüne sahip olduğunu kanıtlamaz. Çalışmaya karşı cinsel etkinliğin şiddet yüklü olduğunu ve doğrudan bir itki olması nedeniyle çalışma yaşamını bozabileceğini söyleyebiliriz. Ta başından beri hangi konulara uygulandığını söylemeden, cinsel özgürlüğün yasak adını vereceğimiz bir sınırlamaya tabi tutulmak zorunda kaldığını düşünebiliriz. Hiç olmazsa çalışma zamanının bu faaaliyeti sınırlandırdığını kabul etmeliyiz. Böyle bir yasağın çok eskiden beri varolduğunu kabul ettiren tek gerçek neden, her yerde ve her zaman, bilgilerimizin sınırı ölçüsünde, insanın cinsel yaşamının belirli kurallara ve sınırlamalara tabi olduğu olgusudur: insan cinsel birleşme ve ölümde yasaklı olan bir hayvandır. Bu yasak az veya çok olabilir ama her iki durumda da tepkisi hayvanlarınkinden farklıdır.

Bu sınırlamalar yere ve zamana göre çok değişiklikler göstermiştir. Toplumlar, cinsel organlarını saklama gerekliliğini aynı şekilde hissetmemişlerdir, ereksiyon halinde erkek cinsel organının görülmesi kadınlarda genel bir sakınmaya yolaçar; ve prensip olarak erkek ve kadın birleşme zamanında yalnız olabildikleri yerlere gitmektedirler. Batı uygarlıklarında çıplaklık çok ağır ve genel bir yasağın konusu olmuştur ama şu anda değişmez kabul edilen bu durum sorunsallaştırılmıştır. Olası değişikliklerin deneyimi yasakların keyfi bir anlamı olduğunu göstermez; aksine, yüzeysel değişikliklere

rağmen kendi başına önemi olmayan bir noktaya takılan yasak çok derin bir anlamın varlığını kanıtlamaktadır. Genellikle saptanmış sınırlamalara tabi cinsel faaliyetin gerekliliğini biliyoruz. Ama bu vesile ile hepbirlikte sınırlamalara itaat göstermemizi gerekli kılan temel bir kuralın gerçekliğini kavramış olduk. İçimizdeki cinsel özgürlüğe ters düşen yasak geneldir, evrenseldir; özel yasaklar ise bu temel yasağın değişkenleridir.

Bunu ilk defa net olarak ben söylediğim için şaşkınım. Ensestin (x) yasaklanmasında olduğu gibi bir yasağı diğerlerinden ayırarak incelemek ve Ensest yasağını, konusunu cinselliğin oluşturduğu şekilsiz ve evrensel yasağın kökeninin dışında araştırmak yüzeyselliktir.

Ensest yasağı bu evrensel yasağın sadece bir yönüdür. Roger Caillois şöyle yazıyor: "Ensest yasağı gibi çok mürekkep akıtan sorunlar, belirli bir toplumdaki dinsel yasakların toplamını kucaklayan bir sistemin özel şıkları olarak değerlendirildikleri taktirde doğru çözümlere ulaşırlar" Bana göre başlangıç olarak Caillois'nın formülü mükemmeldir, ama "belirli bir toplum" yine özel bir olgudur, bir görünüştür. Şimdi her iklimdeki tüm zamanların dinsel yasaklarının toplamını ele alma zamanıdır. Şimdiden Callios'nın formülü bana gecikmeden bu şekilsiz ve evrensel yasağın herzaman aynı olduğunu söyletiyor. Şekli gibi nesnesi de değişmektedir: ölüm ve cinselliğin olduğu yerde her zaman sözkonusu olan büyüleyen, ürküten ve izlenen şiddettir.

-Ensest Yasağı-

Ensest yasağının özel durumu, dikkatleri üzerinde topla-

maktadır. O kadar ki cinsel yasağın genel görünüşü olarak değerlendirilmektedir. Herkes elde edilemez şekilsiz bir cinsel yasağın varlığını bilmektedir, tüm insanlık bunu incelemektedir; fakat geçen zamana ve bulunan yerlerin farklılığına rağmen hiçkimse genel bir formül bulamamıştır. Ensest yasağı herzaman kesin olarak formüle edilmiş ve onun formel yapısı genel tanımını da ortaya çıkarmıştır. İşte bu sebepten Ensest çok sayıda incelemenin konusu olmuş, buna karşın Ensest'in sadece bir yönünü oluşturduğu yasak düzensiz bir görünümde olduğu için insan davranışlarını inceleyen kişilerin düşüncelerinde yer almamıştır. İnsan zekasının belirsiz, değişken kavranamaz olguları biryana bıraktığı ve tanımlanabilir ve yalın olgulara yöneldiği gerçek olduğu sürece yukarıdaki durum devam edecektir. Böylece cinsel yaşam bilim adamlarının merak alanından uzakta kalmış buna karşın ensest'in değişik şekilleri hayvan türleri kadar açık şekilde belirlenmiş olarak onlara üzerinde kesin görüşlerini belirtebilecekleri ve kendi zevklerine uygun çözebilecekleri sorunları sunmuştur.

İlkel toplumlarda, insanların akrabalıktaki yerlerine göre sınıflandırılması ve yasak evliliklerin neler olduğunun belirlenmesi bazen gerçek bir bilim olmuştur. Claude Levi-Strauss'un büyük başarısı, ilkel ailesel yapıların sonsuz karışıklığında, insanları hayvan özgürlüğüne zıt yasaların incelenmesine götüren temel ve belirsiz yasaktan başka hiçbirşeyden kaynaklanmayan özelliklerin kökenini bulmasıdır. Ensest'i oluşturan düzenlemeler, topluluğun boyun eğmek istediği düzenin serbest kaldığında bozabilecek olan şiddet eylemlerini, kurallar içinde zincirlemek amacındadır. Bu belli başlı belirlemenin başında, kadınların erkekler arasında dağılımı için hakkaniyetli yasalar gerekli olmuştur: düzenli bir

dağıtımın faydası gözönüne alınırsa tuhaf ve kesin bu tür düzenlemeler anlaşılabilir. Yasak herhangi bir kural gibi rol oynamaktadır ama bu kuralların, cinsel şiddet ve bunun akılcı düzen için yaratacağı tehlike ile ilintisi olmayan ikinci derecedeki uğraşları düzenlemesi gerekmektedir. Eğer Lévi-Strauss evliliklerin kuralının hangi kökene dayandığını göstermediyse, ensest yasağının anlamını orada araştırmamız için hiçbir neden yoktur ama, bu kural, sadece uygun kadınların dağıtımı sorununun çözümü kaygısına yanıt vermiştir.

Eğer yakın akrabalar arası fiziksel birleşmeyi yasaklayan ensestin genel eylemine bir anlam vermekte ısrar ediyorsak, burada varlığını sürdüren güçlü duyguyu hesaba katmamız gerekir. İlk bakışta, görünüşte çok eski yapılardan yola çıkarak bir neden aramak doğal görünüyor. Araştırma biraz ileri götürüldüğünde, aranılanın zıttı ortaya çıkıyor. Bulunan sebep bir sınırlama prensibi getiremez ama elverişli amaçlar için prensibinin kullanılmasını düzenleyebilir. Bu özel olguyu, her zaman katlandığımız dinsel yasakların tamamına taşımak zorundayız. İçimizdeki ensest korkusundan daha değişmez hiçbir şey yoktur. (Bu olguyu ölülere saygıya bağlıyorum, Daha ilerideki bir araştırmada, yasakların toplamının bağlandığı ilk bütünlüğü göstermeye çalışacağım.) Bizim için kardeşle, anne ve babayla fiziksel olarak birleşmek insanlık dışıdır. Cinsel bir nesne olarak göremiyeceğimiz kişiler değişkendir. Ama kural tam olarak belirlenmemiş olsa bile, prensip olarak doğumumuzda aile yuvasında bulunanlarla birleşemeyiz. Merkezde oldukça yalın ve sabit, onun çevresinde keyfi ve karmaşık bir değişkenlik bu temel yasağı çevrelemektedir. Aşağı yukarı heryerde katı bir çekirdek ve aynı zamanda onu çevreleyen sıvı bir hareketlilik vardır. Bu hareketlilik çekirde-

ğin anlamını gizlemektedir. Çekirdek kendi kendine ulaşılmaz değildir, ama onu gözönüne getirdiğimizde ürküntüyü daha iyi algılayabiliyoruz. Her zaman temelde, cinsel itkinin şiddeti ile akılcı ve sakin eylemin egemen olduğu alan arasındaki uyuşmazlık sözkonusudur. Zamanla uyuşmazlıktan oluşan koşullar, keyfi ve değişken bir şekilcilik olmadan tanımlanabilecek midir(1)?

-Aybaşı ve doğum kanamaları-

Aybaşı ve doğum kanamaları gibi, cinselliğe bağlı diğer yasaklar, ensest gibi şiddetin şekilsiz korkutuculuğuna indirgenebilir. Bu sıvılar içsel şiddetin imgeleri olarak görülmektedir. Aynı zamanda kan şiddet imgesidir. Aybaşı sıvısı, cinsel faaliyetten ve ondan oluşan kir anlamına gelmektedir; kir şiddetin sonuçlarından bir tanesidir. Doğurma bunlardan ayrı düşünülemez o da bir parçalanma, düzen içindeki eylemleri aşan bir aşırılık değil midir? Onsuz hiçbirşeyin, varlıktan yokluğa geçiş gibi, yokluktan varlığa geçemeyeceği bir ölümsüzlüğün anlamını taşımıyor mu? Bu belirlemelerde şüphesiz temelsiz bir unsur var. Aslında bu yasaklar, hala bu kirlerin korkunçluğuna duyarlı olmamıza rağmen bizim için bir anlam ifade etmemektedir. Değişmez çekirdek sözkonusu değildir. Bu ikincil görünüşler, iyi tanımlanmamış çekirdeğin çevresindeki unsurlardır.

(x) Ensest: Toplumsal ve dinsel kurallarla yasaklanan yakın akrabalar arası cinsel ilişki.

(1). İkinci Kitap (Dördüncü İnceleme)'da Claude-Lévi-Strauss'un Akrabalığın Temel Yapıları kitabına temel teşkil eden ensetin daha geniş bir incelemesini yaptım.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

ÖLÜM VE ÜREMENİN KAYNAŞMASI

Yaşamın yenilenmesi ve bozulması olarak ölüm

Öncelikle yasaklar, şiddeti şeylerin alışık düzeninin dışına atma gereksinmesine yanıt veriyor görünmektedir. Şiddet için baştan kesin bir tanım vermenin gerekli olduğunu düşünmedim (1).

Yasakların anlamının bütünlüğü, bunların değişik görünümlerini sunan olgulardan çıkacaktır.

Bir zorlukla karşılaşıyoruz: bana temel gözüken yasaklar, zıtlıkları kökten olan iki alana yayılmaktadır. Ölüm ve üreme, artı ve eksi gibi birbirinin zıttıdır.

Prensip olarak ölüm, doğumu amaç edinen bir işlevin zıttıdır.

Birinin ölümü bir diğerinin doğumu ile bağlantılıdır. Ölüm doğumu haber verir ve onun oluşma koşuludur. Yaşam herzaman yine yaşamın yokolmasının bir ürünüdür. Yaşam, ona yer bırakan ölüme ve daha sonra ölümü izleyen ve yeni varlıkların sürekli dünyaya gelişi için gerekli maddeleri harekete geçiren çürümeye bağlıdır.

Ama buna rağmen yaşam ölümün reddedilmesidir. Yaşam ölümün mahkumiyeti ve dışlanmasıdır. Bu tepki insan neslinde en tepe noktasındadır ve ölüm dehşeti sadece varlığın yokolmasından değil aynı zamanda ölen bedenleri yaşamın genel mayalanmasına katan çürümeden kaynaklanmaktadır. Aslında sadece, idealist uygarlığa ait olan ölümün törensel temsiline bağlı derin, sayısız, kökten dehşete düşüren yönünün, pis kokulu çürümesinin ve kalbi yokeden yaşamın bu koşulunun bilincini ayakta tutar. İlkel toplumlarda, en aşırı korku anı çürüme dönemine ait olanıdır- beyazlaşmış kemikler haşaratın beslendiği çürümüş bedenin yarattığı gibi bir ürkütüye yolaçmaz. Geride kalanlar bulanık olarak, çürümeye bağlı korkunun içinde, ölünün tarafından intikam ve nefret ifadesini hissederler. Dini törenlerin de amacı bu korkuyu yatıştırmaktır. Beyazlaşan kemikler de bu nefretin yatıştığını göstermektedir. Saygıdeğer buldukları bu kemikler, ölümün dayanılabilir, yüce ve uygun bir yönünü ortaya çıkarır. Ölümün bu yönü de korkutucudur ama artık çürümenin neden olduğu aşırı dokunaklılık görülmez.

Beyazlaşan bu kemikler, geride kalanları, tiksintiye sebep olan ölümün yapışkan tehdidinden uzak tutar. Bu dönem,

içinden yaşamın filizlendiği çürüme ve ölümün yakınlaştırılmasına son verir. İlk insanların tepkilerine bizden daha yakın olunan zamanlarda, bu yakınlaştırma o kadar gerekli görülmüş ki Aristo, suda ve toprakta aniden oluşan hayvanların, çürümenin eseri olduğunu söylemiştir. Çürümüş şeylerden varlık yaratma gücü, çürümenin bizde uyandırdığı dehşetle karışık çekiciliği karşılayan saf bir inanıştır. Bu inanış bizim doğadan, kötü doğadan, utanç verici doğadan oluşturduğumuz bir fikre dayanmaktadır. Çürüme, ondan çıktığımız ve ona döndüğümüz bir dünyayı özetlemektedir. Bu düşünüş şeklinde, dehşet ve utanç aynı zamanda hem doğumumuza hem de ölümümüze bağlanmaktadır. İçinde yaşamın mayalandığı, görünüşün korkunç olduğu bu kokulu, ılık ve hareketli maddeler bulantı, tiksinti olarak adlandırdığımız tepkilerin kökenini oluştururlar. Varolmak yerine varolmayı bekleyen varlık anlamındaki varlığın üzerine çökecek yokoluşun ötesinde, ölüm yaşamın irinlenmesine dönüşümünü ilan etmektedir. Böylece içimde bulantının zaferini kutlayan çoğalmış bir irinleşmeyi önceden hissedebilirim.

Bulantı ve Bulantı alanının tümü

Biz geride kalanların beklediği bir başkasının ölümünde, birinin yanıbaşımızda yaşarken hareketsizleşmesinde beklentimiz birden hiçliğe dönüşür. Bir ceset hiçlik değildir ama ceset hiçlik imgesiyle belirir. Biz geride kalanlar için artık bu ceset, bu yatan insan canlılığında ondan beklediğimiz şeylerin hiçbirine yanıt veremeyecektir. Buna karşın ceset bizde kaygı yaratacaktır: böylece bu nesne hiçlikten daha kötü olacaktır.

Tiksintinin kökeni olan kaygı, nesnel bir tehlikeden oluş-

mamaktadır. Bir insanın cesedinde, ölmüş bir hayvanınkinden, bir av hayvanınkinden başka birşey görmek için hiçbir neden yoktur. Cesetlerden duyduğumuz dehşet, insan atıkları karşısındaki hislerimize yakındır. Edepsizlik olarak değerlendirdiğimiz hazlarımıza duyduğumuz dehşetin bunlara benzerliğini vurguladığımızda bu karşılaştırma daha da bir önem kazanmaktadır. Cinsel davranışları atıklar oluşturmaktadır, onları utanç duyduğumuz bölümlerin içine alıyoruz ve anal deliğini de bunlarla birleştiriyoruz. Saint Augustin üreme işlevi ve organlarının terbiyesizliği üzerinde ciddiyetle duruyor ve şunları söylüyordu: "kaka ile sidiğin arasından geliyoruz." Dışkılarımız, aybaşı kanı ve cesedin kurallarına benzer titizlikteki toplumsal kurallarla düzelenmiş bir yasağın nesneleri olmamışlardır. Ama genelde bağlantı noktalarının çok hassas olduğu cinselliğin, çürümenin ve pisliğin bir alanı oluşmuştur. Prensip olarak, olguların birbirine yakınlığı bu alanın bütünlüğünü oluşturmuştur. Ama bu alanın varlığının bir de öznel karekteri vardır, kişilere göre tiksinti olgusu değişmektedir ve nesnel varlığı gizli kılmaktadır. Canlı insandan oluşan ceset hiçlik olarak değerlendirilemez: bulantımıza nesnel olarak neden olacak somut bir olgu yoktur ve hissettiğim bir boşluktur, bir kayboluştur.

Kendisi hiç olan şeylerden bahsetmek zordur. Buna rağmen, nesnel özellikleriyle bize ulaşan cansız nesnelerin sahip olmadığı duygusal bir güçle ortaya çıkarlar. Bu korkunç şeyin hiç olmadığını nasıl söyleyebiliriz? Ama eğer protesto ediyorsak, kendimizi aşağılanmış hissederek cesetleri görmek istemiyoruzdur. Dışkının kötü kokusu yüzünden bizi tiksindirdiğini zannediyoruz. Eğer önceden bizim için tiksinti nesnesi olmasaydı yine de kötü kokacak mıydı? Bizi oluşturan ve in-

sun varlıkları yapan tiksintilerimizi çocuklarımıza iletmek için kendimize yaptığımız kötülüğü hemen unuturuz. Çocuklarımız bizim tepkilerimizi paylaşmazlar. Reddettikleri bir gıdayı sevmeyebilirler ama biz, garip bir bozukluk olan tiksintiyi çocuklarımıza bazen bir mimikle gerekirse bazen şiddet kullanarak aşılamak zorundayızdır. Bu tiksinti ilk insanlardan beri gelen bulaşıcı bir hastalıktır ve sayısız paylanmış çocuklar nesli yaratmıştır.

Hatamız eski zamanlardan farklı bir şekli olan ve binlerce yıldır çocuklarımıza ilettiğimiz kutsal öğretiyi hafife almamızdır. Tiksinti ve bulantı alanı bu öğretilerden oluşmuştur.

Yaşamın savurganlığı eylemi ve bu eylemden duyulan korku

Bu okumada, bize açılan şey boşluktur ve söylediğim herşey bu boşluğu anlatacaktır.

Ama bu boşluk belirgin bir noktada açılmaktadır. Örneğin ölüm bunu açmaktadır; cesedin içindeki ölüm yokluğu getirir ve bu durum yokluğa bağlı çürümedir. Çürümeye duyduğum dehşeti edepsizlikten doğan duyguma yakınlaştırabilirim. Tiksinti ve dehşetin, içindeki isteğin temeli olduğunu ve bunların ölüm kadar bir boşluk açtığı sürece isteği harekete geçirebileceğini ve bu isteğin öncelikle zıtlı olan dehşetten oluştuğunu söyleyebilirim.

Erotizm anlamlı yaşam vaadinin, ölümün lüks görüntüsüne olan bağını görebilmek için çok gayret sarfetmek gerekir. Ölümün aynı zamanda dünyanın gençliği demek olduğu gerçeğini insanlık görmezden gelir. Gözlerimizi bantlayarak sadece ölümün aralıksız yaşamın yeniden sıçramasını sağladığı

ve bu olmadan yaşamın gerileyeceği gerçeğini görmek istemeyiz. Yaşamın dengeye kurulmuş bir tuzak olduğunu ve tam olarak dengesizliğe, kararsızlığa yolaçtığını görmeyiz. Bu herzaman patlamaya yolaçan karışık bir devinimdir. Sürekli oluşan patlama yaşamı yokederken yaşam bir koşulla devam eder: patlamanın yokettiği varlıklar yeni varlıklara yerlerini bırakırlar ve bunlar yeni bir güçle devreye girerler.

Bundan daha faydalı bir yol düşünemeyiz. Bir anlamda yaşam olanaklıdır; hayallerin ötesindeki bu korkunç yokedişe rağmen yaşam kolaylıkla devam edecektir. Tek hücreli hayvanlarla karşılaştırıldığında, memelilerin organizması, içinde korkunç miktarda enerjinin kaybolduğu bir uçurumdur. Bu enerji başka olasılıkların gelişimine izin verdiği oranda hiçliğe indirgenemez. Cehennemsel dolaşımı sonuna kadar götürmek zorundayız. Bitkilerin gelişimi ölümle parçalanmaya uğrayan maddelerin bitmeyen yığılımını gerekli kılar. Otoburlar, etoburlar tarafından yenmeden önce canlı bitki maddesini tüketirler. Sonunda sırtlanların ve solucanların yiyeceği olan cesedi bırakan bu çılgın tüketiciden başka birşey kalmıyor. Yaşamı oluşturan yöntemler ne kadar pahalı ise, o kadar yeni organizmaların üretimi pahalı olur ve o kadar da işlemin başarısı yüksek olur. Az masraflarla üretmek isteği insana aittir. Bu insanlıkta, toplumun yöneticisinin ve satarak elde ettiği yararların toplamını midesine indirmek arzusundaki kapitalistin dar prensibidir. (çünkü yararlar herzaman bir şekilde mideye indirilir.) İnsan yaşamı genel olarak ele alındığında, bu yaşam korkuya dayanacak noktaya kadar korkuyu ve savurganlığı arzular. Ne kadar açık değil mi? Herşey bize bunu gösteriyor! İçimizdeki ateşli çırpınma, ölümün, yararımız için hertarafı yakıp yıkmasını arzular.

Aslında yokolmanın acısına ve dehşetine kapılmış varlığın kabul edilemez durumunu arzuluyoruz. Eğer bu duruma eklenen bulantı olmazsa, eğer sessizlikteki panik bize olanaksızlığın duygusunu vermezse tatmin olamayız. Ama yargılarımız, aralıksız hayal kırıklıklarının darbeleriyle ve bir yatıştırıcının inatçı beklentisiyle oluşur. Kendimizi anlatabilme yetisi, içinde kalmaya karar verdiğimiz körlükle doğru orantılıdır. Çünkü bizi oluşturan çırpınmanın tepesinde bu çırpınmanın duracağını umut eden inatçı saflık, korkuyu arttırmaktan başka bir şey yapamaz. Bu korkuyla faydasız eylemlere mahkum tüm yaşam, kadere, sevilen bir işkencenin lüksünü katar. Çünkü eğer insan için lüks olmak kaçınılmazsa, korkunun lüksüne bir itirazımız olamaz.

İnsanın doğaya hayır demesi

İnsan tepkileri sonunda eyleme dönüşür ; korku eyleme dönüşür ve onu daha duyarlı hale getirir.Prensip olarak insanın davranışı reddetmedir.İnsan kendini sürükleyen eylemi yapmak için şahlanmıştır ama bu, o eylemi başdöndürücü bir hızla canlandırmaya yarar.

Eğer temel yasaklarda, bir yoketme şenliği ve yaşam enerjisinin fazlalığı olarak değerlendirilen doğaya karşı varlığın olumsuz davranışını görüyorsak, cinsellik ve ölüm arasında bir fark oluşturamayız.Cinsellik ve ölüm, varlıkların bitirilemez çokluğunda doğanın kutladığı şenliğin özel anlarından başka birşey değildir.Ölüm ve cinsellik, varlığını, sürdürmek arzusuna karşı doğanın uyguladığı sonsuz savurganlığın göstergeleridir.

Kısa veya uzun vadede, üreme buna katılanların ölümünü

gerekli kılar.İnsan beynindeki cinsel etkinliğin değişik yönle ri ile çürümenin benzerliği, bizi onlara karşı koymaya yön lendiren bulantıların biraraya gelmesini sağlar.Aynı tepkini meydana getirdiği yasaklar birbirini izleyebilir, hatta ölüm bağlı yasakla üremeye bağlı yasak arasında uzun bir döner öngörülebilir.Ama ikisinin birlikteliğini hissetmeye devar ederiz: bizim için bölünemeyen bir yapıdır sözkonus olan.Sanki insan bilinçaltında,doğanın kendilerini, hiçbirşe yin doyuramıyacağını, onları canlandıran bir yokolma taşkın lığına katılmaya zorladığını sezmiştir.Doğa onların teslim ol masını istemiştir. Onları birbirlerine saldırmaya zorlamıştı İnsan olabilmek, üstesinden gelinemiyen bir şaşkınlığa uğra yan varlığın hayır deme gücüne bağlı olmuştur.

İnsanlar hiçbir zaman şiddete kesin hayır yanıtını vere memişlerdir.Yokoluş anlarında doğanın eylemlerine karşı gel mişlerdir: burada nihai bir eylemsizlik yoktur, geçici bir du raklama vardır.

Yasağın ötesinde, şimdi yasağa karşı gelmeyi ele alma zorundayız.

---

(1). Aklın zıddı şiddet kavramı, Eric Weil, "Felsefenin Mantı ğı) adlı kitabındaki anlamı taşıyor. Eric Weil'in felsefesi nin temeli olan şiddet kavramı benimkine yakın görünü yor.

BEŞİNCİ BÖLÜM

YASAĞA KARŞI GELME

Yasağa karşı gelme yasağın yadsınması değildir. O, yasağı aşar ve onu tamamlar.

Yasaktan bahsetmeyi güçleştiren olgu sadece nesnelerin değişebilirliği değildir.Ayrıca burada mantıksız bir yapı sözkonusudur.Hiçbirzaman aynı nesne sözkonusu olduğunda zıt önerme olanaksız değildir.Karşı gelinemiyen hiçbir yasak yoktur.Çoğu zaman yasağa karşı gelme hem kabul edilmiş hem de istenmiştir.

Orduların kutsanmasıyla birlikte hiçbir zaman öldürme-

yeceksin buyruğu bizi güldürmektedir.Cinayet, hiçbir dolaylı yol kullanmadan yasağı izlemektedir.Aslında savaşların şiddeti Ahdicedit'in Tanrısı'na karşıdır ama eski orduların Tanrısı'na karşı değildir.Eğer yasak mantığın sınırları içinde konduysa, savaşların mahkumiyeti anlamına gelecek ve bizi şu tercihle başbaşa bırakacaktır: ya askeri cinayeti ortadan kaldırmak için herşeyi yapmak ya da savaşmak ve kuralı bir aldatma olarak değerlendirmek.Ama yasaklar, üzerinde akıl dünyası inşa edildiyse de kendileri akılcı değildir.Sakinliğin şiddete zıtlığı iki dünyanın birbirinden ayrılması için yeterli değildir.Eğer herkesin gözünde, olumsuz bir şiddet hissi şiddeti korkunç hale getirmediyse, sadece akıl bu eylemin sınırlarını belirlemekte yeterli olmayacaktır.Ölçüsüz kudurganlığa ancak akıldışı dehşet ve ürküntü karşı durabilir. İşte akıl ve sakinliğin dünyasını olanaklaştıran tabunun doğası böyledir ama tabu temel olarak, zekaya değil duygulara hitap eden bir devinimdir. (insanın şiddeti duygusal durumlarının bir sonucudur: öfke, korku, istek) Eğer yasağın mantığa karşı ilgisizliğini anlamak istiyorsak, yasakların akıldışı yapısını gözönüne almak zorundayız. Akıldışı alanda şöyle demeliyiz "yasak bozulmak içindir" bu önerme zannedildiği gibi tuhaf değildir. Birbirine karşıt heyecanların kaçınılmaz ilişkisini gösteren doğru bir anlatımdır. Olumsuz duygusunun etkisindeysek yasağa uymalıyız. Duygumuz olumluysa yasağı bozarız. Yapılan tecavüz yadsıma duygusunun anlamını ve olabilirliğini yokeden bir yapıya sahip değildir : hatta o duygunun kökeni ve doğrulanmasıdır. Eğer şiddetin bizi en kötü duruma götürdüğünün bilincinde ve farkında değilsek, şiddete karşı aynı şekilde dehşete kapılmayız.

" Yasak bozulmak içindir önermesinin halen evrensel

olan öldürme yasağının savaşa karşı olmadığı olgusunu anlaşılır kılması gereklidir. Hatta yasaksız savaşın olanaksız ve düşünülemez olduğundan eminim. Yasağı bilmeyen hayvanlar kendi kavgalarından düzenli bir kurum olan savaşı oluşturamamaktadırlar. Savaş bir anlamda, saldırganlık eylemlerinin toplumsal düzenlemesidir. Savaş çalışma gibi toplumsal bir organizasyondur: çalışma gibi bir amacı vardır ve onu yönetenlerin kafasındaki projeyi gerçekleştirir. Bununla birlikte savaş ve şiddetin birbirine zıt olduğunu söyliyemeyiz. Yasağa karşı gelme hayvansal bir şiddet değildir. Akla sahip bir varlık tarafından uygulanan bir şiddettir. (Bilgeliğini şiddetin hizmetine sunan) Yasak bir sınır koyar ve onun ötesinde öldürmek olanaklıdır ve savaş aşılan bu sınırla tanımlanır.

Eğer yasağın bilinmemesinin karşıtı olan yasağa karşı gelmenin böyle bir sınırı olmasaydı, insan şiddete ve hayvansılığına geri dönmüş olacaktı. Düzenli bir yasağa karşı gelme yasakla birlikte sosyal bir yaşamı oluştururlar. Yasağa karşı gelmenin düzenliliği veya sıklığı yasağın dokunulmaz değişmezliğinin bir göstergesi olamaz. Yasağa karşı gelme, içinden bilimin çıktığı söylem dünyasına karşıdır. Bu yüzden yasağa karşı gelme çok geç olarak ifade edilmiştir. Dinler tarihinin en dikkat çekici yorumcularından Marcel Mauss bu olgunun bilincindeydi ve sözsel öğretisi bunu formüle etmişti. Fakat yazılı eserlerinde bu olguya çok az değinilmiştir. Sadece Roger Caillois, Mauss'un öğretisini ve önerilerini kullanarak şenlik kuramında " yasağa karşı gelmenn gelişmiş bir açıklamasını vermiştir. (l)

Belirsiz yasağa karşı gelme

Çoğu zaman yasağa karşı gelme, yasak gibi kurallara ta-

bidir. Özgürlük sözkonusu değildir : şu zamanda şuraya kadar olanaklıdır ifadesi yasağa karşı gelmenin formülünü vermektedir. Sınırlı bir izin şiddete yolaçacak bir itkiyi harekete geçirebilir engellerin yasağa karşı gelme anında ortadan kalkması ile birlikte sağlamlıklarını kanıtlamak gerekebilir. Yasağa karşı gelmede kural kaygısı bazen çok büyüktür. Çünkü bir kez harekete geçen kargaşayı sınırlamak çok zordur.

Bununla birlikte istisnai olarak sınırsız karşı gelme düşünülebilir.

Dikkat çekici bir örnek vermek istiyorum.

Bir şekilde şiddetin yasağı aştığı bir durum oluşabiliyor. Yasa güçsüz kalırken, hiçbir kural şiddeti içine alamıyor. Ölüm temelde, oluşumuna kuramsal olarak neden olan şiddetle zıtlaşan yasağı aşar. Çoğu zaman ölümü izleyen kopma hissi, düzensiz itkileri sınırlayan ve onları törensel düzene getiren şenlik ve cenaze törenlerinin özümseyip etkisini yokettikleri bir rahatsızlığa neden olur. Eğer ölüm, öz olarak ölümün üstesinden geldiği kabul edilen yüce bir varlığın başına gelirse bu rahatsızlık ortaya çıkar ve karışıklık sınırsızdır.

Caillois, okyanus toplumlarının bazılarında oluşan bu davranışları şöyle anlatmıştır : (2)

" Toplum ve doğa yaşamı, bir kralın kutsal varlığının içine yerleşmişse, onun ölümü kritik bir döneme ve törensel özgürlüğe neden olur. Bu durum herşeyin yıkımına yolaçar. Kutsala saldırı toplumsal bir kural olur. Erk, hiyerarşi ve hükümranlık adına suç işlenir. Toplumsal çılgınlığa en ufak bir karşı koyma yoktur. Bu ölüye itaat gibi gerekli görülür. Sandwich adalarında, krallarının öldüğünü öğrenen halk normal

zamanlarda suç sayılan tüm eylemleri yaparlar. Kadınlar açık olarak fahişelik yaparken, halk öldürür, yağmalar ve yangın çıkarır. Fidji adalarında ise olaylar daha açıktır şefin ölümü yağmanın başlamasi demektir. İlgili kabileler yerleşim merkezini istila ederler ve orada hırsızlık ve yağma başlar.

"Bu yasağa karşı gelmeler kutsallığa saldırıyı oluştururlar. Birgün önce kutsal olan ve birgün sonra en dokunulmaz ve kutsal olacak kurallar bozulur. Bunlar kutsallığa yapılan en büyük saldırılardır." (3)

Karışıklığın, " ölümün temsil ettiği enfeksiyon ve kirlilik dönemine ", "ölümün bulaşıcı ve etkin mikrobikliği süresince " devam etmesi dikkat çekicidir. Bu karışıklık kralın cesedinde çürümeye tabi maddelerin kalmamasına ve sadece çürüyemeyecek iskeletin kalmasına kadar devam eder (4)" Yasağa karşı gelmenin işleyişi , yukarıda belirtilen şiddet eylemlerinde ortaya çıkmaktadır. İnsan, ona yasağın reddi ile karşı çıkarak doğayı zorlıyacağını zannetmiştir. Kendi içinde şiddet eylemini sınrlıyarak doğa düzenine sınırlama getireceğini zannetmiştir. Fakat şiddete koyduğu engellerin etkisizliğini farkettiğinde, daha önce anlamı olan sınırlamalar tüm anlamlarını yitirmekteydi itkileri zincirden boşanıyor ve bundan böyle özgürce öldürüyor, cinsel çılgınlığını düzenlemekten vazgeçiyor ve daha önce gizlice yaptığı şeyleri açıkta ve hiçbir engel tanımadan yapmaya başlıyor. Kralın bedeni saldırgan parçalamanın alanında kaldığı sürece tüm toplum şiddetin etki alanına giriyor. Kralın yaşamını ölümün taşkınlığından koruyan güçsüz engel artık sosyal düzeni tehlikeye atan aşırılıklara etkin olarak karşı duramıyor.

Belirli hiçbir sınır, kralın ölümü ile serbest bir yönde ha-

reket eden kutsallığa saldırıları düzenlememiştir. Ölümün iskeletsel netliğe varışı özgürlüğün şekilsiz fışkırmasına son verir. Bu uygunsuz durumda bile, yasağa karşı gelmenin, hayvansal yaşamın özgürlüğü ile bir benzerliği yoktur: olağan bir şekilde uyulan sınırlara bir delik açar ama bu sınırları yoketmez. Yasağa karşı gelme, tamamlayıcısı olduğu kutsaldışı dünyayı yoketmeden aşar. İnsan toplumu sadece çalışma dünyası değildir. Aynı zamanda veya birbirini izleyen zamanlarda, kutsaldışı dünya ve kutsal dünya onun birbirini tamamlayan şekilleri olarak insan toplumunu birleştirir. Kutsaldışı dünya, yasakların dünyasıdır. Kutsal dünya ise sınırlı yasağa karşı gelmelere açılır. Kutsal dünya, şenliğin, hükümranlığın ve tanrıların dünyasıdır.

Kutsallığın birbirine çelişik iki olguyu ifade ettiği anlamda sorunu görmek zordur. Temelde yasağın nesnesi kutsaldı. Olumsuz açıdan kutsal şeyi gösteren yasak, dinsel düzlemde, sadece titreme ve dehşet duygularını uyandırma gücüne sahip değildir. Bu duygu sınır noktasında kayıtsız şartsız kendini adama duygusuna dönüşür: hayranlığa dönüşür. Tanrılar kendilerini yücelten insanları titretirler. İnsanlar aynı zamanda iki olguya boyun eğerler: büyülenmiş saygıyı harekete geçiren çekim ve onu reddettiren korku. Yasak ve yasağa karşı gelme şu iki çelişkili davranışa neden olur yasak, yasağa karşı gelmeyi kabul etmez ama büyülenme bunu gerçekleştirir. Yasak ve tabu bir anlamda tanrısala karşıdır ama tanrısal yasağın büyüleyici yanıdır : şekil değiştirmiş bir yasaktır.

Bu çelişkilerin sadece ekonomik yönü, bu iki görünüşün arasında (yasak ve tanrısal) hissedilebilir ve açık bir farkı ortaya çıkarabilir. Yasak çalışmayı sağlar, çalışma da üretimi

çalışmanın kutsaldışı süresinde toplum kaynakları biriktirir, tüketim üretim miktarı kadardır. Kutsal zaman belirgin olarak şenliktir. Şenlik, daha önce belirttiğim kralın ölümünü izleyen dönemde olduğu gibi, sadece yasakların kalkması anlamına gelmez. Şenlik zamanında, genel olarak yasaklanmış birşeyin yapılması serbest bırakılabilir ve hatta zorunlu tutulabilir. Caillois'nın anlamını vurguladığı gibi (5) normal zamandaki değerler şenlikte altüst edilir. Ekonomik açıdan şenlik, çalışma süresince biriktirilen kaynakları savurgan bir şekilde tüketir. Bu kez birbirinden tamamen ayrılmış bir zıtlık sözkonusudur. Yasağa karşı gelmenin yasaktan daha çok dinin kökenini oluşturduğunu hemen söyleyemeyiz. Ama savurganlık şenliği oluşturuyor ve şenlik de dinsel etkinliğin en tepe noktasını temsil ediyor. Biriktirmek ve tüketmek bu etkinliğin oluştuğu iki dönemi betimliyor. Eğer bu görüşten hareket edersek dinin, geri çekilmenin zıplamaya yolaçtığı bir dans eylemini oluşturduğunu söyliyebiliriz.

İnsan için esas olan doğal eylemin şiddetini yadsımaktır. Ama bu yadsıyış tamamen kopma değildir ve aksine daha derin bir uyuşmayı haber verir. Bu uyuşma geri planda, uyuşmazlığı oluşturan duyguyu saklar. Bu duygu o kadar korunur ki uyuşma her zaman başdöndürücüdür. Tiksinme ve daha sonra başdönmesinin izlediği tiksinmenin aşılması, dinsel davranışları düzenleyen paradoksal dansın safhalarıdır.

Sonuçta devinimin karışıklığına rağmen anlam tüm açıklığı ile ortaya çıkıyor din temelde yasaklara karşı gelme eylemnini yönetiyor.

Fakat onlarsız dinin özünün anlaşılamıyacağı dehşet duyguları aracılığıyla yeni bir karmaşa oluşuyor. Ne zaman zıpla-

ma karşısında bir gerileme oluyor işte bu gerileme dinin özü olarak gösteriliyor. Bu görüş doğal olarak eksiktir ve eğer pratik ve akılcı dünyanın eğilimlerine uygun tersyüz etme olgusu, değişikliğe yolaçan zıplamaya temel olmasaydı, yanlış anlaşılmanın en üst noktasına kolaylıkla gelinirdi. Budizm ve Hristiyanlık tipi evrensel dinlerde, dehşet ve tiksinti ateşli ruhsal yaşamın kaçışlarına öncülük ederler. Oysa ilk yasakların güçlenmesiyle oluşan bu ruhsal yaşamın aynı zamanda şenlik yönü vardır. Bu yaşam yasaya saygı değil karşı gelmedir. Budizm ve Hristiyanlıkta esrime dehşetin aşılmasıyla oluşur. Herşeyi içine alan taşkınlıkla uyuşma bazen dehşet ve tiksintinin kalbi oyduğu dinlerde daha derindir. Hiçlik duygusu kadar hiçbir duygu insanı daha büyük bir güçle taşkınlığa sürükleyemez. Ama taşkınlık hiçbir şekilde yokoluş değildir yıkıcı davranışın aşılmasıdır, yasağa karşı gelmedir.

Eğer yasağa karşı gelmenin anlamını netleştirmek istersem, yasağa karşı gelmeyi tamamlayan unsurlar olan Budist ve Hristiyan taşkınlığını ele alırım. Ama öncelikle daha az karmaşık olan yasağa karşı gelme türlerinden bahsedeceğim.

(1). İnsan ve Kutsallık Dördüncü Bölüm: Yasağa Karşı Gelmenin Kutsallığı: S.125-168, Tanımlanmamış Yasağa Karşı Gelme.

(2). Age, s.151.

(3). Age, s.151.

(4). Age, s,153.

(5). Yasağa Karşı Gelmenin Kutsallığı: Şenlik Kuramı, s.125-168

ALTINCI BÖLÜM

ÖLDÜRME, AV VE SAVAŞ

Yamyamlık

Yapısı istisnai olan belirsiz yasaya karşı gelmenin ötesinde, yasaklar, geleneklerin, dinsel törenlerin öngördüğü ve düzenlediği kurallar çerçevesinde bozulur.

Yasak ve yasağa karşı gelmenin alternatif oyun alanı, erotizmde en açık yapısına kavuşur. Erotizm örneği olmadan bu oyunun doğru anlamına varmak güçtür. Dolayısıyla, genelde dinsel alanın özelliği olan bu alternatif oyundan yola çıkmadan erotizmin bilimsel bir görüşüne sahip olamayız. Ama öncelikle ölümle ilgili olanı ele alacağım.

Şu olgu dikkat çekicidir ölülerin sözkonusu olduğu yasağa karşı, dehşetin zıttı bir istek oluşmamaktadır. İlk bakışta cinsel nesneler, yasağın ve yasağın kalkmasının bir sonucu olarak iticiliğin ve çekiciliğin konusunu oluşturmaktadır. Freud yasağın yorumunu, nesnelere karşı koruyucu bir engel koyma gereksinimi üzerine oturtmuştur. Eğer cesede dokunma yasağından bahsetmek gerekirse, bu yasağın geride kalanların ölüyü yeme isteklerini engelleyen bir tabuyu temsil ettiği söylenecektir. Artık bizde olmayan bir istektir bu ve hiçbir zaman böyle bir isteğin deneyimini yaşamadık. Ama ilkel kavimlerin yaşamında yamyamlık yasağı ve bu yasağın kalkması ile ilgili dönemler vardır. Hiçbir zaman kasap eti muamelesi görmeyen insan eti dinsel kurallar çerçevesinde sık sık yenmiştir. İnsan etini yiyen kişi, bu yediği etin bağlı olduğu yasağı bilir. Fakat bu yasağı dinsel bir şekilde deler. Bunun anlamlı örneğini kurban etmeyi izleyen törensel yemekte görüyoruz. Bu törenle yenilen insan eti kutsallaştırılıyor artık yasakların hayvansal bilgisizliğine dönüşten çok uzaklardayız. İstek, kayıtsız bir hayvanın göz dikeceği bir nesneyle ilgili değildir: nesne yasaktır, kutsaldır ve isteğe yolaçan şey üzerindeki yasaktır.Kutsal yamyamlık isteğin yaratıcı yasağının ilkel bir örneğidir: yasak etin tadını yaratmaz ama dindar yamyamın onu yemesinin nedenidir. Erotizmde, yasakla oluşan çekicilik değerinin parodoksal yaratımını bir kez daha bulacağız.

Düello, intikam ve savaş

İnsanları yeme arzusu bize çok yabancıysa da öldürme arzusu için aynı şeyi söyleyemeyiz. İçimizde herkes bu arzuyu hissetmez ama kişi toplulukla birlikte cinsel açlığa benzer

bir şiddette bu hisse kapıldığını düşünmeye cesaret edebilir. Tarihte gereksiz katliamların sıklığı her insanın içinde potansiyel bir katilin varlığı olgusunu ortaya çıkarıyor. Öldürme arzusunun, öldürme yasağı ile ilişkisi, herhangi bir cinsel eylem isteğinin onu sınırlayan yasaklarla olan ilişkisinin benzeridir. Cinsel etkinlik belirli durumların dışında yasaktır ve aynı şey öldürme için de geçerlidir: öldürme ile ilgili yasak cinsel yasaklara nazaran daha genel ve ağırlıklı tanımlandıysa da, cinsel yasaklar gibi belirli durumlarda öldürmeye izin verir. Çok basit olarak yasak şöyle formüle edilmiştir: "Hiçbir şekilde öldürmeyeceksin" Ve evrensel olduğu doğrudur ama örtülü olarak şunu belirtir: "savaş durumunda ve sosyal yapının belirlediği durumlarda öldürebilirsin". Aslında aşağıdaki cümlede belirtildiği şekilde cinsel yasakla aşağı yukarı aynı pareleldedir: "bedenlerin birleşmesi ancak evlilikte sözkonusudur" buna tabii ki şu eklenir "veya geleneğin belirlediği durumlarda"

Öldürme, düelloda, intikamda ve savaşta kabul edilir.

Öldürme cinayette caniliktir. Cinayet yasağın bilinmemesinden veya savsaklanmasından ileri gelir. Düello, intikam ve savaş, bir kurala uygun olarak yasağı bozarlar. Çok incelmiş olan modern düellonun, yasağın bozulmasını ancak cinsel planda öngören ilkel insanlıkla çok az ilgisi vardır. İlkel insanda, düellonun ortaçağdan beri edindiği bireysel yapı yoktur. Düello önceleri, düşman toplulukların kurallara uygun olarak birbirlerine meydan okumaları ve bundan sonra en güçlülerinin bireysel bir kavgada karşı karşıya geldiği savaş şekliydi. Bu bireysel kavga, kollektif olarak birbirlerini öldürmeye yönelik toplulukların gözü önünde cereyan ederdi.

İntikamın da düello gibi kendi kuralları vardır. Sonuçta intikam, düşmanlığın belli bir yerde oturmaktan değil belli bir klana ait olmaktan ileri geldiği bir savaştır. İntikam, savaş ve düello gibi çok titiz kurallara tabidir.

Av ve Hayvan Öldürmenin Kefareti

İntikamda, düelloda ve daha sonra bahsedeceğim savaşta sözkonusu olan insanın ölümüdür. Fakat öldürmeyi yasaklayan yasa, insanın büyük baş hayvanlardan ayırdedildiği zamanlardan daha önceye dayanmaktadır. Aslında bu ayırım geçtir. İlk zamanlarda insan hayvanın bir benzeri olarak kabul edilmiştir: bu şekildeki bakış açısı, gelenekleri ilkel olan avcı toplumlarda geçerliydi. Bu koşullarda, eski ve ilkel av, düello, intikam ve savaş gibi bir tür yasağa karşı gelmeydi.

Bununla birlikte derin bir farkı belirtmeliyim. Görünüşte hayvanlığa en yakın ilk insanların zamanında hemcinslerin öldürülmesine rastlanmıyordu.

Şimdiki zamanlarda diğer hayvanların avı süreklidir. Avın, taştan yapılan silahların ve aletlerin olanaklaştırdığı çalışmanın bir sonucu olduğunu söyleyebiliriz. Ama yasak genel olarak çalışmanın bir sonucu ise de; hayvan öldürme yasağı insan bilincine yerleşmeksizin avın gelişmesi için uzun zamanı gözönüne alırsak bu sonucun kısa zamanda gerçekleşmediğini görürüz. Ne olursa olsun, ancak kararlı bir şekilde yasağa karşı gelmeden sonra yasağın yapısı yasakların genel yapısıdır. Kaba hatlarıyla cinsel etkinlik yasağının varlığı olgusu üzerinde durmak istiyorum. Avcı toplumlardaki av yasağı ele alındığında, bunun anlaşılabilir bir görünüme sahip olmanın zorluğu ortaya çıkıyor. Yasak bir eylemi yoketmiyor,

onu yasağa karşı gelme şeklinde ortaya çıkarıyor. Ne av, ne de cinsel etkinlik aslında yasaklanamazlar. Yasak yaşamın gerekli kıldığı eylemleri yokedemez ama onlara dinsel olarak yasağa karşı gelme anlamını yükleyebilir. Yasak eylemlere sınır koyar, onların oluşumlarını düzenler. Suçlu olan kişiye kefaretini ödetir. Öldürme dolayısıyla, avcı ve katil savaşçı kutsaldılar. Kutsaldışı topluma girebilmek için bu kirden arınmaları ve temizlenmeleri gerekmekteydi. Kefaret ayinlerinin amacı avcıyı ve savaşçıyı kirden arındırmaktı. Eski toplumlar bu tür ayinlere alışıktılar.

Tarih öncesi uzmanları, mağara resimlerini büyüsel bir işlem olarak değerlendirmektedirler. Buna göre, avcıların açgözlülüğünün nesnesi hayvanlar, isteğin imgesinin isteği gerçekleştirmesi umuduyla resmedilmişlerdir. Ben bundan emin değilim. Mağaraların dinsel ve gizli atmosferi, avın anlamını oluşturan yasağa karşı gelmenin dinsel yapısına uygun düşmektedir. Resimleme oyunu, yasağa karşı gelme oyununun bir sonucudur. Bunun kanıtını vermek zor. Ama eğer tarih öncesi uzmanları, yasak ve yasağa karşı gelme alternatifinin oluşturduğu düşünce yapısının içine girseler, eğer öldürülen hayvanların kutsal yapısını açıkça görebilseler, büyüsel resimleme varsayımlarının zayıflığını görecekler ve insanın genetik yapısındaki dinin önemine uygun bir görüş geliştireceklerdir. Mağara resimlerinin, yaşamın dinsel çelişkisini ortaya çıkaran hayvan öldürmenin gerekliliği ve aynı zamanda suçlanabilirliliğini resmetme amacı vardı. Bu dinsel çelişki içindeki insan öldürmeyi reddeder ve aynı zamanda bu reddedişi mükemmel bir şekilde aşarak öldürmeyi gerçekleştirir. Bu varsayım, yaşamları mağara ressamlarının resmettiklerine benzeyen toplumlarda hayvanı izleyen kefaretin bir kural ol-

duğu olgusu üzerinde oluşmaktadır. Bu varsayım, ressamın ölü gürünümünü verdiği insanın belki de öldürdüğü bizonu gösteren, Lascaux kuyularında bulunan resmin tutarlı bir yorumunu yapma şansına sahiptir. Çok sayıda çelişkili ve dayanaksız yorumlara yolaçan bu tanınmış resmin konusunun "Öldürme ve Kefareti" olması gerekir. (1)

En azından bu bakış açısının başarısı, mağara resimlerinin büyüsel (faydacı) yorumunun yerine, çağların derinliklerinden gelen bu olağanüstü resimlerin yapısına cevap veren ve genel olarak bir sanat eylemi olan yüksek bir etkinlikle uyumlu dinsel yorumunu getirmesindedir.

Savaşın en eski belirtisi

Bununla birlikte avı, görünüşte savaştan önceki bir yasağa karşı gelme biçimi olarak görmeliyiz. Varlıkları üst-yontmataş devri süresince devam eden resimlenmiş mağara insanlarının savaşı bilmediklerini zannediyoruz. En azından savaş, gerçekten bizim ilk benzerlerimiz olan bu insanlar için, daha sonra içerdiği birinci derecedeki önemi taşımıyordu: bu ilk insanlar aslında, bize kadar savaş deneyimi olmadan yaşayan Eskimoları anımsatmaktadır.

Savaşın ilk resimleri, İspanyol Levant'ındaki kayaların yüzünde görülmüştür.Görünüşte bu resimler üst-yontmataş devrinin sonları ve daha sonraki zamanlara aittir.Üst-yontmataş devrinin sonlarına doğru, bizden on-onbeş bin yıl önce, savaş, insanlarla aynı görülen hayvanların öldürülmesine karşı olurken, aynı şekilde insanın ölümüne karşı çıkan yasağa karşı gelmeyi düzenlemeye başlamıştır.

Ölüme bağlı yasaklar gibi, bu yasaklara karşı gelme, gördüğümüz gibi çok eskiye dayanan izler bırakmıştır: cinsel yasaklar ve onlara karşı gelme olgusu ancak tarihsel çağlardan itibaren varlığını göstermiştir. Erotizmi konu alan bir incelemede, genel olarak yasağa karşı gelmeden ve özellikle öldürme yasağına karşı gelmeden öncelikle sözetmenin birçok nedeni vardır. Geneli gözönüne almadan erotizm eylemlerinin anlamını kavrayamayız. Bu eylemler bizi şaşırtmakta ve eğer daha eski ve daha açık bir şekilde ortaya çıktıkları bir alanda çelişkili etkilerini saptamamışsak onlardan bir sonuç çıkaramayız.

İspanyol Levantı'ndaki resimler sadece düşman toplumun birbirleriyle olan kavgasını düzenleyen savaşın tarihini kanıtlamaktadır. Ama savaş hakkında genel olarak zengin ilkel verilere sahibiz. Savaşta, iki tarafın kavgasının belirli kuralları vardır. Birinci kural, düşmanlığın sınırlarının belirlenmesi ve düşmanlığın ilan edilmesidir.İlkel toplumların "savaş ilanı" kurallarını açıkça biliyoruz.Saldırganın kendi kararı savaşın ilanı için yeterliydi: saldırganlık hemen rakibi içine alıyordu.Ama çoğu zaman onu dinsel bir törenle belirtmek yasağa karşı gelme ruhuna daha uygun düşüyordu.Savaş kurallar çerçevesinde devam etmek zorundaydı.Savaşın ilkel yapısı şenliğin yapısını anımsatır.Modern savaş da bu çelişkinin uzağında değildir.Muhteşem ve gösterişli savaş giysisi zevki ilkeldir.İlkel olarak savaş lüks bir etkinlikti.Savaş bir hükümran veya bir toplum için zenginliğin arttırılmasının bir yolu değil: savaş saldırgan bir bolluktu, şimdi ise bu bolluğun, taşkınlığın arttığını görüyoruz.

Savaşın ayinsel yapısı ile hesaptan geçirilmiş yapısı ara-

sındaki çelişki

Askeri üniformalar bugüne kadar düşman ateşi karşısında kendi kuvvetlerini tanıma kaygısına cevap verme geleneğini korudular. Ama kayıpları en aza indirme kaygısı savaşın ilkel yapısına yabancıydı. Genel olarak yasağa karşı gelme bir amaç oldu. Başka bir amaca da hizmet edebilirdi ama öncelikle kendi içinde bir amaçtı.Savaşın öncelikle, ayinlerin gerçekleştirilmesinde ortaya çıkan kaygılara benzer kaygılara boyun eğdiğini düşünmenin yeridir. Milattan önceki feodal Çin'de savaşların gelişimi şöyle ifade edilmekteydi: "Baronların savaşı bir meydan okumayla başlar. Senyörler sınıfından gönderilen yiğit düşman senyörün kapılarına son sürat saldırır. Senyörleri taşıyan arabalar, savaşa girmeden önce, bir nezaket saldırısı yaparlar (2)". Homerus savaşlarının ilkel görüntülerinin evrensel bir karekteri vardır. Burada gerçek bir oyun sözkonusudur ama sonuçları o kadar ciddidir ki hemen oyunun kurallarının düzenlenmesine gidilmiştir. Çin tarihi kanıtlıyor: "zaman ilerledikçe şövalye vari savaşlar bitiyor. Eski şövalye savaşı, komşu topluluklarına saldıran bir bölge halkının oluşturduğu acımasız kavga ve şok içindeki yığınları yozlaştırmıştır."

Aslında, savaş her zaman, arzu edilen politik sonuca ve aynı zamanda uygun bir amacın kaygısına cevap veren kuralların uygulanmasıyla dengelenmiştir. Bugüne kadar uzmanlaşmış merkezlerde iki okul karşı karşıya gelmiştir. Clausewitz, düşman kuvvetleri acımasızca yoketmenin gerekliliğini vurgulayarak şövalye geleneğinin askerlerine karşı çıkmıştır. "Savaş diyor, bir şiddet eylemidir ve bu şiddetin oluşumunda hiçbir sınır yoktur." (3)

Eski öğretinin, büyüsünün etkisinde kaldığı böyle bir düşünce ayinsel geçmişten başlayarak bugüne getirilmiştir. Aslında savaşın insanileştirilmesi ile temel geleneğini birbirine karıştırmamamız gerekir. Bir dereceye kadar, savaşın gereksinimleri, insan haklarının gelişmesine yer açmıştır. Geleneksel kuralların ruhu bu gelişmeyi teşvik etmiştir ama bu kurallar, savaşanların ızdıraplarını veya çarpışmaların kayıplarını sınırlama kaygısına cevap vermemiştir. Yasağa karşı gelme aslında şekilsel olarak sınırlandırılmıştır. Saldırgan itki genel olarak ayaklanmamıştır. Koşulların belirlenmiş olması ve kuralların incelikle izlenmesi gerekmiştir, ama bir kere bu itki zincirlerinden boşandığında, çılgınlık serbest kalıyordu.

Savaşın düzenlenmiş yapısına bağlı kan dökücülük

Hayvansal şiddetten ayrılan savaş, hayvanların yetersiz olduğu bir kandökücülük sistemi geliştirmiştir. Özellikle düşmanların katliamının izlediği çarpışma, esirlerin işkencesine dönüşüyordu. Bu yırtıcılık şavaşın özellikle insansal yanını göstermektedir. Maurice Davie'den aldığımız dehşet verici olguları iletiyorum.

"Afrika'da çoğu zaman savaş esirlerine işkence edilir ve daha sonra öldürülür veya açlıktan ölüme terkedilir. Tchi dilindeki toplumlarda, esirleri yokeden bir barbarlığa maruz kalırlar. Erkekler, kadınlar, çocuklar, sırtlarında bebekleriyle anneler ve yürüme yaşına yeni girmiş küçükler çırılçıplak hale getirilirler ve boyunlarındaki iplerle on, onbeşli gruplar halinde birbirlerine bağlanırlardı. Bu şekilde bağlanmış ve iskelet haline gelecek biçimde yetersiz beslenmiş olarak aylarca zafer kazanan ordunun arkasında yürürlerdi, acımasız muhafız-

lar onları aşırı bir şiddete maruz bırakırlardı. Galipler eğer bir terslik görürlerse, esirler özgürlüklerine kavuşur tehlikesine karşı hemen katledilirlerdi. Ramseyer ve Kühne, göğsüne geçirilmiş demir bir halka ile bir ağaç gövdesine raptedilmiş bir Accra yerlisinin dört ay boyunca kötü beslendiği ve sonunda öldüğünü belirtiyorlar. Bir başka kez, aynı kâşifler, esirler arasında, zavallı cılız bir çocuğu farkediyorlar. Bu çocuğa ayağa kalkması emredildiğinde "bütün kemiklerin apaçık görüldüğü harap olmuş gövdesiyle güçlükle ayağa kalkar" Bu vesileyle rastlanılan tutsakların çoğu sadece bir iskelet olarak kalmışlardı. Bir çocuk yoksunluklardan o kadar cılızlaşmıştı ki, boynu kafasının ağırlığını taşıyamıyor ve oturduğu zaman kafası dizlerinin üzerine düşüyordu. Aynı şekilde kurumuş bir diğeri cançekişmesi hırıltısına benzer bir öksürüşle sarsılıyordu: diğer bir çocuk gıdasızlıktan bitap düşmüş ve ayakta duramıyordu. Archanti yerlileri, bu sahnelerden üzüntüye kapılan misyonerleri gördükçe şaşkına dönüyorlardı. Bir kez misyonerler bazı çocuklara gıda vermeye kalkınca muhafızlar onları şiddetle ittiler. Dahomey'de yaralı mahkumlara yardım engelleniyordu ve esarete uygun görülmeyen mahkumlar kendilerini iskelete çeviren yarı açlık içinde bırakılıyorlardı. Çene bir ganimet sayılıyor ve canlı ve yaralı düşmanların çenesi çıkarılıyordu. Fidji'de bir kalenin fethini izleyen olaylar, detaylı anlatılması olanaksız derecede korkunçtu. Bazı canlılar üzerinde uygulanan organ koparmalar şeklinde oluşan cinsel tutkuyla karışmış vahşet eylemleri intiharı yakalanmaya tercih ettiriyordu. Melanezyen karakterin doğuştan kaderciliğiyle yenilenlerin birçoğu kaçmaya bile yeltenmiyor ve lobutun altına kafalarını uzatıyorlardı. Canlı bırakılacak kadar tahilsiz olanları (4) ise korkunç sonlar bekliyordu. Merkezi bir

köye getiriliyorlar ve yüksek ateşteki fırınlara atılıyorlar ve sıcaklık onların bilincini yerine getirdiğinde çılgın çırpınışları seyircileri güldürüyordu.

Kendisi doğrudan vahşet olmayan şiddet, yasağa karşı gelmede, bunu düzenleyen varlığın bir eylem biçimiydi. Vahşet, düzenlenmiş şiddetin görünüşlerinden bir tanesidir. Vahşetin erotik olması zorunlu değildir ama, yasağa karşı gelmenin düzenlediği şiddetin başka biçimlerine doğru yönlenebilir. Vahşet gibi erotizm de önceden tasarlanır. Vahşet ve erotizm, yasağın ötesine gitme kararını içeren düşüncenin içinde düzene konurlar. Bu karar genel değildir ama herzaman bir alandan diğerine geçmek olanaklıdır: burada sözkonusu olan, yasağın etkisinden kesinlikle kurtulma sarhoşluğu üzerine kurulan komşu alanlardır. Onsuz oyunun olanaksız olduğu durgunluğa dönüş sağlandığı oranda karar daha etkinleşir, bu taşkınlığın ve suların geri çekilmesinin önceden gözönüne alınmasına yolaçar. Temel çerçeveleri riske atmadığı ölçüde bir alandan diğerine geçiş kabul edilebilir.

Vahşet erotizme yönlenebilir ve aynı şekilde mahkumların katliamının yamyamlık amacı taşıması olasıdır. Ama savaşta hayvanlığa dönüş ve sınırları unutma sözkonusu olamaz. Herzaman dizginlerinden boşanmış bir şiddetin bile insansal yapısını kanıtlıyan bir kalıntı varlığını devam ettirir. Kana susamış çılgın savaşçılar herşeye rağmen birbirlerini katletmezler. Temeldeki şiddeti düzenleyen bu kural dokunulmazdır. Aynı şekilde çoğu zaman, yamyamlık yasağı, insanlıkdışı tutkuların zincirlerinden boşanmasıyla aynı zamana rastlar.

En korkunç oluşumların zorunlu olarak yabani insanlara

özgü olmadığını gözlemlemek zorundayız. Etkin askeri operasyonları disiplin üzerine oluşturan ve askerlerini sınırları aşma mutluluğundan yoksun bırakan düzenleme, savaşı kendisini zorunlu kılan itkilere yabancı bir mekanizmanın içine sürüklemiştir. Modern savaşın, bahsettiğim ilkel savaşla çok az bağlantısı vardır. Modern savaş anlamını politik kumardan alan çok hüzün verici bir sapkınlıktır. İlkel savaşın da savunulması çok zordur: herşeyden önce kaçınılmaz gelişmeleri modern savaşı hazırlamıştır. Ama sadece bugünkü düzenleme, yasağa karşı gelmeyi içeren düzenlemenin ötesine geçerek insanlık neslini yokolma tehlikesi ile başbaşa bırakmıştır.

---

(1). G.Bataille, Lascaux veya Sanatın Doğuşu, s.139-140'a gönderme yapmak istiyorum. Burada resim için yapılan değişik yorumları eleştirdim.

(2). René Grousset ve Sylvie Regnault-Gatier, Evrensel Tarih, Pléiade-Gallimard, 1953, cilt 1, s.1552-1553

(3). Carl Von Clausewitz, Savaş, çev.D.Naville Minuit Yayınları, 1955, s.53

(4). M.R.Davie-İlkel Toplumlarda Savaş- İng.den Fran.ya çeviri, Payot 1931, s.439-440

YEDİNCİ BÖLÜM

ÖLDÜRME VE KURBAN ETME

Ölüm yasağının dinsel olarak kaldırılması, kurban etme ve tanrısal hayvanlığın dünyası.

Savaşla bütünleşen öldürme isteğinin genel kudurganlığı din alanını aşar. Diğer taraftan savaş gibi öldürme yasağının kalkması olan kurban etme, aksine en üst derecede dinsel bir eylemdir.

Herşeyden önce kurban etmenin bir armağan olarak değerlendirildiği doğrudur. Kurban etmede kandökücülük eksik olabilir. Çoğu zaman kandökücü kurban etme, hayvanların

kurban edilmesiyle ilgilidir. Çoğunlukla hayvanlar insanın yerine geçen kurbanlardır: uygarlığın gelişimiyle insanı kurban etmek dehşet verici görülmüştür. Ama öncelikle insanla yer değiştirme, hayvanı kurban etmenin kökeni değildir. İnsanı kurban etme daha sonradır, bildiğimiz en eski kurban etmelerin nesnesi hayvandır. Görünüşte, insanı bizim gözümüzde hayvandan ayıran uçurum, neolitik çağda ortaya çıkan evcilleştirmeden sonra hissedilmiştir. Yasaklar insanı hayvandan ayırma amacındaydılar. Ve aslında sadece insan yasakları koymuştur. Ama ilk insanlık için, insanlar hayvanlardan ayrı değildi. Hatta hayvanlar yasaklara uymadıkları için daha kutsal ve daha tanrısal kabul ediliyordu.

Bu toplumların birçoğu için, en eski tanrılar temelde insanın egemenliğini sınırlayan yasaklara yabancı hayvanlardı. İlk zamanlarda belki de, hayvan öldürülmesi kutsallığa saldırı olarak hissediliyordu. Öldürülen kurban toplumsal olarak tanrısallık anlamını kazandı. Kurban etme kurbanı kutsallaştırıyor ve onu tanrısallaştırıyordu.

Kurban daha baştan hayvan olduğu için kutsaldı. Kutsal yapı, şiddete bağlı laneti açıklar ve hiçbir zaman hayvan maruz kaldığı şiddetten art düşüncesiz ayrılamaz. İlk insanlığın gözünde, hayvan temel bir yasayı bilmemezlik edemez: eyleminin yasaya tecavüz olduğunu bilmek zorundadır: bu yasanın içinde öz olarak yoktur, bilinçli ve egemen olarak yoktur. Ama özellikle şiddetin tepe noktası ölümle, şiddet ortaya çıkar ve hayvanı tam olarak ele geçirir. Kutsal olarak şiddetli olan şiddet kurbanı, insanların ölçüp biçerek yaşadığı sıradan dünyanın üstüne çıkarır. Bu hesaplı dünyanın karşısında ölüm ve şiddet, insan yaşamını sosyal olarak düzenleyen yasanın

ve saygının içinde kalamıyarak çıldırırlar. Ölüm, saf bir bilinç için ancak bir eksiklikten veya bir saldırıdan ileri gelebilir. Bir kez daha ölüm yasal düzeni altüst eder.

Ölüm, hayvanın özü olan bir yasağa karşı gelme yapısını tamamlar. Hayvan varlığının derinliğine girer; kandökücü ayinde bu derinlik açığa çıkar.

Şimdi giriş bölümünde verilen temaya geri dönelim. Bu tema şuydu: "süreksiz varlık olan bizler için, ölüm süreklilik anlamını taşır."

Kurban etme ile ilgili şunları yazmıştım: "Kurban ölür ve olaya katılanlar onun ölümünden ortaya çıkan bir unsuru paylaşırlar. Bu unsura, din tarihçilerinin de ifadesiyle kutsallık adı verilebilir. Bir dinsel törende, süreksiz bir varlığın ölümüne dikkatini yoğunlaştırmış kişiler için kutsallık olgusu varlığın sürekliliği anlamını taşır. Şiddet yüklü ölüm olgusunda varlığın süreksizlikten bir kopuşu vardır. Ölümden sonra oluşan sezsizlikte tedirgin ruhların hissettiği, kurbanın sağladığı varlığın sürekliliğidir. Sadece dinin önemini ve birleştiriciliğini ortaya çıkaran durumlarda gerçekleştirilen törensel bir ölüm, genellikle dikkatten kaçan böyle bir olguyu açığa çıkarır. Eğer kişisel olarak yaşadığımız dinsel deneyimlerimize inanamıyorsak bu dinsel törene katılanların varlıklarının derinliklerinde oluşanları gözönüne getiremeyiz. Aslında herşey ilkellerin kurban eylemlerinin kutsallığının şimdiki dinlerin tanrısallığıyla aynı olduğu fikrine götürüyor. "

Şu an izlediğim gelişmenin belirlemiş planı üzerinde, kutsal süreklilik, süreksiz (ayrık) varlıkların düzeninin oluşturan yasaya karşı gelmeye bağlıdır. Süreksiz varlıklar olan in-

sanlar bu süreksizliği sürdürmeye gayret etmektedirler. Ama ölüm, ölümün farkedilmesi, onları süreklilik deneyimine sürüklemektedir.

Bu asıldır.

Yasaklar eylemiyle insan hayvandan ayrılmaktadır. Üreme (şiddet) ve ölümün aşırı oyunundan kaçmak istemektedir.

Ama yasağa karşı gelmenin ikincil eyleminde insan hayvana yaklaşmıştır. Üreme ve ölüm dünyasını yöneten şiddete açık alanda ve yasak kuralından kaçışın olanaklı olduğu yerde insan hayvansallığın içinde yaşar. Görünüşte insan ve hayvanın ikincil benzerliği olan sıçrama eylemi, antropoide benzer Neandertal insanının yerine gelen ve bizim benzerimiz olan tamamlanmış insanın ve resimlenmiş mağara insanının ilgisini çekmiştir. Bu insan, hayvanın bugün alışık olduğumuz mükemmel görüntülerini çizmiştir. Ama kendini çok nadiren resmetmiştir. Bunu yapmışsa, kılık değiştirmiş ve yüzüne maskesini geçirdiği hayvanın özelliklerinin arkasına gizlenmiştir. İlkel insanlar bizim gibi hayvanlıktan değil kendisinden utanç duymuştur. Temel kararlara hemen tek bir seferde varamamıştır.: üst -yontma taş devri insanı ölüme bağlı yasağı korumuştur, yakınlarının cesetlerini gömmeye devam etmiştir. Diğer taraftan, şüphesiz Neandertal insanının bildiği cinsel yasağı bilmediğini varsaymak için hiçbir nedenimiz yoktur. (ensesti ve aybaşı kanamasından tiksintiyi yönlendiren bu yasak tüm davranışlarımızın kökenini oluşturur.) Ama hayvanlıkla benzerlik, insanın tek bir boyutta incelenmesini engelliyor. Neandertal insanının yaşadığı orta yontma taş devri ile üst yontma taş devri arasında belirgin bir yapı farkı olduğunu belirlemek zor olacaktır. (Üst yontma taş dev-

rinde büyük bir olasılıkla Antik çağın belgeleri ve ilkel toplumların gelenekleri aracılığıyla öğrendiğimiz yasağa karşı gelme biçimleri oluşmuştur.) Şu an varsayım alanındayız. Eğer resimli mağaraların avcıları, sempatik büyünün kabul ettiği gibi yaşamışlarsa, aynı zamanda hayvansal kutsallık duygusuna sahip olduklarını tutarlı bir şekilde düşünebiliriz. Hayvansal kutsallık bu yasaklara sınırlı karşı koymayla birlikte oluşan en eski yasakların incelenmesine yolaçar. İnsanların bir açıdan hayvanlıkla uyuma girdikleri andan itibaren, yasağın korunmasıyla, hayvanlığın ve insanın sentezini oluşturan yasağa karşı gelme dünyasının içine giriyoruz. Böylece kutsal dünyaya adım atmış oluyoruz. Bu değişikliğe yolaçan oluşumları bilmiyoruz. kurban etmenin uygulanıp uygulanmadığını bilmiyoruz. (1) Bu eski zamanlardaki erotik yaşam hakkında çok az şey biliyoruz ama bu dünyanın kutsal hayvanlığın doğduğu dünya olduğunu biliyoruz. Yasağa karşı gelme ruhunun, insanlığı etkileyen yasakların sınırlamadığı, ölümün şiddeti canlandırdığı ölen tanrı-hayvanın ruhudur. Yasakların aslında ne mitolojik hayvanlık alanıyla ne de gerçek hayvanla bir ilgisi yoktur: insanlığın hayvan maskesiyle kılık değiştirdiği zamanların insanları ile de ilgili değildir. Bu doğal dünyanın ruhu anlaşılmazdır. Tanrısallığa bulaşmış doğal bir dünyadır; bu durum aslında eylemlere bağlı düşünen bir insan için kolayca algılanabilir .(2) Bu, hayvanlığın veya doğanın yadsınmasıyla oluşan ve daha sonra kendini yokeden ve bu ikinci yadsımayla daha önce yokettiği dünyaya dönmeksizin kendini aşan insansal bir dünyadır.

Bu şekilde belirlenen dünya, üst-yontmataş devrine uygun düşmüyor. Bu devrin resimlenen mağara insanının devri olduğunu zannediyorsak, bu devrin ve eserlerinin zekası ko-

layca anlaşılır. Ama bu dünyanın varlığı en eski tarihin belirlediği dönemden daha sonraki bir dönemde ortaya çıkmıştır. Sözkonusu varolma, modern bilimin eski toplumlar üzerinde yapabildiği inceleme ile, etnografi ile doğrulanmıştır. Yunan ve Mısır'ın tarihsel çağlarında hayvanın kurban etmedeki ölümünün, tanrılarını yüceltiği ilk imgeyi, egemen varolma duygusu yaratmıştır.

Bu imge daha önce ilkel avcıların dünyası ile yapmak isteğimiz tablonun uzantısında yeralmaktadır. Öncelikle ilkel av dünyasından bahsetmek istiyorum. Bu dünyaya hayvansallık içinde insansal şiddetin yoğunlaşmak için gizlendiği katedrali inşa etmiştir. Aslında resimlenen mağaraların hayvansallığı ve hayvanın kurban edilmesi olguları ancak birlikte mağaraların gizini açığa çıkarmaktadır. Mağara resimleri de kurban etmenin anlamını çıkarmamıza yardım olmaktadır.

Korkunun aşılması

Yasakları oluşturan korkulu davranış, ilk insanların yadsımasını, geri çekilmesini yaşamın kör gidişini karşısına çıkarıyordu. Çalışmayla bilinçleri uyanan ilk insanlar başdöndürücü bir saldırı karşısında kendilerini kötü hissediyorlardı. Bütünlüğü içinde ele alındığında yaşam, üreme ve ölümün oluşturduğu devasa bir devinimdi. Yaşamın doğurganlığı devam ediyor ama yaşamın doğurduğunu yoketmek amacıyla ilk insanlar bu çelişkiyi bulanık bir şekilde hissediyorlardı. Üreme ve ölümün karşısına yasakların reddini koydular. Ama hiçbir zaman bu yadsımanın içinde kalmadılar; daha doğrusu bu yadsımanın içine en kısa zamanda çıkmak üzere girdiler. İçine girdikleri gibi içinden kararlı bir şekilde çıktılar. Korku

insanlığı oluşturuyor gibi. Sadece korku değil, korkunun aşılması ve aşılmış korku da insanlığı oluşturuyor. Yaşam özünde bir aşırılıktır. Yaşam, yaşamın savurganlığıdır. Sınırsız olarak yaşam güçlerini ve kaynaklarını tüketiyor; sınırsız olarak yarattığını yokediyor. Canlı varlıklar bu eylem içinde pasifler. En uçta kararlı bir şekilde yaşamımızı tehlikeye sokan şeyi istiyoruz.

Onu her zaman isteme gücümüz yoktur. Kaynaklarımız tükenir ve bunu düzeltmek için istek güçsüz kalır. Eğer tehlike çok büyürse, eğer ölüm kaçınılmazsa prensip olarak istek bastırılır. Ama eğer şansımız varsa, en ateşlice arzuladığımız nesne bizi mahva sürükleyecek ve bize en büyük harcamaları yaptıracak nesnelerin en uygunudur. Bireyler ciddi ölüm tehlikelerine, büyük enerji ve para kayıplarına çok değişik tepkiler gösterirler. Yapabildikleri ölçüde (bu gücün niceliği sorunudur) insanlar en büyük tehlikeleri ve en büyük kayıpları ararlar. Çoğu zaman güçleri çok az olduğundan yukarıdaki olgunun tersine kolaylıkla inanırlar. Gücü bulduklarında, insanlar hemen harcamak ve tehlikeye atılmak isterler. Kimin buna gücü ve olanağı varsa sürekli harcamaya girer ve tehlikeye atılır.

Bu açıklamaları aydınlatmak için, şimdilik eski geleneklere veya eski zamanlara dönmeyeceğim. İçinde yaşadığımız dünyada binlercesine rastlanılan yaygın bir olguyu ileri süreceğim. En yaygın olan edebiyata, polisiye romanlara dayanacağım. Bu kitaplar genellikle bir kahramanın başına gelen belalar ve kötülükler üzerine kuruludur. Sıkıntıları ve korkuları olmazsa, kahramanın yaşamının maceralarını okurken bizi, onları içimizde yaşatmaya iten, tutku içinde tutan ve bizi bağ-

layan hiçbir tarafı olmazdı. Romanların varsayımsal yapısı, her durumda okuyucunun tehlikenin dışında olması olgusu, genellikle bunu görmeyi engeller ama kendimizin yeterli enerjiye sahip olmadığımız için yaşıyamadıklarımızı temsilen yaşıyoruz. Fazla korkuya kapılmadan başka birinin serüvenının bize verdiği tehlikede olma veya kaybetme duygusundan yararlanmaktır sözkonusu olan. Eğer ahlaksal yanlarını gözönüne almazsak, bunları kendimizin de yaşamasını isterdik. Kim yoktur ki romanın kahramanı olmayı hayal etmemiş olsun! Bu istek ihtiyat ve korkaklık karşısında zayıftır ama eğer sadece zayıflığın oluşmasına engel olduğu derin istençten bahsedersek, tutku ile okuduğumuz tarihin bizim için olan anlamı ortaya çıkar.

Edebiyat aslında, dinlerden sonra onların mirasçısı olarak yer alır. Kurban etme bir romandır, kanlı bir şekilde sunulmuş bir masaldır. Veya daha doğrusu, ilkel olarak bir tiyatro temsilidir, içinde hayvan veya insan kurbanın ölüme kadar yalnız oynadığı bir dramın son öyküye indirgenmiş şelidir. Dinsel tören, belirli tarihlerde yapılan, aslında bir tanrının ölümünü gösteren mitin sahneye konmasıdır. Burada hiçbir şeyin sizi şaşırtmaması gerekiyor. Katolik ayinde hergün, sembolik bir şekilde kurban etme olgusu vardır.

Korkunun oyunu hep aynıdır. İnsanlar sonunda ölümün ve yıkılışın ötesinde korkuyu aşmak ve buna bir son vermek için en büyük korkuyu isterler. Ama korkunun aşılması ancak bir koşulla sözkonusudur: korkunun uyandırdığı duygusallıkla aynı ölçüde olması gerekir.

Olabilirliliğin sınırlarında, kurban etmede korku arzu edi-

lir. Ama bu sınırlara ulaşıldığında geri çekiliş kaçınılmazdır. (3)

---

(1). Bununla birlikte, Montespan Mağarasındaki Başsız Ayı Taslağı (H.Breuil, Kafatası Sanatının Dörtyüz Yılı-Montignac, 1952, s.236-238) Geç Yontma Taş Devrine ait ayının kurban edilmesine benzer bir töreni belirtiyor olabilir. Yakalanmış bir ayının öldürme ayinlerinin çok ilkel bir karekteri olduğunu zannediyorum. Bunlar Montespan Taslağının düşündürdüklerine yaklaştırılabilir.

(2). Veya: Düşünce yapısı diyalektik olan ve alt-üst olmalarla gelişen bir insan için.

(3). Kurban etmenin yaygın olduğu Azteklerde, çocukların ölüme gidişlerine dayanamayan ve kortejden ayrılanlara ceza verilirdi. Çoğu zaman, insanın hayvandan ayrı tutulmasından sonra, hayvan ölümünün korkutucu yanının kalmadığı durumlarda insanı kurban etme hayvanı kurban etmenin yerine geçmiştir. Daha sonra uygarlığın gelişimi ile bu sefer hayvan kurbanlar, insanları kurban etmenin barbarlık kabul edilmesinden dolayı insan kurbanların yerine geçmiştir. Daha sonra Yahudilerin kanlı bir şekilde kurban edilmeleri nefret uyandırdı. Hristiyanlar sembolik kurban etmenin dışında bu tip olguları görmediler. Sonu ölümün aşırılığına yolaçan bir taşkınlıkla uyum sağlamak gerekmiştir ama buna uygun güce sahip olunmalıdır. yoksa tiksinti diğer duygulara egemen olur ve yasakların gücünü artırır.

-SEKİZİNCİ BÖLÜM-

-DİNSEL KURBAN ETMEDEN EROTİZME-

-Hristiyanlık ve yasağa karşı gelmenin kutsallığının bilinmemesi-

"Giriş" bölümünde eski insanların aşk eylemi ile kurban etmeyi birbirine yakınlaştırmalarından bahsetmiştim. Eski insanlar bizden daha fazla bir kurban edilme duygusuna sahiptiler. Bunun uygulanışının çok uzağındayız. Ayindeki kurban etme eskinin anımsatılmasıdır ama eskinin canlı duygusallığına çok nadir durumlarda ulaşılır. Çarmıha gerilenin imgesi ne olursa olsun, kanlı bir kurbanın imgesi ile hristiyanlık ayini kolay bir şekilde uyuşmamaktadırlar.

Ama güçlük hristiyanlığın yasağa karşı gelmeye karşı duyduğu tiksintide yatmaktadır. İncil'in şekilci ve kağıt üzerindeki yasakların kalkmasını teşvik ettiği doğrudur ama bunun anlamı çok değişiktir. Burada değerinin bilincinde olarak değil bu değer yadsınarak bir yasağa karşı gelme sözkonusudur. Çarmıhta kurban edilme fikrinde yasağa karşı gelmenin yapısı bozulmuştur. Bu kurban etme bir cinayettir ve kanlıdır. Yasağa karşı gelme öldürmenin bir günah olduğu anlamını içermektedir: hatta bu günah tüm günahların en büyüğüdür. Ama benim bahsettiğim yasağa karşı gelişte eğer günah varsa, eğer kefaret varsa, bu günah ve kefaretin, niyete uygunluğu hiçbir zaman bozulmayan kararlı bir eylemin sonucudur. İstencin bu uyumu, ilkel davranışı bugün için anlaşılmaz yapmaktadır, bu düşüncenin rezaletidir. Husursuzluk duymadan kutsal görünen bir yasaya isteyerek karşı gelmeyi kafamızda tasarlayamayız. Ama çarmıha germenin günahı, ayinde kurban edilmeyi yücelten papaz tarafından yadsınır. Hata, eğer bilselerdi yapmayacaklarını düşünmek zorunda olduğumuz bu işi yapanların körlüğündedir. Felix culpa! (Mutlu Hata) diye şarkı söyler Kilise; mutlu hata! o halde bu suçu işlemenin zorunlu olduğu şeklinde bir görüş var. Dinsel törendeki düzenin sesi, ilk insanlığı harekete geçiren derin düşünceyle uyum gösteriyor. Ama Hristiyan duygunun mantığında falso yatıyor. Yasağa karşı gelmenin kutsallığının bilinmemesi Hristiyanlık için asıldır. Tepe noktada, dindarlar sınırları aşan, özgürleştiren devrimci paradokslara ulaşsalar bile.

-İlkçağda kurban etme ile erotik birleşmenin karşılaştırılması-

Her zaman yasağa karşı gelmenin bu kutsal özelliğinin

bilinmemesi, eski insanların yakınlaştırmalarının anlamını yoketmiştir. Eğer yasağa karşı gelme temel değilse, kurban etme ve aşk eyleminin hiçbir ortak yönü yoktur. Eğer kurban etme istenen bir yasağa karşı gelme ise, bu eylemin kurbanı olan kişinin varlığının ani değişikliği amacındaki tasarlanmış bir eylemdir. Bu varlık ölümle karşı karşıyadır. Ölüme götürülmeden önce bireysel niteliğinin içine kapatılmıştır. Girişte söylediğim gibi, varlığı böylece süreksizdir (ayrıktır). Kurbana, onu sınırlı yapısından kurtararak kutsal olana ait sonsuzluğu verirken, derin sonucunun içinde şiddet yüklü bu eylem istenmiştir. Bu eylem, kurbanını soyan, arzulayan ve içine girmek isteyen bir kişinin eylemi gibi istenmiştir. Aşığın sevdiği kadını parçalaması, hayvanı veya insanı kurban eden kanlı kişiden daha az değildir. Ona saldıran kişinin ellerindeki kadın varlığından koparılmıştır. Utanmasıyla birlikte kadın, ona tecavüzü engelleyen ve diğerinden ayıran engeli kaybeder: aniden, cinsel organlara yayılan cinsel oyunun şiddetine açılır, kendini dışarıda taşkınlığa sürükleyen kişilik dışı şiddete açılır.

Eski insanların, uçsuz bucaksız bir diyalektiğe olan alışkanlığın olanaklaştırdığı bir analizin detaylarını sunabilmiş olmaları şüphelidir. Eğer bu iki derin deneyimin benzerliklerini hissetmek gerekliyse, çok sayıdaki temanın varlığı ve bileşimi gereklidir. En derin yönler gizleniyor ve bütünlük bilinç tarafından algılanamıyor. Ama rastlantısal olarak erotizmin ve hem de kurban edilmenin dinselliğinin içsel deneyimi aynı kişide yaşanmış olabilir. Böylece yakınlaştırmanın kesinliği saptanamasa da bir benzerlik hissi olanaklıydı. Dinselliğin şiddet aracılığıyla varlığın gizine ulaşma istencinden uzaklaştığı Hristiyanlıkta bu olasılık yokolmuştur.

Kurban etmenin dışsal şiddetini ortaya çıkaran olgu, organların fışkırması ve kanın akmasıyla görülen varlığın yaşadığı içsel şiddettir. Bu kan, yaşamla dolu organlar, anatominin belirlediklerine benzemezler: bilim değil sadece içsel deneyim eski insanların yaşadıklarını geri getirebilir. Böylece kanla dolmuş organların ve yaşamın kişilikdışı çokluğunu farkedebiliriz. Hayvanın ölümünde, onun süreksiz varlığını, kurban etmeye katılanların ortak yaşamında kutsal yemeğin sabitleştirdiği yaşamın organik sürekliliği izler. Sadece hazır, cansız, daha önceki organik kaynaşmasından soyutlanmış etleri yiyoruz. Kurban, yeme olgusunu ölümde beliren yaşam gerçeğine bağlıyordu.

Genellikle, yaşam ve ölümü uzlaştırmayı, ölüme yaşamın yeniden fışkırması anlamını, yaşama ölümün açılışını, başdöndürücülüğünü, ağırlığını vermeyi kurban etme sağlar. Sözkonusu olan ölüme karışmış yaşamdır. Ama aynı zamanda kurban etmenin içinde ölüm, yaşam belirtisi ve sonsuzluğa açılıştır. Bugün kurban etme deneyim alanının dışına çıkmıştır. Ama kurban etme ve onun dinsel anlamı bizim dışımızda kalsa da, kurbanın bizde uyandırdığı tepkiyi gözardı edemeyiz. Bu tepki tiksintidir. Kurban etmede tiksintinin aşılmasını gözönüne getirmek zorundayız. Ama kutsal bir nitelik olmadan bu olayın unsurlarının ayrı ayrı ele alınması tiksintiye neden olur. Genel olarak hayvanların kesimi ve parçalara ayrılması bugünkü insanların midesini bulandırmaktadır: hiçbirşey bu olguları yenilen yemekte anımsatmamalıdır. Çağdaş deneyimin kurban etmedeki dindar davranışları ters-yüz ettiğini söylemek olanaklıdır.

Eğer şimdi aşk eylemi ile kurban etmenin benzerliliğini ele alırsak, bu ters-yüz etme daha bir anlam kazanır. Aşk eylemi ile kurban etmenin ortaya çıkardığı şey ettir. Kurban etme hayvanın düzenli yaşamının yerine organlarının kör kargaşalığını koyar. Bu, erotik kargaşalıkta da aynıdır. Bu olgu kör organları, aşıkların kararlı istençlerinin ötesine geçen organları harekete geçirir ve onları patlamaya yöneltir. Bu iç heyecandan sonra kalplerin hissettiği sevinç gelir. İstencin yokluğunda, bedenin devinimi bir sınırı aşar. Etimiz, uygunluk yasasına karşı çıkan aşırılığımızdır. İnsan eti, Hristiyan yasağına kafasını takmış kişilerin düşmanıdır. Ama eğer zannettiğim gibi, zaman ve yere göre değişen şekillerde, cinsel özgürlüğe karşı global ve belirtisiz bir yasak varsa, insan eti bu korkutucu özgürlüğe dönüşün bir ifadesidir.

İnsan eti, uygunluk ve cinsel özgürlüğün yasaklanması

Bu global yasaktan bahsederken onu tanımlamayı istemediğim veya yapamadığım için gizlendim. Uygunluğun rastlantısal bir yapısı olup içeriği her zaman değişmektedir. Bireyin kendisinde de değişmektedir. Bu noktada aybaşı kanaması ve ensest gibi kolayca görülen yasaklardan bahsederek cinselliğin lanetlenmesi ile ilgili konulara ileride değineceğim. Hatta yasağı tanımlamadan önce bu belirsiz yasağa karşı gelmeleri ele alacağım.

Eğer yasak varsa benim için bir şiddet olgusu vardır. Bu şiddet üreme organlarının oyunlarını belirleyen bedenin içinde vardır.

Organların oyununun nesnelliği aracılığıyla, içinde insan

etinin aşılmasını taşıyan temel içsel ifadeye ulaşmaya çalışacağım.

Temelde kurban etmenin ölen hayvanda ortaya çıkardığı bolluğun içsel deneyimini belirlemek istiyorum. Erotizmin temelinde bir patlamanın, patlama sırasındaki bir şiddetin deneyimine sahip oluyoruz.

DOKUZUNCU BÖLÜM

CİNSEL ÇOĞALMA VE ÖLÜM

Büyümenin bir şekli olarak ele alınan üreme etkinliği

Erotizm bir bütün olarak yasakların kuralına karşı gelmedir insansal bir etkinliktir. Ama üstelik hayvansallık erotizme taban oluştururken erotizm hayvanın bittiği yerde başlar. İnsanlık büyük bir dehşetle bu hayvansal kökten kaçar. Erotizmde hayvansallık o kadar iyi saklanmıştır ki hayvan terimi erotizme sıkı sıkıya bağlanmıştır. Yanlışlıkla yasağa karşı gelme hayvanla ifadesini bulan doğaya geri dönüş anlamını kazanmıştır. Çoğu zaman yasağa karşı gelme eylemi hayvanların eylemine benzer. Her zaman fiziksel cinselliğe bağlanan

erotizm ile erotizm ilişkisi beyinle düşünce arasındaki ilişkiye benzetilir aynı şekilde fizyoloji düşüncenin nesnel temelini oluşturur. Eğer nesnel göreceliğin içine , erotizmden edindiğimiz içsel deneyimi yerleştirmek istiyorsak diğer verilere hayvan cinselliğini de eklemek zorundayız. Hatta bunu en önce gözönüne almalıyız. Aslında hayvan cinselliğinin, gözönüne alındığında bizi içsel deneyime yaklaştıran yönleri vardır.

Beklenmedik olarak içsel deneyime ulaşmak için şimdi fiziksel koşullardan bahsedeceğiz.

Nesnel gerçek düzleminde, yaşam herzaman tüketmek zorunda olduğu bir enerji fazlalığını harekete geçirirken, bu fazlalık ya öngörülen bütünlüğün büyümesidir ya da basit ve yalın bir kaybın içinde kendi kendini tüketir. (l) Bu açıdan cinsellik, temelde, çelişiktir üreme amaçlarından bağımsız bir cinsel etkinlik bile prensibinde bir büyüme etkinliğidir. Bütünsel olarak ele alındığında cinsel salgı bezleri artar. Sözkonusu olan devinimi görebilmek için, en basit üreme biçimi olan ikiye bölünmü ile olan üremeden sözedelim. İkiye bölünmeye tabi organizma sürekli büyür ve bir noktada ikiye bölünür. a'nın a'+a" olduğunu kabul edelim. Birinci durumdan ikinciye geçiş, a'nın büyümesinden bağımsız değildir. a'+a", a'nın eski durumuna nazaran, a'nın büyümesini temsil ederler.

Vurgulanması gereken olgu a'nın a" den ayrı olmasına rağmen a' ve a" 'nin ikisi de aynı şekilde a ' dan ayrıdır. a' 'de ve a" 'de a' dan birşeyler varlığını sürdürür. Büyüyen organizmanın bütünlüğünü tehlikeye sokan bir büyümeci n şaşırtıcı yapısı üzerinde duracağım. Öncelikle şu olguyu unutmıyacağım üreme, büyümenin bir şeklinden başka birşey değildir. Bu durum cinsel etkinliğin en açık sonucu olan insanların ço-

ğalması gerçeğinden çıkmaktadır. Ama cinsel üremede türün çoğalması, seksüel olmayan üreme alanındaki ilkel ikiye bölünmede ortaya çıkan çoğalmanın bir çeşidinden başka birşey değildir. Bireysel organizmanın tüm hücreleri gibi cinsel salgı hücreleri de bölünmeye tabidir. Temelde, her canlı birimi çoğalmaktadır. Eğer çoğalırken bolluğa ulaşırsa, bölünebilir ama büyüme (bolluk) canlıların dünyasında üreme dediğimiz bölünmenin önkoşuludur.

Varlıkların toplamının büyümesi ve bireylerin armağanı

Nesnel olarak aşk yapıyorsak, sözkonusu olan üremedir.

O halde sözkonusu olan büyümedir. Ama bu büyüme bizim değildir. Ne cinsel etkinlik ne de bölünme, üreyen, birleşen veya bölünen varlığın kendisinin büyümesini sağlamaz. Üremenin sözkonusu ettiği bireydışı büyümedir.

Daha önce kabul ettiğim kaybetme ile büyüme arasındaki çelişki, bireydışı büyüme ile birey arasındaki farka indirgenebilir. Büyümenin bencil şekli ancak birey değişmeden büyürse olasıdır. Eğer büyüme, bizi aşan bir bütünlüğün veya bir varlığın yararına ise, artık burada büyüme değil armağan sözkonusudur. Bunu yapan için armağan kendinden birşeyler kaybetme anlamını taşır. Veren tekrar kendini bulur ama öncelikle vermek gerekir, bireyin toplam için çoğalma anlamını taşıyan nesneden vazgeçmesi gerekir.

Seksüel ve aseksüel üremede ölüm ve süreklilik

Öncelikle bölünmede ortaya çıkan durumu yakından ele almamız gerekir.

Aseksüel organizma olan a'nın içinde süreklilik vardı.

a' ve a" oluşunca, süreklilik hemen yokolmamıştır. Sürekliliğin krizin başında mı veya sonunda mı yokolduğunun bilinmesinin önemi yoktur ama askıda olan bir an vardır.

İşte bu anda a' olamayan kısım a" ile süreklilik kazanır ama çoğalma sürekliliği kendi oyununa dahil eder. Varlığın bölündüğü yerde geçişi başlatan çoğalmadır ama, geçiş anında, o kritik anda, daha sonra biribirine zıtlaşacak varlıklar henüz zıtlaşmamışlardır. Ayırıcı kriz çoğalmadan doğar; henüz ayrılma gerçekleşmemiştir; çelişik bir durum vardır. Çoğalmada, varlık dinginliğinin sakinliğinden şiddetli bir dalg alanma durumuna geçer: bu çalkantı, bu dalgalanma tüm varlığı içine alır, ona sürekliliğin içinde ulaşır. Ama sürekliliğin içinde varolan çalkantının şiddeti, ayırmanın şiddetini çağrıştırır ve oradan da süreksizliğe (ayrıklık) yolaçar. Sonunda iki ayrı varlığın oluşumu ile biten ayrılmada sakin durum geri döner.

Bu koşullarda, bir varlığın iki yeni varlığa dönüşmesi krizine yolaçan hücre çoğalması , seksüel üreme krizine vardıran dişi ve erkek organların çoğalmasına göre işin çok başındadır.

Ama iki bunalımın da ortak temel yönleri vardır. İki olayda da aşırı çoğalma sözkonusudur. Aynı durum üreten ve üremiş varlıklarda görülen büyümede de vardır. Sonuçta bireyin yokoluşu vardır.

Aslında bölünen hücrelere ölümsüzlüğü yakıştırmak doğru değildir. a hücresi ne a' 'de, ne de a" 'de yaşamakatadır : a', a'dan da, a" 'den de farklıdır. a'nın bölünmede varlığı bitiyor,

a yokoluyor, a ölüyor. İz ve ceset bırakmıyor ama ölüyor. Hücre çoğalması yeni varlıkların (a' ve a") sürekliliklerinin ortaya çıkışındaki bunalımda, yaratıcı ölümün içinde bitiyor. Çünkü başta tek varlıklar ama bu sadece bölünme içinde gizlenmek içindir.

İki üreme biçiminde de görülen bu son durumun anlamı çok önemlidir.

İki olayda da varlıkların global sürekliliği sınırda ortaya çıkmaktadır. (Nesnel olarak bu süreklilik, üremenin içinde bir varlıktan diğerine, ve her varlıktan diğerlerinin toplamına verilir.) Ama her zaman bireysel ayrıklığı yokeden ölüm, sürekliliğin oluşmasıyla ortaya çıkar. Aseksüel üreme süreklilik olgusunu hem gizler ve hem de ortaya çıkarır. Bu üreme biçiminde ölü ölümün içinde yokolur. Ölüm uçmuştur. Bu anlamda aseksüel üreme ölümün son gerçeğidir: ölüm varlıkların temel süreksizliğini (ayrıklığını) ilan eder. Sadece süreksiz varlık ölür ve ölüm süreksizliğin yalanını ortaya çıkarır.

İçsel deneyime dönüş

Seksüel üreme biçimlerinde, varlıkların süreksizliği daha sağlamdır. Süreksiz varlık öldüğünde tamamen yokolmaz, sonsuza kadar sürebilecek bir iz bırakabilir. Bir iskelet milyonlarca sene varlığını sürdürebilir. Tepe noktada, cinsel varlık kendisinde olabilecek ayrık bir unsurun ölümsüzlüğüne inanmak isteğindedir. Ruhuna, ayrıklığına en önemli gerçek olarak bakmaktadır. Eksik de olsa onu oluşturan unsurların parçalanmasına uğrayan bedensel varlığın süregitmesi ruhun varlığına inanç için aşırı bir destektir. Kemiklerin yokolmamasından yola çıkarak insan etinin yeniden oluşacağını hayal

etmiştir. Kemikler mahşer günü birleşecek ve canlanan bedenler ruhları geri getireceklerdir. Dışsal bir koşulun bu kadar büyütülmesinde gözden kaçan olgu, seksüel üremedeki daha az önemli olmayan sürekliliktir. Genetik olarak hücreler bölünüyor ve birinden veya diğerinden yola çıkarak, nesnel açıdan ilk bütünlüğü kavramak olasıdır. İkiye bölünmede süreklilik açıktır.

Varlıkların süreksizliği ve sürekliliği düzleminde, seksüel üremeyle oluşan tek yeni durum, dişi ve erkek hücrelerden oluşan iki küçücük varlığın birleşmesidir. Ama bu birleşme , temel süreklilik fikrini tamamlıyan bir unsur oluyor bu birleşmede kaybedilen sürekliliğin yeniden bulunması sözkonusu oluyor. Seksüel varlıkların süreksizliğinden ağır ve karamsar bir dünya oluşuyor : acı ve ölüm korkusu, varlıkları birbirinden ayıran duvara, bir hapishane duvarının kalınlığını, hüznünü ve düşmanlığını getiriyor. Bununla birlikte bu hüzünlü dünyanın sınırları içinde, kaybolan süreklilik döllenmenin ayrıcalıklı durumunda bir kez daha bulunuyor eğer en basit canlı varlıkların görünürdeki süreksizliği (ayrıklığı) bir aldatma olmasaydı, döllenme ve birleşme kavranılamazdı.

Karmaşık varlıkların ayrıklığına dokunulamaz gibi görünmektedir. Sözde, ayrıklıklarının bütünlüğünü veya sorunsallaştırılmalarını tasarlıyamayız. Hayvanların cinsel ateşin tutsağı oldukları çoğalma zamanları, yanlızlıklarının bunalımı zamanlarıdır. Bu dönemlerde acı ve ölüm kaygısı aşılmıştır. Bu dönemlerde, ayrıklık yanılsamasının bir yadsınması olarak arka planı tutan, aynı türdeki hayvanlar arasındaki göreceli süreklilik duygusu aniden güçlenir. Tuhaf olan aynı seksten olan bireylerde, aralarında tam bir uyum olsa bile bu duygu-

nun oluşmamasıdır; prensip olarak sadece ikincil bir farkın, uzun dönemde önemsizleşen ve derin bir özdeşleşmeyi sağlama gücü olduğu görülmektedir. Aynı şekilde yokolma anında, kaybolan birşey daha kuvvetlice hissedilmektedir. Görünüşte cinsel farklılık, tür benzerliğinin sağladığı bu belirsiz sürekliliğ duygusunu aldatarak ve onu cansıkıcı hale getirerek canlandırır. Nesnel verilerin incelenmesi yoluyla, hayvanların tepkilerini insanın içdünyasına yaklaştırma eğilimi kabul edilmiyebilir. Bilimin görüşü basittir hayvansal tepki fizyolojik gerçeklerle belirlenmiştir. Doğru söylemek gerekirse, tür benzeşmesi, gözlemci için fizyolojik bir gerçektir. Cinsel farklılık bir diğeridir. Ama farklılığın duyarlı hale getirdiği benzerlik fikri içsel bir deneyime dayanır. Ben ancak düzlem değişikliğini vurgulayabilirim. Bu, eserin yapısından gelmektedir. Bilimsel olmak isteyen bir inceleme öznel deneyimin alanını sınırlamaya çalışır. Ben aksine yöntem olarak, nesnel bilginin alanını sınırlamaya çalışıyorum. Aslında üreme üzerine bilimsel verileri, onların anlamlarını değiştirme art düşüncesiyle sundum. Hayvanların ve hayvancıkların iç dünyalarına inemiyeceğimizi biliyorum. Görünüşe göre de yorum getiremeyiz. Ama hayvancıkların gelişmiş hayvanlar gibi, bir iç dünyaları vardır : kendi içinde varlıktan kendi için varlığa geçişi, karmaşıklığa veya insanlığa bağlıyamam. Hayvancıkların altında, cansız parçanın da kendi için varlık olduğunu kabul ediyorum. Bu olguya, tatminkar olmadıklarını bile bile içsel deneyim ismini vermeyi daha uygun buluyorum. Varsayım olarak kafamda canlandıramadığım içsel deneyim için, kendi varlığını hissetmeye yolaçtığını söyliyebilirim. Bu basit his kendi varlığının bilinci değildir. Kendi varlığının bilincinde olma, ayrı olan diğer nesnelerin bilincine varmaya bağlı-

dır. Bu da sadece insanlarda sözkonusudur. Ama kendi varlığını hissetme, onu hissedenin kendi ayrıklığının içinde yanlızlaşması ölçüsüne göre zorunlu değişkenlikler gösterir. Bu yanlızlaşma, sürekliliğe sunulan olanaklarla ters orantılı, nesnel süreksizliğe (ayrıklığa) sunulan kolaylıklarla düz orantılı olarak çoğalır. Tasarlanabilen bir sınırın değişmezliği, kapalılığı sözkonusudur ama, kendi varlığını hissetme şiddeti, yanlızlaşma derecesine göre değişir. Cinsel etkinlik, yanlızlaşmanın bunalım noktasıdır. Biz bu etkinliği dışarıdan algılarız ama, kendi varlığını hissetmeyi zayıflattığını ve onu tehlikeye attığını biliyoruz. Bunalım, nesnel olarak bilinen bir olayın içsel bir etkisidir. Nesnel olarak bilinmesine karşın, bunalım aynı zamanda temel, içsel bir veridir.

Seksüel üremeye özgü genel nesnel veriler

Bunalımın nesnel kökeni çoğalmadır. Aseksüel varlıkların alanında bu olgu en baştan ortaya çıkmaktadır. Büyüme vardır: büyüme üremeyi yani bölünmeyi belirler, çoğaltan bireyin ölümünü belirler. Bu durum cinsel varlıkların dünyasında daha az açıktır. Ama enerjinin aşırı çoğalması, cinsel organların etkinliğe geçmesinin tabanını oluşturduğu bir gerçektir. Ve daha basit varlıklarda olduğu gibi bu aşırı çoğalma ölümü yönlendirir.

Ölümü doğrudan yönlendirmez. Genel kural olarak cinsel varlık çoğalmaya ve bu çoğalmanın neden olduğu aşırılıklara rağmen yaşamını sürdürür. Ölüm çok nadir durumlarda cinsel bunalıma neden olur. Ve bu bunalımın anlamı çarpıcıdır. İnsanlar için, ölüm her zaman çalkantının şiddetini izleyen suların çekilmesi sembolüdür. Fakat ölüm sadece uzak bir benzet-

meyle şekillendirilemez. Varlıkların çoğalmasının ölüme dayandığını hiçbir zaman unutmamalıyız. Üremeye katılanlar ürettiklerinin doğmasından sonra da yaşamlarını sürdürmektedir ama bu yaşam sadece bir ertelemedir. Yeni gelenlerin katılımı için bir süre verilmiş ve özellikle adanmıştır ama, yeni gelenlerin varlığı öncekilerinin yokoluşunun teminatıdır. Seksüel varlıkların üremesi, ölümü hemen olmasa bile uzun vadede çağırır.

Aşırı çoğalma zorunlu olarak ölümü getirir. Sadece durgunluk varlıkların ayrıklığını (yanlızlaşmasını) sağlar. Bu ayrıklık, bireyleri birbirinden ayıran engelleri kaçınılmaz olarak deviren devinime karşı bir meydan okumadır. Yaşam ve yaşamın devinimi belki de bir süre için, engeller olmadan hiçbir etkin ve kompleks bir varlığın gelişmesi olanaklı olmadığından bu engelleri talep eder. Ama yaşam bir devinimdir ve hiçbir şey bu devinime karşı duramaz. Aseksüel varlıklar kendi devinimlerinin ve gelişmelerinin sonucu ölürler. Seksüel varlıklar kendi çoğalma devinimine, genel çalkantıya ancak geçici bir tepki gösterebilirler. Bu tepkiyle, kendi düzenlemelerinin çöküntüsüne ve güçlerinin tükenmesine maruz kaldıkları bir gerçektir. Kendi kendimizi aldatamayız. Ölüm sadece varlıkların çoğalmasının sonucudur. Yapay bir düzenlemenin sağlıyacağı insan yaşamının uzadığı bir dünyanın tasarlanması, sadece kısa süreli bir gecikmeden başka hiçbir şeyi gözönüne getirtemeyen bir karabasanın oluşmasına neden olur. Sonunda yaşamın aşırı bolluğunun, çoğalmanın yolaçtığı ölüm gelecektir.

İçsel ve dışsal bakış açılarından görülen temel iki yönün birbirine yaklaşması

Üremenin ölüme bağlandığı yaşamın bu yönlerinin tartışılmaz nesnel bir yapısı vardır ama, söylediğim gibi bir varlığın basit yaşamı bile içsel bir deneyimdir. Üstelik, bu deneyimin algılanamıyacağını bilsek bile varlığından sözedebiliriz. Bu varlığın bunalımıdır: varlığın kendini sınava sokan bunalımda, varlığın içsel deneyimini taşımaktadır. Burada sözkonusu olan süreklilikten süreksizliğe, süreksizlikten sürekliliğe geçişteki varlıktır. Kabul etmeliyiz ki en basit varlık kendi varlığının sınırlarının duygusunu taşır. Eğer bu sınırlar değişirse, varlık kendisinin varolduğu duygusunu taşırken varlık bunalımının içine girer.

Seksüel üremeden sözederken, sonunda bu üremenin nesnel yanlarının ikiye bölünmeninkinin aynısı olduğunu söylemiştim. Ama erotizmden edindiğimiz insansal deneyime geri dönersek, görünüşte, üremenin nesnel yönlerinden uzaklaşmış olduğumuzu görürüz. Özellikle erotizmde, sahip olduğumuz bolluk hissi, doğurma bilincine bağlı değildir. Hatta kural olarak erotik zevk ne kadar yüksek olursa, bu etkinlikten oluşacak çocuklar için kaygımız o kadar az olur. Diğer taraftan son kasılmadan sonra oluşan hüzün, ölümün önceden alınan tadı olabilir ama, ölüm ve ölüm korkusu, zevkin tam zıttı kutuplardadır. Eğer erotizmdeki içsel deneyim ile üremenin nesnel yönlerini birleştirmek olanaklıysa, bu başka bir olguya dayanmaktadır. Temel bir unsur sözkonusudur üremenin nesnel yapısı, varlık ve yanlızlaşmış varlığın sınırları olgusunu su yüzüne çıkarır. Bu nesnel olgu, varlık hissine bağlanmış ayrıklığı su yüzüne çıkarır. Ayrıklık (süreksizlik) varlık hissinin sınırlarını belirler varlık hissi belirsiz de olsa ayrık bir varlığın hissidir. Ama hiçbir zaman ayrıklık tam değildir. Özellikle cinsellikte, kendi varlığının duygusunun ötesinde,

başkalarının varlığı duygusu, ilkel ayrıklığı yadsıyan, iki veya daha çok bireyin arasındaki sürekliliği gündeme getirir. Cinsellikle diğerleri, her zaman bir süreklilik olasılığını beraberinde getirir, diğerleri her zaman bir tehlikedir ve bireysel ayrıklığın dikişsiz giysisini her zaman lekelerler. Hayvansal yaşamın zorlukları içinde diğerleri sahne dışında yer alırlar. Bunlar boş şekiller oluştururlar ama cinsel etkinlikte bu şekillerde kritik değişmeler olur. Bu sırada diğeri olumlu olarak değil, çoğalmanın tedirgin edici şiddetine bağlı bir olumsuzlukla ortaya çıkar. Her varlık, diğerinin kendisi için oluşturduğu olumsuzluğa katkıda bulunur. Yakınlaşmada etkin olan benzerlikten çok diğerinin çoğalma yeterliliğidir. Birinin şiddeti diğerininkine neden olur. İki taraf için de, kendi dışına (bireysel ayrıklığın dışına) çıkmaya zorlayan bir içsel devinim sözkonusudur. Karşılaşma, cinsel çoğalmanın itici gücüyle, dişide yavaş olarak, erkekte çok daha şiddetli olarak, varlıklarının dışına çıkmak zorunda kalan iki varlık arasında oluşur. Birleşme anında, hayvansal çift, zamanlanmış bir süreklilik akımıyla yaklaşan ve birleşen iki ayrık varlıktan oluşmamaktadır : gerçek anlamda bir bütünleşmekten bahsetmek zordur. Şiddetin egemenliği altında, cinsel birleşmenin düzenlediği reflekslerle bağlanan iki birey, kendilerini varlıklarının dışına atan bir bunalım durumunu paylaşırlar. İki varlık aynı zamanda sürekliliğe açılmıştır. Ama belirsiz bilinçlerde hiçbir iz kalmaz : bunalımdan sonra, her iki varlığın ayrıklığı dokunulmazdır. Bu bunalım, bunalımların hem en şiddetlisi ve hem de en anlamsızıdır.

Erotizmin içsel deneyiminin temel unsurları

Cinselliğin hayvansal deneyiminin bu incelemesinde, da-

ima daha önce bahsettiğim, cinsel üremenin nesnel verilerinden uzaklaştım. Küçük varlıkların yaşamlarından çıkartılmış veriler aracılığıyla, hayvansal içsel deneyimin içine girebilecek bir yolu bulmaya çalıştım. Hayvansal deneyimde bulunmayan bilinç ve kendi insansal içsel deneyimimiz aracılığıyla yönlendim. Gerçekte, bir temel öngörmenin gerekliliğinin sağladığı ilerlemeden pek uzaklaşmadım. Yalın bir kanıt açıklamalarımı destekliyor.

Ama seksüel üremenin nesnel verilerinin tablosuna bir daha dönmemek için bu durumu incelemedim.

Herşey erotizmle olan buluşmada ortaya çıkıyor. İnsan yaşamıyla içsel deneyimin tam ortasına düşüyoruz. Ayırdettiğimiz dışsal unsurlar da sonunda içe dönüyorlar. Bana göre erotizmde, süreksizlikten sürekliliğe geçişlere karakterini veren şey, öncelikle insan ruhunda ayrıklığın koparılması ile olası bir süreklilik olan ölüme yolaçan koyvermeyi birleştiren ölümün bilinmesi olgusudur. Bu unsurları dışarıdan farkediyoruz ama, onların deneyimini içimizde yaşamıyorsak anlamlarını kavrayamayız. Diğer taraftan, insanda ölümün içsel bilgisinin yolaçtığı başdöndürücü huzursuzluğa ve çoğalmaya bağlı olan ölümün gerekliliğini bize sunan nesnel bir verinin ortaya çıkışı vardır. Cinsel etkinliğin çoğaltıcılığına bağlı bu gerginlik, derin bir güçsüzlüğü yönlendirir. Eğer dışarıdan bir özdeşlik görmüyor olsaydım, çoğalmanın ve güçsüzlüğün birbirine bağlı çelişik deneyiminde, yaşamın bireysel süreksizliğini ölümde aşan varlığın oyununu nasıl farkedebilirdim ?

Erotizmde dikkati çeken olgu, çoğalımsal bir düzensizlikte, kapalı ve tutumlu bir gerçeğin anlamlı düzeninin sarsıntıya uğramasıdır. Hayvanın cinselliği de bu çoğalımsal düzensizli-

ğini su yüzüne çıkarır ama hiçbir direnç, hiçbir engel bu cinselliğe karşı çıkamaz. Özgürce, hayvansal düzensizlik, belirsiz bir şiddetin içine batar. Koparılma yokolur, çalkantılı dalga kaybolur ve sonra ayrık varlık yanlızlığına geri döner. Hayvanın bireysel süreksizliğini (ayrıklığını) yokeden tek olgu ölümdür. Hayvan ölmediği sürece, ayrıklık süregider. Aksine insan yaşamında, cinsel şiddet bir yara açar. Çok nadiren bu yara kendiliğinden kapanır. Bu yarayı kapatmak gerekir. Korkunun oluşturduğu sürekli dikkat olmadan bile bu yara kapalı kalamaz. Cinsel düzensizliğe bağlı korku ölümün anlamıdır. Hisseden varlık ölümü biliyorsa, bu düzensizliğin şiddeti, varlıkta ölümün anımsattığı uçurumu yeniden açar. Cinsel şiddet ile ölümün şiddetinin birleşmesinin ikili anlamı vardır. Birincisi güçsüzlüğe yaklaştıkça bedenin sarsılması artar ve ikincisi eğer zamanı varsa güçsüzlük zevki kolaylaştırır. Ölümcül korku zorunlu olarak zevke yönelmez ama zevk, ölümcül korku ile birlikte derinleşir.

Erotik etkinliğin her zaman, açık olarak böyle bir uğursuzluk getirici yönü yoktur. Her zaman delilik değildir ama derinliği ve gizliliği içinde insan hazzının özü olan bu delilik zevkin kaynağıdır. Ölüm korkusunda nefesi tutan şey, sevişmenin en tepe noktasında nefes almayı kesmektedir.

Erotizmin prensibi başta, bu çelişik dehşetin karşısında görülür. Cinsel organların bolluğudur bu. Bunalımın çıkış noktası içimizdeki hayvansal devinimdir. Ama organların transı özgür değildir. İstencin uyumu olmadan eyleme geçemezler. Organların transı, etkinlik ve prestij üzerine kurulu sistemi düzeni rahatsız eder. Gerçekte, cinsel bunalımın ilk anından itibaren, varlık bölünür ve bütünlüğü kaybolur. Bu

anda, bedenin çoğalımsal yaşamı ruhun direnciyle karşılaşır. Görünürdeki uyum yeterli olmaz bedenin çırpınması, muvafakatın ötesinde sessizliği ve ruhun yokluğunu ister. Bedensel devinim insan yaşamına yabancıdır. Beden insan yaşamının dışında, onun sessizliği ve yokluğu koşuluyla alevlenir. Bu devinime kendini kaptıran artık insan değildir, hayvanlarda olduğu gibi, kendini ateşe bırakan, kör olmaktan, unutmaktan zevk alan kör bir şiddet ortaya çıkar. Genel ve belirsiz bir yasak, dışarıdan verilen bir bilgiden çok, temel insanlığımızla uyuşmaz yapısının içsel deneyimi ile doğrudan öğrendiğimiz şiddetin özgürlüğüne karşı çıkar. Genel yasak formüle edilemiyor. Bu yasaklar, uygunlukların çerçevesi içinde,bölgelere, zamanlara, insanlara ve durumlara göre değişkenlikler gösteren rastlantısal görünümler olarak ortaya çıkıyorlar.Hristiyan Tanrıbilimin bedenin günahı için söyledikleri, ister yasağın güçsüzlüğünden, isterse çok sayıdaki yorumların aşırılığından olsun (Victoria Çağı İngiltere'sini düşünüyorum) rastlantıyı, kararsızlığı, aynı zamanda şiddete şiddetle yanıt vermeyi, yadsımanın tepkilerini temsil ediyor. Sadece, cinsel etkinlikte, içinde bulunduğumuz durumların deneyimi ile bunların kabul edilmiş toplumsal davranışlarla uyumsuzluğu bizi, bu etkinliğin insanlıkdışı bir yönü bulunduğunu bile kabul etme durumuna getiriyor. Organların fazlalığı, insan davranışlarının alışılmış düzenine yabancı mekanizmaların harekete geçmesine yolaçıyor. Kanla şişme, yaşamın üzerine oturduğu dengeyi altüst ediyor.Kudurganlık varlığı sarıyor. Bu kudurganlığa alışığız ama bu konuda bilgisi olmıyan ve bir yöntemle kendisi görülmeden bir kadının aşksal taşkınlıklarını izleyen birinin şaşkınlığını kolaylıkla gözönüne getirebiliriz. Burada köpeklerin kudurganlığına benzer bir hastalık görecektir.

Sanki kudurmuş bir köpek saygıdeğer biriyle yer değiştirmiştir. O an için kişilik ölmüştür. Ölümü, ölünün yokluğundan ve sessizliğinden yararlanan köpeğe yer açmıştır. Köpek, bu yokluktan ve sessizlikten çığlık atarak zevklenmektedir. Kişiliğin geri dönmesi köpeği donduracaktır ve içinde kaybolduğu zevke son verecektir.

Bu öncelikle doğal bir devinimdir ama bu devinim bir engeli parçalamadan yoluna devam edemez. Doğal yol devrilmiş engel demektir. Devrilmiş engel doğal yolu gösterir. Devrilmiş engel ölüm değildir. Ama, ölümün şiddetinin tamamen ve kesin olarak yaşamın yapısını devirdiği gibi, cinsel şiddet bir noktada, belirli bir zaman için bu eserin yapısını devirir. Hristiyan Tanrıbilimi aslında, ölümde, bedenin günahını izleyen ahlaksal yıkıntıyı özümser. Zevk anında, ölümü anımsatan gerçek bir kopma vardır: buna karşılık ölümün anımsanması, arzulu kasılmaların hızlanmasına yolaçabilir. Çoğu zaman bu durum, yaşamın korunmasına ve genel değişmezliğine tehlikeli bir karşı gelme duygusuna indirgenebilir. Bu karşı gelme olmadan özgür bir boşalım sözkonusu değildir. Bunun ötesinde, yasağa karşı gelmenin apaçıklığı olmadan, cinsel birleşmenin tamamlanmasının gerektirdiği özgürlük duygusunu hissetmeyiz. Son zevk refleksine ulaşmak için bıkkın bir ruha bazen tehlikeli bir durum gerekebilir. Bu durum her zaman dehşet verici değildir: birçok kadın, kendilerinin bir tecavüze uğradıklarına dair bir öykü anlatılmadan tatmin olamamaktadırlar. Ama sınırsız bir şiddet anlamlı bir koparılmanın kökeninde bulunur.

Cinsel özgürlüğün, cinselliğin, genel yasağın paradoksu

Cinsel yasağın dikkati çeken tarafı, bu yasağın yasağa

karşı gelmenin içinde tam olarak ortaya çıkmasıdır. Eğitim bu yasağın bir yönünü aydınlatıyor ama kesin bir şekilde formüle edilmiş değil. Eğitim sessizliğin içine olduğu kadar üstü örtülü uyarıların içine gömülmüştür. Yasak olanın keşfi ile birlikte yasak bize görünmüştür. Herşey önceleri gizemliydi. İçinde zevk kavramının, zevki hem belirleyen ve hem de mahkum eden yasağı dile getiren gizeme karıştığı bir zevkin bilgisine sahip oluyoruz. Yasağa karşı gelmedeki bu açığa çıkış zaman içinde hep aynı şekilde olmamıştır. Elli yıldan beri eğitimin bu çelişik yapısı daha çok hissediliyor. Ama heryerde, ve şüphesiz en eski zamanlardan beri, cinsel etkinliğimiz gizliliğe zorlanmıştır ve değişik derecelerde saygınlığımıza karşı bir olay olarak görülmüştür. Aslında erotizmin özü, yasak ile cinsel zevkin içinden çıkılamaz bileşimindedir. Hiçbir zaman, insansal açıdan, yasak zevk olmadan, zevk de yasak duygusu olmadan ortaya çıkmamaktadır. Temelde doğal bir devinim sözkonusu ve çocuklukta sadece doğal devinim var. Ama zevk insansal olarak, anımsıyamadığımız o çağlarda bize verilmemiştir. İtirazları ve istisnaları kafamda canlandırıyorum. Bu itirazlar ve istisnalar bu kesin durumu değiştiremezler.

İnsansal alanda, cinsel etkinlik, hayvansal basitlikten ayrılmıştır. Bu etkinlik aslında yasağa karşı gelmedir. Bu, yasaktan sonra, ilk özgürlüğe geri dönüş değildir. Yasağa karşı gelme, çalışma etkinliğinin düzenlediği insansal bir olgudur. Yasağa karşı gelme kendi kendine düzenlenmiştir. Toplam olarak erotizm düzenli bir etkinliktir ve düzenlendiği ölçüde zaman içinde değişmektedir. Çeşitliliği ve değişiklikleri içinde erotizmin bir tablosunu vermeye çalışacağım. Erotizm, evliliğe rağmen, öncelikle yasağa karşı gelmede ortaya çıkmış-

tır. Ama erotizm, içinde derece derece yasağa karşı gelmenin daha çok belli olduğu, daha karmaşık yapıların içinde oluşmaya başlamıştır.

Yasağa karşı gelmenin yapısı, günahın yapısı.

---

(1). Toplumun ekonomik yaşamı sözkonusu edilirse herşey daha açık anlaşılır: Hipofize bağımlı olan, büyüme ve cinsel işlevlerin gelişmesinde her zaman bir ilişki vardır. Organizmanın kalori tüketmesinin büyüme için mi, yoksa cinsel etkinlik için mi olduğunu tema olarak anlayamayız. Hipofiz bu kaloriyi bazen büyümeye, bazen de cinsel işlevlerin gelişmesine ayırır. Böyle devlik cinselliğe karşıdır: Erken ergenlik gelişmeyi önleyici olabilir.

ONUNCU BÖLÜM

ŞENLİKTE VE EVLİLİKTE YASAĞA KARŞI GELME

Yasağa karşı gelme olarak değerlendirilen evlilik

Evlilik sanki erotizmle hiçbir ilgisi yokmuş gibi değerlendirilir.

Biz erotizmi her zaman, bir insanın alışılmış davranış ve düşüncelere aykırı bir eylemi olarak değerlendiriyoruz. Erotizm doğru görüntüsünün hiç yadsınmadığı bir cephenin ters yüzünü gösterir: bu ters yüzde genel olarak utanç duyduğumuz duygular, bedenin bölümleri ve davranış biçimleri ortaya

çıkar. Vurgulayarak söylemeliyiz evliliğe yabancı görünen bu durum aslında evlilikte duyarlı olmaya devam eder.

Evlilik herşeyden önce meşru cinselliğin çerçevesidir. "Bedensel eylem ancak evlilikte tamamlanır "Katı kurallı toplumlarda evlilik tartışılmazdır. Bununla birlikte evliliğin özünde bulunan yasağa karşı gelme olgusundan bahsedeceğim. İlk bakışta çelişkili görünüyor ama karşı gelinmiş yasanın genel anlamına uygun diğer yasağa karşı gelme olaylarını düşünmeliyiz. Özellikle, önceden söylediğimiz gibi, kurban etme bir yasağın törensel bir şekilde bozulmasıdır. Tüm dinsel devinim, bazı durumlarda kuralın düzenli olarak bozulmasına yolaçar. Böylece, yasağa karşı gelme olarak değerlendirilen evlilik bir çelişkidir ama bu çelişki karşı gelişi öngören ve bunu yasal kabul eden yasanın içinde vardır: böylece kurban etmede öldürme hem yasaktır hem de dinseldir ve evliliği oluşturan ilk cinsel ilişki onaylanmış bir tecavüzdür. Yakınları, eğer kızları ve kızkardeşleri üzerinde mülkiyet hakları varsa, bu haktan, evlilikte ilk cinsel ilişki ile yasağa karşı gelecek özellikte buldukları yabancılar lehine vazgeçmektedirler. Bu sadece bir varsayımdır ama, eğer evliliğin içindeki yerini belirlemek istiyorsak, bu olguyu gözardı edemeyiz.Ne olursa olsun, evliliğe bağlı yasağa karşı gelmenin dayanıklı yapısı, popüler düğünlerin ortaya çıkardığı basit bir olguyu içermektedir. Cinsel birleşmenin evlilikte veya evlilik dışında cinayetsel bir yapısı vardır. Bu, bir bakire sözkonusu olduğunda daha belirgindir. Bu anlamda, belli bir yabancının sahip olacağı ve aynı çatı aynı kurallara tabi kişilerin sahip olamıyacağı bir yasağa karşı gelme gücünden bahsetmenin olanaklı olduğunu zannediyorum.

Eğer bir kadın üzerinde ilk kez uygulanacak tecavüz gibi ciddi bir eylem sözkonusu ise, ilk gelene tanınmayan yasağa karşı gelme gücüne başvurma genel olarak kabul görmüştür. Cinselliğe uygulanan bu belirsiz yasak birleşmeyi utanç duyulan bir eylem haline getirmektedir. Çoğu zaman nişanlının sahip olmadığı yasağa karşı gelme erkine sahip kişilere, ilk cinsel birleşme hakkı tanınmaktadır. Bu kişilerin, onları genel olarak insan neslini içine alan yasaktan kurtaracak yüce bir özelliklerinin bulunması gerekir. Papazlık prensipte nişanlı kıza ilk kez sahip olacak kişileri belirtmektedir. Ama Hristiyanlık dünyasında bu iş için Tanrının elçilerine başvurmak düşünülemez olmuş ve kızlığı bozma işi asillere ve derebeylerine bırakılmıştır. Eğer kutsal şeylere tehlikesiz şekilde dokunma hakkına sahip hükümdar, papaz yoksa temasla ilgili cinsel ilişki yasaktı.

Tekrar

Evliliğin erotik yapısı veya daha yalın olarak yasağa karşıgelme yapısı çoğu zaman gözden kaçıyor. Çünkü evlilik kelimesi hem bir geçişi ve hem de bir durumu ifade ediyor. Bizler geçişi unutuyor ve durumu gözönüne alıyoruz. Uzun zamandan beri, kadının ekonomik değeri duruma en büyük değeri vermiştir: aile durumunda önemli olan hesaplar, bekleyiş ve sonuç almadır. O an için önemli olan şiddet anları dikkat çekici değildir. Bu anların, sonucun beklenmesi, yuva, çocuklar çizgisinde yerleri yoktur.

En acısı, alışkanlığın çoğu zaman duyguların, isteklerin şiddetini azaltması ve evliliğin alışkanlığa dönüşmesidir. Masumluk ve cinsel birleşmenin tekrarının yolaçtığı tehlikesizlik

(sadece ilk ilişki kaygı yaratır) ve ayrıca bu tekrara atfedilen zevk düzleminde bir değersizlik arasında dikkat çekici bir uyum vardır. Bu uyum gözardı edilemez bu uyum bizi erotizmin özüne götürür. Ama ayrıca cinsel yaşamın coşkusallığı gözardı edilemez. Bedenlerin uzun sürede oluşan gizemli kavrayışı olamadan sevişme organize olamaz ve devinimi çok hızlı ve hayvansal boyutta kalır ve çoğu zaman beklenen zevk kaybolur. Değişiklik zevki kuşkusuz hastalıklıdır ve şüphesiz tekrar yenilenen bir hayal kırıklığına neden olur. Buna karşın alışkanlık, sabırsızlığın bilmediği bir olguyu derinleştirme gücüne sahiptir.

Tekrar etme ile ilgili iki karşıt görüş açıları birbirini tamamlamaktadır. Erotizmin zenginliğini oluşturan yönler, figürler ve imlerin aslında düzensiz eylemleri arzuladığından şüphe etmemeliyiz. Eğer tensel yaşam kaprisli patlamaları tatmin edecek bir özgürlükle oluşmadıysa, bu yaşam fakir hayvanların tepinmesine benzer olacaktır. Alışkanlığın oluştuğu doğru olsa bile, mutlu bir yaşamın hangi ölçüde, düzensizliğin oluşturduğu, tedirginliğin uyardığı zevkleri sürdürmediğini söyliyebiliriz ? Hatta alışkanlık, yasağa karşı gelme ve düzensizliğe dayanan coşkunluğu daha da yoğunlaştırabilir. Böylece evliliğin hiçbir şekilde bozmadığı derin aşk, yasadan çok daha güçlü olarak aşkı kuvvetlendiren yasak aşkların bulaşıcılığı olmadan anlaşılabilir miydi ?

Törensel içki şenliği (Baküs Şenlikleri)

Bununla birlikte, evliliğin düzenli çerçevesi, frenlenmiş şiddete çok sınırlı bir çıkış olanağı vermektedir.

Evliliğin ötesinde, şenlikler yasaya karşı gelme olanağı

sağlamaktadırlar. Şenlikler aynı zamanda düzenli bir etkinliğe bağlanan normal yaşamın sürdürülebilmesini sağlamaktadırlar.

Uzun ve şekilsiz yapısına rağmen daha önce bahsettiğim "kralın ölümü şenliği" bile, daha önce sınırsız görünen bir kargaşalığa zaman içinde bir sınır getirmektedir. Kralın cesedi iskelet haline geldiği zaman , kargaşalık ve aşırılıklar sona ermekte ve yasaklar tekrar uygulanmaya başlamaktadır.

Çoğu zaman daha az düzensiz şenlikler sınıfına sokulan içki şenlikleri, cinsel itkinin özgürlüğünü yadsıyan yasağın gözden kaçacak bir sürede kalkmasını sağlamaktaydı. Bazen, Diyonizos şenliklerinde olduğu gibi, izin bir kuruluşun üyeleri ile sınırlıydı ama bunun erotizmin ötesinde daha çok dinsel bir anlamı vardı. Olgularla ilgili çok belirsiz bir bilgimiz var. Çılgınlık üzerine çöken ağırlığı, basitliği herzaman gözönüne getirebiliriz ama, şenlikte oluşan sarhoşlukla erotik ve dinsel tutkuların birleştiği bir yükselişin olasılığını reddetmek yanlıştır.

Şenlikteki devinim, içki şenliğinde her türlü sınırı yadsıyan taşkın bir gücü içerir. Şenlik kendi içinde, çalışmanın düzenlediği yaşamın sınırlarını yadsımayı taşır ama içki şenliği tam bir altüst oluşun belirtisidir. Saturnal'ların içki şenliklerinde efendinin köleye hizmet ettiği, kölenin efendinin yatağına yattığı durumlardaki sosyal düzenin altüst edilmesini rastlantıya bağlıyamayız. Bu aşırılıklar anlamını, tensel zevk ile dinsel kendinden geçmenin ilkel uyumundan almaktadır. Sebep olduğu kargaşalık ne olursa olsun içki şenliği, erotizmi hayvansal cinselliğin ötesinde düzenlemiştir.

Böyle birşey evliliğin ham erotizminde görülmez. Burada şiddetli veya değil hala bir yasağa karşı gelme vardır ama evlilikteki yasağa karşı gelmenin bir sonucu yoktur, geleneklerin yönlendirmediği ve hatta uygun görmediği diğer olgulardan bağımsızdır. Kaba saba şaka, günümüzde evliliğin popüler yönlerinden bir tanesidir ama kabasaba şaka, imalar, komik gizlemeler halinde bastırılmış bir erotizm anlamını içerir. Buna karşın, kutsal bir yapıya sahip cinsel çılgınlık, içki şenliğine özgü bir olgudur. İçki şenliği erotizmin ilkel yapısını ortaya çıkarır. İçki şenliğindeki erotizm, özünde tehlikeli bir taşkınlıktır. Patlayıcı bulaşıcılığı ayırımsız tüm yaşamı tehdit eder. Menad'ların geleneğinde, kandökücü bir çılgınlıkla küçük yaştaki çocuklar parçalanarak yenilir. Daha sonra, Menad'lar tarafından oğlakların canlı ve çiğ olarak yenmesi bu tiksinti verici olguyu anımsatmaktadır.

İçki şenliği, temel şiddetten görkemli, sakin ve dindışı düzenle uyumlu bir yapı çıkararak şatafatlı bir dine yönelmez: etkinliği uğursuzluk yönünde görülür çılgınlığı başdönmesini ve bilinç kaybını çağrıştırır. Burada sözkonusu olan varlığın tümünü, dinselliğin belirgin anı olan kayboluşa doğru bir kayma içine sokmaktır. Bu devinim, insanlığın, yaşamın sınırsız çoğalmasına bağladığı uyumun içinde oluşmaktadır. Yasakların içindeki yadsıma, şiddet eylemlerinin ölümcül şiddetin yolunu açtığı ve bireylerin birbirinin içinde yollarını kaybettikleri bu devasa kargaşa zıtlaşarak, varlığın cimrice yanlızlaşmasına neden olur. Buna zıt anlamda, yasakların tersine dönmesi coşkunluğu özgürleştirerek, varlıkların içki şenliğinde sınırsız birleşmelerine yolaçmaktadır. Hiçbir şekilde bu birleşme cinsel organların yönlendirdiği devinimle sınırlı kalmaz. Bu birleşme herşeyden önce dinsel bir

serpilmedir.Prensipte kaybolan varlığın düzensizliği hiçbir şekilde yaşamın çılgınca çoğalmasına karşı değildir. Bu devasa boşalmanın, insanın kendi kendini mahkum ettiği koşulların üstüne çıkardığı sürece, tanrısal olduğu kabul edilmiştir. Çığlıkların kargaşalığı, dansların ve şiddet yüklü davranışların kargaşalığı, kalabalığın kargaşalığı ve sonunda sınırsız çırpınmalara neden olan duyguların kargaşalığı. Kaybın perspektifi, yerini kaybetmeyen hiçbir şeyin kalmadığı ve insan etkinliğinin değişmez unsurlarının kaybolduğu, kimsenin birbirinden ayırdedilemediği yere kaçışı gerekli kılar.

Tarımsal bir dini tören olarak içki şenliği

Genellikle eski toplumların içki şenlikleri, kanıtlamaya çalıştığım olguları ortaya çıkarmıyacak şekilde yorumlanmıştır. Öncelikle bu şenlikleri bulaşıcı büyü törenlerine indirgeme eğilimindeki geleneksel yorumdan başlamak istiyorum. Bunları düzenleyenler aslında tarlaları döllendirdiklerini zannediyorlardı. Hiçkimse bu ilişkinin doğruluğunu tartışmıyor. Ama eğer tarımsal törene onu aşan bir uygulama getirilirse, bu yorumla herşey söylenmiş olmuyor. Heryerde ve herzaman içki şenliği bu anlama gelse bile, bu anlamın tek olup olmadığını sorma olanağı vardır. Bir geleneğin tarihsel olarak tarımsal uygarlığa bağlanması anlamında tarımsal yapısının öngörülmesi belirgin bir fayda sağlasa da, bunu, yorumlarının etkinliğine inanarak, olguların yeterli bir açıklaması olarak görmek saflıktır. Çalışma ve maddesel fayda çok az uygarlığa sahip toplumların davranışlarını, dinsel ve dindışı davranışları belirlemiş veya en azından koşullandırmıştır. Bu olgu, zirva bir geleneğin, temel olarak toprakların verimlileştirilmesine bağlanacağı anlamını taşımaz. Çalışma dinsel ve dindışı dün-

yaları birbirinden ayırmıştır. İnsanın doğaya karşı gelmesi yasakların temel prensibidir. Diğer taraftan, yasakların dayanıklığı ve şimdi doğaya karşı mücadeleyi temsil eden çalışma kutsal dünyayı kendi karşıtı olarak görmüştür. Kutsal dünya bir anlamda, çalışma tarafından oluşturulan düzene daha doğrusu dindışı düzene indirgenemiyecek boyuttaki doğal yaşamdır. Ama kutsal dünya sadece bir anlamda doğal dünyadır. Diğer bir anlamda kutsal dünya, yasakların ve çalışmanın birleşmiş eyleminden önceki dünyadır. Kutsal dünya bu anlamda dindışı dünyanın yadsınmasıdır ama aynı zamanda yadsıdığı bu dünya tarafından belirlenir. Kutsal dünya, doğanın yarattığı nesnelerin o anki varlığında değil ama yararlı etkinliğin dünyasının doğaya karşı oluşundan doğan nesnelerin yeni düzeninde oluşan kökeni ve varlık nedeniyle çalışmanın bir sonucudur. Kutsal dünya çalışma aracılığıyla doğadan ayrılır eğer çalışmanın kutsal dünyayı ne ölçüde belirlediğini göremezsek bu dünya bizim için anlaşılmaz olur.

Çalışmanın oluşturduğu insan ruhu, genel olarak eyleme çalışmanın eşiti bir etkinlik verir. Kutsal dünyada, yasağın yadsıdığı şiddetin patlamasının sadece patlama anlamı olmayıp aynı zamanda kendisine bir etkinlik verilen bir eylemin niteliği vardır. Önceleri içki şenliği, kurban etme veya savaş gibi yasaklarla bastırılan şiddetin patlaması, ölçülü patlamlar değildi ama, insanlar tarafından yasağa karşı gelme eylemleri olarak uygulandığında düzen içine sokulmuş patlamalar oldular.

Savaş eyleminin etkisi çalışmanın etkisi ile aynı düzlemdedir. Sanki bir insanın yönlendirdiği bir aletin gücü gibi kurban etmede de , belirli sonuçların atfedildiği bir güç devreye

girmiştir. İçki şenliğine atfedilen etki değişik bir yapıdadır. İnsansal alanda örnek bulaşıcıdır. Bir insan danseder çünkü dans onu dansetmeye zorlar. Bu olayda gerçek bulaşıcı eylem sadece diğer insanları değil ama aynı zamanda doğayı sürükler. Böylece daha önce toplam olarak büyüme olduğunu belirttiğim cinsel etkinlik büyümenin çıkış noktasını harekete geçirir.

Ama yasağa karşı gelmenin etkinlik amacıyla bir eylem olduğu olgusu, ikinci derecede bir unsurdur. Savaşta, kurban etmede veya içki şenliğinde insan ruhu hayali veya gerçek bir etkiyi bekliyerek bir sarsıntıyı düzenler. Başta prensip olarak ne savaş politik bir uğraştı , ne de kurban etme büyüsel bir eylemdi. Aynı şekilde içki şenliği ürünün bollaşması isteği değildir. İçki şenliği, savaş ve kurban etmenin kökeni aynıdır bu köken, cinsel şiddet veya ölümcül şiddetin özgürlüğünü yadsıyan yasakların varlığıyla bağlantılıdır. Kaçınılmaz olarak bu yasaklar, yasağa karşı gelmenin patlayıcı devinimini beklerler. Bu demek değildir ki doğru veya yanlış onlara atfedilen etkileri sağlamak amacıyla hiçbir zaman içki şenliğine, savaşa ve kurban etmeye başvurulmamıştır. Ama bu durum artık, çalışmanın düzenlediği insan dünyasının çarkları arasında çılgın bir şiddetin kaçınılmaz girişi vardır.Bu koşullarda şiddet, doğanın hayvansal yönünü taşımaz: bunaltıyı izleyen şiddet, o anki tatminin ötesinde tanrısal bir anlama sahiptir. Bu şiddet dinselleşmiştir ama aynı devinim içinde insansal bir anlam kazanmıştır çalışma prensibi içinde eserler manzumesini oluşturan sebep-sonuç ilişkisiyle bütünleşmiştir.

ONBİRİNCİ BÖLÜM

HRİSTİYANLIK

İzin ve Hristiyanlık dünyasının oluşumu

Her durumda içki şenliğinin modern yorumunu kabul etmemeliyiz: bu yorum utanmanın azalmasını varsaymaktadır. Bu görüş şekli yüzeyseldir, eski uygarlığın insanlarının göreceli hayvansallığını kabul etmektedir. Bazı bakımlardan aslında, bu insanlar bize hayvana daha yakın gibi gelmektedir ve bazılarının bu hayvansal duygularla yaşadığı zannedilmektedir. Fakat yargılamalarımız, bize özgü yaşam biçimlerinin insan ve hayvan ayırımını en iyi belirleyen olduğu fikrine da-

yanmaktadır. Eski insanlar hayvansallığı bizim gibi yadsımıyorlardı ama hayvanları kardeşleri gibi görseler bile, onlarda insanlığı oluşturan tepkiler bizimkilerden daha az sert değildi. Avladıkları hayvanların kendilerinkine benzer maddi koşullarda yaşadıkları doğruydu ama, yanlışlıkla hayvanlara insan duygularını yakıştırıyorlardı. Bununla birlikte ilkel utanma her zaman bizimkinden az değildi. Sadece çok farklıydı daha şekilciydi ve bilinçaltı otomatizmine aynı şekilde girmemişti: daha az canlı olduğunu söyliyemeyiz : bir korku tabanının canlı tuttuğu inançlardan kaynaklanmaktaydı. İşte bu sebepten, içki şenliğinden bahsettiğimizde, bu şenlikte bir gevşeme saptamak için bir nedenimiz yoktur aksine burada bir sıkılaşma anı, bir kargaşa anı ama aynı zamanda dinsel bir ateş vardır. Şenliğin ters dünyasında, içki şenliği, terslik gerçeğinin altüst edici gücünü gösterdiği bir zamandır. Bu gerçek sınırsız bütünleşme anlamını taşır. Bu , kökenindeki alanı,dinsel alan olan erotizmin ölçüsü diyonizyak şiddettir.

Ama içki şenliği gerçeği, bir kez daha değerlerin tersyüz edildiği Hristiyanlık dünyası aracılığıyla bize ulaşır. Ama genelde Hristiyanlık dini yasağa karşı gelme düşüncesini yadsır. Hristiyanlığın sınırları içinde , dinsel gelişmenin olanaklılığından yola çıkan eğilim bu göreceli yadsımaya bağlıdır.

Çelişkinin rol oynadığı alanı belirlemek önemlidir. Eğer Hristiyanlık, yasağa karşı gelme düşüncesinden yola çıkan temel devinime sırtını çevirdiyse bence dinsel yanı kalmamıştır. Aksine, Hristiyanlıkta, dinsel düşünce özünü süreklilikten almıştır. Süreklilik kutsallık deneyimi içinde verilmiştir. Tanrısallık sürekliliğin özüdür. Hristiyanlık çözümü deviniminin gücü oranında süreklilikte aramıştır. Titiz bir gelenek, bu sü-

rekliliğin yollarını gözardı ederek , sürekliliğin kökenine duyarsız kalarak yeni yollara sürüklenmiştir. Bu yolları açan özlem, geleneksel dindarlığa uygun gelen hesaplarda ve detaylarda kaybolmuştur.

Ama hristiyanlıkta ikili bir devinim vardır. Temelde hiçbir şeyle bağlanmıyan bir aşkın varlığına açılmak istenmiştir. Kaybedilip daha sonra Tanrı'da bulunan süreklilik, Hristiyanlığa göre, törensel coşkunlukların düzenlendiği şiddetin ötesinde, dindarın hesapsız, çılgın aşkını çağrıştırır. Tanrısal sürekliliğin yeniden oluşturduğu insanlar birbirlerine olan sevgileri içinde Tanrı'ya ulaşırlar. Hiçbir zaman Hristiyanlık, bu bencil ve süreksiz dünyayı, sonunda aşkın alevlendirdiği süreklilik dünyasına çevirme umudunu terketmemiştir. Hristiyanlıkta, yasağa karşı gelmenin ilk devinimi, tersine çevrilmiş şiddetin aşılmasının keşfedilmesine doğru yön değiştirmiştir.

Bu düşte büyüleyici ve yüce birşey vardır.

Bununla birlikte bu olgunun bir de karşı tarafı vardır: süreklilik dünyasının ve kutsal dünyanın içinde süreksiz (ayrık) dünyanın ölçüsünün değerlendirilmesi. Tanrısal dünya, nesneler dünyasına girmek zorundadır. Bu çok yönlü görünüş çelişkilidir. Sürekliliğe tüm payını verme istenci etkisini göstermiştir ama aynı zamanda ters yönde bir etkiyle birlikte olmuştur. Süreklilik, sınırların aşılması olarak değerlendirilmiştir. Fakat yasağa karşı gelme olarak adlandırdığım devinimin özde en değişmez etkisi karışıklıktır. Yasağa karşı gelme, düzenlenmiş bir dünyanın aşılması olarak, düzenlenmiş bir karışıklığın kuralıdır. Yasağa karşı gelme, onu düzenli bir şekilde uygulayanların organizasyonuna bağlıdır. Bu düzenleme hem

çalışmaya hem de varlığın süreksizliğine dayanmaktadır. Çalışmanın düzenli dünyası ile süreksizliğin dünyası aynı ve tek dünyadır. Çalışmanın ürünleri ve aletleri süreksiz ve ayrık nesnelerdir. Aletten yararlanan ve ürünleri üreten kişinin kendisi de süreksiz (ayrık) bir varlıktır ve süreksizliğinin (ayrıklığının) bilinci, ayrık(süreksiz) nesnelerin yaratılması ve kullanılmasıyla derinleşir. Ölüm, çalışmanın ayrık ve süreksiz dünyasına bağlantılı olarak ortaya çıkar: çalışmasının süreksizliğini suçladığı varlık için ölüm, ayrık varlığın cansızlığını açığa çıkaran temel bir felakettir.

İnsan ruhu varlığının çürük süreksizliğine, Hristiyanlıkta, birbiriyle çelişen iki şekilde tepki gösterir: birincisi, varlığın özü olarak hissettiğimiz kaybedilmiş sürekliliği yeniden bulma arzusuna yanıt verir. İkincisi, insanlık, bireysel süreksizliğin (ölümün) sınırının dışına kaçmaya çalışır. Bu durumda ölümün ulaşamıyacağı bir ayrıklık düşler, ayrık varlıkların ölümsüzlüğünü hayal eder.

İlk düşünce sürekliliği temel alır ama ikinci düşünceyle Hristiyanlık sınırsız cömertliğiyle verdiklerini geri alır. Yasağa karşı gelmenin şiddetten doğan sürekliliği düzenlemesi gibi, Hristiyanlık, herşeyi kapsamasını istediği sürekliliği, süreksizliğin ve ayrıklığın çerçevesine sokmuştur. Hristiyanlık, daha önce kuvvetli olan bir eğilimi sonuna kadar götürmüştür. Ama kendisinden önce taslak halinde olan bir projeyi tamamlamıştır. Tanrısallığı ve kutsallığı yaratıcı bir Tanrının ayrık kişiliğine indirgemiştir. Üstelik öbür dünyayı, bu dünyanın bir uzantısı olarak ayrık tüm ruhların varlığına bağlamıştır. Cennet ve cehennemi Tanrı ile birlikte sonsuz bir ayrıklığa mahkum ettiği varlıklardan oluşturmuştur. Seçilmişler ve la-

netlenmişler, melekler ve cinler, keyfi olarak birbirlerinden ayrı, bağlı oldukları varlığın bütünlüğünden keyfi olarak ayrılmış olarak yokolmaz parçalar haline gelmişlerdir.

Rastlantısal yaratıkların kalabalığı ve bireysel yaratıcı, Tanrı ve seçilenlerin karşılıklı sevgilerinde yanlızlıklarını yadsıyorlar veya lanetlilere olan nefretlerinde yanlızlıklarını kabul ediyorlardı.Fakat aşk bile nihai yanlızlığa yer ayırıyordu. Bu atomik bütünlükte gözden kaçan olgu, yanlızlıktan birleşmeye, süreksizlikten sürekliliğe giden süreç ile yasağa karşı gelmenin çizdiği şiddet yoludur. İlk canavarlığın anılarının devam ettiği bir süreçte bile, koparılma ve altüst olma anının yerine aşkta ve boyun eğmede uzlaşma ve uyum arayışı geçer. Şimdi Hristiyanlığın kutsallık alanında getirdiği değişikliklerin genel bir görünüşünü vermeye çalışacağım.

İlk çelişki ve Hristiyanlığın , kutsallığı duasal yönüne indirgemesi;

Dindışı alandaki lanetli kutsallığın Hristiyanlık tarafından yadsınması

Hristiyanlıktaki kurban etmede, dindarın istencinde kurban etmenin sorumluluğu yoktur. Dindar, çarmıhtaki kurban edilmeye eksikliklerinin ve günahlarının ölçüsünde katılır. Bu sebepten kutsal alanın bütünlüğü parçalanmıştır. Dinin Payen döneminde, yasağa karşı gelme, saf olmayan yönlerinin saf yönlerinden daha az kutsal olmadığı kutsallığı oluşturmaktaydı. Kutsal alan, saf ve saf olmayan unsurlardan oluşur.(1)

Saf ve gösterişli kutsallık Payen ilkçağdan beri vardı.

Ama bir aşmanın belirtisi olarak değerlendirilse bile, kirli veya uğursuz kutsallık temelde vardı. Hristiyanlık sonuna kadar kirliliği, saf olmıyanı yadsıyamazdı. Ama Hristiyanlık kutsal dünyanın sınırlarını kendine göre değerlendirmiştir. Bu tanımda, saf olmıyan şey, kirlilik ve suçluluk kutsal dünyanın dışına çıkarılmıştır. Böylece saf olmıyan kutsallık dindışı dünyaya kaydırılmıştır. Hristiyanlığın kutsal dünyasında, yasağa karşı gelmenin, günahın temel yapısını açık olarak itiraf eden hiçbir unsur varlığını sürdürememiştir. Şeytan, yasağa karşı gelmenin tanrısı veya meleği (boyun eğmemenin ve devrimin) Tanrısal dünyadan kovulmuştur. Hristiyanlığın düzeninde (Musevi mitolojisinin bir devamı olarak) yasağa karşı gelme, tanrısallığın yerine çöküntünün kaynağı olmuştur. Şeytan kaybetmek için sahip olduğu tanrısal ayrıcalıktan yoksun bırakılmıştır. Daha doğrusu şeytan dindışı bir dünyaya ait olamamıştır: kutsal dünyadaki doğaüstü yapısını korumuştur. Ona herzaman adanan öğreti, saf olmayan kutsallığın varlığı dünyanın dışına çıkarılmıştır. Boyun eğmeyi reddeten ve günahtan kutsallığın hissini ve gücünü alan herkes alevlerle yanarak ölüme mahkum edilmiştir. Şeytanın kutsallığını yoketmek için hiçbir şey yapılamaz ama bu gerçek işkence cezasının sertliğiyle yokedilmiştir. Dinin yapısını koruyan bir öğretide sadece dinin öldürücü alayı görülür. Kutsal göründüğü yerde bile dinin dışına çıkarma eylemi vardır.

Dindışılaştırma prensibi, kutsallığın dindışı kullanımıdır. Paganizmde bile, kirlilik saf olmıyan bir şeyle temastan oluşabilir. Ama sadece Hristiyanlıkta saf olmıyan dünyanın varlığı, kendi içinde bir dindışılaştırmadır. Saf olan nesneler kirlenmemişlerse bile, bir dindışılaştırma sözkonusudur. Kutsal ve kutsal olmıyan dünyanın ilkel zıtlığı Hristiyanlıkta arka plana geçmiştir.

Dindışının bir bölümü kutsallığın saf kısmıyla, diğer bölümü saf olmıyan kısmıyla birleşmiştir. Dindışı dünyadaki kötülük kutsallığın şeytansal bölümüne, iyilik ise tanrısal bölümüne kavuşmuştur. İyilik azizeliğin ışığını toplamıştır. İlkel olarak azizelik kelimesi kutsallığı belirtiyordu ama bu yapısı iyiliğe ve Tanrıya adanan yaşama bağlandı.(2)

Dindışılaştırma, paganizmde olduğu gibi dindışı ile temas anlamını almıştır. Aslında paganizmde dindışılaştırma her yönden acıklı olan bir mutsuzluktu. Sadece yasağa karşı gelme, tehlikeli yapısının dışında, kutsal dünyaya bir kapı açma gücüne sahipti. Hristiyanlıktaki dindışılaştırma, ne ilkel yasağa karşı gelme , ne de antik dindışılaştırma olmuştur. Daha çok yasağa karşı gelmeye yakındır. Çelişkili bir şekilde Hristiyanlıktaki dindışılaştırma, saf olmıyanla bir temas olarak temel kutsallığa daha doğrusu yasak bölgeye ulaşıyordu. Ama kilise için bu derin kutsallık hem dindışı hem de şeytancaydı. Herşeye rağmen şekilsel olarak kilisenin bir mantığı vardı. Belirli bir alanı kutsallaştırmak için, gelenekselleşmiş kesin ve şekilsel sınırlar din ve dindışı dünyayı birbirinden ayırıyordu. Erotiğin veya şeytansalın veya saf olmıyanın, dindışı dünyadan ayrılması aynı şekilde olmamıştır: onlarda kolay şekilde görülmelerini sağlayacak şekilci yapı eksikti.

İlkel yasağa karşı gelme alanında , saf olmayan, geleneksel törenlerin suçladığı değişmez yapılara sahipti ve belirgin şekilde tanımlanmıştı. Bu olguyu aynı şekilde devralan paganizm şekilci bir kutsallık anlayışına sahipti. Ama suçlanan paganizmin veya hristiyanlığın saf olmayan olarak değerlendirdikler şeyler, şekilci bir davranışın nesnesi olamadılar. Sabba'ların bir şekilciliği varsa da bu şekilcilik belirli bir de-

ğişmezliğe kavuşamadı. Kutsal şekilcilikten atılan saf olmayan, dindışı olmaya mahkum edildi.

Dindışı ile saf olmayan kutsallığın birbirine karıştırılması, uzun süre belleğin kutsallığın doğasından sakladığı duyguya zıt göründü ama bu durum hristiyanlığın tersyüz edilmiş dinsel yapısı için gerekliydi. Bu yapı kutsallık ruhunun, eskimiş bir şekilciliğin içinde zayıflamaya devam ettiği ölçüde kuvvetlenmiştir. Bu düşüşün belirtilerinden bir tanesi günümüzde şeytanın varlığına verilen önemin azalmasıdır artık ona hergün daha az inanılıyor ve hatta hiç inanılmadığını söyliyebilirim bu olgu, yanlış tanımlanan kara kutsallığın uzun sürede hiçbir anlamı kalmıyacağını göstermektedir. Kutsallık alanı, sınırının ışık olduğu İyilik Tanrı'sına indirgenmektedir : burada lanetlenmiş hiçbir şey kalmamıştır.

Bu evrimin bilim alanında bazı sonuçları olmuştur. (Bu evrim kutsala, bilimin dindışı görüş açısından bakmıştır: ama benim tavrım bilimlerinkine benzememektedir bir şekilciliğin içine girmeden kitabımın kutsallığı, kutsal bir açıdan ele aldığını söylemek istiyorum.) Kutsallık ile iyiliğin uyumu, Durkheim'ın izleyicilerinden birinin bir çalışmasında ele alınmaktadır. Robert Hertz sağ ve sol tarafların insansal anlamının farklılığı üzerinde durmaktadır. (3)

Genel bir inanış gösterişi sağ tarafla , uğursuzu sol tarafla , bunun sonucu olarak sağı safla , solu saf olmıyanla birleştiriyordu. Yazarın erken ölümüne rağmen (4) incelemesi tanınmaya devam etti. Bu inceleme o zaman çok ender ortaya konan bir sorunun diğer çalışmalarına öncülük etmişti. Hertz, kutsal ile safı, kutsal olmayan ile saf olmayanı özdeşleştiriyordu. Bu incelemesi Henri Hubert ile Marcel Mauss'un büyü

hakkındaki incelemelerinden sonraydı (5). Henri Hubert ve Marcel Mauss'un bu çalışmasından açık olarak dinsel alanın kompleks yapısı ortaya çıkıyordu. Ama kutsallığın çelişik yapısı hakkındaki verilerinden oluşan bütünsellik çok sonraları genel bir kabul görmüştür.

Sabba'lar

(Sabbathius tarafından IV.yüzyılda kurulan ve Museviler gibi mart ayının 14. gününü paskalya olarak kutlayan mezhebin mensupları)

Erotizm dindışı bir alana sürüklenmiş ve mahkum edilmiştir. Erotizmin evrimi, saf olmayanın evrimi ile paralel bir yol izlemiştir. Kötünün özümsenmesi kutsal yapının bilinmemesine bağlı olmuştur. Bu kutsal yapı hissedildiği sürece, erotizmin şiddeti, korkutmaya, tiksindirtmeye devam etmiştir. Buna karşın erotizm, insanların ve malların akılcı korunmasını garanti eden kurallara tecavüzle ve dindışı kötülükle bir tutulmamıştır. Bir yasak duygusunun onayladığı bu kurallar, akılcı bir faydanın işlevine göre değiştiği oranda, yasağın kör devinimini yönlendiren kurallardan farklıdır. Erotizm olayında ailenin korunması, aile yaşamından atılan kötü yaşamlı kadınların çöküşünün eklendiği bir durumla birlikte gerçekleşir. Uyumlu bir bütünlük, ancak, erotizmin kutsal yapısının sona erdiği ve aynı zamanda korunma gereksinimlerinin kabul edildiği Hristiyanlığın sınırları içinde oluşmuştur.

Bireysel zevkin ötesinde erotizmin kutsal anlamını taşıyan içki şenliği, Kilisenin yakın takibine giren bir konu olmuştur. Ama yadsıma, evlilikdışı cinsel ilişki olarak değerlendirilen kötünün dindışı karakterine dayanmıştır. Herşey-

den önce yasağa karşı gelmeyi sağlıyan duygunun yokolması gerekmiştir.

Kilisenin yürüttüğü kavga, derin bir zorluğun varlığının kanıtıdır. Saf olmayanın atıldığı ve ölçüsüz ve isimsiz şiddetin mahkum edildiği dinsel dünya kendini hemen kabul ettirememiştir.

Fakat ortaçağdaki veya modern zamanların başlangıcındaki gece şenlikleri hakkında hiçbirşey bilmiyoruz veya çok az şey biliyoruz. Kusurun bir kısmı, bu şenliklerin maruz kaldığı baskının şiddetine aittir. Yargıçların işkence altındaki zavallı insanlardan elde ettikleri itiraflar bilgi kaynaklarımız olmuşlardır. İşkence, kurbanlara, yargıçların belirlediği sözcükleri tekrar ettiriyordu. Hristiyanlığın uyanıklığının sadece ıssız bölgelerdeki payen şenliklerinin yaşamasını önlediğini kabul edebiliriz. Üst-ortaçağ köylülerinin hayran olduğu kutsallıkların yerine şeytanı koyan tanrısal telkine uygun yarıhristiyansal bir mitolojiyi tasarlamak yerinde olacaktır. Şeytanda yeniden dirilen bir Diyonizos'u görmek yanlış olmayacaktır.

Bazı yazarlar Sabba'ların varlığından kuşku duydular. Günümüzde vodu öğretisinin varlığından da kuşku duyuldu. Vodu öğretisi, bugünlerde turistik bir yapıya bürünse bile, varlığını devam ettirmektedir. Herşey bizi, voduyla benzerlikler gösteren bu şeytan mezhebinin, engizisyon yargıçlarının kafasından çıktığı oranda, daha az varolduğunu inanmaya götürüyor.

Kolayca anlaşılan verilerden elde edilenler şunlar olmuştur.

Tanrı'nın zıttı başka bir tanrının gizili mezhebine kendilerini adamış Sabba'lar gecenin karanlığında, şenliğin altüst edici deviniminden kaynaklanan dinsel bir törenin özelliklerini derinleştirmekten başka birşey yapmıyorlardı. Büyücülük davası yargıçları şüphesiz kurbanlarını Hristiyanlık törenleriyle alay ettiklerini belirterek suçluyorlardı. Ama Sabba'nın hocaları, yargıçların kendilerine telkin ettikleri uygulamaları hayal etmiş olmaları olanaklıdır. Bir olaydan yola çıkarak bunun yargıçların hayaline mi yoksa gerçek mezhebe mi dayandığını belirleyemeyiz.En azından kutsal şeylere saldırının hayal ürünü olduğuna inanabiliriz. Ortaçağın sonlarında ortaya çıkan kara ayin adının cehennemsel şenliğin devinimini belirttiğini söyliyebiliriz.Huysman'ın katıldığı ve "Ötedeki" adlı eserinde bahsettiği kara ayin tartışılmaz bir gerçektir. 17. veya 19.yüzyıldaki dinsel törenlerin ortaçağdaki işkencelerle oluştuğunu söylemek aşırılık olacaktır. Bu törenlerin, yargıçların sorgularının bunlara olan eğilimi arttırmadan önce bazılarına çekici gelme olasılığı yüksektir.

Hayali veya değil, Sabbalar Hristiyanlığın düşünce yapısına bir şekilde yerleşen bir olguya yanıt vermektedirler. Hristiyanlığın taşıdığı ve sebep olduğu tutkuların zincirlerinden boşanmasını betimlemektedirler hayali veya değil betimledikleri şey Hristiyanlığın durumudur. Göreceli olarak, Hristiyanlıktan önceki dinsel içki şenliğinde yasağa karşı gelme meşruydu dindarlık bunu gerektiriyordu. Hristiyanlık dünyasında yasak mutlaktı. Hristiyanlığın gizlediğini yasağa karşı gelme ortaya çıkaracaktı : yasağın ve kutsalın birbirine karıştırıldığını ve kutsallığa ulaşmanın ancak yasağa karşı gelmenin şiddetiyle olacağını.Söylediğim gibi Hristiyanlık, dinsel düzlemde şu çelişkiyi sürdürdü kutsallığa ulaşmak

kötülüktür ve aynı zamanda kötülük kutsaldışıdır. Ama kötülüğün içinde özgür olmak, özgür olarak kötülüğün içinde olmak (çünkü kutsaldışı yaşam kutsallığın kurallarına tabi değildi) suçlunun sadece mahkumiyeti değil aynı zamanda mükafatlandırılmaşıydı. Bu özgürlüğün içindeki insanın duyduğu aşırı zevk müminin dehşetine karşılıktır. Mümin için özgürlük, özgür olanı suçluyor ve ondaki ahlak çöküntüsünü kanıtlıyordu. Ama ahlak çöküntüsü kötülük, şeytan günahkarda hayranlık uyandırdılar ve onu kendilerine candan bağladılar. Zevk kötülüğün içine daldı. Zevk özünde yasağa karşı gelme, dehşetin aşılması olarak dehşetten daha büyük sevinçten daha derindi. Hayali veya değil Sabba'nın öykülerinin bir anlamı var : devasa bir neşenin düşü. Sade'ın kitapları bunları sürdürüyor ve aynı yönde daha ileriye götürüyor. Sözkonusu olan her zaman yasağın tersine ulaşmaktır. Dinsel ayaklanmanın yadsınmasıyla birlikte, dindışı özgürlük yönünde çok büyük olanaklar devreye girdi dindışılaştırma olanağı. Yasağa karşı gelme sınırlı ve düzenliydi.Törensel bir yapıya kavuşsa bile dindışılaştırma kendi içinde sınırsıza açılma olanağını taşır. Bu bazen sınırsız zenginliğini, bazen de felaketini getirir : arkasından hızlı bir tükenme ve ölüm gelecektir.

Zevk ve kötülük yapmanın gerçekliği

Basit yasak, yasağa karşı gelmenin düzenlenmiş şiddetiyle ilkel erotizmi yaratmış buna karşın Hristiyanlık kendi yönünden tinsel zevkten duyulan huzursuzluğun derecelerini arttırmıştır.

Sabba'ların gerçek veya hayali gece taşkınlıkları gibi Sade'ın hücresinde yazdığı "Yüzyirmi Gün" adlı eserinin genel

bir yapısı vardır. Baudelaire şunları yazarken herkes için geçerli bir gerçeği belirtiyordu. (6) : Ben şunu söylüyorum : aşkın en yüksek ve tek zevki kötülük yapma gerçekliğindedir. Ve erkek ve kadın doğuştan tüm zevkin kötülükte yattığını bilirler " Daha önce zevkin yasağa karşı gelmeye bağlı olduğunu belirtmiştim. Ama kötülük yasağa karşı gelme değildir. Kötülük mahkum edilmiş bir yasağa karşı gelmedir.Kötülük tam olarak günahtır. Baudelaire'in bahsettiği günah budur. Kendi yönlerinden Sabba öyküleri günahın araştırılmasıdır. Sade kötülüğü ve günahı yadsımıştır. Ama zevk krizinin patlamasını belirtmek için düzensizlik fikrini kullanmak zorunda kalmıştır. Sade, küfürün kirletmek istediği iyiliğin kutsal yapısını küfürbaz yadsıdığında , dindışılaştırmanın yararsızlaştığını görmüştür. Ama kendisi küfretmeye devam etmiştir. Sade'ın küfürlerinin gerekliliği ve güçsüzlüğü anlamlıdır. Kilise baştan yasağa karşı gelmede öngörülen erotik etkinliğin kutsal yapısını yadsımıştır. Buna karşı özgür ruhlar, Kilisenin tanrısal olarak değerlendirdiği şeyleri yadsımıştır. Kilise bu olumsuz tavrıyla uzun sürede, kutsallığı uyandıracak dinsel gücü kaybetmiştir.Bunu, şeytanın, saf olmayanın temel bir huzursuzluğu düzenleme işlevi sona erdiği ölçüde kaybetmiştir. Aynı zamanda özgür ruhlar kötülüğün varlığına inanmaktan vazgeçmişlerdir. Bu şekilde erotizmin bir günah olmadığı ve kötülük yapma ile bir ilgisi olmadığı şeklindeki bir düşünceye yönelmişlerdir. Bunun sonucunda erotizm yokolmuştur. Tamamen dindışı bir dünyada, sadece hayvansal bir etkinlik kalır. Şüphesiz günahın anısı kalabilir. Bu anı bir aldatmanın bilincine bağlanacaktır.

Bir durumun aşılması hiçbir zaman çıkış noktasına dönüş demek değildir. Özgürlüğün içinde, özgürlüğün güçsüzlüğü

vardır: bedenlerin oyunu, bir fakirleşmenin ötesinde, bitmeyen bir başkalaşımın anısına yönelebilir. Ama ileride göreceğimiz gibi geri bir dönüşle kara erotizm tekrar bulunacaktır. Sonunda en yakıcı erotizm olan kalpsel erotizm, bedensel erotizmin kaybettiği yeri kazanacaktır. (7)

---

(1). Bkz.Roger Caillois-İnsan ve Kutsallık (İkinci Baskı, Gallimard, 1950, s.35-72). Hristiyanlık saf olmayanı yadsıdı. Onsuz kutsallığın düşünülemeyeceği suçluluğu yadsıdı. Suçluluk olmadan kutsallık düşünülemezdi. Çünkü sadece yasağın ihlali kutsallığın kapısını açabilirdi.

(2). Bununla birlikte yasağa karşı gelme ile azizelik arasındaki yakınlık duyarlı olmaya devam etmiştir. İnananların gözünde baştan çıkmış biri azizeye isteksiz bir insana daha yakındır.

(3). Hertz, Hristiyan olmasa da Hristiyanlığa benzer bir ahlakı benimsiyordu. İncelemesi önce "Revue Philosophique"de yayınlandı. Ayrıca çalışmalarını toplayan bir eserinde tekrar yayınlandı. (Dinsel Sosyoloji ve Folklor, 1928)

(4). Birinci Dünya Savaşında öldü.

(5). Büyünün Genel Kuramı Hakkında Bir Deneme, (Sosyoloji Yıllığı, 1902-1903) Yazarların temkinli tavrı Frazer'inkine (Hertz'in tavrına yakın) zıddı.Frazer büyüsel etkinlikte, din dışı bir eylem görüyordu. Buna karşın Hubert ve Mauss büyüyü dinsel olarak değerlendiriyorlardı.Büyü sol tarafta yani saf olmayan taraftaydı. Ama bu konu burada açıklayamayacağım kompleks sorunlara yol açıyor.

(6). Havai Fişekler, III

(7) Bu kitabın sınırları içinde, kalpsel erotizmdeki kara erotizm anısının anlamının uzun bir şekilde anlatamam. Bununla birlikte, kara erotizmin birbirine tutkun çiftlerin bilincinde oluştuğunu söyliyebilirim. Bu bilinçte, kara erotizm karanlık bir yapıyla belirir. Günah işleme gizlenmek amacıyladır. Elle tutulamaz ve her yerde bulunur. Günahın anımsanması artık uyarıcı değildir ama herşey günahın içinde gizlenir. Zevkin peşinden felaket duygusu ve hayal kırıklığı gelir. Kalpsel erotizmde sevilen varlık, erotizm evriminde oluşan değişkenliklerin belirsiz anısında kaybolmaz aksine hissedilir. Dindışılaştırma gücünü elde etmeye kadar giden bu uzun gelişmenin içine yerleşmiş bu değişkenliklerin açık bilincinin özellikle sağladığı şey, ayrık varlıkları varlığın sürekliliği hissine götüren tutkulu anların varlığıdır. Varlığın sınırlarının bilinmesine bağlı esrik bir uyanıklığa artık varılabilir.

ONİKİNCİ BÖLÜM

ARZUNUN NESNESİ FAHİŞELİK

Erotik Nesne

İçki şenliği ve kutsal erotizmden yola çıkarak Hristiyanlığın durumundan bahsettim. Sonunda Hristiyanlıktan bahsederken, günahı tanımayan bir dünyanın özgür ortamında günah olan erotizmin zor yaşadığı bir son durumu ima etmek zorunda kaldım.

Tekrar geriye dönmeliyim. İçki şenliği, erotizmin, payen dünyanın çerçevesinde vardığı bir yer değildir. İçki şenliği varlıkların sürekliliğinin, yanlızlıklarının ötesinde, en duyarlı

anlamlarına ulaştığı erotizmin kutsal yönünü ortaya çıkarır. Ama yanlız bir anlamda. İçki şenliğinde süreklilik hissedilmez, varlıklar kargaşalığın içinde kaybolurlar. İçki şenliği zorunlu olarak aldatıcıdır. Prensip olarak bireysel yönün yadsınmasının tamamlanmasıdır. İçki şenliği, katılanların eşitliğini öngörür ve zorunlu kılar. Şenlikte, sadece bireysellik yokolmaz, aynı zamanda katılan herkes diğerlerinin bireyselliğini yadsır. Görünüşte sözkonusu olan sınırların tam olarak yokedilmesidir. Erotizmin son anlamı birleşmedir, sınırın kaldırılmasıdır. İlk deviniminde erotizm bir istek nesnesinin yeri ile ifadesini bulur.

İçki şenliğinde, bu nesne ayrılmaz: içki şenliğinde cinsel coşkunluk, alışılanın aksine çılgınca bir devinimle oluşur. Ama bu devinim herkesi sarar. Bu devinim nesneldir ama nesne olarak algılanmaz: onu algılayan kişi aynı zamanda devinimle harekete geçmiştir. Aksine içki şenliğinin taşkınlığının dışında cinsel coşkunluk ayrı ve nesnel bir unsurla tahrik olur. Hayvanların dünyasında erkeğin araştırmasını yönlendiren dişinin kokusudur. Kuşların şarkıları, gösterişleri, dişi için erkeğin varlığını ve cinsel şokun pek yakın olduğunu belirten diğer algılamaları devreye sokar.Koku alma, duyma, görme ve zevk belirleyecekleri eylemlerden farklı nesnel belirtileri algılarlar. Bunlar, bunalımı haber veren belirtilerdir. İnsansal sınırlar içinde, haber verici bu belirtilerin yoğun erotik bir değeri vardır. Soyunmuş güzel bir kız bazen erotizmin simgesidir. İsteğin nesnesi erotizmden farklıdır. Bu erotizmin tamamı değildir ama erotizm, erotik nesne aracılığıyla erotizmini tamamlar.

Hayvansal dünyadan beri, haber verici bu belirtiler var-

lıklar arası farkı duyarlı hale getirir. Sınırlarımız içinde, içki şenliğinin ötesinde, bu farkları gözler önüne sererler. İmlerin gelişmesinin şöyle bir sonucu vardır : ilgiyi tüm sınırların ve bireysel varlığın aşılması yönüne götüren bir birleşme olan erotizm, buna rağmen bir nesneyle açıklanır. Şöyle bir çelişkinin karşısındayız tüm nesnelerin sınırlarını yadsıyan anlamlı bir nesnenin, bir erotik nesnenin karşısındayız.

Arzunun ayrıcalıklı nesneleri olarak kadınlar

Prensip olarak, bir kadının bir erkeğin arzu nesnesi olması gibi bir erkeğin de bir kadının arzu nesnesi olma olanağı vardır. Bununla birlikte, cinsel yaşamın ilk eylemi genellikle bir kadının bir erkek tarafından araştırılmasıdır. Erkekler önceliği aldıklarından, kadınların erkeklerin arzularını uyandırma güçleri vardır. Kadınların erkeklerden daha güzel oldukları ve daha çekici olduklarını söylemek yanlıştır. Ama edilgen davranışlarıyla kadınlar, erkekleri kendilerine yönelterek, birleşmeyi ve isteği tahrik ederek elde etmeye çalışmaktadırlar. Daha çekici değildirler ama kendilerini isteğe sunma yetenekleri vardır.

Erkeklerin saldırgan isteklerine kendilerini bir nesne gibi sunarlar.

Her kadında güçlü bir fahişelik yoktur ama fahişelik dişisel davranışın bir sonucudur. Çekiciliğinin ölçüsünde kadın erkek isteğinin karşısında nişan tahtasındadır. İffetlik adına, tamamen geri çekilmediği durumlarda, sorun kadının hangi koşullarda, hangi bedelle teslim olacağıdır. Ama her zaman koşullar gerçekleştiğinde kendini bir nesne gibi sunar. Mesleksel fahişelik sadece parasal bir unsur ekler. Görünüşe, gü-

zelliğine, görünüşünün çarpıcılığına verdiği önemle kadın kendini sürekli erkeklerin dikkatine sunduğu bir nesne olarak değerlendirir. Aynı şekilde soyunduğunda, bir erkeğin istek nesnesi , ayrı ve bireysel olarak beğeniye sunulmuş bir nesne olarak ortaya çıkar.

Normal duruma karşıt çıplaklık bir olumsuzluk anlamını taşır. Çıplak kadın haber verdiği birleşme anına yakındır. Ama zıttının bir belirtisi, nesnenin bir yadsınması olarak halen bir nesnedir. Çıplaklık, gurur, erotik çırpınmanın ayırımsız çöplüğüne dönüşse bile, bu belirli bir varlığın çıplaklığıdır.Herşeyden önce bu çıplaklıkla, bireysel cazibe ve güzellik ortaya çıkar. Bir kelimeyle bu nesnel bir farktır, bir nesnenin diğerlerine karşı değerini gösterir.

Dinsel fahişelik

Çoğu zaman, erkeğin araştırmasına sunulan nesne gizlenir. Gizlenmek önerme gerçekleşmedi anlamına gelmez ama gereken koşulların oluşmadığı anlamına gelir. Bu koşullar oluşsa bile görünüşte sunuşun zıttı olan ilk kaçamak fahişeliğin değerini vurgular. Kaçamağın eksiği, ona mantıksal olarak bağlı olan alçakgönüllülüktür. Eğer görünüş ve ifade ile gizlenmeden belirlenmediyse, arzu nesnesi, erkeğin beklentisine yanıt veremez, onun araştırmasını, özellikle seçimini tahrik edemez. Kendisini sunmak, temel dişisel davranıştır ama sunma olan ilk eylemi cilvenin olumsuzluğu izler. Şekilsel fahişelik, cilvenin sözkonusu olmadığı bir sunuştur. Fahişelik, nesnenin erotik değerini vurgulayan süslenmeye izin vermiştir. Prensip olarak süslenme, kadının erkeğin saldırısından kaçmak için uyguladığı ikinci eyleme zıttır. Oyun, fahişe-

lik anlamına gelen süslenmenin kullanılmasıdır. Kaçamak, arzuyu alevlendirir veya bazen cilveyi alevlendirir. Herşeyden önce fahişelik bu oyuna yabancı değildir. Dişisel davranışlar birbirini tamamlayan karşıtlardan oluşur. Birilerinin fahişeliği diğerlerinin kaçamağını yönlendirir ama oyun sefaletle bozulur. Bir kaçış eylemini sadece sefalet engelliyorsa, fahişelik bir yaradır.

Bazı kadınların kaçma tepkileri yoktur: katıksız bir şekilde kendilerini sunarlar : onlarsız elde edilmelerinin güç olduğu hediyeleri kabul ederler veya verilmeleri için uyarırlar. Fahişelik önceleri kendini vakfetmeydi. Bazı kadınlar evlilikte nesneleşiyor, özellikle tarımda çalışmanın araçları haline geliyorlardı. Fahişelik, kadınları erkek arzusunun nesnesi yapıyordu. Bu nesneler, çırpıntılı bir süreklilikten başka birşeyin oluşmadığı sevişmeleri haber veriyordu. Fahişeliğe verilen önem, bu yönü karanlıkta bıraktı. Ama önceleri fahişelik, kıymetli eşyalar ve paralar elde ettiyse bunlar armağan olarak verilmekteydi. Fahişelik, bu armağanları, kendilerini daha çekici yapacak süslemelere ve gösterişe harcıyordu. Böylece en zengin erkeklerin armağanlarını kendilerine çekebilecek gücü sürekli arttırıyorlardı. Bu armağanların değişim yasası ticari değildi. Evlilikdışı bir kızın verdiği şeyin verimli bir kullanımı yoktu. Aynı şekilde onu erotizmin lüks yaşamına götüren armağanların da verimli bir kullanımı yoktu. Bu şekildeki değişim, ticari düzenliliğin aksine, hesapsızlığa yolaçıyordu. Arzunun tahrik edilmesi yakıyordu: zenginliği sonuna kadar tüketebilirdi. Tahrik ettiği kişinin yaşamını tüketebilirdi.

Görünüşte, fahişelik önceleri evliliği tamamlıyan bir yapı olarak değerlendiriliyordu. Evlilikte yasağa karşı gelmeye ol-

gusu, bir geçiş dönemi olarak düzenli yaşamın içine sokuluyor ve bu şekilde karı-koca arasındaki iş bölümü olanaklı hale geliyordu. Böyle bir yasağa karşı gelme erotik yaşam vakfedilemezdi. Sadece, birinci ilişkiden sonra onları açan yasağa karşı gelme sözkonusu edilmeden açılmış cinsel ilişkiler sürüyordu. Fahişelikte, fahişenin yasağa karşı gelmeye sunuluşu vardır. Fahişelikte, kutsal yön, cinsel ilişkinin yasak yönü varlıklarını sürdürüyorlardı: onun yaşamı yasağa tecavüze adanmıştı. Bu eğilimi belirleyen kelimelerin ve olguların bütünlüğünü bulmak zorundayız. Bu olgunun ışığında kutsal fahişeliğin ilkel kurumunu görmek zorundayız. Hristiyanlıktan önce veya sonraki bir dünyada, fahişeliğe karşı olmaksızın, din, diğer yasağa karşı gelme türlerinde yaptığı gibi fahişeliğin koşullarını düzenliyebiliyordu. Kutsalla temas halindeki fahişeler, kendilerine ayrılan kutsal bölgelerde papazlarınkine benzer bir kutsallığa sahiptiler.

Modern fahişeliğin aksine, dinsel fahişelik utanç duygusuna yabancıydı. Sokaklarımızdaki fahişeliğin çöküntüsünün utanç eylemi ve duygusundan uzak br şekilde bir tapınağın fahişesi korunmuştur. Modern fahişe batırıldığı utançtan övünç duyar ve bu övüncün içine edepsizce yuvarlanır. Onsuz utancın hissedilemeyeceği bunaltıya yabancıdır. Tapınak fahişesi küçümsenmez ve diğer kadınlardan zor ayırdedilir. İçindeki utangaçlığın körleşmesi gerekir ama erkeğin bir kadının kaçmasına neden olduğu ve kadının ilişkiye girerken korkmasının istendiği ilk ilişki kuralını korumak hakkına sahiptir.

İçki şenliğinde, birleşme utancı yokediyordu. Evliliğin oluşumunda utanç tekrar ortaya çıkıyordu ama alışkanlıklarla

yokoluyordu. Kutsal fahişelikte, utanç törenselleşebilir ve yasağa karşı gelmeyi belirleme görevini alabilirdi. Alışkanlıkla, insan yasanın kendi üzerinde bozulduğu hissini taşımaz, işte bu yüzden onsuz tecavüzün bilincine varamıyacağı bir kadının katılımını bekler. Utancın aracılığıyla bir kadın, kendisinde insanlığı oluşturan yasakla uyum içine girer. Burada yasağın unutulmadığını, yasağa rağmen , yasağın bilincinde, aşılmanın gerçekleştiğinin utanç aracılığıyla vurgulanması sözkonusudur. Utanç ancak aşağı seviyedeki fahişelikte kaybolur.

Bununla birlikte, Hristiyanlığın sınırlarının dışında, erotizmin dinsel ve kutsal yapısının , utancı yönlendiren kutsal duyguyla ortaya çıkabileceğini hiçbir zaman unutmamalıyız. Hindistan'ın tapınakları halen erotizmin tanrısal bir boyutta verildiği taşa kazınmış erotik resimlerle doludur. Hindistan'ın çok sayıdaki tapınakları, ruhumuzun derinliklerine işlemiş edepsizliğimizi gösterişli bir şekilde bize anımsatır.

Bayağı fahişelik

Aslında, fahişeliğin çöküntüsüne neden olan parasal ödeme değildir. Parasal ödeme, ticarete özgü alçalmaya neden olmadan törensel değişimlerde de vardır. İlkel toplumlarda, evlenen kadının kocasına armağan olarak sunduğu bedeni kendi içinde bir karşılığın nesnesi olabilir. Ama onsuz insan varlığı olamayacağımız yasağa yabancı olduğu için bayağı fahişelik hayvanlar seviyesinde kabul edilmiştir. Bu tür fahişelik uygarlıkların bir çoğunun domuzlara karşı hissettiği tiksintiye benzer bir duyguya neden olmaktadır.

Bayağı fahişelik, talihsiz koşulların yasaklara uyma kay-

gısından kurtardığı fakir sınıfların doğuşuna bağlıdır. Şu anki proletaryayı değil , Marx'ın lümpen proletaryasını düşünüyorum. Aşırı sefalet, insanları, kendilerinde insanlığı oluşturan bağlardan koparmaktadır: bu koparılış, yasağa karşı gelmenin yaptığına benzememektedir: bir tür çöküntü hayvansal itkiye yolaçmaktadır. Çöküntü hayvansallığa dönüş değildir. İnsanların toplamını içine alan yasağa karşı gelme dünyası hayvanlıktan temel olarak ayrıdır. Bu, çöküntünün sınırlı dünyasında da geçerlidir. Kutsallığı dindışı dünyanın dışına atmadan kutsallıkla ve yasakla yaşayanlar, başkaları onlarda insansal bir özellik görmeseler bile hayvansal bir yanları yoktur. (hayvansal özsaygının altında olsalar bile) Yasakların çeşitli nesneleri onlarda dehşet ve tiksinti uyandırmazlar veya çok az uyandırırlar. Ama bunları yoğun olarak hissetmeden başkalarının tepkilerini anlarlar. Ölmek üzere olan bir kişiden geberecek diye bahseden bir kişi, bir insanın ölümünü köpeğinkiyle bir tutmaktadır ama kullandığı argo dilin yarattığı çöküntüyü, alçaltmayı ölçebilmektedir. Organları, ürünleri veya cinsel ilişkileri adlandıran kaba kelimeler de aynı alçaltmaya neden olmaktadır. Bu kelimeler yasaklardır. Genel olarak cinsel organları belirtmek yasaktır. Onları edepsizce adlandırmak, bizi yasağa karşı gelme alanından, kutsaldışı ile en kutsalı aynı seviyeye koyan kayıtsızlık alanına sürüklemektedir.

Aşağı seviyedeki fahişe, alçalmanın en aşağı seviyesindedir. Bir hayvan gibi yasaklara kayıtsız kalabilir ama başkalarının kendini izlerken ele aldıkları yasakları bildiğinden tam bir kayıtsızlığa ulaşamaz: sadece çöküntü içinde değildir ayrıca kendi çöküntüsünü tanıma olanağına sahiptir. İnsan olduğunu bilmektedir. Utanmadan, domuzlar gibi yaşadığının bilincinde olabilir.

Bunun tersi olarak bayağı fahişeliğin belirlediği durum, Hristiyanlığın yarattığı durumun tamamlayıcısıdır.

Hristiyanlık, saf olmayan ve iğrenç unsurların ayıklandığı kutsal bir dünya yaratmıştır. Bayağı fahişelik, kendi yönünden, içinde çalışma dünyasının açıklığı çıkarılmış, pisliğe kayıtsız kalınmış, alçalmış, tamamlayıcı dindışı bir dünyayı yaratmıştır.

Yasağa karşı gelme dünyasından bahsederken, en göze çarpan unsurlardan bir tanesinin insanla hayvanın yakınlığı idi. İnsan ile hayvanın, hayvan ile tanrısalın karıştırılması çok eski bir insanlığın özelliğiydi. (avcı toplumlar en azından böyleydi) Ama insansal tanrısallığın hayvansal tanrısallıkla yer değiştirmesi Hristiyanlıktan öncedir ve Hristiyanlığa doğru bir altüst oluştan çok yavaş bir gelişme vardır. Saf dinsel bir dönemden (ben bunu yasağa karşı gelme kuralına bağlıyorum) ahlak kaygısının derece derece oluştuğu ve hayvansalın üzerine geçtiği zamanlara geçiş sorununu genel olarak ele almak büyük güçlükler taşımaktadır. Bu geçiş, ahlakın ve yasakların hayvansallığı Hristiyanlığın sınırları içinde geçtiği uygar dünyanın tüm bölgelerinde aynı yapıya sahip değildir. Hayvanların küçümsenmesi ile ahlakın önem kazanması arasında önemli bir ilişki var gibi görünüyor. Bu küçümseme, insanın ahlak dünyasına hayvanların sahip olmadığı bir değeri verdiği ve böylece onu hayvanların üstüne çıkardığı anlamını taşımaktadır. En üstün değer, Tanrının insanı kendi görüntüsünden oluşturduğu ve bunun sonucu olarak tanrısallığın kesin olarak hayvansallıktan ayrıldığı ölçüde aşağı varlıkların zıttı insana verilmiştir. Sadece şeytan hayvansallığını korumuştur. Bu hayvansallık kuyrukla sembolize edilirken, yasağa

karşı gelmeye bir yanıt olarak özellikle çöküntünün belirtisidir. İyiliğin ve iyiliğin gerekliliğine bağlı yükümlülüğe ayrıcalıklı bir şekilde yer açan alçalma duygusudur. Şüphesiz alçalma, ahlakın tepkilerini daha kolay ve daha bütünsel tahrik etme gücüne sahiptir. Alçalma savunulamaz. Yasağa karşı gelme aynı derecede bir tepkiyle karşılaşmaz. Bu tepki, hristiyanlığın erotizmin üzerine kötülüğün ışığını gönderebildiği bir alçalmayı ele alabildiği ölçüde vardır. Şeytan önceleri başkaldırmanın meleğiydi ama başkaldırmanın ona verdiği parlak renkleri daha sonra kaybetti: çöküntü, başkaldırmanın cezasıydı. Bu, yasağa karşı gelmenin alçalma dışında kaybolduğu anlamına gelmekteydi. Yasağa karşı gelme, bunaltı içinde, bunaltının aşılmasını ve coşkuyu haber veriyordu. Çöküntü ise kaynağını daha büyük bir çöküntüden alıyordu. Çöken varlıklardan geriye ne kalabilirdi ? Domuzlar gibi çöküntünün içine batmaktan başka.

Domuzlar gibi diyorum. Ahlakın ve alçalmanın birleştiği bu Hristiyan dünyasında hayvanlar sadece tiksinti nesneleri olmuşlardır. Hristiyanlık aslında, değişkenliklerin dengesinin düzenlendiği ahlakın tamamlanmış bir şeklidir.

Erotizm, kötülük ve sosyal çöküntü

Bayağı fahişeliğin sosyal kökeni, ahlakın ve hristiyanlığın kökeniyle aynıdır. Görünüşte, Mısır'da bir devrimi harekete geçiren sefalet ve sınıfların eşitsizliği, milattan önce VI.yüzyılda, uygarlaşmış bölgelerde, diğer devinimlerin yanında, musevi peygamberliğin oluşumuna bağlıyabileceğimiz bir huzursuzluğa neden olmuştur. Fahişeliğin kökenini grekoromen dünyaya yerleştirmek için olguları alçalmış fahişeliğin

görünüşü altında ele alırsak bu rastlantı çelişiktir. Çökmüş sınıf, fakirlerin yükselmesini ve güçlülerin alçalmasını isteyen bir eğilimi paylaşmıyordu. Bu sınıf hiçbir şey istemiyordu. Ahlak bile fakirleri daha fazla ezmek için ayağa kaldırıyordu. Kilisenin laneti daha fazla olarak çökmüş insanlığın üzerinde hissedildi.

Erotizmin kutsal yönü Kilise'yi çok ilgilendiriyordu. Ortalığı kırıp geçirmek için iyi bir nedendi. Büyücü kadınları yaktılar ve aşağılanmış fahişelerin yaşamasına izin verdiler. Fakat kilise, günahkar yapıyı vurgulayarak fahişeliğin düşkünlüğünü doğruladı.

Şu anki durum Kilise'nin çifte standartından kaynaklanmaktadır. İyiliğin ve kutsallığın özdeşleşmesine ve kutsal erotizmin yadsınmasına kötülüğün akılcı yadsınması yanıt vermektedir. Bunları, mahkum edilmiş yasağa karşı gelmenin anlamını kaybettiği, dindışılaştırmanın çok az bir vicdanı kaldığı bir dünya izledi. Geriye alçalma kalıyordu. Çöküntü, kurbanları için bir başarısızlıktı ama erotizmin alçalmış yönünün, şeytanın yolunu kaybettiği tahrik edici bir yapısı vardı. Hiçkimse şeytana inanmıyordu ve üstelik erotizmin mahkum edilmesinin bir etkisi yoktu. En azından gözden düşme, kötülük anlamına gelmiyordu. Lanetlenmesinin tartışmalı olduğu ve başkaları tarafından belirlenen kötülük artık sözkonusu değildi. Fahişelerin düşüklüğünün kökeninde kendi sefil durumlarıyla olan uyumu vardı. Bu uyum istenmeden oluşmuştur ama argo lisanıyla ifadesini bulan bir karşıtlık dünyası yaratılmıştır. Argo, insanlık onurunun yadsınmasıdır. İnsan yaşamı iyilik olduğuna göre, kabul edilen alçalmanın içinde iyiliğe ve insan yaşamına tükürme vardır.

Özellikle cinsel eylemlerin ve organların küçültücü isimleri vardır. Bu organların ve eylemlerin başka isimleri de vardır: bunların bir kısmı bilimseldir, diğer bir kısmı ender bir kullanıma sahip olup aşıkların çekingenliği ve çocukca davranışlarının ürünüdür. Aşkın argo isimleri, bir çift olarak en yüksek duygularla sürdürülen yaşama sıkı bir şekilde bağlıdır. Ve sonunda bu iğrenç isimlerle genel bir tiksinti alçak dünyaya ait olmayan bizlerin içinde oluşur. Bu isimler tiksintiyi şiddetle birlikte dile getirirler. Bu isimler onurlu dünyadan şiddetle püskürtülürler.

Argo dili nefreti ifade eder. Ama bu dil, aşıklara, onurlu dünyada, eskiden yasağa karşı gelme ve dindışılaştırmadan oluşan duyguya benzer bir duygu verirler. Onurlu kadın sarıldığı sevgilisine " senin seviyorum " demesi Baudelaire'den sonra şu anlama gelmektedir : " aşkın tek ve en yüksek zevki kötülük yapma gerçeğinde yatar " Ama onurlu kadın, erotizmin kendisinin bir kötülük olmadığını bilir. Erotizmde kötülük ancak bayağı fahişelikte veya serseri sınıfın iğrençliğinde görülür. Bu onurlu kadın bu dünyaya yabancıdır ve ahlaksal iğrençliğinden nefret eder. Belirttiği organın kendisinin iğrenç olmadığını kabul eder. Ama kötülük dünyasında yaşayanlardan aldığı kelimeyle gerçeği yaşar sevdiği organ lanetlenmiştir ve bu durum, onun dehşetini hissettiği oranda kendisince bilinir ve sonunda bu duyguyu aşar. Bu kadın güçlü ruhlarla birlikte olmak ister. Onsuz erotizmin olamıyacağı ilk yasağın içinde kaybolmak yerine, her yasağı, her utancı reddeten ve bu yadsımayı ancak şiddetin içinde koruyan insanların şiddetine başvurmayı yeğler.

ONÜÇÜNCÜ BÖLÜM

GÜZELLİK

İnsanın temel çelişkisi

Böylece, süreklilikte kaybolan ve yırtılan varlığın çoğalması ile bağımsız bir birey olarak yaşama istenci arasındaki zıtlık değişik şekillerde görülür. Yasağa karşı gelme olgusunun kalmadığı yerde dindışılaştırma eylemi başlar. Erotizmin çöplüğe atıldığı alçaklık yolu, akla uygun cinselliğin boşluğuna tercih edilir. Eğer yasak sözkonusu değilse, eğer artık yasağa inanmıyorsak, yasağa karşı gelme olanaksızdır ama yasağa karşı gelme duygusu sapıklıkta olduğu gibi varlığını devam ettirir. Bu duygu elle tutulan bir gerçeğe dayandırılamaz. Ayrıklığın ölüme adadığı varlığın kaçınılmaz yırtılışına ulaş-

madan bu gerçeği nasıl kavrıyabiliriz ? Akıla indirgenen dünyanın sınırlarını parçalayan şiddet, duygusuz şiddet sadece bize sürekliliğin kapısını açıyor.

Bu sınırları her şekilde tanımlayabiliriz. Yasak diyoruz, Tanrı diyoruz. Ve her zaman bir kez tanımlandığında bu sınırdan çıkıyoruz. İki şey kaçınılmazdır: ölümden kurtulamayız, sınırlarımızdan çıkmaktan da kurtulamayız. Ölmek ve sınırları aşmak aslında aynı şeydir.

Ama ölürken veya sınırları aşarken, ölümün ve sınırların ötesindeki bir süreklilik anlayışının neden olduğu dehşetten kurtulmaya gayret ediyoruz.

Sınırların koparılması sırasında bir nesnenin yapısını oluşturuyoruz. Bu koparılmayı bir nesne olarak algılamak istiyoruz.Kendiliğimizden, zorlanarak ancak ölüme kafa tutmaya kadar gelebiliyoruz. Ve her zaman kendimizi aldatmaya çalışıyoruz. Bu ayrık (süreksiz) yaşamın sınırlarından çıkmadan, sınırın geçildiğini varsayan bir süreklilik anlayışına ulaşmaya çalışıyoruz. Kendimizi bilgece içeride tutarak, ayağımızı atmadan, öbür tarafa ulaşmaya çalışıyoruz. Onun ötesinde herşeyin silindiğini zannettiğimiz yaşamımızın dışında hiçbir şey düşünemeyiz, hiçbir şeyi hayal edemeyiz. Ölümün ötesinde, yaklaşmaya cesaret edemediğimiz, düşünülemeyen bir alan başlar. Bu düşünülememezlik güçsüzlüğümüzün bir ifadesidir. Ölümün hiç birşeyi silmediğini biliyoruz. Varlığın bütünlüğü dokunulmaz olarak kalıyor. Ama kendi ölümümüz ve kendimizde ölen şeyler aracılığıyla oluşan varlığın sürekliliğini düşünemiyoruz. İçimizde ölen varlığın sınırları olduğunu kabul etmiyoruz. Bu sınırları her ne pahasına olursa olsun aşmak istiyoruz ama bu sınırları elde tutmak ve aşmak gerekiyor.

Adım atma zamanında, arzu bizi kendi dışımıza atıyor, hiç bir şey yapamıyoruz, çünkü bizi sürükleyen devinim parçalanmamamızı istiyor. Ama aşırı isteğin nesnesi bizi isteğin açtığı yaşama bağlıyor. Adım atmadan, sonuna kadar gitmeden, sınırı geçme isteği içinde olmak tatlıdır. Sonuna kadar giderek ölmek ve isteğin şiddetinin aşırılığına kendini bırakmak yerine, isteğin nesnesi önünde uzun süre kalmak ve kendini isteğin içinde canlı tutmak daha tatlıdır. Bizi yakan bu nesneye sahip olmanın olanaksız olduğunu biliriz. İki şıktan birini tercih etmek zorundayız: ya istek bizi tüketecek ya da istek nesnesi bizi yakmaktan vazgeçecektir. Bu nesneye, bize verdiği isteğin yatışması koşulu ile sahip olabiliriz. Daha doğrusu kendi ölümümüz yerine isteğin ölümü! Bir yanılsama ile tatmin oluruz. İsteğin nesnesine sahip olma, ölmeden isteğimizin sonuna kadar gittiğimiz duygusunu bize verir. Sadece ölümü reddetmiyoruz: nesneye, aslında ölüm isteği olan isteği ekliyoruz, onu süregiden yaşamımıza ekliyoruz. Yaşamımızı kaybetmek yerine zenginleştiriyoruz.

Sahip olmada, bizi sınırlarımızın dışına sürükleyen olgunun nesnel yanı vurgulanmaktadır. (Kendimizi nesne olarak yok etmek) Fahişeliğin alçalmada bizi gizlediği (bayağı fahişelik bu alçalmadan pislik oluşturur) ve isteğe yönelttiği (aslında fahişelik kendini isteğe sunma olgusudur) nesne, sahip olma olgusuna kendini güzel bir nesne olarak sunar. Güzellik bu nesnenin anlamıdır. Nesne güzelliğin değerini oluşturur. Aslında güzellik nesneyi isteğe bağlayan şeydir. Özellikle, eğer istek, nesnede hemen tatmin yerine uzun ve sakin bir sahip olmayı arzuluyorsa.

Güzellikte saflığın ve pisliğin birbirine karşıtlığı

Bir kadının güzelliğinden bahsederken genel olarak güzellikten bahsetmekten kaçınacağım. (l) Erotizmde, güzelliğin rolünü kavramak ve sınırlamak istiyorum. Basit bir şekilde, sıkışırsak, kuşların cinsel yaşamındaki şarkıların ve çok renkli tüylerinin rolünü anlatmak olanaklıdır. Bu şarkıların veya bu tüylerin güzelliğinin anlamından bahsetmiyeceğim. Bu konuyu tartışmak istemiyorum ve üstelik hayvanların türe verilen ideal şekle nazaran daha çok veya daha az güzel olduğunu kabul edeceğim. Güzellik özneldir, onu değerlendiren kişilerin eğilimine göre değişir. Bazı durumlarda hayvanların da güzellik konusunda bizim gibi değerlendirme yaptıklarına inanabiliriz ama bu varsayım risklidir: insansal güzelliğin değerlendirilmesininin türün idealini araştırmasına bir yanıt olduğunu düşünüyorum. Bu ideal değişebiliyor ama bu ideal bazılarını çok mutsuz eden fiziksel değişkenlikler içinde çıkabiliyor. Bireysel yorumlamanın alanı fazla geniş değildir. Ne olursa olsun, insanın hayvan güzelliğini ve insan güzelliğini değerlendirirken rol oynayan çok basit bir unsuru aklımda tutmak zorundayım. (Gençlik prensipte bu unsura bağlanır.)

Erkeğin veya kadının güzelliğinde daha az rol oynamayan bir unsura gelmek istiyorum. Bir kadın ve bir erkek, şekillerinin hayvansallıktan uzaklaştığı ölçüde güzel oldukları kabul edilir.

Sorun zorlaşmakta ve herşey karışmaktadır. Bunu detaylı olarak incelemek istemiyorum. Böyle bir konunun var olduğunu kanıtlamakla yetineceğim. Bir insanda hayvansal bir şeklin varlığının yarattığı tiksinti bir gerçektir. Özellikle ant-

ropoidin görünüşü tiksindiricidir. Bana göre kadın şeklinin erotik değeri, bir kemikleşmenin gerekliliğini ve organların maddesel kullanımını anımsatan doğal ağırlığın silinmesine bağlıdır: şekil ne kadar gerçekdışı olursa, hayvansal gerçeğe, insan bedeninin fizyolojik gerçeğine daha az bağlanır ve arzu edilen kadın imgesine daha iyi yanıt verir. İnsan türünde özel bir yeri olan kıllaşma sisteminden daha sonra bahsedeceğim.

Söylediklerimden ortaya tartışılmaz bir gerçek çıkıyor. Arzu uyandıran kadının görünüşü ilk planda yavandır. Eğer aynı zamanda gizli bir hayvansal yönünü ortaya çıkarmıyorsa kadın istek uyandırmayacaktır. Arzu uyandıran kadının güzelliği utandıran kısımlarını haber verir: daha doğrusu kıllı bölgelerini, hayvansal bölgelerini. İçgüdü bizi, bu kısımların isteğine sürükler. Ama cinsel içgüdünün ötesinde, erotik istek başka bileşkelere yanıt verir. İsteği uyandıran hayvanlığın olumsuzlaştırıcı güzelliği, isteğin kudurganlığında, hayvansal kısımların yüceltilmesine yolaçar.

Erotizmin nihai anlamı ölümdür

Güzelliğin araştırılmasında, sürekliliğe ulaşmak için harcanan gayretin yanında aynı zamanda süreklilikten kaçma gayreti vardır.

Hiçbir zaman bu çelişik gayret bitmez.

Ama bu çelişki erotizmin devinimini sağlar.

Çoğalma varlığın yalın durumunu bozar, bir fazlalık sınırları altüst eder ve bir şekilde taşkınlığa neden olur.

Her zaman varlığın kabul ettiği bir sınır oluşur. Varlık bu sınırla özdeşleşir. Bu sınırın yokolması düşüncesi onu dehşete

düşürür. Ama sınırın ve varlığın bu sınırla uyumunu ciddiye alırsak kendimizi aldatmış oluruz. Sınır aşılmak için konmuştur. Korku veya dehşet gerçek kararı etkilemez. Korku aksine sınırları aşmaya neden olur.

Eğer onu hissedebiliyorsak, sözkonusu olanın içimizdeki sınırları aşma istenci olduğunu biliriz. Sınırları aşmak istiyoruz ve hissedilen dehşet, eğer önceden hissedilen dehşet yoksa varamıyacağımız, varmak istediğimiz aşırılığı göstermektedir.

Eğer hayvansallığı yadsıyan güzellik tutkulu bir şekilde istenirse, bu, güzelliğin içinde sahip olmanın hayvansal kirliliğe yolaçacağı anlamına gelir. Güzellik kirletilmek için istenir. Kendisi için değil ama dindışılaştırmadan doğan coşku için istenir.

Kurban etmede, kurban için, ölümün acımasızlığını hissettirecek mükemmellikte biri seçilir. Bedenlerin birleşmesindeki güzellik, organların hayvansallığı ile insanlığın çelişkisini ortaya çıkarır. Erotizmdeki güzellik ile çirkinliğin çelişkisi için Leonardo de Vinci'nin "Defterler"indeki şu etkileyici sözlerini aktarmak istiyorum "Birleşme eylemi ve bu eylem için yararlanılan organlar o kadar çirkindir ki yüzlerin güzelliği ve bu işe katılanların süslemeleri olmasaydı doğa insanlık neslini kaybederdi." Leonardo iyi bir giysinin veya güzel bir yüzün çekiminin, yüzün giysinin gizlediğini açığa çıkardığı ölçüde gerçekleştiğini görememiştir. Burada sözkonusu olan bu yüzü ve güzelliğini dindışılaştırma eylemidir. Bu dindışılaştırma önce kadının gizli bölgelerini ortaya çıkarmak amacıyla içine erkeklik organını yerleştirmekle gerçekleşir. Cinsel ilişkinin çirkinliğinden kimse şüphe etmemektedir. Kur-

ban etmedeki ölüm gibi, cinsel ilişkinin çirkinliği bunalıma yolaçmaktadır. Korku ve bunaltı eşlerin gücü oranında ne kadar büyük olursa coşkuyu sağlayan sınırları aşma bilinci o kadar güçlü olur. Durumlar ve alışkanlıklar değişse bile kadın güzelliğinin cinsel eylemin hayvanlığını şoke edici şekilde ortaya çıkarması sürecektir. Bir erkek için en hüzün verici olgu, üzerinde cinsel eylemin ve organların çirkinliğinin oturamıyacağı kadın çirkinliğidir. Güzelliğin önemi, çirkinliğin kirletilememesinden ve erotizmin kirlilik olmasından kaynaklanmaktadır. Yasağın habercisi insanlık erotizmde yasağa karşı gelmiştir. Erotizmde dindışına çıkmış, kirlenmiş ve yasağı aşmıştır. Güzellik ne kadar fazla ise kirletme o kadar yoğundur.

Değişkenlikler o kadar çok ve kaygan ki bu değişkenliklerin listesini yapmak olanaksız. Tekrarlar ve çelişkiler kaçınılmaz. Ama hissedilen devinim, karanlıkta hiçbir şey bırakmamaktadır. Her zaman bir bastırmadan sonra oluşan patlamanın gerçekleştiği bir geçişin bulunduğu bir çelişki sözkonusudur. Yollar değişiyor ama dehşeti veya aynı zamanda çekimi getiren şiddet her zaman aynı. Alçalan insanlık, hayvansallıkla, dindışılaştırmayla ve yasağa karşı gelmeyle aynı anlama gelmektedir.

Güzellik vesilesiyle, dindışılaştırmadan bahsettim. Aynı şekilde yasağa karşı gelmeden bahsedebilirdim çünkü hayvan yasağı bilmediğine göre, bize göre hayvanlık yasağa karşı gelme anlamını taşımaktadır. Ama dindışılaştırma duygusu bizim için hemen anlaşılabilir.

Evlilik, erotizmin tüm şekillerine açıktır. Hayvanlık, gözden düşme ile bir tutulmaktadır. İçki şenliğinde, arzu nesnesi altüst edici bir kesinlikle ayırdedilebilir.

Aynı şekilde önemli bir gerçeği vurgulama gerekliliği başka bir gerçeği silebilir. Bu, onsuz erotizmin oluşamıyacağı uzlaşma olgusudur. (Bu uzlaşma bireysel istek ve aşk arasında, yaşamın süresi ile ölüme doğru çekiliş arasında, yaşamın süresi ile ölüme doğru çekiliş arasında, cinsel heyecan ile çocukların bakımı arasındadır.) İlk devinime atılan çelme üzerinde durmak istiyorum. Erotizm değişik görünüşlerinde, onu kaybedilen süreklilik özlemine bağlayan özünden uzaklaşıyor gibidir. İnsan yaşamı titremeden, kendisini aldatmadan, kendini ölüme sürükleyen devinimi izleyemez. Kendimi aldatarak, dolambaçlı yollara başvurarak, ölümü size sundum.

(l) Bu yöntemimin eksik yapısının tam olarak bilincindeyim. Erotizm için insanı tüketen bir liste yerine uyumlu bir görüş geliştirmeye çalıştım. Burada özellikle kadın güzelliğini ele alıyorum. Bu boşluk, bu kitaptaki diğer boşlukların sadece bir tanesidir.

İKİNCİ KİTAP

EROTİZM ÜZERİNE ÇEŞİTLİ İNCELEMELER

BİRİNCİ İNCELEME

KİNSEY, SERSERİLİK VE ÇALIŞMA

> Böylece günleri yutan işsizlik: çünkü aşktaki fazlalıklar dinlenmeyi ve dinçleştirici yemekleri gerektirir. Buradan insanların kısa yoldan para sahibi olmaya götüren çalışma nefretine geliriz.
>
> BALZAC, Fahişelerin Sefillikleri ve Parlaklıkları

Erotizm, dışarıdan bir nesne olarak değerlendiremiyeceğimiz bir deneyimdir

İnsanın cinsel davranışlarının incelemesini, ışığın yaban arısının uçuşuna etkisini gözlemleyen bir bilim adamının yön-

temiyle ele alabilirim.Böylece insan davranışları, bilimin nesnesi haline gelirler. Bu durumda insan davranışları, böceklerin davranışlarından farksız bir şekilde incelenir. İnsan herşeyden önce bir hayvandır, hayvanların tepkilerini incelediği şekilde kendi tepkilerini inceleyebilir. Bununla birlikte tepkileri tam olarak bilimin verileriyle değerlendirilemez. Bu davranışlar, genel yargıya göre, çoğu zaman insanı hayvana benzeten davranışlardır. Bu yargı, bu davranışların gözlenmesini, susturulmasını ve bilinçte meşru bir yer almamasını ister. Hayvanlarınkiyle genel olarak aynı olan bu davranışlar ayrı bir şekilde ele alınabilir mi ?

İnsanın alçalması ne kadar büyük olursa olsun, insan hiçbir zaman hayvan gibi bir nesne değildir. Kendine özsaygısını sürdürmektedir ve köle olarak kullanılmasına karşı çıkan kutsal bir gerçeğe ve temel bir soyluluğa sahiptir. (Kötüye kullanma sonucu bir an için köle bile olsa) Hiçbir zaman bir insan tam anlamıyla bir araç olarak değerlendirilemez. Bir süre için de olsa, bir dereceye kadar bir amacın önemini korur: kendi içinde yabancılaştırılamaz. Bu, dehşet duyulmadan öldürülemiyeceğini ve yenilemiyeceğini gösterir. Çok ender olarak bir başka insan için bu eylemler anlamsız olabilir; en azından, sağlıklı bir ruha sahip olan bir kimse bu eylemlerin diğerleri için çok derin anlamını olduğunu bilir. Bu tabu, insan yaşamının bu kutsal yapısı, cinsellikle ilgili yasaklar gibi evrenseldir.

Şimdiki dünyada, sadece hayvan nesneye indirgenebilir. Bir insan istediği herşeyi sınırsız olarak yapar ve kimseye hesap vermek zorunda değildir. Aslında, dövdüğü hayvanın kendisinden pek fazla farklı olmadığını bilebilir. Ama, ben-

verliği şekilci bir açıdan kabul etse bile, gizli bilgisi aynı anda sessiz ve temel bir yadsımayla karşılaşır. Birbirine zıt inanışların dışında, ruhu insana, bedeni hayvana yerleştiren duygu faydasız olarak tartışılmıştır. Beden bir nesnedir, aşağılıktır, köledir, uşaktır, bir taşın veya bir ağaç parçasının seviyesindedir. Öznel, içten bir gerçeğe sahip olan ruh nesneye indirgenemez. Ruh, ancak ölümün, ruhun karşılaştırılamaz değerini ortaya koyduğu zamanda kutsallaşan bedenin içinde varlığını sürdürürken kutsaldır.

Herşeye rağmen bizler hayvanız. Şüphesiz insan ve ruhuz. Biz ancak, içimizdeki hayvansallığın sık sık bizi aşması ve bize egemen olmasını önliyebiliriz. Ruhsal bir kutbun karşısında, coşkulu cinsellik içimizdeki hayvansal yaşamın sürdüğünü gösterir. Böylece bedensel yana yerleşen cinsel davranışlarımız bir anlamda nesnel olarak ele alınabilir mi: seksin kendisi bir nesnedir.Bu davranışlar cinsellik olan nesnenin işlevsel bir etkinliğini gösterirler. Cinsellik sonuçta ayrık gibi bir nesnedir. (Daha kesin olarak bir el insansaldır ve göz ruhsal yaşamı ifade eder ama çok hayvansal şekilde ayaklarımız ve seksimiz var) Diğer taraftan duyuların taşkınlığı bizi hayvanların seviyesine götürür.

Eğer cinsel olguyu, deneycinin pensesinin arasındaki bir hayvan gibi bir nesne olarak değerlendirirsek ve cinselliğin insan ruhunun kontrolünün dışına çıktığını düşünüyorsak, çok ciddi bir zorlukla karşı karşıyayız. Eğer bir nesnenin varlığıyla karşı karşıyaysak bunun tam olarak bilincinde oluruz. Bilincin içeriği, ona, dışarılık görüntüsünü veren ve onu temsil eden nesneler aracılığıyla yaklaşıldığı ölçüde, bizim için kolay anlaşılır. Aksine, bu içerik ona eşlik eden dış etkilere geti-

rilemeden içeriden öğrenilirse ondan ancak belirsiz bir şekilde bahsedebiliriz. (1)

Cinsel etkinliğin istatistiksel açıdan dışsal bir veri olarak değerlendirildiği Kinsey Raporları'nı ele alacağım.(2) Yazarları, sundukları sayısız olguyu gerçekten dışarıdan gözlememişlerdir. Olgular, onları yaşıyan kişilerin içlerinden yansıttıkları şekilde gözlemlenmiştir. Bu olgular, gözlemcilerin inandıkları öyküler ve itiraflar aracılığıyla ortaya konmuştur. Çoğu zaman gerekli zannedilen, bu sonuçların genel bir değerinin olup olmadığından kuşkulanılması, sistematik ve yüzeysel kalmıştır. Yazarlar gözardı edilemiyecek tedbirlerle donatılmışlardır. (doğrulama, anketin uzun aralıklarla yenilenmesi, aynı koşullarda değişik anketçilerin elde ettiği eğrilerin karşılaştırılması). Bu devasa anket sonunda, benzerlerimizin cinsel davranışlarının bizim için gizli olan yanlarında azalma olmuştur. Ama kesinlikle bu çalışma, olguların nesnel açıdan ele alınmaması sonucunu doğurmuştur. Raporlar'dan önce, cinsel yaşam en aşağı seviyede bile, nesnenin ayrık ve açık gerçeğine sahip değildi. Ama şimdi bu gerçek çok açık olmasa bile oldukça açık hale geldi. Sonunda cinsel davranışlardan nesnel olarak bahsetme olanağı doğdu: bir dereceye kadar bu Kinsey Raporları'nın getirdiği bir yenilikti.

Entelektüel işlem hemen oluşan sonucu ele alıyor. Entelektüel bir işlem sonuçta bir geçiştir. Bu işlemin istenilen sonucun ötesinde,öngörmediği sonuçları vardır. Raporlar, cinsel olguların nesnel olduğu prensibine dayanıyordu ama sonunda Raporlar, cinsel olguların nesnel olmadığını ortaya çıkardılar. Bilincin bu ikili işlemi istemiş olması olasıdır: cinsel olguların mümkün olduğu kadar nesnel olarak incelenmesi ve bu

yöntemin yetersiz kaldığı yerde içsel dünyaya dönülmesi. Cinsel bozuklukların elverdiği ölçüde bu içe dönülme olgusunu aydınlatacağım.

Cinsel etkinliğin dışarıdan gözlemlenmesinde, birbiriyle çelişen nedenler sadece basit değildir. Bulaşıcı bir yapı gözlem olanağını yokeder. Bunun mikrobik hastalıkların bulaşıcılığı ile bir ilgisi yoktur. Burada sözkonusu olan bulaşıcılık esneme veya gülmenin bulaşıcılığına benzer. Bir esneme başkalarını esnetir, kahkahalar gülme isteği uyandırır. Cinsel bir faaliyet gözümüzün önündeyse onu tahrik etmek olanaklıdır. Aynı zamanda tiksintiye neden olabilir. Bir bozukluk veya giysilerin düzensizliği sonucu cinsel etkinlik olayın tanığını katılan haline getirir. Böyle bir durum bozukluktur ve bilimin genel metodik gözleminin dışına çıkar görürken, gülüşmeyi duyarken gülenin heyecanına içten katılırım. Benimle iletişime geçen ve içeriden hissedilen heyecan beni güldürür. Katılımda duyguları içten hissettiğimizi biliriz. Bu yüzden gülme veya heyecan nesne değildir: genel olarak taşa, tahtaya katılamayız ama sarıldığımız kadının çıplaklığına katılırız. Levy-Bruhl'ün ilkel olarak adlandırdığı kişinin taşa katıldığı doğrudur ama onun için taş bir nesne değildir, onun bakışıyla kendisi gibi canlıdır. Şüphesiz bu şekildeki düşünce biçimini ilkel düşünce biçimine bağlıyan Levy-Bruhl yanılıyordu. Bunu kanıtlamak için dünyadaki taşı unutup aytaşından bahsetmek yeterlidir. Aytaşı benim içtenliğime katılıyor. (böylece aytaşının içtenliğine geçiyorum) Ama eğer çıplaklık veya zevk aşırılığı nesne değilseler ve aytaşı gibi kavranamıyorlarsa bundan dikkat çekici sonuçlar çıkar.

Alışkanlıkla yenilen et seviyesine düşürülen cinsel etkin-

liğin şiire benzer bir ayrıcalığı vardır. Günümüzde şiirin kötü olmak istediği ve yapabildiği oranda skandala yöneldiği doğrudur. Seksüel olguda, beden zorunlu olarak köleliği göstermez aksine hayvansallığın içinde bu beden şiirseldir ve tanrısaldır. Raporlar'ın yöntemlerinin tuhaflığı ve uzunluğu, konularına nesnel olarak ulaşamamasını açığa çıkarmıştır. Öznelliğe kaçınılmaz başvuruların büyük sayısı, gözlemlenen kişilerin cinsel yaşamı üzerindeki anketlerin özü olan bilimin nesnelliğine karşı bir yapıyı ödünlemektedir. Ama bu ödünlemenin talep ettiği devasa gayreti (gözlemlerin öznel yanını silebilmek için olay sayısını arttırmak) cinsel etkinliğin bölünemez bir unsurunu ortaya çıkarmıştır: Raporlar'ın öngördüğü eğriler ve grafiklerin ötesindeki içtenlik unsuru (nesneye karşıt olarak). Bu unsur, sıklık, değişiklik, yaş, meslek ve sınıf arıyan çevrenin değerlendirmelerine yabancı ve kavranılamaz olmuştur: dışarıdan görünenin içinde temel unsur yoktur. Açık olarak şunu sorabiliriz: bu kitaplar cinsel yaşamdan mı bahsediyor? Yaşa veya gözlerin rengine göre sınıflamalar yaparak, rakamlar vererek insandan bahsetmiş oluyor muyuz? Şüphesiz bizim gözümüzde insan bu kavramların ötesine yerleşiyor. Bu veriler dikkati çekiyor ama daha önceki bir bilgiye sadece temel olmayan yönler ekliyorlar.(3) Raporlar'ın, istatistiklerin, sık çıkan haftalıkların, sözkonusu aşmayı gözönüne aldığımız ölçüde anlamları vardır. Veya sahip olduğumuz bilgiyi zenginleştireceklerse, bu ancak bölünemezin duygusunu hissettiğimiz yönde olacaktır. (olanaksız görülen aykırılık burada vardır) Örneğin bir tablonun on kolonunda şunlar varsa güleriz: Amerika Birleşik Devletleri'nin toplumu için orgazmın kökenleri ve rakamlar bölümünde şunlar varsa : mastürbasyon, cinsel oyunlar, evlilikiçi ve dışı ilişkiler, hay-

vanlarla ilişki, homoseksüellik. Nesneleri belirten bu mekanik sınıflandırmalarla (çelik ve bakır tonajlarından bahseder gibi) içten gerçekler arasındaki uyuşmazlık çok derindir. En azından bir kez, yazarlar bile, incelemelerinin temelinde bulunan cinsel öyküler ve anketlerin nesnelliğinin farkına vararak bunları içsel olarak değerlendirmişlerdir: onların işi değil ama bu öykülerin büyük çöküntülerin, trajik durumların, yanlış seçimlerin, tatminsiz isteklerin, acının, hayal kırıklığının, derin yaraların anımsanmasına yolaçtığını" itiraf etmişlerdir. Böylece yazarlar, yazdıkları olguların hangi uçurum üzerinde olduğunu farketmişlerdir. Bunun duygusunu hissetmişlerse de, bu güçlük karşısında duraklamamışlardır. Eğilimleri ve zayıflıkları, metodlarına getirdikleri bir istisna dolayısıyla açığa çıkmıştır. (Metodları gözlem yerine kişilerin anlatımına dayanıyordu.) Kendileri gözlem yapmadan üçüncü şahısların yaptıkları gözlemlerden çıkan verileri yayınlıyorlardı. Orgazma varabilmek için küçük çocukların (altı-oniki aylık) gerekli mastürbasyon sürelerini incelediler. Bu zamanların, bazen saniyeli saatle, bazen de kronometre ile yapıldığı belirtiliyordu. Gözlem ile gözlemlenen olgu, nesneler için geçerli metodla rahatsız edici içsel yaşamın uyuşmazlığı öyle bir noktaya geliyor ki gülmek zorlaşıyor. Yeniyetmelerin incelenmesinde daha büyük engeller çıkıyordu: bununla birlikte çocuğun güçsüzlüğü ve bizi silahsız bırakan sınırsız şefkat saat uygulamasını işkence haline getiriyordu. Yazarlara rağmen gerçek ortaya çıkmıştı: nesnenin fakirliği ile yapısı kutsal olan birşeyi karıştırmak için açık bir küçümseme gerekliydi. Bir huzursuzluk hissetmeden, insanın ve çocuğun gizli şiddetini, kutsaldışı alanın bayağılığına çeviremeyiz. Hayvansal olmasına rağmen, insan cinselliğinin şiddeti silahsızdır hiçbir zaman

bu şiddet huzursuzluk duyulmadan gözlemlenemez.

Çalışma içimizdeki şeylerin nesnelliğine ve bilincine bağlıdır, çalışma cinsel taşkınlığı azaltır. Sadece serserilikte taşkınlık sürer.

Prensip olarak nesneye indirgenebilen hayvansallık olgusuna değinmek istiyorum. Bunun üzerinde fazla durmayacağım : Raporlar'ın yardımıyla ortaya konan sorunu incelememi izleyerek açıklamaya çalışacağım.

Gallup Enstitüsünü anımsatan yöntemlerinin takdire şayan bir şekilde ortaya konan konusu ile dikkat çekici bir çalışma ve büyük miktarda olgu birikimi ile karşı karşıyayız. (ama kuramsal kavramları takdir etmek daha zor.)

Yazarlar için cinsellik " ne şekilde ortaya çıkarsa çıksın, kabul edilebilir, normal biyolojik bir işlevdir" Ama bu doğal etkinliğe dinsel yasaklar karşı çıkmaktadır.(4)

Birinci raporun rakamsal verileri içinde en ilgi çekicisi orgazmın haftalık sıklığını vermektedir. Sosyal kategorilere ve yaşa göre değişen bu sıklık toplamda yedinin çok altındadır. Hangi rakamdan sonra yüksek sıklıktan bahsedildiği bilinmemektedir. Antropoidin günlük orgazm sayısı birdir. Yazarlara göre dinsel yasaklar karşı çıkmasaydı insanın normal orgazm sayısı büyük maymununkinden az olmayacaktı. Yazarlar anketlerin sonuçlarına dayanıyorlar. Yapanlar ve yapmıyanları karşılaştırarak değişik mezheplerin mensuplarını sınıflandırmışlar. Dindar protestanların %7.4'ü, dindar olmayanların %11.7'si haftada yedilik sayıyı geçmektedirler; aynı şekilde dindar katoliklerin %8.1'i, buna karşılık dindar olma-

yanların %20.5'i haftada yediden fazla orgazm olmaktadırlar. Bu rakamlar dikkat çekicidir dinsel etkinlik cinsel eylemi frenlemektedir. Ama tarafsız ve yorulmayan gözlemciler karşısındayız. Prensiplerine uygun düşen verileri toplamakla yetinmemişlerdir. Her yönden anketlerinin sayısını çoğaltmışlardır. Orgazm sıklığı sosyal sınıflara göre de sınıflandırılmıştır: çıraklar, işçiler, beyaz yakalılar, önemli meslekler. Toplamında çalışan toplumun %10'u, yüksek bir sıklık vermektedir. Yanlız serserilerin %49,4'ü yüksek sıklığa ulaşmaktadır. Bu rakamsal veriler en dikkat çekici olanlarıdır. Bu rakamların belirlediği etken, dindarlıktan daha az belirgindir. (Diyonizos-veya Kali mezheplerini ve dinin diğer erotik türlerini anımsayalım) Özü ve rolünün hiç bir çelişki taşımadığı çalışmadır. Çalışma aracılığıyla insan, nesnelerin dünyasını düzenliyor ve bu dünyada diğerlerinin arasında bir nesneye indirgeniyor. Çalışanı araç yapan çalışmadır. İnsana özgü olan çalışma, yalnız başına, hayvansallığa karşıdır. Bu rakamsal raporlar, bölünmez ve içten cinselliği dışlayan nesnelere indirgenebilen çalışma ve çalışanın dünyasını ayırmaktadır.

Rakamların dayandığı bu karşıtlık çelişkilidir. Farklı değerlerin içinde, beklenmeyen raporlara yolaçar. Bu raporlar birgün çelişkili olarak hayvansal taşkınlığın nesneye indirgenemeyeceğini söyleyen raporlara eklenmektedir. Bu durum büyük bir dikkati gerektirmektedir.

Daha önce söylediklerim, insanın nesneye temel zıtlığının hayvanla nesnenin özdeşleşmesine yolaçmadan formüle edilemeyeceğini göstermektedir.Bir tarafta, içinde hayvanların da bulunduğu nesnelerin dış dünyası vardır. Diğer tarafta, ruh dünyası gibi temelde içsel olarak ele alınan insan dünyası

vardır. Ama hayvan eğer bir nesne ise, bu onu insandan ayıran özellik ise de, bu ayırım cansız bir nesne, bir kaldırım taşı, bir tarım aleti seviyesinde değildir. Sadece cansız nesne, özellikle üretilmiş, bir çalışmanın ürünü ise, her türlü gizemden arınmış ve kendi dışındaki amaçlara boyun eğmiş nesnedir. Kendisi için hiçbirşeyi olmayan nesnedir. Bu anlamda, hayvanlar kendi içinde nesne değildirler. Ama insanlar onları öyle değerlendirmektedir: bir çalışmanın konusu (hayvan yetiştirme) veya aletleri (yük ve koşum hayvanları) oldukları ölçüde nesnedirler. Faydalı eylemlerin içine bir amaç değil de bir araç olarak girdiklerinde, hayvan nesneye indirgenmiştir. Ama bu indirgeme herşeye rağmen varlığının yadsınmasıdır: hayvan, insanın onu yadsıyabildiği ölçüde nesnedir. Eğer böyle bir gücümüz yoksa, hayvanı bir nesne olarak kabul edecek bir davranışa giremiyorsak (bir kaplan bizi titretiyorsa), hayvan kendi içinde nesne olmayacaktır: saf bir nesne olmayacak, kendi için içten bir değeri olan bir özne olacaktır.

Aynı şekilde, insanın içindeki hayvanlık, cinsel taşkınlık, ancak onu yadsıyacak güce sahip olduğumuzda ve içimizde hayvanlık yokmuş gibi varolabildiğimizde, bir nesne olarak ele alınabilir. Aslında hayvanlığı faydasızca yadsıyoruz. İnsanın nesneye indirgenmesine en fazla karşı olan şey hayvansal ve pis olarak değerlendirilen cinselliktir. Bir erkeğin içten gururu erkekliğine bağlıdır. Bu erkeklik hiç bir şekilde içimizde yadsınan hayvanlık olgusuna değil içten ve ölçüsüz hayvanlığa dayanır. Bu hayvansılıkla, öküzler gibi çalışma gücüne, alete, nesneye indirgenebiliriz. Hayvansallığın aksine insanlıkta çalışmaya ve nesneye indirgenemeyen bir unsur vardır. Şüphesiz sonuçta, insan hayvan gibi köleleştirilemez ve yok edilemez. Ama bu durum ikincil derecede açığa kavuşur. İn-

san öncelikle çalışan bir hayvandır, çalışmaya boyun eğer ve bu yüzden taşkınlığının bir kısmını yadsımak zorundadır. Cinsel yasaklarda keyfi olan hiçbir şey yoktur: her insanın belirli miktar enerjisi vardır ve eğer bunun bir kısmını çalışmada tüketmiş ise tükettiği kadar erotik tüketimden yoksun kalacaktır. Böylece hayvanlık karşıtı insansal zamanda çalışmanın insanlığı bizi nesneye indirger ve hayvanlık içimizdeki öznenin kendisi için varolma değerini koruyan olgudur.

Bu konunun kesin formüllerle belirlenmesi gerekir.

Hayvanlık veya cinsel taşkınlık, içimizde bizi nesne olmaktan koruyan şeydir.

Aksine insanlık, kendi özelliği ile, çalışma zamanı içinde, cinsel taşkınlığın zararına bizi nesneleştirmek ister.

Cinsel taşkınlığa karşıt olan çalışma nesnelerin bilincinin önkoşuludur.

Birinci Kinsey Raporunun rakamsal verileri başlıkta belirtilen prensibe büyük bir titizlikle olumlu yanıt vermektedir. Sadece çalışmayan ve genel davranışları insanlığı yadsıyan serserilerin yüzde 49.4'ü yüksek sıklıkta bir orgazma sahiptir. Ortalama olarak, bu oran, Raporun yazarları için antropoidin hayvansallığında bulunan doğal sıklığa cevap vermektedir. Ama bu oran, anket yapılan gruplara göre yüzde 8.9'dan yüzde 16.1'e kadar değişkenlikler gösteren insanın davranışlarının tamamına zıt düşmektedir. Detaylar dikkat çekicidir. İnsanlık ölçüsü arttıkça cinsel taşkınlık azalmaktadır: yüksek seviyede orgazm olanların oranları çıraklarda yüzde 15.4, yarı kalifiyeli işçilerde yüzde 16.1, kalifiye işçilerde yüzde 12.1,

aşağı seviyedeki beyaz yakalılarda yüzde 10.7 yukarı seviyedekilerde yüzde 8.9'dur.

Bununla birlikte bir istisna var: yüksek seviyelerdeki beyaz yakalılardan yönetici sınıfı oluşturan önemli görevlere geçtiğimizde bu oran 3 puan birden artarak yüzde 12.4'e yükselmektedir. Bu rakamların elde edildiği koşullar düşünülürse, çok küçük farkların gözönüne alınması gerekmediği anlaşılır. Ama çıraktan yüksek seviyeli beyaz yakalıya kadarki düşüş değişmez görünmektedir. Bu sonuncusu ile önemli görevli arasındaki 3.5 puanlık fark aşağı yukarı yüzde 30'luk bir artışı göstermektedir: bu oran haftada iki veya üç fazla orgazmı karşılamaktadır. Yönetici sınıfa geçince, yükselmesinin nedeni oldukça açıktır: bu sınıf daha aşağıdaki sınıflara göre belirli bir boş zamana sahiptir ve sahip oldukları zenginlik her zaman çalışmalarının miktarıyla doğru orantılı değildir. Tabiatıyla bu sınıf işçi sınıflarından daha fazla enerji harcarlar.

Yönetici sınıfın istisnasının daha kesin bir anlamı vardır. Hayvansallığın tanrısallığını ve insanlığın uşaklık tarafını vurgularken bir istisna yapmak zorundayım: her şeye rağmen insanlıkta, sonuçta insanda hayvandan daha zor bir şekilde uşaklığa evet dedirttiren ve çalışmaya ve nesneye indirgenemeyen bir unsur vardır. Bu unsur toplumun her kademesinde bulunur ama bu olgu temel olarak yönetici sınıfı yansıtır. Nesneye indirgenmenin sadece göreceli bir değer olduğunu görmek kolaydır: bir nesne olmasının, sahip olunan şeyin nesne olması koşuluyla bir anlamı vardır: cansız bir nesne, bir hayvan, bir insan nesne olabilirler ama bunlar bir insana ait nesnelerdir. Özellikle, bir insan ancak bir üçüncü kişinin

nesnesi olmak koşuluyla nesnedir ve bu böylece birbirine bağlanır. Ama bu sonsuza kadar değildir. İnsanlık, bir insanın başka bir insana bağlı olmadığı bir zamana gelmiştir. Buyruk olgusu hiçbir şeye boyun eğmeyen insanın açısından bir anlam kazanmıştır. Bu iş, insanlığı nesneye indirgemekten kurtarma ve insanı özgür olduğu yere yükseltme görevini üstlenen yönetici sınıfa düşmüştür.

Genelde, bu sınıf çalışmadan kurtulmuş ve eğer cinsel enerjisi olabilirse, bu enerjinin prensipte aşağı yukarı serserilerinkinin oranına eşittir.(5)

Amerikan uygarlığı bu prensiplerden uzaklaşmış ve Amerikayı yöneten burjuva sınıfının hemen hemen hiç boş zamanı olmamıştır: bununla birlikte yüksek sınıfların ayrıcalıklarının bir kısmından yararlanmaktadırlar. Cinsel gücü belirleyen göstergeyi artık yorumlamak zorundayız.

Orgazmların sıklığını belirleyen Kinsey Raporunun sınıflandırması bir yalınlaştırmadır. Anlamsız değildir ama önemli bir etkeni gözardı etmektedir. Cinsel eylemin süresini dikkate almamaktadır. Halbuki, cinsel yaşamda harcanan enerji fışkırmanın belirlediği miktara indirgenemez. Basit bir cinsel oyun bile gözardı edilemeyecek miktarda enerji tüketir. Orgazmı 10 küsur saniye süren antropoidin harcadığı enerji cinsel oyunu saatlerce sürdürebilen eğitilmiş insanın harcadığı enerjiden elbette daha azdır. Ama sürdürme sanatı da toplumsal sınıflara göre eşit dağılmamıştır. Rapor bu konuda, alışılmış titizliği ile belirgin rakamlar verememektedir. Bununla birlikte cinsel oyunu uzatma işinin yüksek sınıflara özgü olmadığı sonucu çıkmaktadır. Talihsiz sınıfa mensup insanlar eşlerine orgazm fırsatı tanımayacak kısalıkta cinsel ilişkiyle yetinmektedirler.

Hemen hemen sadece yüzde 12.4 yüksek orgazmlı orana sahip sınıf birleşme öncesi oyunlarına ve uzatma sanatına başvurmaktadırlar.

Hiçbir şekilde, iyi yetişmiş insanların cinsel oyunu savunmak gibi bir niyetim yok ama bu bulgular, yukarıda sunulmuş verilerin anlamını belirlemeye ve yaşamın içsel deviniminin gereksiniminin ne olduğunu söylemeye yaramaktadır.

İnsan dünyası zorunlu olarak çalışma dünyasıdır. Bu da yaşamın nesnelliğe indirgenmesidir. Ama çalışmanın işkence sehpası olarak sıralanan özelliğinin dışında bir anlamı vardır. Çalışma ayrıca insanı hayvanlığından çıkaran bilincin yoludur. Nesnelerin açık ve ayrık bilinci çalışma aracılığıyla oluşmuştur ve bilim her zaman tekniğin eşi olmuştur. Aksine cinsel taşkınlık, bizi biliçten uzaklaştırmaktadır: içimizdeki ayırma yetisini azaltmaktadır: diğer taraftan, ağır bir çalışma-cinsel açlığı azaltırken, özgürce sınırsız bir cinsellik çalışmaya uyumu azaltmaktadır. O halde sıkı bir şekilde çalışmaya bağlı bilinç ile cinsel yaşam arasında önemi yadsınamayacak bir uyumsuzluk vardır.İnsan bilinç ve çalışmayla tanımlandığı ölçüde, içindeki cinsel taşkınlığı sadece azaltmakla yetinmeyecek aksine bunu kabul etmiyecek ve hatta lanetliyecektir.Bir anlamda bu kabul etmeyiş insanda nesnelerin bilincine bir zarar vermişse de en azından kendinin bilincine varmasını önlemiştir. Bu bilgisizlik insanın bir taraftan dünyayı tanımasına, diğer taraftan kendisini tanımasına yolaçmıştır. Ama eğer insan çalışarak bilinçli hale gelmeseydi, hiçbirşeyin bilgisine sahip olamayacaktı; hayvansal bir karanlıktan başka birşey olmayacaktı.

Nesnelerinkine ait erotizmin bilinci, lanetlenmiş şekliyle ortaya çıkar.Bu bilinç sessiz uyanışı sağlar.

Acaba sadece lanetlenme ve cinsel yaşamın kabul edilmeyişi aracılığıyla mı bilinç bize verilmiştir? Bu devinimde, sadece erotizm uzaklaştırılmamıştır. Nesnelerin basitliğine indirgenemeyen herşeyin bilinci, doğrudan oluşmamıştır. Açık bilinç nesnelerin bilincidir ve dışsal netliğine sahip olmayan birşey ilk bakışta açık değildir. Katı cisimlerin yalınlığına sahip olmayan unsurların kavramına benzetme yoluyla geç olarak ulaşıyoruz.

İlk bakışta bu unsurlar bize Kinsey Raporu'ndaki gibi verilir: derinleştirildiğinde nesnelerin kaba hatlarına indirgenemiyecek unsurlar olduğu gibi bırakılır. Bu, içsel yaşamın gerçeklerinin ayırıcı bilince giriş yoludur. O halde genel olarak içsel deneyimimizin gerçeklerine ulaşamadığımızı kabul etmek zorundayız. Aslında, onları olmadıkları gibi ele aldığımızda, onları daha fazla tanımamaya başlıyoruz. Eğer erotizmde doğal bir etkinlik görürsek ve yasakların anlamını kavramadan erotizmin serbest eylemini önleyen yasaların saçmalığını ilan edersek, erotik yaşamın bize gösterdiği gerçeğe sırtımızı dönmüş oluruz. Eğer suçlu cinselliğin, maddi nesnelerin masumluğuna indirgenebileceğini söylersek, bilinç cinsel yaşamı korumaktan uzaklaşarak, açık ve anlaşılır bir durumla uyuşmayan tedirgin edici konuları ele almaktan kaçınacaktır. Açıklık bilincin ilk gereksinimidir. Ama bu gereksinim dolayısıyla gerçek, bilinçten uzaklaşmaktadır. Lanetleme, bu uzaklaşan gerçekleri, bunaltının ve dehşetin bizi sardığı yarı karanlıktan korumaktadır. Bilim, cinsel yaşamı masumlaştırarak onu tanıma şansını kaybetmektedir. Bilim, kör-

leşme pahasına bilinci aydınlatmaktadır. Bilim, cinsel yaşamın gerçeği olan sorunsallığı ve belirsizliği kendi sisteminin dışına atarak, nesnelliğe indirgediği unsurları içeren bir sistemin karmaşıklığını, kendi yönteminin zorunlu kıldığı netliğin içinde kavramayamaktadır.

İçtenliğe (derin olarak içimizde olan) ulaşabilmek için, içtenliğin içeriği olan nesneden geçmemiz gerekmektedir. İşte bu sırada eğer, öngörülen deneyim, içten gerçeğin ortaya çıktığı nesnenin dışsallığına indirgenemezse, içtenlik ancak lanetlenmiş tarafının belirmesi koşuluyla ortaya çıkar. Gizli deneyimimiz, bilincin açık tarafına doğrudan giremez. En azından bilincin, onun vasıtasıyla mahkum ettiği olguyu uzaklaştırdığı devinimi ayırtedebilme yetisi var mıdır? O halde sadece mahkum edilmiş ve lanetlenmiş şekliyle -günah şekliyle- içsel gerçek, bilince ulaşır. Bilinç kaçınılmaz olarak, cinsel yaşam karşısında tiksinti ve dehşet eylemini sürdürecektir. Ama aynı zamanda, uygun koşullarda bu dehşetin sınırlı anlamını da koruyacaktır. (Aslında burada günahın açıklanmasının doğrulanması söz konusu değildir) İnsanı nesnelerin efendisi yapan metodik bilginin bu çok önemli açıklığı, cinsel huzursuzluğu yokeden bu açıklık, sonunda, pratik amaçları gerçekleştirmek için, sınırlılığını itiraf etmek ve gerçeğin bir kısmını kendi dışına atmak zorunda kalır. Bilinç, bizi ancak gerçeğin bir kısmını karartarak aydınlatırken, bütünsel bir anlam taşıyabilir mi? Buna karşılık istek, ancak körleştiği gecede huzursuzluğunu gizleme koşuluyla isterse bütünsel bir anlam taşıyabilir mi? Ama bir yırtılmanın karşılığı içinde en azından bu karışıklığı seçebilir ve böylece, nesnelerin ötesinde bu yırtılmanın içten gerçeğine karşı daha dikkatli olabiliriz.

Kinsey Raporu'nun çok büyük miktardaki istatistik çalışmaları, kendi prensipleri ile uyuşmayan bu görüş açısına destek vermektedir. Kinsey Raporu, önceleri, bir kısmı akıl dışı olan bir uygarlığın kalıntılarına karşı oluşan saf bazen de heyecanlı protestolarına cevap vermektedir. Ama saflığın, orada durmak istemediğimiz bir sınırı vardır. Aksine, sonunda sessizlikte bizi içtenliğin bilincine götüren bir devinimi hissetmekteyiz. İnsan yaşamının değişik şekilleri birbirini aşar ve sonunda biz nihai aşmanın anlamını kavrarız. Bilimin büyük günü yerine, kaçınılmaz olarak ölçülü bir ışık, bize nesnelerin yanında zor bir gerçeğin varlığını gösterir: bu ışık sessiz uyanışı ortaya çıkarır.

---

(1). Eğer "ben"den açık ve ayrı olarak bahsediyorsam, varlığımı dışarıdan değerlendirdiğim, diğer insanların varlığına benzer bağımsız bir gerçek gibi ortaya koyduğumdandır ve diğer insanları ancak, ayrık görüntüleri içinde oldukları ölçüde açık olarak ayırdedebilirim.

(2). Kinsey, Domeray, Martin, İnsanın Cinsel Davranışı (Pavois yayınları, 1948) Kinsey, Domeray, Martin, Gehhard Kadının Cinsel Davranışı (Amiot Dumont, 1954)

(3). Somatik antropolojinin temel verileri bile bilinen bir gerçekğin açıklanması ve insan varlığını hayvan nesli içine yerleştirmesi ölçüsünde anlam taşırlar.

(4). Lionel Trilling adındaki Amerikalı eleştirmen, bu doğal yapıyı kabul ederek sorundan kurtulan yazarların saflığını vurgularken haklıdır.

(5). Kalabalığın onayını almış mutlu serserilik yoksa yönetici sınıf ne anlama gelmektedir? En ilkel toplumların çok eşliliği şeflerine saklamak eğilimleri vardı.

İKİNCİ İNCELEME

SADE'IN EGEMEN İNSANI

Aklın egemenliğinden kurtulanlar: serseriler ve krallar

Yaşadığımız bu dünyada hiçbir şey, akla boyun eğmeyen ve derin duyarlıklı şiddet eylemlerine uyan kalabalıkların kaprisli taşkınlığını tatmin edemez.

Bugün herkesin eylemlerinin sonuçlarını hesabetmesi ve her konuda aklın yasasına uyması gerekir. Geçmiş, kalıntılar bırakmıştır ama sinsi şiddetinin kontrolden kurtulması olgusundan dolayı sadece serseriler, yoğun olarak çalışmanın yutamadığı ayrıcalıklı enerjiye sahiptirler. En azından eski dün-

yaya nazaran soğuk aklın daha fazla şiddeti sınırladığı yeni dünyada durum böyledir. (Tabii ki Yeni Dünya'da Orta ve Güney Amerika, Amerika Birleşik Devletleri'nden farklıdır ve buna karşılık ters yönde, Sovyetler, Avrupa'nın kapitalist ülkelerinden farklıdır. Kinsey Raporu'nun verileri tüm dünyayı kapsamaktadır. Bu verileri hor görenler, ne kadar kaba hatlarla olursa olsun Sovyetler'deki bir Kinsey Raporu'nun faydasını görmüyorlar mı ?)

Eski zamanların dünyasında birey, erotizm taşkınlığını aklın yararına olarak aynı şekilde yadsımıyordu. Tüm insanların istencine uygun olarak, hükümran, zenginliğin ve boş zamanın ayrıcalığından ve kendisine sunulan en genç ve en güzel kızlardan yararlanıyordu. Üstelik savaşlar, kazananlara, çalışanlardan daha fazla olanaklar sağlıyordu. Geçmişin galipleri Amerikan serserilerinin ayrıcalıklarına sahipti. (ve bu serserilik sadece yoksul bir kalıntıdır.) Esir, savaşın etkilerini uzatmıştır: bu etki en azından Çin ve Rus devrimlerine kadar devam etmiştir ama dünyanın geri kalan kısmı görüş açılarına göre esaretten yararlanmış veya acı çekmiştir. Şüphesiz, komünist olmayan dünyada Kuzey Amerika, esaretin, insanlar arası eşitsizlik düzleminde, sonuçlarının önemli olduğu yer olmuştur.

Eski öykülerin bize gösterdiği şekilde kralların taşkınlığı, zengin Avrupalıların veya Amerikan serserilerininkinin göreceli fakirliğini kanıtlamaktadır. En acınacak noktaya geliyoruz. Eski oyun, kraliyetin ayrıcalıklarının gösterisinin, genel yaşamın fakirliğini ödünlemesini istiyordu. (aynı şekilde trajedilerin gösterisi tatmin olmuş yaşamı ödünlüyordu) En korkutucu olanı, en son perdedeki, eski dünyanın oynadığı komedinin çözülmesiydi.

Edebiyatta mutlak ve egemen özgürlük, krallık prensibinin devrimsel yadsınmasından sonra ele alınmıştır.

Bir anlamda yapay bir ateş demetiydi ama bu, gözkamaştırdığı kişilerden kaçan tuhaf, şiddetli bir demetti. Uzun zamandan beri gösteri, toplumların isteklerine cevap vermiyordu. Bezginlik? Kendisi için bireysel bir tatmine ulaşma isteği? Mısır, üç binli yıllarda firavunu haklı gösteren durumlara tahammül etmiyordu. Devrime kalkışan halk, aşırı ayrıcalıklardan payını istiyordu. Sadece hükümranın elde ettiği ölümsüzlüğü, herkes kendi için istiyordu. 1789'da Fransız halkı kendi için yaşamak istedi. Büyüklerin gururunun gösterisi, onu tatmin etmekten uzak olduğu gibi öfkesini artırdı. Yalnız bir adam olan Sade Markisi, sistemi geliştirmek ve bunu en uç sonuçlara götürmek için bu durumdan yararlandı.

Aslında Sade Markisi'nin sistemi, büyülenmiş bir halkın üzerine bütünsel bireyin ortaya çıkışını sağlayan yöntemi belirlemektir. İlk bakışta Sade, kendi tutkularının yararına, feodal rejimden elde ettiği ayrıcalıkları kullanmak istemiştir. Ama bu rejim büyük bir senyörün bu ayrıcalıkları aşırılığa götürmesini önlemek için akılla yumuşatılmıştı. Görünüşte bu aşırılıklar, aynı dönemin senyörlerininkinden farklı değildi ama, Sade ihtiyatsız ve beceriksizdi. (Ayrıca, oldukça güçlü bir kayınvalideye sahip olmak gibi bir hatası vardı) Ayrıcalıklı olarak, önce Vincennes sonra Bastille Kalesinde hüküm süren keyfiliğin kurbanı oldu. Eski rejimin düşmanı onu hedef aldı. Sade Terörün aşırılıklarını onaylamadı ama Jakoben'di ve bölge sekreteriydi. Geçmişin eleştirisini birbirinden farklı ve ayrı iki düzlemde yaptı. Bir taraftan Devrimi tutarak, Krallık rejimini eleştirdi, diğer taraftan edebiyatın sınırsız yapısın-

dan yararlandı: okuyucularına halkın onayına sunulmayan ayrıcalıklara sahip egemen bir insanlık yapısını önerdi. Sade kralların ve senyörlerinkine nazaran çok aşırı ayrıcalıklar hayal etti: romansal tasarımın gücünü ve cezasızlığını kullanarak kralların ve büyük senyörlerin kötülüğünün getireceği ayrıcalıkları hayal etti. Yaratının karşılıksızlığı ve onun gösterisel değeri, sınırsız bir varolma isteğine zayıf olarak cevap veren kurumlarınınkinin üstünde bir olanağı sağladı.

Cezaevindeki yalnızlık ve hayal gücündeki bir aşırılık anının dehşet verici gerçeği.

Geçmişte, genel olarak istek, kişileri, coşkulu bir kişinin erotik kaprislerini hesaba katmadan tatmin etmeye yöneltiyordu. Ama Sade, konulan sınırları şaşırtıcı bir şekilde geçti. Sade'ın egemen kişisi bir halkın aşırıca taşıdığı bir kişi değildi. Herkesin isteğine uygun cinsel tatmin, Sade'ın düş kahramanlarının isteklerine uygun değildi. Düşündüğü cinsellik başkalarının isteğini yokeder nitelikte idi. (Hemen hemen herkesin) Başkaları eş olamazlardı, sadece kurbandılar. Sade'ın kahramanları tekti. Eşlerin yadsınması ona göre sistemin temel parçasıydı. Onun gözünde erotizm uyumu sağlıyorsa, aslında kendisi olan ölüm ve şiddet eylemini yalanlıyordu. Özünde cinsel birleşme bir uzlaşmadır ve yaşam ve ölüm arasındadır: onun sınırlayan düşüncenin parçalanması koşuluyla erotizm, onun gerçeği olan şiddette ortaya çıkar ve ancak şiddetin tamamlanması ile insanın egemenliği imgesi gerçekleşir.Sadece, yırtıcı bir köpeğin oburca saldırısı hiçbirşeyin sınırlamadığı kişinin kudurganlığını gerçekleştirir.

Sade'ın gerçek yaşamı, egemenliğin başkasının yadsın-

masına indirgenmesi düşüncesinde, bir palavranın varlığı şüphesini getiriyor. Ama palavra, güçsüzlüğün saf düşüncesini dile getirirken gereklidir. Sade yaşamında, başkasının varlığını dikkate almıştır ama, zindanın yalnızlığında söyleyip durduğu imge diğerinin dikkate alınmamasını gerektiyordu. Bastille'in ıssızlığı, edebiyatı tutku için tek çıkış yolu yaparken, insanın en anlamsız düşlerinin ötesinde, olabilirliğin sınırlarını genişleten bir duygusal artışa neden olmuştur. Cezaevinde yoğunlaşmış bir edebiyat aracılığıyla başkasının varlığını göz önüne almayan bir insan modeli oluşturulmuştur.

Maurice Blanchot'ya göre Sade'ın ahlakı (1) "Mutlak yalnızlık olgusu üzerine kuruludur. Sade bunu her şekilde yinelemiştir: doğa bizi yalnız yaratmıştır. Bir insanın diğeri ile hiç bir ilişkisi yoktur. Tek davranış kuralı, beni mutlu edecek şekilde etkileyecek herşeyi tercih ederim ve benim tercihimden başkasının zarar görmesinin benim için hiç bir anlamı yoktur. Başkalarının en büyük acısının bile benim zevkimden daha az bir değeri vardır. Cinayetlerin duyulmamış bileşiminden en güçsüz zevki almamın önemi yok, çünkü zevk beni oluşturuyor, zevk benim içimde ama suçun etkisi beni ilgilendirmiyor, çünkü suç benim dışımda"

Maurice Blanchot'un incelemesi Sade'ın temel düşüncesini sadakatla iletiyor. Şüphesiz bu düşünce yapaydır. Eğer bir insanı, diğer insanların onunla ve onun diğerleriyle kurduğu bağlardan ayırırsak anlaşılamayacak olan gerçek, insanın yapısını gözardı ediyor. Hiçbir zaman bir insanın bağımsızlığı, onsuz bir insan yaşamının sözkonusu olamayacağı karşılıklı bağımlılığa sınır koymadan oluşamaz. Bu düşünce önemlidir. Ama Sade'ın düşüncesi o kadar delice değildir. Bu düşünce

kendini oluşturan bir gerçeğin yadsınmasıdır ama içimizde taşkınlık anları vardır: Bu anlar üzerine yaşamımız kurulduğu temeli tehlikeye atar: İçinde bizi oluşturan şeyi tehlikeye atma gücü bulduğumuz taşkınlığa kapılmamız kaçınılmaz bir yoldur. Aksine böyle anların varlığını reddederek kim olduğumuzu bilmekten kaçıyoruz.

Sade'ın düşüncesinin tümü, aklın bilmediği bu anların sonucudur.

Tanım olarak aşırılık aklın dışındadır. Akıl çalışmaya bağlıdır. Akıl, yasalarının ifadesi olan eylem etkinliğine bağlıdır. Ama zevk çalışmayla alay eder. Ayrıca çalışmanın zevk yaşamının gücüne olumsuz etkide bulunduğunu görmüştür. Enerjinin faydası ve tüketilmesinin sözkonusu olduğu hesaplara göre, zevk etkinliği faydalı kabul edilse bile, bu zevk özünde aşırıdır. Genel olarak zevk, kendini oluşturan isteğin içinde kendisi için istendiği sürece aşırıdır. İşte bu noktada Sade'ı görüyoruz: zevki oluşturan presipleri formüle etmiyor ama zevkin suçta daha fazla olduğunu ve suç ne kadar kabul edilmez bir yapıda ise, zevkin o kadar büyük olacağını belirterek zevke yolaçan unsurları belirliyor. Zevk aşırılığının nasıl, yaşamın oturduğu prensibin aşırı yadsınması olan başkasının yadsınmasına götürdüğünü görüyoruz.

Burada Sade, bilgi düzlemi üzerinde kesin bir buluş yaptığına emin olmuştur. Suç, insana, en büyük tatmini yaşamasını, en kuvvetli isteği doyurmasını sağladığına göre, hiç bir şey suçu ve zevki yaşamayı engelleyen bağımlılığı yoketmek kadar önemli olamaz. Bu şiddetli gerçeğin cezaevi yalnızlığından ortaya çıktığını zannediyorum. Böylece, kendisinde bile bu sistemin boşluğunu gösterecek her şeyi gözardı etmiş-

tir. Kendisi herşeyi başkası olarak sevmemiş midir? Uğursuz mühürlü mektubu ele geçiren kayınvalidesinin öfkesini harekete geçirerek tutuklanmasına neden olan baldızı ile kaçamağı değil midir? Ve bunun sonucunda halkın mutluluğu üzerine kurulu bir politik etkinliğe sahip olmak zorunda kalmadı mı? Penceresinden gördüğü giyotinin çalışmasından dehşete düşmedi mi? (Bu olaylar onun Terör yöntemlerine karşı tavır almasına neden olmuştur) Sonunda başkalarına göstermek istediği belgenin kaybolmasıyla gözyaşı dökmedi mi? Nerede başkasının anlamsızlığı? Belki, başkasının düşünülmesi devinimi bozuyorsa cinsel çekimin tam anlamıyla gerçekleşemeyeceğini söylemek istemiştir. Sadece hayal edilen bir dünyanın görüntülerinin yaşama bağladığı zindanın bitmeyen sessizliğinde kendisine ulaşan düşünceyi korumak istemiştir.

Erotizmin öldürücü düzensizliği ve duygusuzluk

Gerçeğini kabul ettiren aşırılık bile bu gerçeği kolayca itiraf ettirecek bir yapıya sahip değildir. Sade'ın bize sunduğu olumlamalardan yola çıkarak, şefkatin erotizmi ölüme bağlayan oyunu değiştirmediğini kavramak olanaklıdır. Erotik davranış, alışılmış davranışın zıddıdır, tıpkı harcamanın elde etmeye zıt olması gibi. Eğer akla uygun davranırsak, her çeşit malın sahibi olmaya gayret ediyor ve bilgilerimizi veya kaynaklarımızı genişletmek amacıyla çalışıyoruz, her aracı kullanarak daha fazla sahip olmaya, kendimizi zenginleştirmeye gayret ediyoruz. Prensip olarak, sosyal yapıdaki yerimiz bu davranışlar üzerine kurulmaktadır. Ama cinsel ateşin içimizi sardığı anda, davranışlarımız önceliklerin arttığı bir yol izliyor: ölçüsüz bir şekilde gücümüzü harcıyoruz ve bazen tutkunun şiddeti içinde, büyük miktarlardaki kaynakları yararsız

bir şekilde saçıp savuruyoruz. Zevk, yıkıcı saçıp savurmaya o kadar yakındır ki bu zevkin son haline "küçük ölüm" adını veririz. Sonuç olarak bizde erotik aşırılığa neden olan olgular, her zaman bir karışıklığı gösterirler. Çıplaklık giysilerimizin yakışığını bozar. Ama, zevkin karışıklığının içine girdiğimizde, azla yetinmeyiz. Yoketme veya aldatma, bazen cinsel aşırılığın yükselişine eşlik eder. Çıplaklığa, yarı giyinik bedenlerin tuhaflığını ekleriz. Burada giysilerin, yarı giyiniklikten dolayı daha çıplak, daha karışık görünen bedenin karışıklığını vurgulamaktan başka bir işlevi yoktur. Ahlaksızlık ve cinayet, bu yıkıntı devinimini uzatırlar. Aynı şekilde fahişelik, argo dil ve erotizm ile aşağılanma arasındaki ilişkiler, zevk dünyasının, yıkıntı ve çöküntü dünyası olmasına katkıda bulunurlar. Faydasızca tüketildiğinde gerçek bir mutluluk vardır. Sanki içimizde bir yara açılmaktadır. Her zaman yaptığımız tüketimin faydasızlığından, bazen yıkıcı yapısından emin olmak isteriz. Kaynakların artışının kural olduğu dünyadan olabildiğince uzak olduğumuzu hissetmek isteriz. Fakat "en uzak" terimi yetersizdir. Altüst olmuş bir dünya isteriz, dünyayı tersine çevirmek isteriz. Erotizmin gerçeği aldatmadır.

Sade'ın sistemi erotizmin yıkıcı şeklidir. Ahlaktan arındırma frenlerin kaldırılması anlamını taşır, tüketmenin derin anlamını verir. Başkasının değerini kabul eden zorunlu olarak kendini sınırlar. Başkasına duyulan saygı, maddesel ve ahlaksal kaynakları artırma isteğinin boyun eğdiremediği isteğin büyüklüğünün saptanmasını önler ve gölgeler. Saygının yolaçtığı birleşme sıradandır: genellikle, cinsel gerçeklerin dünyasında kısa araştırmalarla yetiniriz. Bu araştırmaları daha sonra edindiğimiz gerçeğin yanlışlığını anlamamız izler. Diğer insanlara bağımlılık bir insanı egemen davranıştan yok-

sun eder. İnsanın insana duyduğu saygı, boyun eğilen anlardan başka birşeyin kalmadığı, sonunda davranışımızın kökeni saygıyı kaybettiğimiz hizmetçilik alanının içine sokar, çünkü genelde insanı, egemen anlarından yoksun bırakırız.

Bunun zıttında, "sadist dünyasını merkezi" Maurice Blanchot'nun dediği gibi "devasa bir yadsımayla kabul edilen egemenliğin gerekliliğidir" Temiz bir özgürlük ikincil özlemleri gözardı ederken güçlü özleme yanıt veren boşluğu yaratır. Edepsiz bir kahramanlık bizi, onlarsız yaşamı sürdüremeyeceğimiz saygılardan, şevkatlerden kurtarır. Aslında, onsuz egemenliğimizin gerçekleşeceği yere ulaşmamızın olanaksız olduğu güç fazlalığını tüketmeyiz. Gerçek egemenlik, toplumların sessizliğinin düşlediği kadar ölçüsüz olsa da, Sade'ın romanlarındaki taşkınlığın çok altında bile, şüphesiz betimlediği en üst anın ne gücüne, ne de parlaklığına ulaşmıştır. Maurice Blanchot, Sade'ın duygusuzluk adını verdiği diğer anları yöneten bu anı belirlemiştir. "Duygusuzluk, der Maurice Blanchot, egemen olmayı seçmiş insana uygulanan yadsıma ruhudur. Bu şekilde, enerjinin kuralı ve nedenidir. Sade aşağı yukarı şöyle bir akıl yürütüyor: bugün insanın belirli miktar enerjisi var: çoğu zaman güçlerini, ideal, Tanrı veya başkaları olarak adlandırılan putlar adına yabancılaştırarak saçar: bu saçmayla, gücünü yoketme hatasına düşer, ama üstelik bu, davranışı zayıflık üzerine kurmak demektir çünkü başkaları için güç harcandığında, onlara dayanmak gerektiğini zannetmektedir. Öldürücü güçsüzlük: faydasızca gücünü tüketirken zayıflar ve gücünü harcar çünkü kendini zayıf zanneder. Ama gerçek insan yalnız olduğunu bilir ve böyle olmayı kabul eder: 17 yüzyıllık korkaklığın mirası olan herşey kendisinden başkalarına bırakılır, çünkü o korkaklığı yadsır: örneğin acı-

ma, minnet, aşk onun yokettiği duygulardır: bunları yokederken güçsüzleştiren bu itkilere vermek zorunda olduğu tüm gücünü tekrar kazanır ve en önemlisi, bu yoketme çalışmasından gerçek bir enerjinin başlangıcını yaratır. Aslında duygusuzluğun sadece parazit duyguları yıkma olmayıp aynı zamanda herhangi bir tutkunun kendiliğinden oluşuna karşı çıkış olduğunu iyice anlamak gerekir. Kötülüğe hemen kendini bırakan kötü, oyunu kaybedecek olan bir çaylaktır. Canavar olarak varolmuş sefil dahiler, eğer sadece eğilimlerine kapılırlarsa bozguna uğrarlar. Sade şunu zorunlu görüyor: tutkunun enerjiye dönüşmesi için, tutkunun bastırılması, duygusuz bir evreden geçerek yönlenmesi gerekir: böylece en büyük olanak haline gelir. Mesleğinin ilk zamanlarında Juliette, sürekli Clairwill tarafından uyarılırdı, suçu ancak çoşku içinde işliyordu. Suçun ateşini tutkularının ateşi ile yakıyordu. Herşeyin üstüne zevkin hovardalığını, coşkusunu koyuyordu. Tehlikeli kolaylıklar. Suç hovardalıktan daha önemliydi; soğukkanlılıkla işlenen suç, duyguların ateşiyle işlenen suçtan daha büyüktü; ama duygusuzlaştırılmış suç, gizli ve karanlık suç hepsinden daha önemliydi. Çünkü bu suç, içindeki herşeyi yoketmiş, hazırladığı toptan yoketme eylemiyle özdeşleşen devasa bir gücü biriktirmiş bir ruhun eylemidir. Zevkten başka birşey için yaşamayan bu libertenler (ahlakdışı insanlar) içlerindeki tüm zevk kapasitesini yoketiklerinden büyüktüler. İşte bu sebepten, normal zevklerin bayalığının yerine dehşet verici anormalliklere yöneliyorlardı. Ama kendilerini duygusuzlaştırmışlardı: duygusuzluklarından yadsınmış, yokedilmiş duygusallıktan zevk aldıklarını ima ediyorlardı. (canavarlık, yokedici bir patlamaya dönüşecek kadar ileri götürülmüş bir benlik yadsınmasıyla duygusuzluk, tüm varlığı titretiyor-

du. Sade şöyle diyor; ruh, zayıflıkların sağladığı zevklerden bir kez daha kutsal zevklere dönüşen bir duygusuzluk haline geçer (2).

Ölümün ve acının zaferi

Pasajın tamamını iletmek isterdim: yalın bir varolmadan daha fazla olan varlığın merkezine büyük bir ışık yansıtıyor. Varolma bazen alçalmadır varlığın anlamsızlığa geçtiği, varlığın varlığa kayıtsız katıldığı boş bir andır. Varlık aynı zamanda varlığın fazlalığıdır, olanaksıza ulaşmıştır. Fazlalık, kendini aşan zevkin duygusal veriye indirgenemediği -duyusal verinin gözardı edilebileceği- ve zevki yönlendiren düşüncenin tüm varlığı ele geçirdiği ana götürür. Bu aşırı yadsıma olmadan zevk gizli kalır, küçümsenebilir, on kat büyümüş bilincin deviniminde gerçek yeri en yüksek yeri tutamayacak güçsüzlüktedir. "Öyle bir suç bulmalıyım ki, der Juliette'in ahlaksızlıklarına eşlik eden arkadaşı Clairwill, eylemim devam etmese bile etkisi sürekli olsun, öyle ki uyurken bile herhangi bir karışıklığın nedeni olayım ve bu neden öyle bir noktaya gelsin ki genel bir çöküntüye yolaçsın veya öyle bir bozukluk yaratsın ki yaşamımın ötesinde etkisi sürsün (3). Olanaksızın tepesine varış, hiç kimsenin enerjinin ölçüsüz gerilimi olmadan ulaşamayacağı Everest Tepesine varıştan daha tartışılır bir gerçek değildir. Ama Everest Tepesine götüren gerilimde, diğerlerine üstün olma isteğine sınırlı bir yanıt verme sözkonusudur. Sade'ın getirdiği başkasının yadsınması prensibinden yola çıkıldığında, tepe noktada başkasının sınırsız yadsınmasının kendini yadsımaya dönüşmesi ilginçtir. Prensip olarak, diğerinin yadsınması kendinin kabul edilmesiydi ama, bireysel zevkin ötesinde, olanaklılığın en üst noktasına götürü-

len sınırsız yapının her türlü yumuşamadan uzak bir egemenliğin araştırılmasına ulaştığı hemen görülmektedir. Gerçek egemenlik varolmak istediği gibi değildir ve insan varlığını kölelikten kurtarıp gerekliliğe götürmek amacındaki bir gayretten başka bir şey değildir. Diğerlerinin arasında tarihsel egemen, gerekliliğinin buyruklarından kurtulmuştur. Bu kaçış, kendine sadık kişilerin verdiği gücün yardımıyla en üst noktaya ulaşır. Hükümran ile kişiler arasındaki doğruluk, kişilerin boyun eğmesine ve kişilerin hükümranın egemenliğine katılış prensibine dayanmaktadır. Ama Sade'ın egemen kişisinin gerçek bir egemenliği yoktur, gücü hiç bir yükümlülükle sınırlanmayan hayali bir kişidir. Bu insanın kendisine güç veren diğer kişilere karşı tutunabileceği bir doğruluk da yoktur. Başkalarının karşısında özgürken, kendi egemenliğinin kurbanı olur. Sefil bir zevkin araştırılması olan hizmeti seçmede özgür değildir, yasağa karşı gelme özgürlüğü yoktur. Sade en güçlü zevke ulaşmak istiyor ama bu zevkin bir değeri var: bu zevk daha küçük bir zevke boyun eğmeyi reddediyor. Bu yasağa karşı gelmeyi reddetmektir. Sade okuyucuların ve diğerlerinin arzularına uygun olarak, egemenliğin ulaşacağı tepeyi betimlemiştir: Burada yasağa karşı gelmenin tepesine ulaşmadan yasağa karşı gelmenin durmayan bir devinimi vardır. Sade bu devinime takılmıştır ve bunu diğerlerinin ve kendisinin yadsınmasına yolaçan sonuçlarına kadar izlemiştir. Başkaların yadsınması en tepede kendini yadsımaya dönüyor. Bu devinimin şiddetinde, bireysel zevk hesaba katılmıyor, sözkonusu olan sadece suçtur ve bu suçun kurbanı olmak önemli değildir. Önemli olan sadece suçun, suçun tepesine ulaşmasıdır. Bu gereklilik bireye yabancıdır, en azından bireyin harekete geçirdiği ve ondan ayrılan ve onu aşan bir devinimi kişi-

nin üzerine yerleştirmektedir. Sade, bireysel egoizmin ötesinde, kişilik dışı bir egoizmin devreye girmesini önleyememiştir. Sadece bir tasarının olanaklaştırdığı bir konuyu gerçek dünyaya aktarma olanağına sahip değiliz. Ama bireysel varlığın aşılmasını, yasağa karşı gelmeye, suça bağlamanın gerekliliğini görüyoruz. Erotizmden, bencilliğin yaktığı korun içinde erime istenci kadar rahatsız edici bir şey var mıdır? Sade bu devinimi, en mükemmel kahramanlarından birine vermiştir.

Amelie, İsveç'te oturur. Birgün Borchamps'ı bulur. Bu kişi canavarca bir infazın özlemiyle krala, komployа katılan kişilerin ismini verir. (Kendisinin de içinde bulunduğu) İhanet genç kadını heyecanlandırır: "Yırtıcılığını seviyorum der. Birgün senin kurbanın olacağıma söz ver. 15 yaşından beri kafam, ahlaksızlığın acımasız tutkularının kurbanı olma fikri ile yanıp tutuştu. Şüphesiz yarın ölmek istemiyorum: Zırvalığım oraya kadar gitmiyor, ama sadece bu şekilde ölmek istiyorum: başımı döndüren fikir, ölürken bir suçun konusu olmaktır" Buna yanıt olarak: "başını delice seviyorum ve birlikte çok kuvvetli şeyler yapacağımıza inanıyorum. Çürümüş, kokuşmuş şeyler hoşuma gidiyor". Böylece "insanın bütünlüğü için, olanaklı bir kötülük yoktur. Başkalarına kötülük yapıyorsa ne zevk! Eğer diğerleri ona kötülük yapıyorsa ne zevk! Erdem ona zevk verir, çünkü erdem güçsüzdür ve o erdemi ezer ve kötülükten oluşan karışıklıktan tatmin olur. Yaşarsa, varlığının içinde mutluluk hissedebileceği bir olay yoktur. Eğer ölürse, ölümünden daha büyük bir mutluluğu ve yokoluşunun bilincinde yoketme gereksiniminin doğruladığı bir yaşamın şereflendirilmesini elde eder. Böylece yadsıyan kişiyi evrende, hem herşeyin en üst noktada yadsınmasıdır ve hem de bu

yadsıma yadsıyanı korumamakta ve onu da içine almaktadır. Şüphesiz, sürdüğü sürece yadsıma gücü bir ayrıcalık verir ama yadsıma eylemi, büyük bir yadsımanın şiddetine karşı tek korunmadır" (4).

Bir yadsıma ve bir kişilik dışı suç.

Ki anlamı, ölümün ötesinde, varlığın sürekliliğine götürür.

Sade'ın egemen insanı, sefaletimize onu aşkınlaştıran bir gerçek sunmuyor.En azından egemen insan sapıklığında suçun sürekliliğine açılmamış mıdır? Bu süreklilik hiç bir şeyi aşkınlaştırmaz: bu süreklilik batan şeyi aşamaz. Ama Sade Amelie kişiliğinde sonsuz sürekliliği, sonsuz yoketmeye bağlamıştır.

---

(1) Lautreamont ve Sade, Minuit Yayınları 1949, s.220-222, Maurice Blanchot'un incelemesi sadece Sade'ın düşüncesinin ilk düzenli sunuluşu değildir: yazarın ifadesine göre, Sade'ın düşüncesi, insanın tüm anlama koşullarını değiştirmesine yardım ederek, kendisini tanımasına yardımcı olmaktadır.

(2). Maurice Blanchot, aynı kitap, s.256-258

(3). Age, s.244

4). Age, s.236-237

ÜÇÜNCÜ İNCELEME

SADE VE NORMAL İNSAN

Zevk paradokstur.

Sade'ın eserleri için Jules Janin şöyle diyor : (l) " Sonunda sadece, kanlı cesetler, annelerinin kucaklarından koparılmış çocuklar, bir içki şenliğinden sonra boğazlanmış genç kadınlar, içki ve kan dolu kupalar, duyulmamış işkenceler kalır. Kazanlar yakılır, sehpahalar kurulur, kafatasları kırılır, insanların derileri yüzülür, bağırılır, hakaret edilir, küfredilir, göğüsten kalp çıkarılır ve bu, her satırda, her sayfada sürer. Oh! ne yorulmaz kötülük! İlk kitabında (2) bize, umutsuz bir kızı

kaybolmuş, bozulmuş, dayaktan ezilmiş, canavarlar tarafından yeraltında gezdirilmiş, bir mezardan diğerine götürülmüş, dövülmüş, tükenmiş, öldüresiye hırpalanmış, ezilmiş, sarsılmış olarak gösterir. Yazar suçlarından bitap düştüğünde, artık ensest ve canavarlıkları tükettiğinde, tecavüz ettiği ve bıçakladığı cesetlerin üzerinde soluduğunda, kirletmediği bir kilise kalmadığında, kudurganlığıyla öldürmediği bir çocuk kalmadığında, sözlerinin ve düşüncesinin pisliğini atmadığı bir ahlaksal düşünce kalmadığında, bu insan durur, kendine bakar, kendi kendine gülümser, kendinden korkmaz. Aksine...."

Yukarıda anlatılanlar konuyu bitirmekten uzaksa da, en azından uygun terimlerle Sade'ın keyifle sahiplendiği bir görünüşü betimlemektedir. Duyguların dehşeti ve saflığı istenilen uyarıyı sağlar. Bu bakış açısıyla, bize uygun gelen düşünceye sahip oluruz ama insanların koşullarının ve sınırlarının ne olduğunu biliyoruz. Bunu öncelikle biliyoruz insanlar Sade'ı ve eserlerini aynı şekilde yargılayabilirler. Jules Janin'in veya onun yargısına katılanların budalalığını lanetlemek faydasızdır. Janin'in anlama yetersizliği nesnelerin düzeninde ortaya çıkmaktadır: bu düşünce, insanların güçsüzlüğüne ve tehdit edilme duygularına yanıt vermektedir. Sade'ın tavrı, gereksinme ve korkuyla hareket eden kişilerin yapısıyla uyuşmaz. İnsanların sıradan davranışlarını belirleyen sempatiler ve korkular (alçaklığı da eklemek gerekir) arzulu insanların egemenliğini oluşturan tutkulara taban tabana zıttır. Ama bu egemenlik anlamını sefaletimizden almaktadır ve eğer duygusal, korkak ve tedirgin insanın tepkilerinde değişmez bir gerekliliği görmezsek yanlış değerlendirme yapmış oluruz : zevkin kendisi, korkunun haklı olmasını gerekli kılar.

Eğer korkuya bağlı zevk paradoksal durumu açığa çıkarmazsa, eğer zevki hisseden kişi açısından zevk dayanılmaz değilse o zaman zevk neredediir ?

Öncelikle bu gerçekler üzerinde durmak istiyorum: Sade'ın meydan okuyarak belirttiği yargılamalarının doğru temele dayandığını. Sade namuslu insana, normal insana ve bir anlamda hepimizin taşıdığı insanlığa, aptala ve ikiyüzlüye nazaran daha fazla karşı olmuştur. İnandırmak yerine meydan okumuştur. Eğer onun olabilirliğin sınırlarına gerçeği altüst edecek derecede meydan okuduğunu görmezsek, Sade'ı yanlış tanımış oluruz. Meydan okuması sınırsız bir yalan olmasaydı, saldırdığı bölgeler sarsılmaz olmasaydı, meydan okuması anlamsız, değersiz ve sonuçsuz kalırdı. Sade'ın hayal ettiği egemen insan, sadece olabilirliğin sınırını aşmaz: hiçbir zaman Sade'ın düşüncesi bir an bile doğrunun uykusunu tedirgin etmez.

Bu nedenlerden dolayı , Sade'ın bakış açısına ters olan, genel bakış açısından, Jules Janin'in bakış açısından bahsetmek uygun olacaktır: ilk tepkisi Sade'ın, kızının muhtemel bir katili olarak görmek olan tedirgin insana yöneliyorum.

Eğer Sade'ı beğeniyorsak, düşüncesini yumuşatıyoruz demektir.

Aslında, Sade'dan bahsetmek kendi içinde çelişiktir. Bu çelişki, doğrudan suç yerine suçu savunanı översek daha mı az olacaktır ? Tutarsızlık, Sade'ın basit olarak beğenilmesi durumunda daha da artar: beğeni, kurbanı dehşet dünyasından gerçekdışı, parlak ve delice fikirlerin dünyasına götürerek ona en yüksek değeri verir.

Bazı ruhlar, en çok yerleşmiş değerleri altüst etmek için yanıp tutuşurlar. Böylece onların, dünyaya gelmiş en yıkıcı kişi olan Sade Markisi'nin aynı zamanda insanlığa en iyi hizmeti vermiş insan olduğunu zevkle söylemeleri olasıdır. Onların yargılarına göre: acıyı ve ölümü düşünmek bizi titretiyor, (başkalarının ölümü ve acısı olsa bile) trajedi veya pislik kalbimizi sıkıştırıyor ama, terörümüzün nesnesi güneşle aynı anlama gelmektedir.Çünkü güneş de onu küçümsediğimizde değerini kaybetmektedir.

Zamanının düşüncesini büyüleyen ve korkutan Sade'ın görüntüsü, ona bakmakta zorlanan gözler açısından güneşle karşılaştırılabilir. Sadece bu canavarın yaşıyor olması fikri bile başkaldırma gücüne sahip değil midir? Aksine onun modern savunucusu, hiçbir zaman ciddiye alınmamış, hiçkimse savunucunun fikirlerinin en ufak bir etkisi olacağına inanmamıştır. En karşıt düşünceler Sade'da palavra veya saygısız bir eğlence görmüşlerdir. Egemen ahlaktan uzaklaşmayan bu kişilerin düşüncelerinin çerçevesinde, Sade'ı övme, egemen ahlakın güçlenmesine katkıda bile bulunmaktadır. Sade, egemen ahlakın zannedildiğinden daha güçlü ve onu sarsmaya çalışmanın faydasız olduğu duygusunu gizliden gizliye vermektedir. Eğer Sade'ın düşüncesi, akıllı bir varlığın düşüncesi ile uyuşmadığı şeklindeki temel değerini kaybetmezse etkisiz olacaktır.

Sade kabul görmeyen değerlerin doğrulanması için sayısız eser yazmıştır ona göre, yaşam zevkin araştırılmasıydı ve zevk yaşamın yokedilmesine doğrudan orantılıydı. Başka bir şekilde söylemek gerekirse, yaşam kendi gerçeğinin aşırı derecede yadsınmasında en yüksek şiddetine ulaşıyordu.

Bu doğrulama körletilmeden, anlamı boşaltılmadan, etkisiz bir parlaklığa indirgenmeden, kim bu doğrulamanın genel olarak kabul edilmesini, sunulmasını hayal edebilir ? Bu doğrulama ciddiye alındığında, toplumun bir an için bile bunu kabul edeceğini kim hayal edebilir? Gerçekte, Sade'da vicdansız birini görenler, modern hayranlarına göre onun eğilimlerine daha iyi yanıt vermişlerdir: Sade, onsuz zevk paradoksunun sadece şiir olacağı, başkaldıran bir protestoyu çağrıştırıyordu. Bir kez daha, onun başkaldırttığı kişilere ve onların bakış açılarına yönelerek Sade'dan bahsetmek istiyorum.

Daha önceki incelememde, Sade'ın hayal gücünün aşırılığına başkalarının gerçeğini yadsıyan bir değeri yerleştirmişti.

Şimdi herşeye rağmen, bu değerin yadsıdığı kişiler için ne anlama geldiğini araştırmak zorundayım.

Tanrısallık, kötülükten daha az çelişik değildir.

Sade'ın fikirlerinin ayaklandırdığı tedirgin insan, yoketme prensibine bağlı yaşam prensibiyle aynı anlamdaki bir prensibini kolaylıkla içinden atamaz. Tüm yerlerde ve zamanlarda, bir tanrısallık prensibi insanları büyülemiş ve bunaltmıştır: insanlar tanrısallık ve kutsallık isimleri altında, kendilerini ateş gibi yakan, doğrudan yıkıntıya götüren şiddet, temel bir sarsılışı gizli, içsel bir canlılığı görmüşlerdir. Bu canlılık bir nesneden diğerine geçer ve bulaşıcıdır: onu kabul eden kişide ölümün belirmesine yolaçar. Din kutsal nesneyi şenlendirmek ve bir yıkılış prensibinden gücün ve her değerin özünü oluşturmak amacındadır ama aksine etkisini, aşılamaz bir sınırla normal dünyadan ayrılan belirli bir alana indirgemek kaygısına düşmüştür.

Tanrısalın bu bozuk ve şiddetli yönü, genel olarak kurban etme ayinlerinde belirgindir. Çoğu zaman ayinlerin aşırı bir canavarlığı vardır : çocuklar kızgın metallere atılır, kurbanlar çalılıklarla doldurulmuş dev ateşlere atılır, din adamları canlı kadınların derisini soyarlar ve kanlı derileri giyerlerdi. Bu tür dehşet sahneleri enderdi. Kurban etmede gerekli değildiler ama kurban etmenin anlamını vurguluyorlardı. Çarmıhın işkencesi, bilmeden de olsa, Hristiyanlık bilincini, tanrısal düzenin bu korkunç yapısına bağlıyordu.

Burada benzer olguları ileri sürmek uygun olacaktır : Sade'ın düşlerine bir avantaj sağlamaktadır: hiçbir kimse bunları kabul edilebilir görmeyecektir ama akılla donatılmış her varlık bu olguların insanlığın bir gereksinimine bir şekilde yanıt verdiğini kabul etmek zorundadır; üstelik geçmişi gözönüne alırsak, bu gereksinimin egemen ve evrensel yapısını yadsımak çok zordur: buna karşılık, acımasız tanrısallığa hizmet edenler, kudurganlıklarını sınırlandırma gerekliliğini hissetmişlerdir: onlar ne gerekliliği, ne de bu gerekliliğin düzenlediği toplumsal düzeni küçümsememişlerdir.

Kurban etmenin yoketme eylemleri ile ilgili olarak, öncelikle Sade açısından gösterdiğim ikili güçlük geçmişte bir çözüm bulmuştu. Kaygılı yaşam ve şiddetli yaşam -zincirli etkinlik ve zincirden boşanma- dinsel davranışlar sayesinde birbirinden korunmuştu. Faydalı eylemin temel olduğu, onsuz yaşamı sürdürmenin, tüketim mallarına sahip olmanın olanaksız olduğu dindışı dünyanın sürdürülmesi güven altına alınmıştı. Bunun zıttı olan prensip, yıkıcı etkileri azaltmaksızın, kutsallık duygusuna bağlı dehşet duygularında, daha az geçerli değildir. Korku ve neşe, şiddet ve ölüm şenliklerde

birbirlerine kavuşuyorlardı. Korku zincirden boşalmanın anlamını veriyordu ve tüketim faydalı eylemin sonunu gösteriyordu. Ama iki zıt prensip birbirine karışmıyordu, uzlaşmaz ve zıt bu iki prensibi birbirine karıştıracak hiçbir olanak yoktu.

Normal insan, tanrısallığın veya erotizmin çelişkisini hastalık olarak değerlendirir.

Bu dinsel düşüncelerin kendi sınırları vardır. Bunların, insanların görüş açılarını oluşturduğu ve normal insana yöneldikleri doğrudur ama bilince yabancı bir unsuru da devreye sokarlar. Modern insan için kutsal dünya çelişkili bir gerçektir : varlık onu yadsıyamaz ve kutsallığın bir tarihi yazılabilir ama kavranabilecek bir gerçek değildir. Bu dünya, koşullarının bize verilmediği ve işleyişinin bilinci aştığı insan davranışlarını temel alır. Bu davranışlar çok iyi bilinir, tarihsel gerçeğinden şüphe edemeyiz. Ama bu davranışları olan kişiler bu anlamı bilmemektedirler ve bu anlam için açık olarak hiçbir şeyi bilemiyoruz. Sadece, bu davranışların yanıt verdiği belirgin bir gerçek, doğanın sertliğinin ve korkusunun hesap etme alışkanlığı verdiği akılcı insan için ilgi konusu olmuştur. Bu insan, bu davranışlarının nedenini bilemediği sürece, geçmişin dinsel korkunçluklarının gerçek anlamını nasıl kavrayacaktır. Bu davranışlardan Sade'ın hayalleri kadar kolay kurtulamaz ama onları, açlık veya soğuk gibi eylemi akılcı bir şekilde yönlendiren gereksinimler düzeyine de yerleştiremez. Tanrısal kelimesinin ifade ettiği şeyi besinlere veya sıcağa benzetemeyiz.

Akılcı insan en üst derecede bilinçli olduğuna göre, eğer

dinsel olgular bilincini ancak dışarıdan ısırıyorsa; bu olguları isteksizce kabul eder ve eğer şu an gerçekten varolan haklarını geçmişe bağlamak gerekirse, dehşetin ortaya çıkmaması koşuluyla bunların hiçbirini şimdiye getirmez. Şimdiden bir anlamda, Sade'ın erotizminin dinin eski gereksinimlerinden daha kolay bilince sunulduğunu söylemek zorundayım bugün hiçkimse, cinselliği kötülük yapma ve öldürme gereksinimine bağlayan itkilerin varlığını yadsıyamaz. Böylece sadist olarak adlandırılan içgüdüler normal insana bazı yırtıcılıklarına hak verme olanağı verirken, din sadece bir bozukluğun olgusal açıklamasıyla yetinmiştir. Sade, bu içgüdülerin ustaca bir açıklamasını yaparak insanın kendisi hakkında edindiği bilince katkıda bulunmuştur. Felsefik dille söylemek gerekirse kendinin bilincine varmasına katkıda bulunmuştur. Sadece evrensel kullanıma sahip sadist terimi bile bu katkının görünen yanını temsil etmektedir. Bu anlamda Jules Janin'e atfettiğim görüş açısı değişmiştir: bu görüş açısı yine kaygılı ve akılcı insanınkidir ama artık Sade kelimesinin ifade ettiği şey kesin bir şekilde ayrılmamaktadır. Justine ve Juliette'in betimlediği içgüdülerin bugün varolma hakkı vardır, günümüzün Jules Janin'leri bu içgüdüleri bilmektedirler. Artık gizlenmemektedirler ve onları anlama olanağı vardır: ama onlara uygun görülen varolma şekli patolojiktir.

Böylece, zayıf bir ölçüde de olsa, dinler tarihi bilince sadizmi yeniden gözden geçirme olanağı tanımıştır. Aksine sadizmin tanımı, dinsel olgularda, açıklanamayan bir tuhaflığın dışında bir şeyi ele alabilmeyi sağlamıştır. Bunlar kurban etmeye dayanan dehşete hak veren, sadizmin adını verdiği cinsel içgüdülerdir. bu içgüdülerin tümüne duyulan dehşetin etkisiyle patolojik adı verilmiştir.

Söylemiştim: bu görüş açısına karşı çıkma gibi bir niyetim yok. Eğer savunulanamayanı savunmanın çelişik yapısı ayrı tutulursa, hiç kimse Justine ve Juliette'in kahramanlarının canavarlığını kökten lanetlenmemesi gerektiğini söylemeyecektir. Bu, insanlığın üzerinde oluştuğu temel prensiplerin yadsınması demektir. Bir şekilde sonunda eserlerimizi yok edecek bir sonu önlemek gerekmektedir. Eğer içgüdüler kendi yarattığımız şeyi yokediyorsa, bu içgüdüleri suçlamak ve onlardan korunmak gereklidir.

Ama sorun bir kez daha önümüze geliyor: bu içgüdülerin amacı olan yoketmeyi mutlak olarak bertaraf edebilir miyiz? Bu olumsuzluk, insanda temelde olmayan iyileştirilebilir hastalıklardan mı, prensip olarak yoketmenin gerekli ve olanaklı olduğu insanlar ve topluluklardan mı, kısaca insanlık neslinden çıkarılabilecek unsurlardan mı ileri gelmektedir? Yahut insan aksine, insanlığı oluşturan düzen, faydalılık ve aklın yadsınmasını içinde taşıyabilir mi? Varlık kaçınılmaz olarak hem kendisinin doğrulanması ve hem de yadsınması mı olacaktır?

Kötülük insanın kalbi ve derin gerçeğidir.

İçimizdeki sadizmi, başkalarında ceza ile, kendimizde arınma ile isteğe bağlı olarak yoketmemiz kolay olan, eskiden insansal bir anlamı olup bugün bu anlamı kaybeden bir tümür gibi taşıyabiliriz. Cerrah bu yöntemi apandisit için, ebe doğurtmak için, halk krallarından kurtulmak için kullanır. Aksine sadizmde sözkonusu olan insanın indirgenemez ve egemen bir özelliği midir? Bu özellik bilinçten saklanıyor mudur? Bir sözcükle sözkonusu olan kalp midir? Kan pomlayan organdan değil devinimleşmiş duygulardan, içtenlikten bahsediyorum.

Birinci durumda, akıl insanı haklı olacaktır. İnsan sınırsız olarak kendi iyiliği için araçlar üretecek, tüm doğayı kendi yasalarına uyduracak, şiddetten ve savaştan uzak duracak ve kendini inatla mutsuzluğa götüren uğursuz eğilimle uğraşma ödevi olmayacaktır. Bu eğilim sadece kötü bir alışkanlık olacaktır ve verimi artırmak gerekli ve kolay olacaktır.

İkinci durumda, bu alışkanlığın yokedilmesi insansal varlığı yaşamsal noktada etkileyecektir.

Önermenin kesin olarak tanımlanması gerekmektedir. Bu önerme o kadar önemlidir ki biran için bile belirsizlik içinde bırakılmaması gerekir.

İlk bakışta bu önerme insanlıkta, doğan büyüyen, yaşamını sürdürmeye gayret eden herşeyin kaçınılmaz ve aralıksız yıkımıyla uyumla insanlığı yerleştiren ve onu yoketmeye sürükleyen karşı konulamaz bir aşırılığı varsayar.

İkinci olarak bu önerme bu fazlalığa ve uyuma tanrısal veya kesin olarak kutsal bir anlam yükler: Bu içimizdeki yoketme ve yıkma kaynaklarımızı bir ateş haline getirme isteğidir. Bu genel olarak bizde egemen davranışları sağlayan ve bize tanrısal, kutsal görünen yıkım, ateşe verme ve yoketmenin sağladığı mutluluktur. Bu egemen davranışlar faydasızdır, kendisinden başka bir şeye hizmet etmezler ve hiçbir zaman sonraki sonuçlarına boyun eğmezler.

Üçüncü olarak, eğer insanlık bazı zamanlarda kendi prensiplerine tamamen aykırı bir şekilde davranmazsa, aklın reddettiği bu davranışlara yabancı olduğunu zanneden bir insanlık sönecek ve yaşlılarınkine benzer bir duruma düşecektir.

Dördüncü olarak önerme, aktüel insanın daha doğrusu

normal insanın kendisinin bilincine varması ve yıkıcı sonuçlarını sınırlamak amacıyla egemen olarak neyi arzuladığını bilmesi gerekliliğine bağlanmaktadır. Bu arzular için uygun olanı hazırlamalıdır ama istediğinden fazlasını üretmemeli, taşıyamayacağı ölçüde olana karşı çıkmamalıdır.

İnsan yaşamının en uç iki yönü

Yukarıdaki önerme, Sade'ın uyarıcı doğrulamalarından kökten bir şekilde ayrılır: Bu önerme normal insan düşüncesi değilse de (normal insan şiddeti yokedeceğini zanneder) ona uyumlu olabilir ve eğer kabul ederse, kendi görüş açısı ile uyuşamayacak hiçbir şey bulamayacaktır.

Eğer şimdi, ileri sürülmüş prensipleri en göze çarpan etkileri ile ele alırsam, insan yüzüne ikiyüzlülük görüntüsü veren olguyu görmemezlik edemem. Uç noktalarda bir anlamda, temel olarak varlık namuslu ve düzenlidir: çalışma, çocukların kaygısı, doğruluk ve iyilik insanların arasındaki ilişkiyi düzenler: bunun ters anlamında şiddet acımasız olarak ortalığı kasıp kavurur: belirli koşullarda aynı insanlar yağmalarlar, yangın çıkarırlar, öldürürler, tecavüz ederler ve işkence ederler. Aşırılık akla aykırıdır.

Bu aşırı uçlar, uygarlık ve barbarlık (yabanlık) terimlerini kapsarlar. Ama bir tarafta barbarlar, diğer tarafta uygarlığın bulunduğu fikrine bağlı olarak, bu sözcüklerin kullanılması aldatıcıdır. Aslında uygarlar konuşur, barbarlar susarlar ve konuşan her zaman uygardır. Veya daha kesin olarak, tanım olarak dil uygar insanın ifadesi olduğuna göre şiddet sessizdir. Dilin bu taraflılığının bir çok sonucu vardır: sadece, uygarın "biz", barbarın "diğerleri" anlamına gelmesi sözkonusu değil-

dir. Aynı zamanda uygarlık ve dil sanki şiddet uygarlığın ve insanlığın dışındaymış gibi oluşurlar. (insan dille aynı şeydir) Gözlem, aynı toplumlarm çoğu zaman aynı insanların bazen barbarca, bazen uygarca davrandığını saptamıştır. Yabanılların hepsi konuşur ve onların konuşmasında, uygar yaşamı oluşturan iyilik ve doğrulukla uyum görülmez. Karşılık olara yabanıllığa uygun olmayan insan yoktur. Linç etme geleneği bugün uygarlığın tepesinde olduğunu söyleyen insanların işidir. Eğer dili içine soktuğumuz zorluğun çıkmazından çıkarırsak, tüm insanlığın işi olan şiddetin prensip olarak sezsiz olduğunu söylemek gerekmektedir ve böylece tüm insanlık konuşmadan yalan söylemiş olur ve dil bile bu yanlışlığın üzerine kurulmuştur.

Şiddet sessizdir ve Sade'ın dili çelişiktir.

Genel dil, suçlu ve olanağa aykırı bir varolma hakkı tanıdığı şiddeti dile getirmeyi reddeder. Ondan her bahaneyi ve her varlık nedenini çekip alarak dil şiddeti yadsır. Bununla birlikte eğer dil şiddeti ifade ederse, bir yerlerde bir hata var demektir. Aynı geri kalmış uygarlık insanlarının ölümü, bir insanın büyü veya başka bir sebepten dolayı suçlu olmadan oluşabileceğini kabul etmemeleri gibi. İleri toplumlarda şiddet ve geri toplumlarda ölüm, bir fırtına veya bir nehrin taşması gibi doğrudan oluşmazlar: sadece bir hata bunların oluşmasına neden olur.

Ama dilin doğrulamadığı olguyu sessizlik yoketmemektedir: şiddet, ölüm gibi varlığı yadsınamaz ve eğer dil dolambaçlı yolla evrensel yoketmeyi gizlerse (zamanın sakince gerçekleştirdiği eser) buna şiddet veya zaman katlanmaz ve sadece kendini sınırlayan dil buna katlanır.

Ölümün akıl dışı yadsınmasının yapamadığı gibi, tehlikeli ve faydasız gibi ele alınan şiddetin akılcı yadsınması, yadsıdığı şeyi yokedemez. Ama şiddetin adlandırılması, daha önce söylediğim gibi, onu yadsıyan akıl ve onunla ilgili sözlerin sessiz küçümsemesi ile sınırlanan şiddetin ikili zıtlaşmasına takılır.

Tabii ki, bu sorunu kuramsal olarak ele almak zordur. Somut bir örnek vereceğim. Bir gün, bir sürgünün beni üzen bir öyküsünü okuduğunu anımsıyorum. Ama ben ters yönde bir öykü hayal ettim. Burada, bir tanığın gördüğü, cellatın ne yapmış olabileceğini belirtiyorum: "Ona hakaret ederek üstüne atladım ve elleri arkasına bağlı olduğu için karşılık veremiyordu, her seferinde yumruklarımı suratında ezdim, düştü, topuklarım onun işini bitirdi, tiksindim, şişmiş suratına tükürdüm. Kahkahalarla gülmeye başladım: bir ölüye saldırmıştım". Maalesef bu bir kaç satırın zorlama yapısı inanılmazlığına bağlı değildir. Bir cellatın bu şekilde yazması olasılığı azdır.

Genel kural olarak cellat bir iktidar adına kullandığı şiddetin dilini değil, kendisini mazur gösteren, onu doğrulayan, ona nedenini veren iktidarın dilini kullanır. Şiddeti kullanan sessizdir ve hilakarlıkla uyum içine girer. Kendi yönünden hilekarlık ruhu, şiddete açılan kapıdır. İnsanın işkence yapma açlığı ölçüsünde, yasal cellatın işlevi kolaylaşır: cellat benzerleri ile devletin dilini konuşur. Ve eğer tutkunun egemenliği altına girmişse, sadece hoşlandığı sinsi sessizlik ona uygun gelen zevki verir.

Sade'ın romanlarının kişileri, keyfi olarak konuşturduğum cellatın davranışından biraz farklı davranışlara sahiptir.

Bu kişiler konuşmazlar. Eğer konuşurlarsa bu benzerleri iledir. Sade'ın işkenceci ahlaksızları birbirleriyle konuşurlar. Haklı olduklarını gösteren uzun söylevlere girişirler. Çoğu zaman doğayı izlediklerini zannederler. Doğanın yasalarına sadece kendileri uyduklarından gurur duyarlar. Ama yargıların, Sade'ın düşüncesini yansıtmasına rağmen kendi aralarında uyumlu bir yapısı yoktur. Bazen doğadan nefret onları canlandırır. Her şekilde doğruladıkları şeyler işkencelerin, suçların, aşırılıkların, şiddetlerin egemen değeridir. Böylece onlarda, hiç bir zaman varolduğunu söylemeyen, hiçbir zaman varolma hakkını doğrulamayan, her zaman söylemeden varolan şiddetin özü derin sessizlikte eksiktir.

Doğrusunu söylemek gerekirse, Sade'ın kitaplarını oluşturan acımasız alçaklıkların öyküsünü aralıksız kesen şiddetle ilgili konuşmalar, şiddet yüklü kişilerin konuşmaları değildir. Böyle insanlar yaşamış olsaydı şüphesiz sessizlik içinde yaşayacaklardı. Sade bu yöntemi başkalarına hitap etmek için kullanır. (Ama Sade tüm bunları mantığa ve söylevin uyumluluğuna getirmeye gayret etmiştir)

Böylece Sade'ın davranışı, kendisinin tam bir zıddı olan cellatın davranışına aykırıdır. Sade yazarken, hilekarlığı reddederken, bunu gerçekte sessiz olmak zorunda olan kişilere vermektedir ama bu kişilerden, diğer insanlara çelişik bir söylev sunmaları için yararlanmaktadır.

Davranışın temelinde ikili bir anlam vardır. Sade konuşur ama sessiz bir yaşamın adına, kaçınılmaz olarak sessiz olan mükemmel bir yalnızlığın adına konuşur. Konuşmayı sürükleyen yalnız insan hiçbir şekilde benzerlerini dikkate almaz: hiç bir şekilde kendini anlatmayan, kimseyi dikkate almayan

yalnızlığı içinde egemen bir varlıktır. Hiç bir zaman başkalarına yaptığı işkencelerin etkilerine kapılmaz. Yalnızdır ve hiç bir zaman kişiler arasında bir güçsüzlük yaratacak bağlar kurmaz. Bu çok üst seviyede enerji ister ama söz konusu olan da bu büyük enerjidir. Bu ahlaksal yalnızlığın sonuçlarını betimleyen Maurice Blanchot, yalnız insanın derece derece tümden bir yadsımaya gidişini gösterir: Önce diğerlerinin tümünün yadsınması vemantıksal bir sonuçla kendinin yadsınması. Kendinin nihai yadsınmasında, oluşturduğu suç serinin kurbanı olarak mahvolurken, suçlu, bir şekilde tanrısallaşmış suçun şereflendirdiği zaferden zevk alır. Şiddet, söylevin her türlü olanağını yokeden bu dizginsiz yadsımayı kendi içinde taşır.

Ama Sade'ın kullandığı dil genel dil değildir. Herkese hitap etmez. Sade bu dili insanlık nesli içinde, insanlık dışı bir yalnızlığa ulaşabilme yeteneğine sahip ender ruhlara ayırmıştır.

Ne kadar kör olursa olsun, konuşan kişi diğerlerinin yadsınmasının mahkum ettiği yalnızlığı hisseder. Kendi yönünden şiddet, dilin kuralı olan, yasa olan, mantık olan başkasına karşı doğruluğa karşıdır.

Sonunda, Sade'ın korkunç dilinin çelişkisi nasıl tanımlanır?

Bu, konuşan kişiyle hitap ettiği kişiler arasındaki ilişkiyi yadsıyan bir dildir. Gerçek yalnızlıkta, hiçbir şey doğruluk görüntüsünü bile taşıyamaz. Göreceli olarak Sade'ın dili olan, doğru dil için yer yoktur. Sade'ın kullandığı çelişkili yalnızlık göründüğü gibi değildir. Kendini adadığı insanlık neslini yadsıyarak ondan ayrılmak ister ama kendini ona adamıştır. Yalnız

adamın hilekarlığında hiçbir sınır yoktur. Bu yalnız adam, bitmeyen hapis ve aşırı yaşamın oluşturduğu Sade'dır .Eğer oluşturduğu yadsımayı insanlık nesline borçlu değilse, kendine borçludur. Sonuç olarak aradaki farkı iyi göremiyorum.

Sade'ın dili bir kurbanın dilidir.

Bu yön çarpıcıdır: Cellatın iki yüzlü dilinin tam karşısında, Sade'ın dili kurbanın dilidir. Sade bu dili Bastille'de "Yüzyirmi Gün"ü yazarken yaratmıştır. Diğer insanlarla, bir cezanın ezdiği insanla cezayı verenler arasındaki ilişkilere sahiptir. Şiddetin dilsiz olduğunu söylemiştim. Ama cezalandırılan insan haksızlık yapıldığı düşüncesi ile susamaz. Sessizlik cezayı kabul etmek demektir. Güçsüzlükleri nedeniyle çok insan nefretle karışık bir horgörme ile yetinirler. Hücresinde başkaldıran Sade Markisi, içindeki başkaldırının konuşmasını onaylamak zorunda kalmıştır. Kavgayı, dilin ait olduğu ahlaklı insanın alanında ararken, saldırmak yerine kendini savunmak zorunda kalmıştır. Dil cezayı oluşturur ama sadece dil cezanın doğru olup olmadığını tartışabilir. Hücreye kapatılmış Sade'ın mektupları, bazen olguların önemsizliğini belirterek, bazen kendini iyileştirme yerine aksine bozan cezalandırma nedeninin verdiği gururun onu kendini savunmak için kışkırttığını göstermektedir. Aslında Sade, doğrudan anlaşmazlığın kökenine inmiştir. Kendi davasının aksine, kendini mahkum eden insanların Tanrı'nın, ve genel olarak onun zevk taşkınlığına konan sınırların davasını yürütmüştür. Bu yolda evrenle, doğayla, tutkularının egemenliğine karşı çıkan herşeyle karşı karşıya gelmek zorunda kalmıştır.

Sade, diğerlerinin karşısında, kendi kendine suçsuzluğu-

nu göstermek için konuşmuştur.

Böylece kendisine uygulanan acımasız tedbirlerden dolayı, hilekarlığa başvurmadan, duygusuz bir duruma sürüklenmiştir. Yalnızlığının sesini şiddete vermiştir. Hücreye atılmıştı ama kendine suçsuzluğunu kanıtlıyordu.

Bu ses, dilinkilerden fazla şiddetin gereksinimlerine cevap veren bir ifadeyi yakalayamamıştır.

Bir taraftan bu korkunç anormallik, diğerlerinin neden olduğundan çok daha fazla kendini mahkum ettiği yalnızlığını konuşarak, unutarak birinin eğilimlerini tatmin etmekten uzak görünmektedir. Sonuçta Sade yalnızlığa ihanet etmektedir. Tabii ki genel gereksinimi temsil eden normal insan tarafından anlaşılamayacaktı. Bu söylev anlam kazanamayacaktı. Aslında yalnızlığı öğreten bir büyük eser bunu yalnızlıkta öğretti. Bu öğretinin yayılması için birbuçuk yüzyılın geçmesi gerekti, hala, önceden bu eserin saçmalığını görmeden acaba gerçekten anlaşılabilir mi? Sadece insanlar topluluğunun bilgisizliği ve onların tiksintisi, Sade'ın fikirlerinin tek kayda değer etkisi olabilir. En azından bu bilgisizlik özü korumaktadır, buna karşılık az sayıda kişinin hayranlığı istekten çok kendini vakfetmedir. Çünkü bu hayranlık, zevk düşkünlüğünün yalnızlığını içermemektedir. Hayranlarının bugünkü çelişkisinin, Sade'ın kendi çelişkisini sürdürdüğü doğrudur: çıkmazdan aynı şekilde kurtulamıyoruz. Eğer kendimizi çözemezsek, çıkmazın bilincinde olmazsak, bilmeceyi çözemezsek, ulaşılamaz yalnızlık olan diğer dünyanın bize ulaşan sesini duyamayız.

Sade'ın dili bizi şiddetten uzaklaştırıyor.

Sonunda, nihai bir zorluğun bilincine varıyoruz. Sade tarafından ifade edilen şiddet, şiddeti kendisine zorunlu olarak zıt bir şekile getirmiştir: şiddetin, akılcılaştırılmış, düşünülmüş istencine.

Her durumda Sade'ın öykülerini durduran felsefik yazılar, bu öykülerin yıpratıcı, bezdirici özelliğini tamamlamaktadırlar. Sade'ı okumak için sabır, boyun eğmek gerekir. Herkesin dilinden bu kadar farklı bir dilin sonuna kadar gitmeye değdireceğini söylemek gerekir. Bu monoton dil aynı zamanda kendini kabul ettiren bir gücün dilidir. Onun kitapları karşısındaki durumumuz, eskiden bir gezginin, kayalık bölgelerdeki uçurumların karşısındaki korkulu durumuna benzemektedir: bir güç bizi bu kitaplardan uzaklaştırmaktadır ama! Bu dehşet bizi bilmiyor ama bize sunduğu bir anlam yok mudur? Bu uçurumlu dağlar, insanın içindeki bir yön değişimi ile çekici duruma gelirler. Bu durum Sade'ın kitaplarında da aynıdır. Ama yüksek tepeler için insanlığın bir anlamı yoktur. Aksine insanlık, onsuz olamayacağı bir eserin oluşturduğu olgudur. İnsanlık, deliliğin ortaya çıkardığı şeyi kendiliğinden dışına atar. Ama deliliğin yadsınması, üzerinde düşüncenin geri döndüğü uygun ve kaçınılmaz bir davranıştır. Herşeye rağmen Sade'ın düşüncesi deliliğe indirgenemez. Sadece bir aşırılıktır, başdöndürücü bir aşırılıktır ama varlığımızın aşırı bir tepesidir. Kendiliğinden kendimizi dördürmeden bu tepeden kendimizi döndüremeyiz. Bu tepeye yaklaşamadığımız, en azından yokuşlarını tırmanamadığımız için korku içinde gölgeler gibi yaşıyoruz: kendi kendimizden korkuyoruz.

Suçlunun ve sadece suçlunun haklı olduğunu kanıtlayan ve suçlu aşırılıkların öykülerini sık sık kesen uzun yazılardan

bahsetmek istiyorum. Bu incelemeler ve akıl yürütmeler, eski geleneklerin bilgiç anımsatmaları, saldırgan felsefenin bu paradoksları, yorulmayan bir inatçılığa ve düzensiz özgürlüğüne rağmen bizi şiddetten uzaklaştırır. Çünkü şiddet düzensizliktir ve düzensizlik şiddetin bize sağladığı zevksel taşkınlıkla özdeşleşir. Eğer bundan bir bilgelik çıkarmak istiyorsak, bizi içinde yokeden aşırı devinimleri artık bekleyemeyiz. Erotizmin ruhu olan şiddet, gerçeğin önüne büyük bir sorun koymaktadır. Bir etkinliğin düzenliliğini izleyerek, bilinçli varlıklar haline geldik: herşey, bizde bağlı olduğu zincir içinde ayrık ve anlamı anlaşılır olarak yerleşmiştir. Ama bu zinciri şiddet kullanarak bozarız ve erotizmin anlaşılmaz, aşırı akıntısına kapılırız. Böylece içimizde, içinde her nesnenin bize verildiği açık bilinçten gizlenen ve genel olarak en çok arzulanan egemen bir fışkırma vardır. Aslında insan yaşamı birbiriyle birleşmeyen iki heterojen parçadan oluşmuştur. Bir parçası sağduyuludur, anlamını faydalı , boyun eğmiş amaçlardan alır: bu parça bilinçte görünendir. Diğeri egemendir: belirli durumlarda birinci parçanın bozulmasıyla oluşur: karanlıktır veya eğer aydınlıksa körletir; böylece her şekilde bilinçten gizlenir. Sonuç olarak sorun ikilidir. Bilinç alanını şiddeti içine alacak şekilde genişletmek ister. (Bilinç, insanın önemli bir kısmının kendi dışında olmasına engel olmak ister.) Diğer taraftan şiddet kendi dışında bilinci arar. (elde ettiği zevkin daha düşünülmüş, böylece daha şiddetli, daha derin olması için) Ama şiddete kapıldığımızda, bilinçten uzaklaşıyoruz ve aynı şekilde şiddet eylemlerimizin anlamını kavramaya gayret ederken bu düzensizliklerden ve şiddetin yönlendirdiği bu egemen kendinden geçmelerden uzaklaşıyoruz.

Daha fazla zevk almak için Sade şiddetin içine bilincin

ölçülerini ve sakinliğini yerleştirmeye çalışmıştır.

Hiçbirşeyi karanlıkta bırakmayan bilinçli bir araştırmada, Simone de Beauvoir Sade hakkında şu yargıya varıyor. (3) "Onu basit olarak belirleyen olgu, içinde kaybolmadan teni gerçekleştirmeye yönelik bir istencin gerilimidir" Eğer "ten" terimiyle, erotik değerle yüklü bir imi algılıyorsak doğru bir saptamadır. Doğal olarak sadece istencini bu amaca yönelten Sade değildir: erotizm uyarılmış bir insan için kavranabilen imgelerin belirginleşmesi olgusuyla hayvansal cinsellikten ayrılır. Erotizm, nesnelerin açık bir şekilde birbirinden ayrıklığı ile bilinçsel bir varlığın cinsel etkinliğidir. Özünde erotizm bilinçten uzaklaşmaz. Simone de Beauvoir, Sade'ın bir nesneden kendini uyaran bir imge yapmaya yönelik umutsuz gayretini göstermek için safahat içindeki davranışını ileri sürmekte haklıdır." Marsilya'da kendini kırbaçlatıyor ama arada sırada şömineye koşuyor ve yediği kırbaç sayısını bıçağına kazıyordu."(4) Kendi ile ilgilenen öyküleri beden ölçüleri ile doluydu: çoğu zaman erkeklik organlarının uzunlukları parmak ölçüsüyle verilmiştir. Bazen bir eş içki şenliğinde erkeklik organının ölçüsünü parmakla almaktan zevk alıyordu. Kişilerin yazıları şüphesiz gösterdiğim paradoksal yapıları taşıyordu, cezalandırılmış bir insanın kanıtlarıydı: gerçek şiddet bu kişilerden kaçıyordu ama Sade, uyuşukluğa ve yavaşlığa düşme pahasına sonunda şiddeti, sanki kendi deliliğinin konusu nesneler sözkonusuymuş gibi kendine konuşma olanağı veren bilince bağlamayı başarmıştı. Devinimi yavaşlatan bu geri dönüş daha fazla zevk almasını sağlamıştır. Şüphesiz, zevkin ivme kazanması yavaş oluyordu ve bilincin allak bullak olmuş korkusuzluğu, zevke sürekli sahiplenme duygusu-

nu ekliyordu. Yanılsamalı bir görüşle sonsuz sahiplenme.

Sade'ın sapkınlığının yön değiştirmesi ile şiddet sonunda bilincin içine girer

Bir taraftan Sade'ın yazıları bilinç ile şiddetin uyuşmazlığını ortaya çıkarmış ama bu yazılar, insanların geçici yadsımalar ve kaçamaklı sözler arıyarak arkalarını döndükleri konuları bilince sokmaya çalışmıştır.

Bu yazılır şiddet üzerine yürütülen düşüncenin içine, bilincin özelliği olan gözlem ruhunu ve yavaşlığını sokmuştur.

Etkinlik araştırmasının gücüyle bu yazılar, Sade'a uygulanan cezanın yanlışlığını kanıtlamak için mantıksal bir yol izlemiştir.

En azından özellikle Juliette'in ilk şeklini oluşturan eğilimler bunlardı.

Bu şekilde aklın sakinliğini taşıyan bir şiddete varıyoruz. Şiddetin gerektirdiği andan itibaren şiddet, onsuz zevk patlamasının oluşamayacağı akıldışı duruma yeniden dönecektir. Ama cezaevinin istenmeyen durgunluğunda şiddet, bilginin ve bilincin kökeninde olan açıklığa ve benliğin özgürce sunuluşuna bürünecektir.

Sade hücresinde ikili bir olanağa açılıyordu. Belki de hiçkimse onun gibi ahlaksal canavarlığın zevkini bu kadar ileriye götürmemiştir. Sade, aynı zamanda kendi zamanının bilgiye en çok susamış insanlarından biriydi.

Maurice Blanchot Justine ve Juliette hakkında şunları söylüyor : " Hiçbir zaman hiçbir edebiyatta bu kadar skandal

yaratan bir eser olmadığını kabul etmek gerekir "

Aslında Sade'ın bilince sokmak istediği şey, bilinci ayaklandıran bir şeydi. Onun için en ayaklandırıcı şey, zevk uyandırmaya yarayan en güçlü araçtı. Sadece bu şekilde en yalın esine ulaşmıyor, ayrıca bilince taşıyamayacağı birşeyi sunuyordu. Kendisi sadece düzensizlikten bahsedeceğini belirtmişti. Kabul ettiğimiz kurallar genel olarak yaşamın korunması amacındadır, dolayısıyla düzensizlik yokolmaya götürür. Bununla birlikte düzensizliğin her zaman uğursuz bir anlamı yoktur. Prensip olara çıplaklık bir şekilde düzensiz olmaktır ama gerçek bir yokolma olmadan çıplaklık, zevk düzleminde devreye girer. (Çıplaklık düzenli olduğunda zevk düzleminde rolü yoktur: doktor muayenehanesinde ve çıplaklar kampında olduğu gibi) Sade'ın eseri skandal yaratan düzensizlikleri ele alır. Bazen en basit erotik çekim unsurunun düzensiz yapısı üzerinde durur: örneğin düzensiz bir şekilde soyma. Ama özellikle, acımasız kişilere göre düzensizlik kadar hiçbir şey "ısıtamaz" Sade'ın gerçek başarısı, zevk iletiminde ahlaksal bir düzensizliğin işlevini bulması ve kanıtlamasıdır. Bu iletimde, yolun prensip olarak cinsel etkinliğe açılması gerekir. Ama nasıl olursa olsun, düzensiliğin etkisi, hemen yapılan manevralardan daha büyüktür. Sade için, ahlaksızlık süreci içinde, işkence yaparken veya öldürürken zevk alınabildiği gibi bir aileyi, bir memleketi çökertirken veya sadece bir şeyi çalarken bile zevk alınabilir.

Sade'dan ayrı olarak, hırsızın cinsel heyacanı gözlemcilerin gözünden kaçmamıştır. Ama Sade'dan başka hiçkimse kalkma ve boşalma reflekslerini yasaya karşı gelmeye bağlayan genel mekanizmayı farketmemiştir. Sade ilk adımı atmış-

tır. Bu genel mekanizma, yasağı tamamlayan yasağa karşı gelme bilinci paradoksal öğretisini bize kabul ettirmeden önce tamamen bilinçli hale gelemezdi. Sade fikirlerini, hiçbir kimsenin kendini savunamayacağı vahşetlere düzensizlik doktrinini karıştıracak şekilde sunmuştur. Bilinci ayaklandırmak istemiştir. Onu aynı zamanda aydınlatmak da istemiştir. Ama aynı zamanda hem ayaklandırıp, hem de aydınlatamazdı. Sadece bugün, Sade'ın acımasızlığı olmasaydı en korkunç gerçeklerin gizlendiği ve eskiden ulaşılmaz olan bölgeye bu kadar kolaylıkla giremezdik. İnsanlık neslinin dinsel garipliklerinin bilgisinden (bugün bunlar yasaklar ve yasaklara karşı gelme bilgimize bağlıdır) cinsel garipliklerin bilgisine geçmek o kadar kolay değildir. Derin bütünlüğümüz ancak son durumda ortaya çıkmaktadır. Ve eğer bugün normal insan yasağa karşı gelmenin kendisi için ne anlama geldiği bilincine varıyorsa bu, Sade'ın açtığı yollar sayesindedir. Bugün normal insan bilincinin, kendisini en şiddetli şekilde ayaklandıran şeye açılması gerektiğini bilmektedir: bizi en şiddetli şekilde ayaklandıran şey içimizdedir.

---

(1) Paris Dergisi, 1834

(2). Justine

(3). Sade'ı yakmalı mı?

DÖRDÜNCÜ İNCELEME

ENSEST BİLMECESİ

"Akrabalığın Temel Yapıları" adlı kitapta, Claude Levi-Strauss ensest sorununu çözmeye çalışmaktadır. Aslında ensest sorunu aile çerçevesi içinde ortaya konmaktadır: her zaman bir akrabalık derecesi ve şekli, iki insan arasındaki evliliğe veya cinsel ilişkilere yasak koymaktadır. Karşılık olarak, akrabalığın belirlenmesi cinsel ilişkiler yönünden kişilerin birbirlerine karşı durumlarını gösteren bir anlam taşımaktadır: bunlar birleşemez, şunlar birleşebilir, belirli bir kuzenlik ilişkisinin bazen diğer tüm evlilik olanaklarını bertaraf edecek şekilde ayrıcalıklı bir yapısı olabilir.

Ensesti ele alırsak, yasağın evrensel yapısıyla karşılaşırız. Herhangibir şekil altında tüm insanlık ensesti biliyor ama nitelikleri değişiyor. Erkek kardeşle kızkardeşin çocuklarının evliliği yasak olmamasına karşın iki erkek kardeşin veya iki kızkardeşin çocuklarının evliliği yasaktır. En uygar toplumlar yasağı anne-babalar ile çocuklar ve kardeşler arasında sürdürmüştür. Ama genel kural olarak, eski toplumlarda, kişiler, yasaklanan veya istenilen cinsel ilişkileri belirleyen kesin kategorilere ayrılmışlardır.

Birbirinden farklı iki durumu ele almak zorundayız. Birincisinde Levi-Strauss, "Akrabalığın Temel Yapıları" başlığı altında kan bağlarının kesin şeklinin evliliğin meşruluğunu ve garimeşruluğunu belirleyen yasaların temeli olduğunu öngörüyor. İkincisinde yazar, "Kompleks Yapılar" adı altında, eşlerin belirlenmesini "ekonomik veya psikolojik diğer mekanizmalara" bırakıyor. Kategoriler değişmez kalıyor ama eğer yasaklanan kategoriler varsa, eş seçiminin yapılacağı kategorinin hangisi olacağına gelenek karar vermiyor. Bu, deneyimimiz olan bir durumdan bizi uzaklaştırıyor ama Levi-Strauss yasakların yanlız başına ele alınamayacağını ve incelemelerinin yasakları tamamlayan ayrıcalıkların incelenmesinden ayırdedilemeyeceğini düşünmektedir. Şüphesiz bu, eserinin başlığının ensest adını taşımamasının, biraz belirsiz olarak da olsa yadsımalar ile buyrukların, ayrıcalıklar ile yasakların ayrılmaz sistemini belirtmesinin nedenidir.

Ensest bilmecesine art arda gelen yanıtlar

Levi-Strauss, aşağı yukarı hayvanın, insana zıtlığına benzer şekilde doğal durumu, kültürel durumun karşısına yerleş-

tirmektedir. Bu onu ensest için şunları söylemeye götürmektedr. (aynı zamanda ensesti tamamlayan çokeşlilik kurallarını da gözönüne alıyor) "ensest, onun sayesinde, onun aracılığıyla tamamlanan Doğa'dan Kültür'e geçişin temel gidişini oluşturur." (1) Böylece ensest korkusunda, bizi insan olarak belirleyen bir unsurun olduğu ortaya çıkıyor ve bundan çıkan sorun, hayvansallığa insansal özelliğini eklediği sürece insanın kendi sorunu olacaktır. Sonuç olarak, hayvanların şekillenmemiş ve doğal yaşamlarına, cinsel ilişkilerin belirsiz özgürlüğüne bizi karşı çıkarttıran kararın içinde bizi biz yapan herşey sözkonusu olacaktır.

Amaççı kuram, ensesti öjenik bir tedbir olarak değerlendirmiştir. Burada nesli, kanbağı olan evliliklerin etkilerinden koruma sözkonusudur. Bu bakış açısının tanınmış savunucuları olmuştur. (Lewis H.Morgan gibi) Bu fikrin yayılması yenidir: Levi-Strauss: "XVI. yüzyıldan önce hiçbir yerde rastlanmıyor" diyor. (2) Ama bu düşünce halen yaygın. Hiçbir şey bugün, ensestten doğan çocukların sakat olacağına inanışta daha yaygın değil. Gözlem hiçbir şeyde, sadece duygusal olan bu olguyu doğrulamamıştır. Ama inanış canlı bir şekilde sürmektedir.

Bazıları için, "ensest yasağı, insan doğasının tamamen açıklamaya yeterli olduğu eğilimlerin veya duyguların sosyal düzleme bir yansımasından başka birşey değildir. İçgüdüsel tiksinti! diyelim. Levi-Strauss, psikanalizin ortaya çıkardığı gibi yukarıdaki fikrin zıttını kanıtlamak için iyi yerdedir : akrabalararası ilişkilerin evrensel saplantısı (mitlerin veya düşlerin gösterdiği). Eğer böyleyse niçin yasak gösterişli bir şekilde ortaya çıkıyor? Bu şekildeki açıklamaların temelde bir güçsüzlü-

ğü vardır: hayvanda bulunmayan reddetme, insan yaşamını oluşturan değişikliklerin bir sonucu olarak tarihsel bir veridir. Bu reddetme sadece olguların düzeninden ileri gelmemektedir.

Aslında tarihsel açıklamalar bu eleştiriye yanıt vermektedirler.

McLennan ve Spencer, çokeşlilik uygulamalarında, yakalamanın eş edinmek için tek yol olduğu savaşçı kabilelerin alışkanlıklarının gelenekle sabitleşmesini görmüşlerdir. (3) Durkheim, kadınların aybaşı kanının, klanın kanının, klanın üyeleri için konan tabuda, aynı klandaki erkeklere konan, ayrı klandaki erkekler için sözkonusu olmayan yasağın açıklamasını görmüştür. Bu tür yorumlamalar mantıksal olarak tatmin edici olabilirler ama hataları, bu şekilde oluşturulan bağlantıların çürük ve keyfi olmaları olgusunda yatar. (4) Durkheim'ın sosyolojik kuramına, Freud'un hayvandan insana geçişin kökeninde kardeşler tarafından babanın sözde öldürülmesini bulan psikanalitik varsayımnı eklemek olanaklıdır. Freud'a göre birbirlerini kıskanan erkek kardeşler birbirlerine karşı, kızkardeşlerini ve annelerini kendisine saklayan babanın onlara dokunulmasını önlemek için koyduğu yasağı korurlar. Doğru söylemek gerekirse, Freud hiçbir sınır tanımayan bir sanıyı öne sürmüştür: bununla birlikte sosyoloğun açıklamasına göre canlı saplantıların ifadesi olma avantajı vardır. Levi-Strauss bu durumu şöyle anlatıyor: (5) "başarılı olarak uygarlığın başını değil bugünü sözkonusu ediyor : kızkardeşin veya annenin arzulanması, babanın öldürülmesi, çocukların pişmanlığı şüphesiz tarihte bir yer işgal eden olgulara veya herhangi bir olguya dayanmamaktadır. Ama belki sembolik bir şekilde, eski ve dayanaklı bir düşü anlatmakta-

dırlar. Ve bu düşün prestiji, insan düşüncelerini şekillendirme gücü kesinlikle, canlandırdığı eylemlerin hiçbir zaman gerçekleşmediği olgusundan ileri gelmektedir. Çünkü kültür her zaman vardı ve bu eylemlere karşı koymuştu." (6)

İzin verilen ve yasak olan evlilikler arasındaki görünür farklılıklarının sınırlı anlamı

Bazıları parlak, bazıları yüzeysel olan kısa çözümlerin ötesinde, yavaş ve inatçı olmak gerekir.

Devasa bir sabır oyunu. Şüphesiz hiçbir zaman aydınlatılamamış en karanlık bilmecelerinden bir tanesi. Bitmeyen ve söylemek gerekir umut kırıcı bir cansıkıntısı getiren bir uğraş. Levi-Strauss'ın kalın kitabının aşağı yukarı üçte ikisi kadınların dağıtımı sorununu çözmek için ilkel insanlığın hayal ettiği çok sayıdaki kombinezonun titiz bir şekilde araştırılmasına ayrılmıştır. Ama zevke göre değişen bir karmaşıklık çıkmıştır.

Aynı neslin üyeleri diyor, Levi-Strauss, eşit şekilde ikiye ayrılır: bir tarafta (dereceleri ne olursa olsun) birbirlerine "erkek kardeş" ve "kızkardeş" diyen kuzenler (paralel kuzenler), diğer taraftan seksleri farklı kardeşlerden gelmiş kuzenler (dereceleri ne olursa olsun) özel terimlerler adlandırılırlar ve aralarında evlilik olabilir. (çapraz kuzenler)" İşte, başlamak için basit bir tipin tanımlanması ama bu tipi sayısız değişkenleri sonsuz sayıda sorun getirmektedir. Bu temel yapıda verilen temanın kendisi bir bilmece. "Niçin deniyor(7), birbirlerine yakınlıkları aynı olmasına rağmen aynı seksten kardeşlerden gelen kuzenler ile ayrı seksten kardeşlerden gelen kuzenler arasına bir engel koyuyoruz. Bununla birlikte

tüm farkı, karekteristik ensest'den (kardeşlere indirgenen paralel kuzenler) sadece olası birleşmeler değil, aynı zamanda diğerlerinin arasında en çok istenen birleşmelere (çapraz kuzenler potansiyel eşler olarak kabul edilir) geçiş sağlamaktadır. Ayrım, bizim ensest için koyduğumuz biyolojik kritere uymamaktadır.

Tabii ki olaylar her yönden karışık hale gelmektedir ve çoğu zaman anlamsız ve keyfi seçimlerin sözkonusu olduğu izlenimi edinilmektedir; bununla birlikte, değişkenliklerin çokluğu içinde, bir ayırım daha ayrıcalıklı bir değer kazanmaktadır. Sadece çapraz kuzenin paralele nazaran bir ayrıcalığı yoktur. Ayrıca çapraz kuzenler içinde anneden gelenin babadan gelene nazaran ayrıcalığı vardır: yapabildiğim kadar açık ifade etmek istiyorum amcamın kızı benim paralel kuzenimdir: "Temel Yapılar"ın bu dünyasında, bu kuzenimle evlenmemek ve onu cinsel açıdan tanımamak için çok olanağım var onu kızkardeşim gibi görüyorum. Ama çapraz kuzenim olan halamın kızı aynı şekilde çapraz kuzenim olan dayımın kızından ayrılıyor: birincisi babadan gelen, ikincisi anneden gelendir. İkisiyle de evlenmek özgürlüğüm var ve ilkel toplumlarda böyle olmaktadır.(Bu durumda halamın kızı aynı zamanda dayımın kızı olabilir, çünkü dayımın halamla evlenme hakkı vardır) Ama bu çapraz kuzenlerle evliliğin ensest kabul edilerek yasaklanması da olasıdır. Bazı toplumlar, halanın kızıyla evliliğe izin verirken dayının kızı ile evliliği yasaklamaktadırlar. Başka yerlerde de bunun tam tersi olmaktadır. İki kuzenin durumu eşit değildir. İkinci kuzenimle evlenme isteğim az olsa bile, birinci kuzen ile aramda yasağın varlığına uymak zorunda kalabilirim. Levi-Strauss şöyle diyor: "İki tip dağılımın evliliğini ele alırsak, anne tarafından gelen ku-

zenlerle evliliğin baba tarafından gelen kuzenlerle evlilikten daha fazla olduğunu görürüz".

İşte, evliliğin istenmesi veya yasak edilmesinin temelindeki kan bağının ana şekilleri bunlardır.

Bu olguların anlamını belirlemek isterken sisin daha çok kalınlaştığını görüyoruz. Sadece akrabalığın belirli şekillerinde ayrım şekilci ve anlamsız değildir, sadece anne babamız ve kızkardeşlerimizin diğer insanlardan ayıran açık özelliği bulmaktan uzak değiliz, ama ayrıca bu şekillerin bölgelere göre değişen bir etkisi veya ters etkisi vardır. Aralarındaki ilişkilerin içinde ahlaksal davranışlar anlamında, bu ilişkilerin doğası içinde, sözkonusu varlıkların özelliğine göre onların maruz kaldığı yasakların nedenini araştırmaya yöneldik. Ama olgular bizim bu yoldan geri dönmemizi istiyor. Claude Levi-Strauss kendisi bile bu kadar suçlanmış bir keyfiliğin sosyologları savunmasız duruma getirdiğini söylemektedir: "Çapraz kuzenlerin evliliğinde, aynı seksten kardeşlerin çocukları ile ayrı seksten kardeşlerin çocukları arasındaki fark bilmecesine, annenin babasının kızı ile, halanın kızı arasında ek bir gizemsel fark eklemeyi kabul etmek zordur".

Ama yazar, gerçekte bilmeceyi daha iyi çözebilmek için onun içinden çıkılmaz yapısını göstermek istemiştir.

Prensip olarak sözkonusu olan ilgisiz ayırımların bununla birlikte hangi düzlemlerde sonuçları olduğunu saptamaktır. Eğer değişik kategorilerin devreye girmesi ile etkileri farklılaşıyorsa, ayrımların anlamı ortaya çıkacaktır. Levi-Strauss, ilkel evlilik kurumunda bölüştürücü bir değişim sistemin rolünü göstermiştir. Bir kadının elde edilmesi zenginliğin elde edilmesi gibidir ve aynı zamanda değeri kutsaldır: Kadınları-

nın tümünün oluşturduğu zenginliklerin dağıtımı kurallarını gerekli kılan acil sorunlar yaratmıştır. Görünürde, modern toplumları içine alan anarşi bu toplumları çözemezdi. Sadece, hakların önceden belirlendiği değişim akımları, erkekler arasında kadınların dengeli dağıtımını düzenleyebilirlerdi.

Çok eşliliğin kuralları, kadınların armağan olarak verilmesi ve kadınları erkeklere arasında dağıtmak için bir kuralın gerekliliği

İlkel durumun mantığına kolay kolay boyun eğemeyiz. İçinde yaşadığımız dinginlikte sayısız olasılıkların dünyasında, düşmanlığın birbirinden ayırdığı sınırların grupların içindeki gerilimi gözönüne getiremeyiz. Kuralın garantisinin yanıtladığı huzursuzluğu gözönüne getirmek için özel bir gayret göstermemiz gerekir.

Böylece, zamanımızın konusu olan iş pişirme tarzı oyunları ilkellere uygulamaktan kaçınmalıyız. En kötü durumlarda bile, "satın alınan evlilik" formülüyle anlatılan fikir, değişimin bugünkü gibi dar bir işlem görüntüsü vermediği, sadece yasak kuralına tabi ilkel gerçekten çok uzaktadır.

Claude Levi-Strauss, evlilik gibi bir kurumu, ilkel topluluğu canlandıran değişimin global deviniminin içine yerleştirmiştir. "Armağan Üzerine Deneme" adlı kitabın sonuçlarına gönderme yapmaktadır. "Bugün için klasik olan bu denemede Mauss, değişimin ilkel toplumda, ticari işlem gibi değil karşılıklı armağanlar şeklinde gerçekleştiğini, ikinci olarak bu karşılıklı armağanların bu toplumlarda bize göre çok daha büyük yer kapladığını, bu değiş-tokuşların ilkel şeklinin sadece ve esas olarak ekonomik yapıda olmadığını aynı zamanda bizi

"tüm toplumu içine olan bir olgu" içine soktuğunu, daha doğrusu sosyal ve dinsel, büyüsel ve ekonomik, faydalı ve duygusal, ahlaksal ve hukuksal bir anlam kazandığını kanıtlamaya çalışmıştır."(8)

Her zaman törensel bir yapısı olan bu değiş-tokuşlarda bir cömertlik prensibi hakim olurdu: Bazı mallar faydacı ve ölçülü tüketim için kullanılamazdı. Bunlar genellikle lüks mallardı. Bugün bile, lüks mallar törensel yaşam için kullanılmaktadır. Bu mallar hediyelere, kabul günlerine, şenliklere ayrılmıştır: Örneğin şampanya öyle değil midir? Şampanya bazı durumlarda ve kurala göre içilir. İçilen tüm şampanya ticari işlem konusudur: Tüm şişelerin bedeli üreticilerine ödenir. Ama içildiği zaman, bedelini ödeyen kişi ancak bir kısmını içebilir. Bu en azından, yapısı şenliksel olan, sadece varlığı bile farklı bir anı gösteren ve tüketiminin ölçüsüz olması beklenen bir malın tüketimindeki kuralı gösterir.

Levi-Strauss kuramı, bu tür düşüncelerden etkilenmiştir: Kızıyla evlenen baba, kızkardeşi ile evlenen erkek kardeş, hiç dost çağırmayan, mahzeninde kendi başına şampanyasını içen şampanya sahibine benzeyeceklerdir. Baba kızının temsil ettiği zenginliği, erkek kardeş kızkardeşin temsil ettiği zenginliği, törensel değiş-tokuş eyleminin içine sokmalıdırlar. Onu armağan olarak vermelidir ama, akım, oyun kuralları gibi belirli bir yerde kabul edilmiş kuralları varsayar.

Claude Levi-Strauss, bu değiş-tokuş sistemine egemen olan kuralları prensip olarak belirlemiştir. "Armağanlar, der (9) eşit değerdeki mallar olarak değiş -tokuş edilir. Ve çoğu zaman, daha büyük değerde olan bir armağanın verilmesi olanağı yaratan bir armağanın karşı tarafça kabul edilmesi ile

olay gerçekleşir. Bu durumda armağanı veren daha gösterişli bir armağan alma hakkını elde eder." Buradan, bu işlemlerin amacının "ekonomik yapıdan bir kar veya fayda elde etmek" olmadığını görüyoruz. Bazen cömertlik duygusu sunulan nesnelerin yokedilmesine bile yolaçıyordu. Saf ve yalın bir yoketme tabiatıyla büyük bir prestij getiriyordu. Gerçek anlamı onlara sahip olan onları kabul eden veya verenlerin gururu olan lüks nesnelerin üretimi diğer bakımdan faydalı çalışmanın yokedilmesiydi. (Bu, yeni ürünlerin yaratıcı çalışmasının sonuçlarını biriktiren kapitalizmin zıddıdır) Bazı nesnelerin törensel değiş-tokuşa ayrılması onları üretici tüketimden çıkarmaktadır.

Eğer değişim yoluyla evlikten bahsedilmek isteniyorsa, ticari ruha-yararın hesabına-aykırı bu özelliği vurgulamak gerekir. Satınalma yolu ile evlilikte bu devinimin içindedir. "bu tür evlilik, der Levi-Strauss, Mauss tarafından incelenen temel bir sistemin bir şeklinden başka bir şey değildir" (10) Bu tür evlilikler, birlikteliğin insansallığını gördüğümüz, tarafların özgür seçimine dayanan evliliklerden çok uzaktır. Ama ilkel evlilikler, kadınları ticari hesap konusuna indirgemektedir, onları şenliklerin yanına yerleştirmektedir. Evlilikte verilmiş bir kadının anlamı her şeye rağmen geleneklerimizdeki şampanyanın anlamına yakındır. Evlilikte, der Levi-Strauss, kadınlar "sosyal bir değer imgesi olarak belirmezler ama doğal uyarıcıdırlar". (11) "Evlilikten sonra bile, Malinowski, Trobriand Adalarındaki Mapula ödenmesinin, cinsel şekilde kadın tarafından sunulan hizmetleri ödünleme amacına yönelik karşı yükümlülüğü gösterdiğini kanıtlamıştır." (12)

Böylece kadınlar esasen iletişime adanmışlardır. Sonuç

olarak, onları hazırlayan anne-babaları için cömertlik nesneleri olmak zorundadırlar. Anne-babalar onları, her cömert davranışın, genel cömertlik akımına katkıda bulunduğu bir dünyada başkalarına vermek zorundadırlar. Eğer kızımı verirsem, oğlum için başka bir kadın alabilirim. (Veya yeğenim için) Sonuçta, bir orkestranın veya bir dansın değişik eylemleri gibi, önceden belirlenmiş ve cömertliğin oluşturduğu bir sınırlı bütünlük sözkonusudur. Ensestte yadsınan olgu, bir doğrulamanın sonucuna dayanmaktadır. Kızkardeşini başkasına veren erkek kardeş, yakını ile cinsel ilişkiyi yadsımadan çok, bu kızkardeşi başka bir erkekle veya kendisini başka bir kadınla birleştiren evliliklere verilen daha büyük bir değeri doğrulamaktadır. Doğrudan zevke göre, cömertliğe dayanan değiş-tokuşta daha geniş ve daha yoğun bir iletişim vardır. Daha doğrusu şenlik, kendi içine kapanmanın yadsınmasının devinimini içerir. Böylece cimrinin mantıksal olmasına rağmen, yaptığı hesap değersizdir. Cinsel ilişkinin kendisi ileşitişimdir, devinimdir, şenlik özelliğine sahiptir: Cinsel ilişki iletişim olduğu için dışarıya çıkış eylemini uyarır (13)

Duyguların şiddetli devinimi tamamlandığı ölçüde, bu devinim bir gerilemeyi, bir yadsımayı gerektirir. Bu gerileme olmadan daha ileri sıçramak olanaksızdır.

Armağan şeklindeki değiş-tokuş düzeninde bazı akrabalık ilişkilerinin gerçek avantajı

Levi-Strauss'un bu yön üzerinde durmadığı doğrudur. Aksine kadınların maddesel faydalılık değeri üzerinde durmuştur Kökeninde devinimi düzenleyen tutkuların ağırlığı karşısında, sistemin işlemesi için bunun ikinci bir değeri ol-

duğu kanısındayım. Ama eğer bu tutkular sözkonusu edilmezse, gerçekleştirilen değiş-tokuşların anlamı saptanamayacak, Levi-Strauss'un kuramı yanlış oturacak ve sistemin pratik sonuçları tam olarak görülemeycektir.

Bu kuram bugüne kadar parlak bir varsayımdan öteye gitmedi. Bu kuram aldatıyor. Hala, değişik yasaklar mozağinin anlamını, görünürde farklılıklarının anlamsız olduğu akrabalık şekilleri arasındaki seçimin olabilecek anlamını bulmak gerekiyor. Levi-Strauss'un doğru olarak dayandığı ve böylece varsayımına sağlam bir dayanak bulmak istediği akrabalığın değişik şekillerinin değiş-tokuş üzerine farklı etkilerini aydınlatmak sözkonusudur. Bu amaçla, devinimlerini izlediği değiş-tokuşların en elle tutulur yanına dayanmanın iyi olacağını zannetmiştir.

Öncelikle bahsettiğim kadınların değerinin aldatıcı yönüne karşı (Levi-Strauss bu konuya fazla ağırlık vermeden değinmiştir) bir koca için bir kadının temsil ettiği sahip olmanın hizmete göre ölçülebilirliği, maddesel çıkarı vardır.

Bu çıkar yadsınamaz ve bunu gözönüne almadan kadınların değiş-tokuşunun deviniminin iyi izlenebileceğini zannetmiyorum. İleride bu iki görüş açısının açık çelişkisini bağdaştırmaya çalışacağım. Aksine benim görüş açım, Levi-Strauss'un yorumu ile uyuşmaz değildir: Ama öncelikle vurguladığı yönü iletmeliyim. "çoğu zaman farkedildiği gibi, diyor, evlilik, ilkel toplumların çoğunda (daha az bir seviyede olmak üzere toplumumuzun köylü sınıflarında olduğu gibi) ekonomik bir önem gösterir. Toplumumuzda bekar ile evli erkeğin ekonomik statülerindeki farklılık, birincisinin daha sık şekilde gardrobunu yenilemek zorunda kalması olgusuna aşa-

ğı yukarı indirgenir. Ekonomik gereksinimlerin tatmininin eşler arasındaki işbölümüne ve ailesel topluma dayandığı gruplarda durum tamamen farklıdır. Kadın ve erkeğin aynı konuda teknik uzmanlığı olmadığından gerekli nesnelerin üretiminde birbirlerine bağımlıdırlar. Ayrıca değişik türdeki yiyeceklerin üretimine kendilerini verirler. O halde tam ve özellikle düzenli beslenme, aile topluluğunun gerçekleştirdiği üretim işbirliğine dayanır. Genç bir erkeğin evlenme zorunluluğu bir anlamda bir yaptırımı saptamaktadır. Eğer bir toplum kadınların değiş-tokuşunu iyi düzenleyemezse gerçek bir karışıklık olur. İşte bu sebepten bir taraftan işlemin rastlantıya bırakılmaması gerekir, bu da karşılıklılığı sağlayan kurallara yolaçar; diğer taraftan bir değiş-tokuş sistemi ne kadar mükemmel olursa olsun tüm durumlara yanıt veremez: Bu yüzden sık sık kaymalar ve değişmeler olur.

Kuralın durumu her zaman aynıdır ve sistemin her yerde gerçekleştirmek zorunda olduğu işlevi tanımlar.

Tabidir ki, "olumsuz yön yasağın aşılmış yönünden başka bir şey değildir. (14) Heryerde dolaşım veya karşılıklık devinimlerini harekete geçiren yükümlülüklerin tamamını tanımlamak önemlidir. İçinde evlilik yasağını taşıyan bir grup, diğer bir grubun içinde duruma göre evliliğin sadece olanaklı veya kaçınılmaz olmasına yolaçar: Kızın veya kızkardeşin cinsel kullanımı yasağı, kızını veya kızkardeşini başka biriyle evlendirme zorunluluğuna yolaçar. Aynı zamanda bu zorunluluk bu diğer insanın kızın veya kızkardeşin üzerinde bir hak sahibi olmasını sağlar. Bu sebepten, yasağın olumsuz tüm koşullarının olumlu bir karşılığı vardır. Böylece, bir kadının kullanımını kendime yasak ettiğim andan itibaren, bir yerde

başka bir erkek benim için sunulacak bir kadını reddedecektir." (15)

Aşağıdaki olguyu Frazer görmüştür: "Çapraz kuzenlerin evliliği, kızkardeşlerin karşılıklı olarak değiştirilmelerinin, doğrudan ve yalın bir sonucudur" Ama Frazer bu noktadan sonra genel bir açıklama verememiştir. Ve sosyologlar tatminkar olan bu görüşleri yeniden ele almamışlardır. Paralel kuzenlerin evliliğinde grup hiç birşey kazanmamakta veya kaybetmemektedir. Çapraz kuzenlerin evliliği bir grubun diğerleri ile değiş-tokuş yapmasına yolaçmaktadır. Aslında, şu anki koşullarda kuzin, kuzenle aynı grupta değildir. Bu şekilde "alan grubun vermesi, veren grubun istemesi şeklinde bir karşılıklılık yapısı kurulmaktadır" "Paralel kuzenler kendi aralarında, aynı şekilsel durumlarda bulunan ailelelerden gelmektedirler ve bu statik bir denge durumudur ve buna karşın çapraz kuzenler şekilsel olarak karşıt durumdaki ailelerden gelmişlerdir ve birbirlerine karşı dinamik bir dengesizlik içindedirler." (16)

Böylece paralel ve çapraz kuzenler arasındaki farklılığın yarattığı gizem, değiş-tokuşa elverişle çözüm ile durgunluğun değiş-tokuşu yoketmeye çalışan çözümü arasındaki farkta çözülmektedir. Ama bu basit zıtlaşmada, ikili bir düzene sahibiz ve değiş-tokuş sınırlıdır. Eğer iki gruptan fazlası sözkonusu olduğunda genelleşmiş değiş-tokuşa geçiyoruz.

Genelleşmiş değiş-tokuşta, A erkeği B kadını ile; B erkeği C kadını ile; C erkeği A kadınıyla evleniyor. (Bu sistem genişletilebilir) Bu değişik koşullarda, çapraz kuzenler değiş-tokuşun ayrıcalıklı şeklini oluştuyorlarsa da, anne çizgisinden gelen kuzenlerin evliliği yapısal nedenlerden dolayı sınırsız

değişikliklere yolaçıyor. "bir insan grubunun, diyor Levi-Strauss, tüm nesiller ve soylar arasında, fizik ve biyoloji yasaları kadar önüne geçilemez ve uyumlu geniş bir karşılıklılık kulvarı düzenlemesi için dayının kızıyla evlenme yasasını koyması yeterlidir. Buna karşın halanın kızıyla evlenme, evlilik işlemlerinin zincirini genişletmez, canlı bir şekilde değişim gereksinimine bağlı amaca, gücün ve evlenmelerin genişliğine ulaşamaz". (17)

Levi-Strauss'un kuramının ekonomik tarafının ikincil anlamı

Levi-Strauss'un kuramının çelişik yapısı bizi şaşırtıyor. Bir taraftan, kadınların değişimi daha doğrusu armağan edilmesi, verenin yararlarını sözkonusu ediyor ama bu verme karşılıklı oluyor. Diğer taraftan, kadınların armağan edilmesi cömertliğe dayanıyor. Bu "armağan-değiş-tokuş"un ikili yapısına cevap veriyor; buradan "potlach" adı verilen kuruma geliyoruz. Potlaç, hesabın hem zirvesi, hem de aşılmasıdır. Ama Levi-Strauss'un, kadınların potlaçı ile erotizmin yapısı arasındaki ilişkiye çok az değinmesi can sıkıcı bir durumdur.

Erotizmin oluşması, çekim ve tiksintinin, doğrulama ve yadsımanın değişimine yolaçar. Çoğu zaman evliliğin erotizmin zıddı gibi göründüğü doğrudur. Ama belki de ikincil bir nedenden dolayı evliliği bu şekilde yargılıyoruz. Engelleri koyan ve kaldıran kurallar oluştuğu zaman bunların gerçekten cinsel etkinliğin koşullarını belirlediğini düşünmek olanaklıdır. Eğer evliliğin, sadece bir yuvanın maddesel kuruluşu amacı varsa, cinsel etkinlikle ilgili yasaklar ve yasakların kaldırılması rejimi bu durumda oluşacak mıydı? Her şey içsel ilişkilerin bu kurallarda ele alındığını gösteriyor. Yoksa yakın

akrabaların reddinin doğaya karşı yapısı nasıl açıklanır? Şiddetinin büyük olması gereken bir çeşit içsel başkaldırının hayal edilmesinden doğan olağanüstü bir devinim sözkonudur. Çünkü bunun yokluğunun düşünülmesi ruhu dehşete düşürmektedir. Eğer yaptırım, cinsel etkinlik gibi bastırılması güç bir itkiye karşı konmamış olsaydı niçin yasağın yaptırımı, bu kadar büyük bir güçle her yerde kendini kabul ettirmektedir? Buna karşılık, sadece yasak olgusu nedeniyle, yasak nesnesi açgözlülüğü çağrıştırmıyor mu? Yasak cinsel yapıda olduğu için, nesnesinin cinsel değerini vurgulamıştır veya daha doğrusu bu nesneye erotik bir değer sağlamıştır. İşte bu olgu, insanı hayvandan ayırmaktadır, özgür bir eyleme konan bir sınır dayanılmaz hayvansal içgüdüye yeni bir değer kazandırmıştır. Ensest ile insan için cinselliğin saplantılı değeri arasındaki ilişki kolay bir şekilde ortaya çıkmıyor ama, bu değer vardır ve bu değeri, genel olarak ele alınan cinsel yasakların varlığına bağlamak gerekir.

Bu karşılıklılık devinimi bana erotizme özgü gibi geliyor. Levi-Strauss'u izlersek, bu karşılıklılık, aynı zamanda ensest yasağına bağlı değiş-tokuş kurallarının da prensibi olmalıdır. Erotizm ile bu kuralların ilişkisini kavramak zordur. Çünkü kuralların nesnesi evliliktir ve biz evlilik ile erotizmin çoğu zaman birbirine karşıt olduğunu söylemiştik. Üreme amaçlı ekonomi yönü, evliliğin baskın görünüşü haline gelmiştir. Eğer evlilik kuralları işliyorsa, bunların ilk konusunun cinsel yaşamın gidişatı olmalıdır ama, sonuçta bu kurallar zenginliklerin dağılımı için etkinlik göstermektedirler. Kadınlar doğurganlıklarının ve çalışmalarının sınırlı anlamını kavramışlardır.

Ama bu çelişkili evrim önceden verilmiştir. Erotik yaşam ancak bir süre için düzenlenebilir. Sonunda kuralların, erotik yaşamı kuralların dışına atmak gibi bir etkileri vardır. Erotizm bir kez evlilikten ayrıldı mı, artık evliliğin Levi-Strauss'un önemini vurgulamakta haklı olduğu maddesel bir önemi kalmaktadır: Arzular için kadın-nesneleri paylaştıran kurallar, işgücü olarak kadınların paylaştırılmasını sağlamıştır.

Levi-Strauss'un önermeleri, bütün olarak ele alınması gereken hayvandan insana geçişin ancak bir yönünü göstermektedir.

Levi-Strauss'un doktrini, umut edilmemiş bir kesinlikle, ensest yasağının ilkel toplumlardaki tuhaf görünüşlerinin neden olduğu ana sorunlara yanıt veriyor izlenimini vermektedir.

Bununla birlikte bahsettiğim çelişki, doktrinin ilerideki sonuçlarını olmasa bile şimdiki anlamını sınırlamaktadır. Esas olay, yaşamın tamamının sözkonusu olduğu tüm sosyal olgunun içinde, değiş-tokuş etkinliği olarak değerlendirilmiştir. Buna rağmen ekonomik açıklama sanki tek açıklamaymış gibi tüm eser boyunca sürmektedir. Prensip olarak bu fikre karşı olmaktan uzaktayım. Ama öncelikle ekonomik yaşamın temel olarak verildiği tarihin belirlemeleri değil ensestin kuralları vardı. Yazar aksini açıkça belirtmediyse de gerekli hazırlıkları kendiliğinden yapmış oldu. Meydana gelen bütünlüğe uzaktan bakmanın zamanı geldi. Levi-Strauss'un kendisi de genel bir bakışın gerekliliğini hissetmiştir: bunu kitabının son sayfalarında yapıyor ama biz bir belirtiden başka birşey bulamıyoruz. Ayrık yönün incelemesi büyük bir titizlikle ya-

pılmış ama bu ayrık yönü kapsayan global görünüş bir müsvedde halindedir. Bu durum şüphesiz haklı nedenlerle bilim dünyasını yönlendiren felsefenin tepkisine yolaçabilir. Görüşlerini soyutlayan ve sınırlayan nesnel bilimin sınırları içinde kalarak, doğadan kültüre geçişi belirlemek zordur. Şüphesiz bu sınırların belirlenmesi arzusu, hayvandan ve insandan bahsederken değil doğadan ve kültürden bahsederken çok hassastır. Soyut bir görüşten diğerine geçmek, varlığın bütünlüğünün bir değişime girdiği anı gözönüne almamak demektir. Bana göre belirli bir durumda, veya birbiri ardına sayılan durumlarda bu bütünlüğü kavramak zordur. İnsanın gelişiyle oluşan değişme, genel olark varlığın gelişiminden, insanın ve hayvanın yırtılan varlığın bütünlüğü içinde bir yırtılmayla birbirlerine zıtlaşmalarından oluşan olaydan ayrı tutulamaz. Ayrı bir ifadeyle varlığı ancak tarihi içinde kavrayabiliriz. Onu, birbirini izleyen durumları ayrı ayrı ele alarak kavrayamayız. Kültür ve doğadan bahsederken, Levi-Strauss soyutlamaları yan yana koymuştur: buna karşın hayvandan insana geçiş sadece şekilsel durumlara değil aynı zamanda birbirlerine zıtlaştıkları devinime yolaçmıştır.

İnsansal Özellik

Çalışmanın ortaya çıkması , tarihsel olarak kavranabilen yasaklar, şüphesiz öznel olarak hissedilen tiksinti ve bulantı, hayvanın insana karşıtlığını belirleyen unsurlardır. Prensipte az tartışılır bir olguyu dile getirmek istiyorum insan sadece doğal veriyi kabul etmeyen bir hayvan değil, aynı zamanda hayvanlığı reddeden bir hayvandır. Böylece, insan dış doğal dünyayı değiştirir ve ondan aletler ve üretilmiş nesneler oluşturarak yeni bir dünyayı, insan dünyasını yaratır. Buna paralel

olarak kendini yadsır, kendini eğitir ve örneğin hayvansal gereksinimlerinin hiçbir engel tanımadan tatminine olanak vermez. Bir taraftan insanın dünyadan, diğer taraftan kendi hayvansallığından oluşturduğu olumsuzlukların birbirine bağlı olduğunu kabul etmek gerekir. Birinden birine öncelik vermek, eğitimin (dinsel yasaklar şeklinde oluşan) çalışmanın sonucu mu yoksa çalışmanın ahlaksal bir değişim sonucu mu olduğunu araştırmak bize düşmez. Ama insan varolduğu sürece, bir taraftan çalışma var, diğer taraftan insanın yasaklarla hayvansallığı yadsıyışı var.

İnsan temelde hayvansal gereksinimlerini yadsır. Bu, kendi içinde tutarlı olan hiçbir soruna konu olmayan , evrenselliği çok çarpıcı olan ve yasakların büyük bir kısmını içine alan bir durumdur. Etnografinin aybaşı kanaması tabusunu konu ettiği doğrudur ama sadece İncil kesin olarak, Adem ve Havva'nın çıplaklıklarının farkına vardıklarını belirterek edepsizliğin genel yasağının özel bir şeklini vermiştir. (Bu şekil çıplaklık yasağıdır) Ama hiçkimse, insanı belirleyen temel bir olgu olan dışkıların tiksintisinden bahsetmemektedir. Dışkılarımızla ilgili buyruklar, insan için dikkatli bir araştırmanın konusu olmamış ve tabular arasında bile sayılmamıştır. O halde hayvandan insana geçişte, kimsenin bahsetmediği kökten olumsuz olan bir unsur vardır. Bu olguyu insanın dinsel tepkilerinin içine koymuyoruz ama bu tepkilerin içine en saçma tabuları yerleştiriyoruz. Bu noktada olumsuzluk o kadar mükemmel ki burada dikkat çekici birşeyin olduğunu görmek veya kabul etmek gereksiz görülüyor.

Yalınlaştırmak için, insansal özelliğin üçüncü yönü olan ölümün bilinmesinden şimdi bahsetmeyeceğim. Sadece hay-

vandan insana geçişin az tartışılabilir bu kuramı prensipte Hegel'indir. Bununla birlikte birinci ve üçüncü yönler üzerinde duran Hegel ikinciyi gözardı ediyor. Göründüğünden daha az sakıncalı bir durum çünkü hayvansallığın yadsınmasının basit şekillerini daha karmaşık yapılarda bulabiliriz. Ama ensest sözkonusu olduğunda, edepsizliğin sıradan yasağını gözardı etmenin akıllıca olduğundan şüphe etmek gerekir.

Ensest kurallarının değişkenliği ve cinsel yasak nesnelerinin genel olarak değişken yapısı

Neden ensestti buradan yola çıkarak tanımlamayalım? "Bu edepsizliktir" diyemeyiz. Edepsizlik bir ilişkidir. Kan veya ateşin varlığı gibi edepsizliğin varlığından bahsedemeyiz. Ama namusa saldırıya benzetebiliriz. Bir kişi, ona öyle görünüyor veya söylüyorsa o edepsizliktir. Bunu kesin olara nesne olarak değerlendiremeyiz ama bir nesne ile bir insanın ruhu arasındaki ilişki olarak kabul edebiliriz. Bu anlamda, görünüşlerinin edepsiz olarak değerlendirildiği veya görüldüğü durumları belirleyebiliriz. Bu durumlar kaygandır ve her zaman kötü tanımlanmış olguları varsayarlar veya bu olguların değişmezliği varsa keyfiliği de içinde taşırlar. Aynı şekilde yaşamın gereksinimleri ile ilgili düzenlemeler de çok sayıdadır. Ensest, sadece insanların kafasında keyfiliği taşıyan durumlardan biridir.

Eğer ensestin evrenselliğini ileri süremezsek, edepsizlikle ilgili yasağın evrensel yapısını kolaylıkla kanıtlayamayız. Ensest insan ile tensel hazlar veya tensel hayvanlığın yadsınması arasındaki temel bağlantının ilk kanıtıdır.

Yüzeysel bir tarz veya bireysel bir güç eksikliği olmadan

insan hiç bir zaman cinselliği bertaraf edememiştir. Azizlerin bile en azından teşebbüsleri olmuştur. Cinsel etkinliğin giremeyeceği alanlar belirlemekten başka birşeyler yapamıyoruz. Böylece yerler, durumlar ve yasaklı insanlar yaratılmıştır: Cinselliğin tüm şekilleri bu yerlerde, bu durumlarda veya yasaklı insanlar için edepsizliktir. Bu şekiller, kişiler, durumlar ve yerler gibi değişkendir ve her zaman keyfi olarak belirlenmiştir. Böylece çıplaklık kendi içinde edepsizlik değildir: Çıplaklık her yerde ama eşit olmayarak edepsizliktir. İncil'e göre, hayvandan insana geçiş sürecinde, başka bir deyişle edepsizlik duygusu olan utangaçlığın kökeni çıplaklıktan gelmektedir. Ama bu yüzyıl başında bizi utandırmıyor veya daha az utandırıyor. Denize girenleri çıplaklığı İspanyol plajlarında şok etkisi yaratırken bu durum Fransız plajlarında görülmez. Aynı şekilde öğle vakti edepsizce olan dekolte giysi gece uygundur ve en uç çıplaklık, doktor muayenehanesinde edepsizce değildir.

Aynı koşullarda kişilere karşı yasaklar değişkendir. Prensipte anne-baba ile, birlikte oturan insanlar arasında cinsel ilişki yasaktır. Ama durumlara veya yerlere göre değişen yasaklar çok belirsiz ve çok değişkendir. İlk bakışta birlikte oturma deyişi bir koşulda kabul edilebilir: Belirgin olmayan şekilde oturmak. Özellikle uygun durumların etkisi üzerinde durmak gerekir. Levi Strauss'un araştırmaları bu durumu oldukça açık biçimde ortaya koymuştur. Yasaksız akrabalar ile yasaklı akrabalar arasındaki sınır, değiş-tokuşu sağlama gereksinimine göre değişiyor. Bu düzenlenmiş değiş-tokuş akımları faydalı olmadıklarında ensestin alanı sınırlanıyor. Eğer faydalılık sözkonusu değilse, insanlar uzun süredir keyfiliği şok edici hale gelen engelleri gözönüne almıyorlar. Bu-

nun karşısında yasağın genel anlamı, yasağın değişmez yapısı nedeniyle güçlenmiştir. Yasak faydalı olduğunda sınır yeniden genişleyebilir. Böylece Ortaçağın boşanma davalarında prenslerin yasal boşanmasının sağlanması için uygulaması kalmamış kuramsal ensestlere başvuruluyordu. Önemli olsun veya olmasın, her zaman hayvansal karışıklığın karşısına insanlık prensibi konuyordu. İnsanlık için, Viktorya çağı İngiliz kadını hayvansallığın ve bedenin varolmadığına inandırmak için kendini koşullandırıyordu. Sosyal insanlık, duyguların karışıklığını kökten bir şekilde bertaraf ediyordu: Doğal yapıyı reddediyor ve temizlenmiş bir evin alanını kabul ediyor ve burada saf, ince, ulaşılmaz ve kandırılamaz insanların yaşadığını varsayıyordu. Bu sembolde, sadece erkek çocuğun anne ile, kız çocuğun babayla ilişkisi yasaklanmıyor, ayrıca genelde değerlerini şiddete ve tutkuların pisliğine karşı yükselten a-seksüel bir insanlığın imgesi oluşuyordu.

İnsanın özü, ensest yasağı ve onun sonucu kadınların armağan olarak verilmesinde ortaya çıkıyor.

Yukarıdaki saptamalar hiç bir şekilde, Levi Strauss'un kuramına ters düşmemektedir. Hayvansal tenin en uç noktada yadsınması fikri, Levi Strauss'un düşüncesinin ve evliliğin iki yönünün keşismesi noktasına yerleşir.

Bir anlamda, evlilik faydayı ve saflığı, tensel hazzı ve tensel hazzın yasaklanmasını, cömertliği ve cimriliği birleştirir. Ama özellikle armağan evliliği öteki uca sürükler. Bu noktayı Levi -Strauss çok iyi aydınlatmıştır. Anlamları içinde bu devinimlerin çok iyi incelenmesi sonucu, armağanın özünün ne olduğunu iyice görebiliyoruz: Armağan kendi içinde yadsı-

madır, hayvansal zevkin, anlık ve sonuçsuz zevkin yadsınmasıdır. Evlilik, eşlerin bir işi olmaktan çok, kadından, (kızı, kızkardeşi) özgürce yararlanmak yerine onun veren erkeğin (babanın, erkek kardeşin) işidir. Verdiği armağan belki de cinsel eylemin yerine geçmektedir, armağanın bolluğunun kaynaklarının, cinsel eylemin tüketilmesine yakın bir anlamı vardır. Bu tür bir tüketime izin veren ve yasağın oluşturduğu reddediş, armağanı olasılık içine sokmuştur. Fakat cinsel eylem gibi armağanda insanı rahatlatsa bile, bu hiç bir şekilde hayvanlığın rahatlatmasına benzemez: Ve insanın özü, cinselliğin armağanla aşılmasından geçer. Kendine ait bir şeyi olan yakın akrabayı kendine yasak eden davranış, hayvansal açlığın karşısında insansal davranışı gösterir. Böylece daha önce de söylediğim gibi insan nesnesinin aldatıcı değerini vurgular. Ama bu davranış saygının, zorluğun, tedbirin, şiddeti alttettiği bir insansal dünyanın yaratılmasına katkıda bulunur. Bu davranış, arzuya söz verilen nesnenin önemli bir değer kazandığı erotizmin tamamlayıcısıdır. Karşısında yasaklanmış değerlerin saygısı olmadan erotizmin değeri olamazdı. (Erotik sapmanın aldatıcılığı ve olabilirliliği olmasaydı tam bir saygı da olamazdı)

Şüphesiz saygı, şiddetin yokolması değildir. Bir taraftan saygı şiddetin yasak olduğu yeri düzenler; diğer taraftan kabul edilmediği yerlerde, şiddet için kurala aykırı bir fışkırma olanağı sağlar. Yasak, cinsel etkinliğin şiddetini değiştirmez ama disiplinli insana hayvanlığın ulaşamayacağı bir kapıyı açar. Bu kapı yasağa karşı gelmenin kapısıdır.

Bir taraftan yasağa karşı gelmek, diğer taraftan cinselliğin kabul edilmediği bir alanın varlığı, ara türlerinin bollaştı-

ğı bir gerçeğin en uç görüntüleridir. Genel olarak cinsellik suç anlamını taşımaz ve sadece dışardan gelen kocaların ülkenin kadınlarına el sürebileceği yer çok eski bir duruma cevap verir. Çoğu zaman ölçülü erotizm toleransla karşılanır, cinselliğin sert görünen cezalandırılması sadece dış görünüştür. Gizli olduğu sürece yasağa karşı gelme kabul edilmiştir. Bununla birlikte aşırı uçların çok büyük bir anlamı vardır. Önemli olan ne kadar sınırlı olursa olsun erotizmsiz yasağa karşı gelmenin düşünülemeyeceği ve bu yapıldığında erotizmin altüst edici bir değer kazandığı yerlerin varolmasıdır.

Eğer durumların sürekli değişimleri gözönüne alınmazsa bu uç noktadaki zıtlaşma kavranamaz. Böylece evlilikteki armağan unsuru, (çünkü armağan şenliğe bağlıdır ve her zaman armağanın nesnesi lüsktür, bolluktur, ölçüsüzlüktür.) şenliğin kargaşalığına bağlı olarak, yasağa karşı gelmenin bir yönünü ortaya çıkarır. Ama bu anlam hafifletilmiştir. Evlilik, cinsel etkinlikle saygının bileşimidir. Her geçen gün saygı anlamı diğerinden daha fazla yer almaktadır. Evlilik anına, geçiş, yasağa karşı gelme olgusundan birşeyleri korumuştur. Ama annelerin, kızkardeşlerin dünyasında evlilik yaşamı bunaltmaktadır. Bir şekilde evlilik cinsel yaşamın aşırılıklarını boğmakta ve yoketmektedir. Bu devinimde, yasağın oluşturduğu saflık - anneye, kızkardeşe özgü saflık- yavaş yavaş anne olan eşe geçmektedir. Böylece evlilik, hayvansal gereksinimlerin özgürce tatminini yadsıyan yasaklara saygı göstererek insansal bir yaşamı sürdürme olanağını sağlamaktadır.

---

(1). Akrabalığın Temel Yapıları, s.30

(2). Age. s.14

(3). Age. s.23

(4). Age. s.23

(5). Age. s.609-610

(6). Age. s.600

(7). Age. s.127-128

(8). Age. s.66

(9). Age. s.67

(10). Age. s.81

(11). Age. s.82

(12). Age. s.81

(13). Age. s.596

(14). Age. s.64

(15). Age. s.65

(16). Age. s.178

(17). Age. s.560

BEŞİNCİ İNCELEME

GİZEMCİLİK VE TENSEL HAZ

Cinsellik korkusu karşısında Hristiyanların modern görüşünün genişliği

Gizemsel deneyim olarak yaşamın ortaya koyduğu sorunlarla uzaktan veya yakından ilgilenenler bir Mont-Carmel rahibi olan Peder Bruno de Sainte-Marie tarafından yönetilen ve Karmeliten İncelemeler adıyla tanınan dikkat çekici dergiyi bilirler. Arada sırada dergi seridışı sayılar çıkarır ve bunlardan biri de bu incelememizin konusunu oluşturan "gizemcilik ve kendini tutma" arasındaki ilişkilerin ortaya koyduğu sorundur.

Karmeller tarafından yayınlanan çalışmaların yapısını gösteren açık görüşlülük ve bilginin sağlamlığı kadar görüş açıklığına iyi bir örnek yoktur. Hiçbir şekilde bu bir kilise yayını değildir ama uluslararası bir kongre dolayısıyla, değişik görüşlerdeki bilim adamlarının katkıda bulunduğu bir derlemedir. Yahudiler, ortodokslar, protestanlar görüşlerini bildirmeleri için davet edilmişlerdi: özellikle, dinsel uygulamalara bir açıdan yabancı psikanalistlere ve din tarihçilerine önemli bir yer ayrılmıştı.

Bu eserin konusu kesinlikle değişik görüşleri gerekli kılıyordu: sırf katolik olan monoton açıklamalar, bir sözle kendini tutmayı anlatan eserler bir keyifsizlik duygusu vermiş olabilirler. Bunlar ancak kendi değişmez durumlarına çakılmış papazlar ve rahipler topluluğuna hitap edebilirler. Aksine Karmeller tarafından yayımlanan çalışmalar , bunlardan, kararlı bir istençle herşeye karşıdan bakmayla ve en ağır sorunların en ucuna korkusuzca gitmeleri ile ayrılırlar. Görünüşe göre, Katolik görüşten Freud'un görüşüne kadar uzun bir yol izlemek gerekirdi ama bugün dindarların, hristiyansal kendini tutma konusunda konuşmak üzere psikanalistleri davet etmeleri dikkat çekicidir.

Bu kadar açık bir doğruluk karşısında sempati duyuyorum: sürpriz değil sempati duyuyorum. Aslında Hristiyanlık davranışında hiçbir şey, cinsel gerçeğin derinlemesine incelenmesine engel değildir. Bununla birlikte "Karmeliten İncelemeler" derlemesinde ortaya çıkan durumun gücü hakkında şüphem var. Böyle konularda, soğukkanlılığın soruna yaklaşım için en iyi çözüm olduğu konusunda şüphelerim var. Dindarlar cinsel korkunun, hristiyansal kendini tutmanın çıkış

noktası olmadığını kanıtlamaya çalıştıkları izlenimini vermektedirler. Peter Bruno de Sainte-Marie bu konuda şöyle diyor "Başdöndürücü bir azat edilme olduğu unutulmaksızın, kendini tutmanın, cinsel korkunun neden olduğu bir durum olduğu söylenemez mi? (1) Peder Philippe de la Trinite'nin başyazısında Peder Bruno tarafından ortaya konulan kendini tutmanın cinsel korku nedeniyle mi önerildiği sorusuna Katolik bir Tanrıbilimci hayır yanıtını vermelidir. (2) Ve daha ileride "Kendini tutma cinsel korkudan dolayı örgütlenmemiştir. Bu kesindir" (3) Dindarların davranış biçimini gösteren böyle kesin bir yanıtın doğruluk derecesini tartışmayacağım. Herşeye rağmen bana tartışılabilir gelen olgu bu korkunun yokluğunda bir cinsellik kavramının varlığıdır. Burada, korkunun cinselliği oluşturup oluşturmadığı ve gizem ile cinselin arasındaki ilişkinin bu korkutucu karanlığa dayanıp dayanmadığı sorununu incelemeye çalışacağım.

Cinselliğin kutsal yapısı ve gizemli yaşamın cinsel özelliği

En ilginç incelemelerin birinde (4), Peder Louis Beirnaert, cinsellik deneyimi ile tanrısal aşkın deneyiminin birbirine yaklaşımını ele alarak gizemcilerin dilini sunuyor ve "cinsel birleşmenin daha yüksek bir birleşmeyi simgeleme yakınlığına" sahip olduğunu vurguluyor. Üstünde durmaksızın cinselliğin yarattığı tiksinti prensibini anımsamakla yetiniyor. "Biz, diyor, teknik ve bilimsel düşünce yapımızla, cinsel birleşmeden tamamen biyolojik bir gerçek ürettik" Ona göre, eğer cinsel birleşme "aşkın Tanrı ile insanlığın birleşmesi" anlamını taşıyorsa "daha önceden insansal birleşmeden kutsal bir olayı ifade etme yatkınlığı taşıyor" demektir. "Dinlerin görün-

gübilimi, insan cinselliğinin kutsallığın bir ifadesi olduğunu göstermektedir" "Kutsallığın bir ifadesi" diyerek alınan tavır, Peder Beirnaert için, cinselliğin" tamamen biyolojik gerçeği"ne aykırı düşmektedir. Çünkü kutsal dünya, çok geç olarak modern dindarın bugünkü tek boyutlu anlamına gerilemiştir. Klasik İlkçağda hala kuşkulu bir yapısı vardı. Görünüşte, Hristiyan için kutsal olan zorunlu olarak saftır ve saf olmayan, dindışı taraftadır. Ama payen için kutsallık aynı zamanda pislik demektir. Ve daha yakından bakılırsa, Hristiyanlıkta şeytanın tanrısallığa oldukça yakın olduğunu ve günahın bile kutsallığa kökten bir şekilde yabancı olamayacağını söylemek gerekir. Günah özünde, dinsel bir yasaktır ve paganizmin dinsel yasağı kesinlikle kutsallıktır. Her zaman sözkonusu olan, modern insanın kutsal olan karşısında kendini kurtaramadığı titreme ve kaygıya bağlı, yasaklanan şeyin hissettirdiği dehşet duygusudur. Bugünün dünyasında, aşağıda belirlenen sonuç gerçeğin bozulmuş şeklidir: "Gizemcilerimizin evlilik simgeciliğinin cinsel bir anlamı yoktur. Daha çok cinsel birleşmenin cinsellik anlamını aşan bir anlamı vardır" Kim cinsellik anlamını aşıyor? Bu şu demektir cinselliğin çamurlu gerçeğe bağlı dehşetini yadsıyan şey cinsellik anlamını aşar.

Şunu iyi anlamamız gerekiyor. Hiçbir şey, Marie Bonaparte ve James Leuba'nın gizemsel yaşam hakkındaki cinsel yorumları kadar benim düşüncemden uzak değildir. Eğer bir şekilde, gizemsel erime, fiziksel hazzın eylemleri ile karşılaştırılabilirse, Leuba'nın yaptığı gibi zevklerin her zaman, cinsel organların bir dereceye kadar etkinliğine yolaçtığını kabul etmenin yalınlaştırılmış bir şeklidir. Marie Bonaparte, azize Therese'in bir yazısına dayanmaktadır: "onun elinde altından

bir mızrak gördüm, birçok kez onu kalbime saplıyormuş ve bağırsaklarıma kadar giriyormuş gibi geldi. Mızrağı çıkardığında bağırsaklarımı da çıkarıyormuş ve beni Tanrı'nın büyük aşkının ateşine bırakıyormuş gibi geliyordu bana. Acı o kadar büyüktü ki beni inletiyordu. Bununla birlikte bu aşırı acının tatlılığı o kadar fazlaydı ki ondan kurtulmayı dileyemiyordum. Bedenin acıda payı hem de büyük payı olmasına rağmen acı bedensel değil ruhsaldı. Ruh ile Tanrı arasında oluşan aşkın okşayışı o kadar yumuşaktı ki Tanrıya benim yalan söylediğimi zanneden herkese bunu hissettirmesi için dua ediyorum." Marie Bonaparte şöyle bir sonuca varıyor : "Therese'in bu öyküsünü eskiden bir dostumun bana yaptığı itirafa benzetiyorum. Bu dostum inancını kaybetmiş ama onbeş yaşında yoğun gizemsel bir bunalım geçirmiş ve dindar olmak istemiştir. Buna karşın İsa'nın önünde diz çöktüğü bir sırada o kadar olağanüstü zevkler hissetmiş ki bir an Tanrı'nın bu inişi duygusu onda şiddetli bir orgazma yolaçmış." "Bu tür düşünceler, Dr.Parcheminey'e göre, tüm gizemsel deneyimin yer değiştirmiş bir cinsellik ve dolayısıyla nörotik bir davranış olduğu kuramına götürmektedir. "Doğrusunu söylemek gerekirse, Therese olayı, Marie Bonaparte tarafından öne sürülen karşılaştırmayı doğrulamamaktadır. Hiçbir şey onun şiddetli bir orgazm olmadığını kanıtlayamaz. Ama bu belirsizdir:" Leuba'nın söylediğinin aksine, der Peder Beirnaert, gizemciler kendi deneyimlerine eşlik eden duygusal devinimlerinin tamamen bilincindeydiler. Ama bunları kendi deneyimlerinin dışında olarak değerlendiriyorlardı: bu heyecan kendilerini sardığı zaman ona bağlanmıyorlar ve bu heyecana korkusuz ve kaygısız bakıyorlardı. Çağdaş psikoloji, organik cinsel devinimlerin çoğu zaman olabilir her yoldan çıkan güçlü bir heye-

canın nedeni olduğunu göstermiştir. Gizemsel yaşamın başında görülen bu tür devinimler, sonraki dönemlerde özellikle tinsel evlilikte görülmez. Kısacası esrime sırasındaki duygusal eylemler hiçbir şekilde deneyimin cinsel özelliğini göstermez." Konuyu bu şekilde ele alış, sorulabilecek her soruya yanıt veremezdi ama, belki her dinsel deneyime yabancı olan ve kesinlikle gizemsel yaşamı olmayan psikanalistlerin temel özelliklerini belirleyemeyecekleri alanları ayırdediyordu.

Gizemsel ve erotik erime sistemleri arasında, apaçık benzerlikler, değiş-tokuşlar ve eşanlamlılıklar vardır. Ama bu ilişkiler ancak iki tür heyecanın deneyimsel olarak bilinmesinden itibaren açıkça ortaya çıkabilir. Psikiyatrların, içsel olarak hissetmedikleri yanlışlıkları yapan hastaları izledikleri ölçüde bireysel deneyimin sınırlarını aştıkları doğrudur. Sonuçta eğer gizemsel yaşamdan onu tanımadan kendilerini ayrı tutuyorlarsa, hastalar karşısında davrandıkları gibi tepkide bulunuyorlardır. Sonuç kaçınılmazdır: kendi deneyimlerinin dışındaki bir davranış onlar için öncel olarak anormaldir : dışarıdan yargılamak için edindikleri hakla patolojik bir yapı kondurma arasında özdeşlik vardır. Buna, eşanlamlı huzursuzluk şeklinde oluşan gizemli durumların en kolay tanınanları olduğu ve bunların tensel ateşe en yakın durumlar olduğu eklenir. Psikiyatrlar bu şekilde hastalık olayı ile gizemciliği yüzeysel bir şekilde birleştirirler. Ama en derin acılar çığlıklarla ortaya çıkmayanlardır ve gizemcinin olabildiği uzaklara giden içsel deneyimi bu türdendir heyecan doğurucu anlar derin deneyime yanıt vermezler. Pratik olarak psikiyatrların çabuk verdiği bir karara dayanan durumlar deneyimlerinin alanına girmezler; bu olgular, kişisel olarak hissedildikleri ölçüde bizce tanınırlar. Büyük gizemcilerin betimlemeleri pren-

sip olarak bilgisizliğin kusurunu örtebilirler ama bu betimlemeler yalınlıkları nedeniyle bizi şaşırtırlar. Gizemcilerin çığlıklarına veya nevrotiklerin semptomlarına benzer hiçbir şey sunmazlar. Sadece psikiyatrların yorumları için çok az bilgi vermezler, aynı zamanda kavranamayan verileri kendi dikkatlerinden kaçar. Eğer gizemsel tinselliğin ve erotizmin ilişkisinin aydınlandığı noktayı belirlemek istiyorsak, sadece dindarların uyguladığı içsel bakışa geri dönmeliyiz.

Kendi için ölüm ahlakı ve bunun genel ahlaktan farkı

Gizemcilikle uğraşan dindarlar söyledikleri şeyleri tam olarak hissetmemişlerdir ama derlemenin katılımcılarından birinin söylediği gibi (5) gizemcilik (tabii ki sadece kilisenin gizemciliği doğru kabul ediliyor) "her hristiyan yaşamının tamamlayıcısıdır"

"Hristiyanca yaşamak ve gizemsel yaşamak eşanlamlıdır" ve "en üst seviyedeki durumlarda ayırdedilen tüm unsurlar daha önce, daha aşağı diyebileceğimiz durumlarda aktif olarak bulunuyorlardı". Bana göre dindarlar, herşeyin aydınlandığı noktayı kesin olarak belirleyememektedirler. Daha önce belirttiğim gibi, kutsallık ve cinselliğin karıştırılmış kavramlarından hareket etmektedirler. Bana yanlış gelen bir yoldan sapma fazla önemli değildir ve bu sapma ne olursa olsun izlenmeli çünkü en azından bizi ışığa yaklaştırıyor.

Peder Tesson'un görüşleri bana her zaman tatmin edici gelmiyor ama bu görüşler derindir ve fikirlerimi açıklamak için bu görüşlerden yola çıkmamın nedenlerinin kısa zamanda görüleceğini zannediyorum. Peder Tesson, gizemsel durumlar konusunda karar verenin ahlak olduğu olgusu üzerin-

de duruyor: "bir insanın gizemsel ve dinsel değerini ayırdetmeyi sağlayacak olan ahlaksal yaşamın değeridir." "Ahlak gizemsel yaşamı yargılar ve yönlendirir." (6) Bu dikkat çekici bir konudur : gizemsel yaşamın egemen prensibi olarak ahlakı koyan Peder Tesson tensellikten uzakta, gizemsel yaşamın Tanrı görünüşüne uygunluğunu vurgulamaktadır. Ona göre "Bizi Tanrı'ya götüren iki çekim gücü vardır : biri doğamızda bulunan cinsellik, diğeri İsa'dan gelen gizemcilik" "Olumsal uyuşmazlıklar bu iki gücü karşı karşıya getirebilir: ama bu uyuşmazlıklar, bu ikisi arasındaki derin uyumun sürmesini önleyemez."

Sadece evlilikte izin verilen genital cinselliğin , ne izin verilen bir günah ne de insanın güçsüzlüğü nedeniyle hoş görülen vasat değerdeki bir davranış olmadığını söyleyen Peder Tesson Kilise'nin doktrininin yorumcusu olmaktadır. Evliliğin sınırları içinde tensel davranışlar "yaşam ve daha fazlası için birbirine bağlanmış bir kadın ve bir erkeğin birbirlerine verdikleri aşk imlerinin bir parçası olmaktadır." "İsa, Hristiyanlar arasındaki evlilikten bir dinsel eylem yapmak ve evlilik yaşamını özel bir iyilikle kutsamak istemiştir." O halde hiçbir şey "iyilik olarak gerçekleştirilene" karşı değildir. Birleşme, gerçeğini seçilen ve özel bir aşka verdiği ölçüde insansallaşmıştır. " Hiçbir şey, bahsettiğimiz eylemleri taşıyan aile yaşamının bir parçası olmasına karşı değildir." (7)

Bununla birlikte anlamının ve faydasının tartışılamıyacağı bu görüşler eksik olarak değerlendirilmelidir. Bu görüşler, tensel zevk ve gizemcilik arasında, sivri yönlerinin , derlemenin yazarı tarafından, görüşlerinin etkisini azaltacağı korkusuyla, dikkate alınmayan çok eski bir uyuşmazlığın varlığı olgusuna karşı çıkamamışlardır.

Yazar, cinsel yaşam konusunda açık bir eğilim içinde, katkıda bulunduğu derlemenin de gösterdiği gibi bir karışıklık olanağını görmemezlikten gelememiştir. "Son zamanlardaki yayınlarda eşler arası cinsel birleşmenin en büyük aşk eylemi olduğu hakkında çok konuşuldu. Gerçekte, eğer genel olarak cinsel eylem, derin bir heyecansal ve canlı bir titreşime sahip bir aşkın ifadesiyse, diğer oluşumlar bu cinsel etkinliğin tinsel ve istençsel yapısını daha iyi gösterirken, bu yapısını her geçen gün daha çok vurgulamak gerekmektedir." Bu konuda aile yaşamını seçenleri ilgilendiren İncil yasasını anımsatmaktadır: "Tanrısal yaşama geçmek için ölümden geçmek gerekir."

Bu durum prensip olarak Peder Tesson tarafından formüle edilen ahlaka götürüyor. "yargılayan ve gizemsel yaşamı yöneten ahlak" Aslında temel özellikleri ne cinselliği yadsımaktan, ne de yaşamın gereklerinden ileri gelmeyen bu ahlak şu temel önermeye bağlanıyor gibidir: "Tanrısal yaşamı sürdürmek için ölmek gereklidir" Böylece gizemsel yaşam olumlu olarak bir değere dayanmaktadır: gizemsel yaşam, yaşamın korunmasını sağlayan bu temel kurallarla olumsuz olarak sınırlanmamıştır. Sadece aşk gizemsel yaşamın gerçeği ve gücüdür. Belki de aşk, kuralların önlediği kötülüklere doğrudan karşıdır. Bu yaşamın maruz kaldığı hastalık daha çok "görenekler, yüzeysel doğruluklar, yasal ikiyüzlülükler" şeklinde oluşan kötürümleştirici ağırlıktır. Ahlak, "Kilisenin hiçbir zaman kendiliğinden buyurmasına izin vermediği " yaşam yasasına daha az bağlı değildir.Ama yasaya karşı gelme varsa, tanrıbilimcinin bunu çok çabuk yargılamaması gerekir. Psikolojinin yeni araştırmaları "dikkati" zorlu bir içyaşama sahip olan, Tanrı ve boyuneğme yönünde derin bir isteği olan

ve bunlarda engellere ve dengesizliklere rastlayan insanların durumu "üzerine çekmiştir." Psikanaliz bu alanda, çoğu zaman istekli davranışlar şeklinde gizlenen bilinçaltı eğilimlerin büyük etkisini ortaya çıkarmıştır." böylece "ahlaksal psikolojinin gözden geçirilmesi gerekli olmuştur" Edinilen yükümlülükleri açık olarak yerine getirmeme belki de çok ağır sonuçlara neden olmaz çünkü bu şekilde hatalar net olarak ortaya çıkar. Tinsel yaşama zararlı olan şey, bayağılığa batmak veya gururlu bir tatminden hoşlanmaktır; bu iki davranışın aynı kişide birleşmesi de olanakdışı değildir. " Bir insan ahlak kuralları eksikliğinden dolayı bilinçsel olarak, zorunlu sorumlu olmadığına göre, olduğu şekilde görülmeyen veya bilinen, ama istenmeyen ve uyulan bu tür eksikliklere kendilerini mükemmelliğe ve gizemciliğe adamış kişilerde ve azizlerde bile rastlandığı sonucuna varmak gerekir." Bu ahlak, ana kuralların bize verdiği bireysel ve sosyal yaşam garantisi üzerine kurulmamıştır: ama insanın kendi kendine ölümünü sağlayan ve onda tanrısal bir yaşamı öngören gizemsel bir tutku üzerine kurulmuştur. Ahlakın mahkum ettiği şey bu devinimi frenleyen ağırlıktır: tatminin, gururun ve basitliğin gösterdiği kendine derin bağlanmadır.Peder Tesson'un "ahlak gizemsel yaşamı yönlendirir ve yargılar" önermesi tersyüz edilebilir ve aynı şekilde "gizem ahlaksal yaşamı yargılar ve yönlendirir" diyebiliriz. Böylece ahlak yaşamın sürdürülmesine bağlanamaz, ahlak yaşamın açılmasını gerektirir.

Şöyle kesinleştireceğim: Tersine gerektirir. Çünkü daha önce, yaşamak için ölmeliyiz, denmişti.

Şimdiki zaman ve cinsel birleşme uçuşundaki ve dindarın yaşamındaki ölüm

Yaşamın ölümle bağlantısının çok yönü vardır. Bu bağlantı, cinsel deneyimde ve gizemcilikte aynı derecede hassastır. Peder Tesson, Karmellerin değerlemesinin genelinde olduğu gibi, cinsellik ile yaşamın uyumu üzerinde duruyor, ama nasıl ele alınırsa alınsın hiç bir zaman insansal cinsellik belirli sınırların dışında kabul edilmemiştir. Bu sınırların ötesinde cinsellik yasaktır. Sonuçta her yerde pisliğin devreye girdiği bir cinsellik devinimi vardır. Bu noktadan sonra Tanrı tarafından istenen yararlı bir cinsellik değil ama ölümün ve lanetlenmenin bir cinselliği vardır. Yararlı cinsellik, insana özgü ve sadece kökeninde genital olan erotizme zıt ve hayvansal cinselliğe yakındır. Prensip olarak, kısır olan erotizm kötülüğü ve şeytansılığı temsil eder.

Gizemciliğin ve cinselliğin en anlamlı ilişkisi bu açıdan düzenlenir. Dengesizlikleri ender olmayan dindarların ve inananların yaşamında, aldatmanın nesnesi çoğu zaman genital değil erotiktir. Suça eğilimde dindarın kafasına takılan şey kendisini korkutan şeydir. Tanrısal yaşama olan isteğini gösteren şey kendi kendine ölmek arzusunun içindedir; bu noktadan sonra her unsurun durmaksızın zıttına dönüştüğü ömür boyu süren bir değişim başlar. Dindarın istediği ölüm, onun için Tanrısal bir yaşam olur. Dindar yaşamın anlamını içeren genital düzeni yadsır ve çekiciliği, ölüm anlamını almış bir oluşumda yeniden bulur. Ama cinsellik suçuna eğilimin ona sunduğu lanetlenme veya ölüm, aynı zamanda kendi kendine ölümde aranan bu Tanrısal yaşam açısından görülen ölümdür. Böylece suça eğilim ölümün çift anlamına sahip olmaktadır. Deviniminin üstünden, gözlerini korkunun gölgesi olmadan tam açan kişinin onların arasındaki tüm çelişik olasılıkların ilişkisini göreceği bir tapınak çatısına dindarı sürükleyeceğini nasıl gözönüne getiremeyiz?

Şimdi, çatıdan görünebilecek şeyleri betimlemeye çalışacağım.

İlk etapta şu çelişkiyi belirteceğim: Bu şekilde ortaya konan sorun doğanın içinde yok mudur? Doğa genitalin içinde yaşamı ölüme katmaktadır. Cinsel etkinliğin hayvanın ölümüne neden olduğu üç olayı ele alalım. Doğanın eğilimlerinden bahsetmek saçmalığa düşmeden olanaksızdır, bununla birlikte maddesini savurganca tüketmeye yönelen yaşamın kaçanılmaz devinimleri sadece böyle değildir. Yaşam sınırsız şekilde saçıp savrulduğu zamanda bile büyük bir şevkle gerçekleştirdiği bu kayıplara görünüşte zıt bir amaç edinir. Yaşam bir büyümeye yöneldiği ölçüde kendini aşırı enerji tüketimine bırakır. Sözkonusu olan hayvan veya bitki olsun, çiçekler veya kuşların çiftleşme lüksü zannedildiği gibi bir lüks olamaz. Bu lüks erekçilik görüşündedir. Şüphesiz hayvanların ve çiçeklerin parlaklığının, zekamızın bu parlaklığa bağladığı işlev düzeninde çok az faydası vardır. Burada büyük bir kurnazlıktan bahsedebiliriz. Sanki üreme temasından yola çıkan düzensiz bir dalga özgürleşiyor. Devinimi bize ne kadar körce gelirse gelsin, yaşam nedensiz içinde taşıdığı şenliğin özgürce eyleme geçmesine izin veremez. Sanki devasa taşkınlığın bir tanığa gereksinimi var.

Bu düşünceler tatmin edici değiller. Bunlar insan düşüncesinin ancak kabul edilmez bir hafiflikle ilerlediği alanlara aittir. Olaylar kendiliğinden o kadar iyi gidiyorlar ki Shopenhauer'in yalınlaştırmaları kendini kabul ettirir: Cinsellik devinimlerinin doğanın amaçlarını gerçekleştirmekten başka bir anlamı yoktur. Hiçkimse, doğanın anlamsızca hareket ettiği olgusunda durmadı.

Beni alaya sürükleyen bir sorunu tüm genişliğiyle ele alabilmem olanaksızdır. Hangi derecede, aşırı bir kayıp olan yaşamın aynı zamanda ters bir devinimle bu kayıptan büyümeyi sağladığını anlatmakla yetiniyorum.

Bununla birlikte kayıp öne geçiyor. Üreme yaşamı faydasızca çoğaltıyor, yaşamı ölüme sunmak için çoğaltıyor. Yaşam körce genişlemeye çalıştığında kıyımlar artıyor. Ters yönde bir sona erdirme gereksinimine rağmen, yoğunlaşan savurganlık üzerinde durmak istiyorum.

Beni ilgilendiren şu noktaya gelelim: Hayvanın ölümüne yolaçan cinsel eylem olayına. Bu deneyimde yaşam, büyüme prensibini koruyor ve bununla birlikte kayboluyor. Kendi kendine ölüm konusuna bundan daha iyi bir örnek bulamam. Hayvanın sonuca katlandığı bir görüşle kendimi sınırlandırmıyorum. Bu konuda, bireyin devinimi tür için bir anlamı olan bir sonucu çok fazlasıyla aşmaktadır. bu sonuç sadece bir nesilden diğerine olan devinimin tekrarını sağlıyor ama geleceğe kayıtsızlık, bir anlamda çarpıcı bir yapıcılık gözardı edilemez. Hiçkimse sistem olarak hayvanın kendi kendine ölümünü bilmemezlikten gelemez: Ve ölümün, türün devamı kaygısıyla sunulduğunu belirten insan düşüncesi, cinsel birleşme uçuşundaki erkeğin kaba davranışını yalın şekilde yalınlaştırıyor.

Eğer insanın erotizmi konusuna dönersem, bu erotizmin dindarın suça eğilimindeki anlamı, erkek arının ölüme doğru uçuşundakinin aynısı olacaktır. Dindarın yaptığı gibi, erkek arı da kendini bekleyen ölümün tam bilinci içinde tam karar verebilir. Dindar fiziksel olarak ölemez, isteğini adadığı tanrısal yaşamı kaybedebilir. Peter Tesson'un ifadesi ile bu, biri

doğamızda bulunan cinsellik, diğeri İsa'dan gelen gizemcilik olan ve bizi Tanrıya doğru çeken iki durumu aralıksız olarak birbirine zıtlaştıran olumsal uyumsuzluklardan biridir. Bana göre, eğer bu durumları onların aynı zamanda suçluların benzerlik anı olan en çok zıtlaştıkları zamanda ele almazsak, bu iki durumun ilişkisinden bahsedemeyiz. "Onların derin uyumu" mu? olabilir ama eğer bu özellikleri onları benzer kılan özelliklerle aynı anda olduğunda, bu uyumu birbirlerine zıtlaştıran özelliklerin hafiflemesinde hissediyor muyuz?

Peder Tesson'un ifadesine göre, Tanrısal yaşam onu bulmak isteyenin ölümünü gerektiriyor. Ama hiç kimse edilgen olan yaşamın yokluğunu içeren bir ölümünü düşünmüyor. Ölmek, bizdeki ölüm korkusunun yarattığı tedbirlerin gözardı edildiği bir davranışın etken bir anlamını kazanabilir. Hayvanların da tehlike karşısında hareketleri veya kaçışları vardır: Bu refleksler insansal çeşitlerinin çok olduğu temel bir kaygının varlığını kanıtlamaktadır. Kendi kendine ölmek en azından, bu refleksleri yaratan kaygıya kendini bırakmadan ölümle burun buruna yaşamak demektir. Aslında her insan, yaşama süresince, kendine olan bağlılığının süresini uzatır. Bireysel varlığın süresi konusunda geçerli bir sonuç almak amacıyla aralıksız eylem içindedir. Zamanın köleliğine kendini bıraktığı ölçüde, egoizmin, Peder Tesson'un Tanrısal olarak adlandırdığı, daha belirsiz olarak kutsal denebilecek bir yaşamdan uzaklaştırdığı, tam gururlu ve sıradan bir kişi olur. Bu kutsal yaşam için Peder Tesson'un verdiği bir tanım vardır: "Kutsal yaşamı yaşamak için ölmek gereklidir." Aslında basitliğin ve gururun ötesinde, aralıksız bunaltan, korkutan bir gerçeğin varlığını görürüz. Herşey eylem, nedenler veya öngörülen amaçlarla açıklayan zekanın görüş açısında anla-

şılmaz olan büyüklük, basit ve gururlu görüşlere götüren hesaplar içinde dünyayı değerlendiren sınırlı varlığa hiçbir yer bırakmadığı durumlarda insanı dehşete düşürüyor. Büyüklük kendisine çektiği kişinin ölümü anlamını taşıyor: Dehşetin veya şaşkınlığın bir türü, bencil görüşlerin çürüklüğünün ve kendisinin karşısına, aynı zamanda sonsuz bir yokluk olan sonsuz derinliği koyan kişiyi sarmaktadır. Ölüm tehtidi içindeki bir hayvan gibi, katlanılmaz bir şekilde kaçış ve uyuşmuş bir duraganlıkla birbirine bağlanmış refleksler insanı, genel olarak bulantı diye adlandırdığımız işkence görenin durumuna çivilemektedir. Ama kaçan hayvanı bazen hareketsizleştiren, bazen koşturan tehlike dışarıdadır, gerçektir, kesindir, buna karşın nesnesiz korkuda, ölüm karşısında hayvansallığın reflekslerini yönlendiren belirlenemeyen bir nesnenin arzusudur. Bu şekilde ölüm tehdidinin içine giren varlık, hastalıklı olarak şehvetsel bir eğilim gösteren bir dindarın durumunu veya hayvansal dünyada bir düşmandan değil, kraliçe arının ışığına koşuşturan ölümcül ateşin etkisinde ölüme giden erkek arının durumunu anımsatmaktadır. En azından, her olayda ölüme meydan okuyan bir anın parıltısı sözkonusudur.

Dindarın suça eğilimi ve hırçın tat alma

Dindarın özgürce en uç sonucunu verdiği cinsel yasak, suça eğilim konusunda, erotizmin bozulmaktan çok suçlandığı anormal bir durum yarattığı bir gerçektir. Dindarın suça yönelmesi ile erkek arının cinsel birleşme uçuşunu karşılaştırmak çelişik ise de ikisi için de ölüm sözkonusudur ve baştan çıkan bir dindarın, isteğinin tatmininden sonra ölümün geleceğini bilen bilinçli bir erkek arı olduğunu söyleyebilirim.

Genelde insan türünde, cinsel eylem kural olarak hiçbir zaman ölüme yolaçmadığı ve sadece dindarlar cinsel eylemde ahlaksal bir ölümü gördükleri için böyle bir benzetmeyi gözardı ederiz. Bununla birlikte erotizm ancak tensel bir ölümü anımsatan çöküntü dehşetine yolaçtığı ölçüde bütünlüğüne kavuşur.

Erkek arı ile dindar arasındaki farklar bile benzerliklerinin anlamını belirlemekte ve onları gizemciliğe yaklaştıran tensel tutkuların bir özelliğini vurgulamaktadır.

Daha önce dindarın açık görüşlülüğünün böceğin körleşmesine zıtlığını belirtmiştim ama bu fark insan ile hayvan arasındaki zıtlıktan ileri gelmektedir: Şimdi bu sorunu aşan bir soruyu gündeme getirmek istiyorum. Erkek arının işi olmayan ve aynı zamanda insan varlığının da işi olmayan dindarın direncinden bahsetmek istiyorum.(Dişisel direncin yaygın olduğu doğrudur ama bu davranışı ne kadar anlamlı olursa olsun bir kadın eğer direniyorsa bunun nedenlerinin açık bir bilincine çoğu zaman sahip değildir. Hayvanların dişileri gibi içgüdüsel olarak direnmektedir. Sadece suça yönelmenin oluşturduğu dindar direnç göstermenin tam anlamını vermektedir.)

Dindarın anlaşmazlığı, düşüşün ölümcül olarak ulaşacağı tinsel yaşamı koruma istencinden yola çıkmaktadır. Tensel günah, özgürlüğe yönelen ruhsal çıkışa son vermektedir. Tüm kilise gibi Peder Tesson'a göre "Tanrısal yaşamak için ölmek gereklidir". Burada bir vokabüler belirsizliği var: Görünüşte Tanrısal yaşamı vuran ölüm, Tanrısal yaşamın koşulu olan ölümün zıddıdır. Ama bu zıtlık görünüşü son değildir: Her şe-

kilde bozucu güçlere karşı yaşamın korunması sözkonusudur. Yaşamın korunması teması (maddi gerçek yaşam, ölçülü olarak tinsel yaşam) ruhun yaşamı sözkonusu olduğunda duyarlı bir şekilde değişmemektedir. Prensipte, günah tarafından yıkılan yaşamın temel bir değeri vardır: Bu iyilikliktir. Tanrısal yaşam tarafından yıkılan yaşam belki de kötülüktür. Ama ölüm her zaman sürmek iddiasındaki gerçeği yokeder. Eğer kendi kendime ölürsem, sürmek ve büyümek için organize olmuş varlığı küçümsüyorum demektir. Direnç gösteren değişir, bu bazen bencil birinin yararınadır, bazen de cinsel yaşamın düzenlenmesidir. Ama her zaman iğrenç bir gelecek kaygısı hemen aldanmaya karşı durur.

Daha önce söylemiştik, Peder Tesson biri doğadan gelen cinsellik, diğeri İsa'dan gelen gizemcilik olan ve bizi Tanrıya çeken iki güç alanından sözetmiştir. Tanrının, zaman içinde elde edilmiş zenginliği korumak veya genişletmek kaygısının üzerinde güçlü bir anlamı vardır. Dindarlar, temel unsuru atladığımı ve suça eğilimde sözkonusu olanın bir tiksinti nesnesi ile bir aşk nesnesinin çarpışması olduğunu söyleyeceklerdir. Bu doğru değil veya yüzeysel olarak doğru değil. Aksine temel bir prensip üzerinde duruyorum.

Suça yönelmede cinsel yapıda bir çekim nesnesinden başka bir şey yoktur; ayartılmış dindarı durduran gizemsel unsurun içinde artık aktüel bir güç kalmamıştır. Gizemsel unsur, kendine sadık dindarın gizemsel yaşamının üzerinde kazanılmış dengenin korunmasını, suça yönelmenin içine soktuğu çılgınlığa tercih etmesi yönünde etkindir. Suça eğilimin özü, Tanrısallığın gizemsel şekli ile duyarlılığını kaybetmesidir. Bu anda duyarlı Tanrısallık tensel düzlemdedir, eğer şeytansı-

lık ve Tanrısal şeytansılık isteniyorsa, bu Tanrısal şeytansılık gizemsel deneyim içinde bulunan Tanrının kendini sunmasını sunar. Çünkü dindar gerçek ölümü suça yönelmedeki düşüşe tercih eder. Düşüşün iğrenç benlikte açacağı tatmin olanaklarını biliyorum ama dindar bu benliği yadsır, daha doğrusu onun yüzünden ilk bencilliğini reddettiği kilise ve düzene bağlı benliğin toplum içinde birgün düşeceği alçak dönemi hisseder: Tanrı içinde kaybolan bencilliğini yadsımış ikinci benliktir. Artık Tanrının ruhta duyarlı bir şekli kalmamıştır. Tanrının özü olan başdöndürücülüğü kalmamıştır. Aksine ikinci benliği ve onun anlaşılırlığı ortaya çıkmıştır. Tanrı hala devrededir ama sadece anlaşılabilir şekliyle. Artık hesap öne çıkmıştır ve yakıcı istek geride kalmıştır.

Böylece dindarın direnci, suça yönelme anında kaybedişin şaşkınlığı anlamını korur. Reddeden dindar aslında, kendini kraliçe arıya götüren gücün kaynağını bilen erkek arının durumundadır.

Fakat yarattığı dehşet ve bundan doğan yadsımadan dolayı, dindarı çeken nesne böceği ölüme götüren kraliçe arı ile aynı anlamı taşımamaktadır: Yadsınan nesne hem tiksindirici, hem de çekicidir. Cinsel çekiciliği parlaklığının bütünlüğünü taşır, güzelliği o kadar büyüktür ki dindarı kendinden geçirir. Ama bu kendinden geçme aynı zamanda bir titremedir: Tiksindirici güzelliğinin neden olduğu bir ölüm halesi dindarı çepçevre sarar. Suça yönelmenin bu çelişik yapısı, ona kilisenin "hırçın tad çıkarma" adını verdiği suça yönelmenin bu uzamış şeklinde iyice vurgulanmıştır.

Hırçın zevkte, nesne güzelliği ve cinsel çekiciliği kaybol-

muştur. Sadece anısı bahsettiğim gibi ölüm halesi şeklinde sürer. Bundan böyle nesne nesne olmaktan çok bir ruh haline bağlı bir çevredir. Ve burada sözkonusu olanın tiksinti mi, yoksa çekim mi olduğunu söylemek olanaksızdır. Çeken şey bir ölüm duygusudur. Buna karşın zevk nesnesi korkutur ve bilinç alanının dışına geçer. Böylece suça yönelmeye göre hırçın zevk ile cinsel birleşme uçuşunun benzerliği daha azdır. Bununla birlikte güçsüzlüğüne rağmen biraz komik olan tadını çıkarmayı kavramak olasıdır: Tadını çıkarma bir anlamda, hayvanınkine benzer bir körlüğün kararlığında tutkuların cinsel birleşme uçurumunun kötürümleşmiş atılımıdır. Aslında bu, ruhunkurtuluşu arzusu ile birleşmenin öldürücü çılgınlığına batmış varlığın isteğiyle bağdaştırma aracıdır. Ama arzulanabilir nesnenin arzusu bu kez, doğal bir çekiciliği olmayan bir nesnenin arzulanmasıdır. Bu, ölümün veya en azından cehennemin bilinçaltı, anlaşılmaz arzusudur.

Suçlu Tensel zevk ve ölüm

Tat almanın incelenmesi, tensel hazzı gizemsel deneyime bağlayan şeyi görebilmek için kavranılması gereken insan hazzının çözülmemiş temasını açıklar. Karmellerin derlemesinin yazarlarının yaptığı gibi insan hazzını en yüksek seviyede, tanrı tarafından istenen ve onun kirleten düzensizliklerden bağımsız olarak ele almak aksine bizi gizemciliğin aydınlatılmasından uzaklaştırır. Meşru görüşleri ile sınırlandırılmış tensel haz erkek arının uçuşundaki veya en uzak anlamı hırçın tat alışında ortaya çıkan dindarın suça yönelmesindeki öldürücü yönleri gizler.

Evlilikle sınırlandırılmış ve Tanrı tarafından istenen geni-

tal etkinlik ve genel olarak normal veya doğal kabul edilen cinsellik bir taraftan doğaya aykırı düzensizliklere, diğer taraftan günahlarla yüklü suçlu olarak değerlendirilen ve bu nedenle daha iştahlandırıcı bir tadı olan (yasaklanan meyvenin çekiciliği) her deneyime karşıdır.

Çoğu zaman, saf bir ruh için, meşru cinsel istek mutlak olarak saftır. Ama bu eksik gerçeğin temel bir gerçeği gizlemesi olasıdır.

Cinselliğe utanç unsuru ekleyen genel tepkiye rağmen, cinselliği, gerekli etkinlik düzleminde bir işlev gibi değerlendirmek akılcıdır ve kilisenin düşüncesine uygundur. Sevişmede, daha önce bahsettiğim utanç unsuruna karşı muhteşem kabul edilen bir unsur vardır. Sevişme yaşamın açılması ve en mutlu şeklini almasıdır. Bu durumda yaşamın aynı zamanda bir tepe noktası, hüzünlü bir çıkış noktası erkek arı örneğini anımsatmak gereksizdir. Buna rağmen cinsellik kuşkuya yolaçmaktadır. Popüler olarak orgazma "küçük ölüm" adı verilmiştir. Prensip olarak kadınların tepkileri, aşkın alın yazısından kaçmaya çalışan dişilerin tepkileri ile karşılaştırılabilir: Dindarların suça eğilimlerindeki tepkilerinden ayrı olarak, bu tepkiler genellikle cinsel temasa bağlı dehşet veya kaygı duygusunun varlığını ortaya çıkarırlar. Bu görüşler kuramsal bir doğrulamayla desteklenirler. Cinsel eylem için gerekli enerji tüketimi her yerde korkunçtur.

Cinsel oyunun neden olduğu dehşetin kaynağını uzakta aramamak gerekir. Nadiren, ölüm sadece uç bir olaydır: Normal enerji kaybı erkek arının ölümüyle karşılaştırıldığında sadece küçük bir ölümdür ama açık veya belirsiz olarak bu küçük ölüm arzu nesnesidir. (en azından insansal sınırlar içinde)

Hiçkimse cinsel uyarılmanın temel bir unsurunun ayağının yerden kesilmesi veya alabora olma duygusu olduğunu yadsıyamaz. Aşk, ölüm gibi önceleri ölümle biten bir trajediye dönüşen hızlı bir kayıp devinimi değildir. Küçük ölümle ölüm arasındaki mesafenin hissedilememesinin gerçek olmasına rağmen.

Her insan varlığının içinde oluşan bu alabora olma isteği ölmek isteğinden ayrıdır: Şüphesiz bu da ölüm isteğidir ama aynı zamanda olanağın ve olanaksızın sınırları içinde her zaman daha büyük bir şiddetle yaşama isteğidir. Yaşamayı durdurarak yaşama isteğidir veya yaşamayı sürdürerek ölmektir. Belki de Azize Thérése şu kelimelerle oldukça güçlü bir şekilde betimlediği uç durumun arzusudur: "Ölmekten ölüyorum" Ama ölmekten ölmek ölüm değildir, yaşamın en uç noktasıdır; ölmekten ölüyorsam, bu yaşamak koşuluyladır. Yaşarken ve yaşamı sürdürürken hissettiğim ölüm duygusudur. İçinde Thérése alabora olmuştur ama kendini alabora eden istekten ölmemiştir. Ayakları yerden kesilmiştir, daha şiddetli yaşamaktan başka bir şey yapmamıştır, ölümün sınırına kadar gelen bir şiddetle ama yaşamı sona erdirmeden.

-Tensel haz, sevecenlik ve aşk-

Böylece, arzu edilen güçsüzlük sadece insan hazzının değil aynı zamanda gizemcilerin deneyiminin canlı yönüdür. Suçlu erotizm ile gizemciliğin birbirine yakınlaştığını görüyoruz ama meşru ve temiz sevgiye dayanan cinsellikten uzaklaşıyoruz. Aksine, temel bir çelişkinin eseri olarak unsurlarının dindarın suça yönelmesine ve hırçın tad almasına yaklaştığı bir tensel hazzı buluyoruz. Her olayda, istek nesnesinin

yaşamın mı, yoksa ölümün mü kızışması olduğunu söylemek zordur. Yaşamın kızışması ölüm anlamını, ölümün kızışması yaşam anlamını taşır. Dindarın suça yönelmesinde, bu çelişik değeri tam olarak ortaya çıkaramadım. Bununla birlikte, cinselliğin bozucu ve kuşkulu anlamı suça yönelmeye özgüdür. Suça yönelme, ayakların yerden kesilmesi sınırında, hazır kaynakların tüketilmesi ve saçıp savrulması isteğidir. Daha sonra, buradan yola çıkarak gizemciliği cinsel deneyime bağlayan devinimin kesişme noktalarını araştıracağım. Ama öncelikle cinselliğin bu kadar kesin zıtlaşan bu kadar çeşitli şekillerinin kendi aralarında nasıl bir dengesizlik anının özleminde buluştuklarını kanıtlamak zorundayım.

Bahsettiğim çelişki öncelikle, bir yolun prensibi şeklinde olmasa da (sözkonusu enerji kayıpları karşılanabilir, ayağımızı yerden kesen, solutan devinimler geçicidir) en azından bir dengesizlik prensibi şeklinde ortaya çıkar. Doğal olarak bu dengesizlik sürekli değildir, genel olarak tensel yaşamın zararlarını karşılayan dengenin tekrarını sağlayan dengelenmiş şekillerin içine yerleşir. Ama, cinsel dengesizliğin düzenlendiği bu sağlıklı ve sağlam şekiller cinsel dengesizliğin derin anlamını gizlerler.

Cinsel düzenlemenin en anlamlı değerlerinden biri, sevişmenin düzensizliklerini, insan yaşamının tamamını içeren düzenin içine sokma kaygısıdır. Bu düzen, bir erkek ve bir kadının sevecen dostluklarına ve onları çocuklarına bağlayan bağlar üzerine kurulmuştur. Bizim için hiçbir şey cinsel ilişkiyi toplumsal yapının temeline yerleştirmek kadar önemli olamaz. Sözkonusu olan uygar düzeni cinsellik daha doğrusu karışıklık üzerine kurmak değildir ama bu karışıklığı sınırla-

mak, onu düzenin anlamına bağlamak, onun anlamını boyun eğmeye çalıştığımız düzenin anlamı ile karıştırmaktır. Sonuç olarak bu düzen, erotizmin egemen değerini yadsımayacağı için ancak erotizmin değeri düşer ve hayvansal bir eylem seviyesine inerse yaşayabilir. İçinde erotizmin olanaklı olduğu dengeli şekiller sonunda ya yeni bir dengesizliğe ya da erotizmin kesin yokolmasına yolaçacak bir erken yaşlanmaya yolaçacaktır.

Ardarda gelen denge ve dengesizlik gerekliliğinin anlamlı şekli, bir varlığın diğeri için duyduğu şiddetli ve sevecen aşktır. Aşkın şiddeti, aşkın sürekli şekli sevecenliğe yolaçar ama bu şiddet kalplerin araştırmasında, karışıklığın bu aynı unsurunu, tüketme için bu aynı susuzluğu ve bedenlerin araştırmasında bulduğumuz bu aynı ölüm zevkini ortaya çıkarır. Temel olarak, aşk bir varlığın diğeri için hissettiği isteği diğerine sahip olmadan yoksun kalmanın veya aşkın kayboluşunun ölümden daha az bir şiddetle hissedilmediği bir gerilim noktasına çıkarır. Böylece aşk değeri öyle büyük bir varlıkla korku içinde yaşama isteğidir: bu varlığın kaybından korkan kişide kalp yoktur. Tensel ateş ve ölüm isteği değildir. Aynı şekilde aşk kaybetme isteği değildir ama olası kaybın korkusu içinde yaşama isteğidir. Sevilen kişi seveni çöküntünün eşiğinde tutar: Sadece bu bedelle, sevilen varlık karşısında kendinden geçmenin şiddetini hissedebiliriz.

Yaşamı koruma kaygısının küçümsendiği bu aşma eylemlerini gülünç hale sokan şey bir dengesizlik olan aşkı dengesizlikten koruyacak bir korunağa yerleştirmek için sürekli bir şekil düzenleme isteğine yönelmektir. Eğer aşık sevilen kişinin karşısına onun özgürlüğünü yabancılaştıran kurallar koy-

mazsa, aşk kaprisini maddesel bir düzenlemenin daha doğrusu bir ailenin boyunduruğuna sokmazsa bu düzenleme anlamsız değildir. Bu yuvayı anlamsızlaştıran aşk eksikliği değildir, maddesel düzenlemeyi aşkla karıştırmaktır, tutkunun egemenliğini hırdavat alımlarının içine batırmaktır.

Bu zıtlıklar, aşkın tensel erotizmden ayırtedildiği ve tensel hazzın, isteğin düzensizliğine uygunluk nedeni, sağladığı devinimin içine sokulduğu ölçüde daha da umut kırıcı olmaktadır. Bu çelişki tüm düzlemlerde vardır. Bir taraftan cinsel eşin aşkı, tensel hazzı sevecenliğe dönüştürmektedir. Sevecenlik, sadist olarak parçalanmanın hayal edilmesinin daha yaygın olduğu gece zevklerinin şiddetini yatıştırmaktadır. Sevecenlik dengeli bir şekle girmeye uygun bir duygudur. Diğer taraftan ayaklarımızı yerden kesen temel şiddet, sevecen ilişkileri tahrip etmeye yönelmekte, kendimizi ölümün yakınındaki ilişkiler içinde bulmamıza neden olmaktadır. (sevecenlik yumuşatılsa da bu şiddet tensel hazzın simgesidir) Bu şiddetli kendinden geçmelerin ön koşuludur. Bu şiddetli kendinden geçmeler olmadan, cinsel aşk, gizemcilerin esrimelerinin betimlenmesinde kullanılan kelime dağarcığını yaratamazdı.

Serserilik, cinsel kinizm ve edepsizlik

Çelişik bir isteğin, görünüşte düzensizliğin doğrulanamadığı alanlarda tükenmek üzere genişlemesi insansal yaşamı yönlendiren eğilimi yanıtlamaktadır. Her zaman bu yaşamın kendi dengesizliğini sınırladığı sağlam ve yaşayabilir şekillerinin üstüne, bir anlamda yaşayamayan ve bu dengesizliğin doğrulandığı kararsız şekilleri koymaya çalışırız. Bir tutkunun yalın düzensizliğinde, bu eğilimin arzu edilmediği doğru-

dur: Düzensizlik bir kötülük olarak kabul edilir ve ruh bu kötülükle savaşır. Şimdi bahsedeceğim yaşamın kinik saygısız ve düşük şekillerinde, dengesizlik bir kural olarak kabul edilir. Aksini istememize rağmen kendimizi bıraktığımız alabora olma isteği dengesizlikle sınırsız bir uyum içindedir. Sürekli bir düzensizlik içinde yaşayanlar çökmüş dengesizlik anlarından başka birşey bilmezler. Fahişeler ve onlarla bir çevre oluşturan fahişelerin parazitleri erkekler çoğu zaman başarısızlığa uğrarlar ve bu gevşemeye kendilerini bırakmaktan anlamsız bir zevk alırlar. Bu insanlar her zaman toplumun en altına inmezler; genel bir ilgiyi sürdürmek amacıyla, düzenini yadsıdıkları ve yoketmeye çalıştıkları bir toplumun genel düzeniyle zıtlaşan sınırlı ve temel bir organizasyon yaratmak zorundadırlar. Bu insanlar, kinik olarak bencil bir yaşamın sürdürülmesine duyarsız olmadıklarından, yadsımanın en uç noktasına kadar gidemezler. Ama boyun eğmeyen bir varoluşun avantajları, onların gereksinimlerini zahmetsiz gidermelerine olanak sağlar. Temel bir hilenin onlara verdiği olanak, kaybedilmiş yaşamın çekimine kendilerini bırakma kolaylığını verir. Yokedici bir zevkin temel düzensizliklerine sınırsızca kendilerini bırakırlar: Ölçüsüzce insan yaşamının içine çöküşü ve ölümü getirirler. Böylece devasa bir anlamsızlığın şekil bozukluğu olumsuz yüreği özgürce sarar. Bunun için çalmak yeterlidir, güçlerini her zaman başkasının zararına kullanarak yaşatmak, tembelce yürütmektir amaç.

Aslında burada sözkonusu olan tiksindirici bir seviyeye, bayağı bir kararsızlığa düşmektir. Serserilerin yaşamı imrenilmeye değmez. Bu yaşam onsuz insanlığın çökeceği yaşam gücünün elastikliğini kaybetmiştir. Sadece, çok az bir hayal gücüne dayanan, gelecek kaygısını sınırlandıran genel bir

gevşekliğin olabilirliğini gözler önüne sermiştir. Ölçüsüz bir şekilde kendini çöküntü zevkine bırakan bu yaşam biçimi çöküntüyü tatsız ve yararsız değişmez bir durum haline getirmiştir.

Kendi içinde ve bu yaşamı yaşayanların sınırlarında ele alındığında, zevkin bu düşüşü aşağı yukarı anlamsız olacaktır. Ama bu yaşamın çok uzaklara giden etkileri vardır. Bu yaşam sadece, tamamen gevşeyenler için bir anlam ifade etmezler. Kendilerini bırakanların tatsız ölçüsüzlüğünün, ölçü içinde yaşayanların bunlara tanık olmadıkları durumda onlar için çok acı bir tadı vardır. Fahişelerin dillerinin ve davranışlarının edepsizliği, günlük yaşamını bunlar arasında geçirenler için tatsızdır. Aksine bu edepsizlik saf kalanlara şaşırtıcı bir çıkıntı olanağı tanır. Bayağı fahişelik ve edepsizlik genelde, erotizmin anlamlı ve suçlanmış bir şeklini oluşturur. Bu bozukluk cinsel yaşamın anlamını kökten değiştiremez. Tensel haz kural olarak anlamsızlık ve sahtekarlık alanının içindedir. Özünde yokolmadan ayağın yerden kesilmesi zevki sözkonusudur. Bu, aynı zamanda kör, yapışkan ve kurbanları olduğumuz bir sahtekarlık olmadan yürümez. Tensel haz içinde yaşamak için her zaman, en anlamsızı fahişelerin edepsizliğinin komedisi olan saf bir komediyi kendi kendimize oynamak zorundayız. Dengesizlik vardır ama tensel dengesizliğin temel anlamıyla; komedinin acılığı veya ödemeye bağlı çöküntü duygusu, ayağını yerden kesme zevkine bırakan için tat alma unsurunu ekler.

Erotizmin ve gizemsel deneyimin birliği

Cinsel eylemin anahtar imlerinin düzenlenmesindeki

edepsizliğin önemi dinsel gizemciliği erotizmden ayıran uçurumu daha da derinleştirmiştir. Bu önem dolayısıyla Tanrısal aşk ile bedensel aşk arasındaki zıtlık büyüktür. Edepsizliğin düzensizleri ile en kutsal içini dökmeleri birbirine bağlayan yakınlaştırmalar zorunlu olarak skandal yaratmaktadır. Skandal, bilimin perspektifi içine giren psikiyatrinin gizemsel durumları açıklamaya giriştiğinden beri sürmektedir. Kural olarak bilim adamları gizemsel durumları bilmemektedir. Ve kiliseyi savunarak diğer bilim adamlarını protesto eden adamlar çoğu zaman skandalın etkisiyle tepki göstermişlerdir. Hataların ve yalınlaştırmaları ötesinde, bozdukları gerçeğin kökenini görememişlerdir. Bununla birlikte Karmellerin derlemesinin bu konuda dikkate değer bir açılış olduğunu söylemeliyiz. Herşeye rağmen Katolik tarafında, kişiler olguları birbirine yakınlaştırma çabasına girmişler ve diğer taraftan psikiyatriler karşılaşılan güçlükleri kabul etmişlerdir.

Daha uzağa gitmek gerekir: sorunu bir kez daha ele almadan önce durumun kesinleştirilmesi gerekir.

Bir geleneği canlandıran Karmellerin ve derlemeye katılan dindarların yaptığı gibi bir alanın diğeri ile ilişkilerini görmenin yeterli olmadığını zannediyorum.İki tehlikeden uzak durmak zorundayız: Psikiyatrlerin yaptığının aksine, gizemcilerin deneyimlerinin değerini bir yakınlaştırma amacıyla azaltmamalıyız. Aynı şekilde dindarların aksine, cinsellik alanını onu gizemsel deneyimler seviyesine yükseltmek amacıyla tinselleştirmemeliyiz. Öncelikle fahişeliğe bağlanan edepsizlik tensel hazza utanç verici bir renk vermiştir. Hangi konuda edepsizliğin tinsel içeriğinin tüm alanın temel şemasına

uygun geldiğini göstermek önemlidir. Edepsizlik tiksindiricidir ve gözüpek olmayan kafaların bu tiksindirici özellikten başka bir şey görmemeleri doğaldır. Ama edepsizliğin iğrenç öğelerinin onu yaratanların toplumsal seviyesine bağlı olduğunu kolaylıkla görürüz.Bu tiksindirici cinsellik sonuçta özünün çöküntüye neden olduğu bir etkinliğin anlamını paradoksal bir şekilde kesinleştirmekten başka bir şey değildir. Tartışılmaz bir şekilde yüksek bir kafaya ve kayıtsızlığa sahip ne kadar çok erkek ve kadın edepsizlikte ayaklarını yerden kesen bir gizi görmüşlerdir!

Tüm bunlar sonuçta, cinselliğin değişik şekillerinin içindeki değişmez tema birkez kavrandığında, hiçbir şey cinselliğin gizemcilerin deneyimleri ile olan ilişkisini görmemizi engelleyemeceği gerçeğine götürüyor. Bu amaçla, görünüşte birbirine zıt olan edepsizlikle temiz aşkın, hırçın tat alma ile erkek arının cinsel birleşmesinin birlikteliğini görmek yeterlidir.

Bütün disiplinlerin (Hindu, Budist, Müslüman veya Hristiyan- daha ender olmak üzere bir dine ait olmayanlar) gizemcilerinin arzu ile betimledikleri bu translar, bu kendinden geçmeler aynı anlama gelmektedir: Her zaman yaşamın korunmasından kurtulma, yaşamı kolaylaştıran herşeye kayıtsızlık varlığın tüm güçlerinin alabora olmasına kadar bu koşullarda hissedilen korku, genel olarak bastırılmış yaşamın sonsuz varolma sevincinin taşkınlığı ile özgürleşmesi. Bu deneyimin tensel haz deneyiminden farkı sadece tüm eylemlerin, bedenlerinin istekli ve gerçek katılımları olmadan, bilincin içsel alanına indergenmesidir. Herşeyden önce sözkonusu olan düşünce ve olumsuz da olsa onun kararlarıdır. Çünkü düşün-

ce sadece, ilk görünüşleri herşeye rağmen erotizmle çok az bağlantısı olan bir alanda devreye giren özelliklerinin yokolmasını amaçlar. Eğer belirli bir varlığa duyulan aşk gizemsel esrimenin şekli ise -Avrupada İsa veya Hindistanda Kali, hemen heryerde Tanrı-, bunun düşünce varlığı olma olasılığı azdır. (İsa gibi ilham gelmiş varlıkların yaşadıkları sırada gizemsel düşüncenin konusu oldukları şüphelidir)

Ne olursa olsun, iki alanın yakınlıkları açıktır: Gizemcilik belirli bir varlığın aşkını aşmaya çalışıyorsa da yolunu o varlıkta bulmaktadır: Bu, çilekeşler için bir zıplama kolaylığı ve olanağı yaratır. Böyle olmasa, gizemcilerin deneyleri sırasında uğradıkları kazaları nasıl anlayabiliriz? Varlığın gizemsel yollarında ilerleyen kişilerin aziz Bonaventure'ün deyişiyle "bedensel akımın likörü ile kirlenmeleri" ender değildir. Aziz Bonaventure'ü kaynak gösteren Peder Beirnaert şöyle diyor: "burada gizemcilerin deneyimlerinin içinde bulunan bir olgu sözkonusudur". Haksız olduklarını düşünüyorum: Bu kazalar, temelde tensel haz ile gizemciliğin sistemlerinin birbirinden ayrılmadığını göstermektedir. Eğer beni izlediyseniz, eğilimlerin ve anahtar imlerin her iki alanda da aynı olduğu görülecektir. Düşüncenin gizemsel bir devinimi, erotik bir imin harekete geçirmeye çalıştığı refleksi istem dışı olarak harekete geçirmesi mümkündür. Eğer böyle ise, karşıtının da doğru olması gerekir: Hindular aslında Tantrizm eksersizlerini cinsel uyarma yardımıyla gizemsel bir kriz yaratma olanağı üzerine koymuşlardı. Burada uygun, güzel ve yüksek tinsellikte bir eşi seçmek ve cinsel birleşmeden sakınarak, bedensel olarak sevişmeden tinsel esrimeye geçmek sözkonusudur. Bu pratiğe kendini adayan kişileri tanıyanların bu kişilerin dene-

yimlerinin dürüst ve yoldan sapmamış olamayacağı şeklindeki yargılarına inanmak için hiçbir neden yoktur. Herzaman mümkün olan yoldan sapma şüphesiz enderdir ve bu yöntemle saf kendinden geçme durumlarına ulaşma olanağını yadsımak doğru olmayacaktır.

Böylece, benzer kurallara uyan gizemcilik ve tensel hazcılık arasında iletişim her zaman olanaklıdır.

Kendini tutma ve koşulsuz bir anın koşulu

Ama iletişim zorunlu olarak arzulanabilir değildir. Dindarların kasılmaları eğilimlerine uygun değildir. Eğer, hertürlü koşuldan arınmış tinsel bir deneyime açık uzak bölgelere ulaşmak sözkonusu ise, tensel hazdan tinselliğe sistematik geçişin uygun olup olmadığı şüphelidir. Ama suça yönelmenin, insansal araştırmaların tepe noktasında kesin bir anlamı olduğu bir gerçektir. Bu eğilim, kompleks maddi koşullara dayanan ve acı bir şekilde erotik yaşamı ağırlaştıran belirli durumların kaygısından kurtulmuştur. Diğer taraftan gizemcilerin deneyimlerini öğrenme tutkusuyla yanan zekanın son gayretlerinin rol oynadığı alanda oluşur: bu düzlemde, gizemsel deneyimin özü olan ölüme doğru giden devinim nedeniyle bu deneyimin çözülmeye daha doğrusu en büyük gerilime dönüştüğü olgusunu gözardı edemeyiz.

Gizemcilerin deneyiminin yararını değerlendirmek için, bir olgu üzerinde durmak istiyorum: Her maddesel koşula karşı gizemsel deneyim tam bir kurtuluş sağlar. Bu şekilde, insan yaşamının, kendisinin seçmediği ve aksine kendine zorla kabul ettiren bir veriye bağlı olma kaygısından kurtulması

olasıdır. Burada, egemen bir duruma geçme sözkonusudur. En azından ilk bakışta erotik deneyim, gizemsel deneyimin özgürleştirdiği bir olaya boyun eğmiştir.

Şimdi, gizemsel alandaki tam egemenlik konusuna geliyoruz. Hristiyan şekillerinden bağımsız olarak hissedilecek böyle durumlar, sadece erotik durumlardan değil, ayrıca diğer gizemsel durumlardan çok farklıdır: Onları farklı kılan şey, başa gelen herşeye karşı çok büyük kayıtsızlıktır. Bu durumlarda istek yoktur, varlık edilgendir. Başına gelenlere hiçbir eylem göstermeden razı olur. Bu durumun üstün mutluluğunda, herşeyin ve evrenin saydamlığında, umut ve kaygı yokolmuştur. Hiçbir noktada fark yoktur: Hiçbir uzaklık yoktur, kendinin ve evrenin sınırsız, ayrımsız varlığında kaybolan özne artık zamanın duyarlı akışına ait değildir.Sonsuzlaşan anın içinde özümsenmiştir. Görünüşte kesin olarak, geleceğe veya geçmişe bağlanmaksızın o an vardır ve sadece o an sonsuzluktur.

Bu düşünceden yola çıkarsak, tensel haz ile gizemsel deneyimin ilişkisi yanlış bir denemeyle tamamlanmış bir iş ilişkisi olacaktır.

Bununla birlikte bana göre, gizemsel durum için tensel hazzı unutmak tartışılır. Anımsatmak için, Sufilerin Müslüman gizemciliğinin dinsellik ile evlilik yolunu birleştirmeleri olgusunu belirtmek istiyorum. Karmellerin bundan bahsetmemeleri üzücüdür.

Daha önce görmüştük: Suça yönelmede direncin amacı, yaşamın korunmasını sağlayan düzenlemeye bağlı yaşamı

sürdürme kaygısıdır. Kendisinin bir armağan olarak verilmesi ve şimdiki zamanı aşan bir sonuç için çalışmayı yadsıma, kayıtsızlık durumuna varmaya çalışan bir papazın ve kendini adamış bir insanın kayıtsızlığından daha gerçek bir kayıtsızlık gerektirmiyor mu?

Bu hiçbir şekilde erotizmin boyun eğen özelliğini, koşullanmış özelliğini değiştirmiyor!

Bu olanaklıdır.

Ama başkalarının bataklık gördüğü yerde ben şansın egemenliğini görüyorum.

Hiçbir zaman hiçbir şeyin son yargısını zayıflatamadığı şans olmadan egemen olamayız.

Bazen tıpkı dindarın kendini tutma andı gibi, kendimi şansa bırakmak veya kendimi yönetmek zorundayım. İstencin araya girmesi, tinsel bunaltıdan, günahtan, ölümden uzak yaşama kararı, kayıtsızlığın ve yadsımanın özgür oyununu bozuyor. Özgür oyun olmadan şimdiki an, daha sonra gelecek anların boyunduruğuna girmektedir.

Şüphesiz gelecek zaman kaygısı, şimdiki anın özgürlüğü ile uzlaşabilir. Ama çelişki suça yönelmede patlıyor. Erotizmin sapmaları bazen bunaltıcı bir ağırlıktadır. Karşılık olarak çilekeş yaşama yoksul, hüzünlü olarak düzenli, tutumlu bir şeyler veren dindarın hesabını vurgulamak zorundayım.

Bu sadece kural olarak doğrudur...

Bununla birlikte, keşişsel düzenlilik içinde en uç deneyim olanaklı olsa bile, gizemsel kaçışın anlamını kavramaya

çalışarak, suça yönelmedeki baskının gizemciliğin anahtarı olduğunu unutamam. Varlığın olabilirliğini en uç noktaya götürerek rastlantısal aşkın düzensizlilerini tercih edebiliriz: Yüzeysel görüntülere rağmen, anın yalınlığı, anlık büyülenmenin onu korkuya yönlendirdiği kişiye aittir.

---

(1). Gizemcilik ve Kendini Tutma, 17. Avon Uluslararası Kongre'sinin Çalışmaları, 1952, 410,

(2). Age, s.10

(3). Age, s.19

(4). Age, s.24

(5). Evlilik sembolizminin anlamı, s.380-389

(6). Peder Tesson, Cinsellik, Ahlak ve Gizemcilik, s.376

(7). Age, s.376

ALTINCI İNCELEME

Ermişlik, erotizm ve yalnızlık

Bugün ermişlik, erotizm ve yalnızlıktan sözetmek istiyorum.(1)

Sizlerin önüne uyumlu betimlemelerin bir bütününü getirmeden önce böyle bir eğilimin şaşırtıcı olacağını belirteceğim. Erotizm terimi çelişik bir beklentiye neden oluyor. Öncelikle erotizmle birlikte neden ermişlik ve yalnızlıktan bahsetmek istediğimi belirlemek arzusundayım.

Temel olarak erotizmin yalnızlığı getirdiği kuralından yola çıkıyorum. En azından erotizm kendisinden bahsedilmesi zor olan bir olaydır. Sadece uzlaşmacı olmayan nedenlerden dolayı erotizm gizlilikle tanımlanır. Aleni olamaz. Karşıt örnekler sayabilirim ama bir şekilde erotik deneyim günlük yaşamın dışındadır. Deneyimimizin genelinde erotizm temelde heyecanların normal iletişiminin dışında kalmaktadır. Yasaklanmış bir

konu sözkonusudur. Hiçbir şey mutlak olarak yasaklanmamıştır, yasağa karşı gelmeler vardır. Erotizmin belki de en şiddetli heyecan olmasına rağmen, varlığımızın söylem şeklinde kendimize göründüğü ölçüde erotizm bizim için sanki yoktur. Bu durum yasağın yeteri kadar etkisi olduğunu gösteriyor. Günümüzde yasağın zayıflaması sözkonusudur. Bu zayıflama olmadan bugün size hitap edemezdim. Ama herşeye rağmen, bu salon söylem dünyasına ait olduğuna göre, erotizmin bizim için dışarda kalan bir olgu olduğunu zannediyorum. Erotizmden sanki yaşadığımızın ötesinden bahseder gibi bahsedeceğim. Bu öte dünyanın varlığı da bir koşula bağlıdır: Aktüel olarak bulunduğumuz bu dünyadan çıkıp yalnızlığa gömülmemiz koşuluyla. Özellikle, bu öte dünyaya ulaşmak için filozofun davranışını yadsımak zorundayım. Filozof hissettiği herşeyden bahsedebilir. Kural olarak erotik deneyim bizi sessizliğe sürükler.

Erotizme yakın olan ermişlikte durum aynı değildir. Ermişlik deneyiminde hissedilen bir heyecan bir söylem içinde anlatılabilir. Bu deneyim bir vaazın konusu olabilir. Bununla birlikte erotik deneyim belki de ermişliğe yakındır.

Erotizm ve ermişliğin aynı yapıda olduğunu söylemek istemiyorum. Sorun ayrıca benim konumun dışında. Sadece iki deneyimin de aşırı bir şiddeti var. Ermişlikten bahsettiğim zaman, içimizde bulunan ve bizi sonuna kadar sarsacak kutsal bir gerçeğin varlığını belirleyen yaşamdan bahsediyorum demektir. Şimdi bir taraftan ermişliğin heyecanına, diğer taraftan erotik heyecana, şiddetlerinin aşırılığı içinde bakmakla yetiniyorum. Bu iki heyecandan bahsederken, birinin bizi diğer insanlara yaklaştırdığını, diğerinin bizi diğerlerinden ayırıp yalnızlığa sürüklediğini söylemek istiyorum.

Size sunmak istediğim konuşmanın çıkış noktası bu. Genel olarak kabul görmüş bir anlayışla bakıldığı gibi felsefik açıdan konuşmayacağım. Daha şimdiden felsefik deneyimin iki heyecanı da kendi alanının dışına çıkardığını göstermek istiyorum. Kural olarak filozofun deneyiminin diğer deneyimlerinin uzağında ayrı bir deneyim olduğunu kabul ediyorum. Bir kelime ile bu bir uzmanın deneyimi. Heyecanlar bu deneyimi bozuyorlar. Uzun zamandan beri bir konu dikkatimi çekiyor. Gerçek filozof yaşamını felsefeye adamak zorundadır. Felsefe pratiğinde hiçbir şey, bir alanda ilerlemek için diğer alanlardaki göreceli bilgisizliğin kabul edilmesine dayanan bilgi zayıflığına karşı değildir. Hergün durum ağırlaşıyor: Hergün insansal bilgilerin toplamını edinmek zorlaşıyor. Çünkü bu toplam ölçüsüzce artıyor. Felsefenin sentetik bir işlem gibi bellekte yanyana getirilen bilgiler toplamı olarak görülme prensibi sürüyor ama bu prensip zorlukla ayakta duruyor: Hergün daha fazla olarak felsefe diğerlerine benzeyen uzmanlaşmış bir disiplin haline geliyor. Politik deneyimden bağımsız bir felsefenin olanaksızlığından bahsetmeyeceğim: Bu aslında felsefenin modern yönelimini gösteren bir prensip. Felsefe bu noktada deneyime açılmıştır ama bu prensip kabul edildiğinde, felsefeyi kapalı bir vazo içinde değerlendirmek onu basitleştiriyor. Aynı zamanda hem felsefe yapmanın ve hem de yaşamanın zor olduğunu söylemek istiyorum. İnsanlığın birbirinden ayrı deneyimlerden oluştuğunu ve felsefenin bu deneyimlerden ancak biri olduğunu söylemek istiyorum. Felsefe her geçen gün daha zor olarak bilgilerin toplamına ulaşıyor ama uzmana özgü olan görüş darlığı içinde deneyimlerin toplamı olmayı amaçlamıyor bile. Bununla birlikte eğer insan düşüncesi en şiddetli heyecanlara yabancı ise, insan varlığının kendi üzerinde ve genel olarak varlık üzerinde düşünmesi ne anlama geliyor? Tabii ki, ta-

nım olarak hiç bir nedenle evrensel ve bütün olmadığını kabul etmeyen birinin uzmanlaşmasını ifade ediyor. Tabii ki felsefe sadece sentetik işlem anlamında olabilirliklerin toplamı olabilir, bunun dışında hiçbirşeydir.

Tekrar ediyorum: Felsefe sentetik işlem anlamında olabilirliklerin toplamıdır veya hiçbirşeydir.

Bana öyle geliyor ki Hegel için felsefe böyleydi. En azından diyalektik kuruluşun ilk şekillerinde erotik deneyimin açık bir şekilde sistemin işlemesinde önemli bir payı vardı ama erotik deneyimin gizli bir şekilde daha derin bir etkisi olduğunu düşünmek olanaksız değildir: Erotizm ancak diyalektik bir şekilde ele alınabilir ve bunun sonucu diyalektik şekilcilikle kendini sınırlamamışsa, kendi cinsel deneyimine dikkatini vermek zorundadır. Ne olursa olsun Hegel, kendine özgü diyalektik devinim kuramının en azından bir kısmını kendi Tanrı bilimsel bilgilerinden, Jacob Boehme ve Eckart'dan çıkarmıştır. Ama eğer şimdi Hegel'den bahsettiysem bu onun felsefesinin değerini vurgulamak amacıyla değildir. Aksine Hegel'i uzmanlaşmış felsefeye bağlamak istiyorum. Hegel'in kendisinin felsefeyi özel bir hazırlığı olmayan bir kişinin işi olmasını isteyen kendi zamanının romantik felsefesine karşı çıkışını anımsatmak yeterli olacaktır. Felsefe alanında doğaçlamayı yadsırken haksız olduğunu söylemiyorum: Şüphesiz böyle bir şey olanaksızdır. Ama Hegel'in felsefe adına kurduğu yapı, uzmanlık disiplinlerinden şu özelliği almıştır: Biriktirdiği sırada, deneyle biriktirdiği şeyi ayırıyor. Şüphesiz tutkusu da burada. Hegel'in düşüncesinde hemen akla gelen kötüdür ve kesinlikle Hegel anlığa deney diye adlandırdığım şeyi getirmiştir. Bununla birlikte felsefi tartışmaya girmeden, Hegel'in çalışmalarının uzmanlaşmış bir etkinlik izlenimini verdiği olgusu üze-

rinde durmak istiyorum. Hegel'in bu izlenimden kurtulduğunu zannetmiyorum. Kendisine gelebilecek bir eleştiriyi önceden yanıtlamak için, felsefenin zaman içindeki bir gelişme olduğu ve birbirini izleyen parçalardan oluşan bir söylem olduğu olgusu üzerinde durmuştu. Herkes bunu kabul edebilir ama bu düşünce, felsefenin her anını diğer anlara boyun eğen uzmanlaşmış bir an haline getirmektedir. Bu şekildeki bir düşünce bizim uzmanın uykusuna dalmak amacıyla uzmanlıktan kurtarabilir.

Hepimiz için bu uykudan uyanmak olanaklıdır demiyorum. Sentetik bir işlem gibi ele alınan bu olasılıkların toplamı belki de temelsizdir.Başarısızlığa uğramakta kendimi özgür hissediyorum. Başarısızlık olan bir şeyi başarı gibi ele alma yanlışlığına düşmek istemiyorum. Özellikle kendime uzmanlaşmış bir çalışmayı zorla kabul ettirerek önümdeki olabilirliği sınırlamak için hala bir neden göremiyorum. Uzmanlaşma etkinliğin önkoşuludur ve etkinlik arayışı, kendinde bir eksiklik hisseden herhangi birinin işidir. Burada bir güçsüzlük itirafı, zorunluluğa saygılı bir boyun eğiş vardır.

Şu veya bu sonucu istemek ve buna varmak için gerekli olanı yapmamak olgusunda can sıkıcı bir güçsüzlüğün varlığı bir gerçektir. Ama bu sonucu istememek ve ona götürecek yola kendimizi adamayı reddetmek olgusunda bir gücün varlığı yadsınamaz. Yolların bu kesişme noktasında, ermişlik ve erotizm kendilerini ileri sürmektedirler. Ermişlik uzmanlık etkinliğine göre, kaprisin olduğu taraftadır. Ermiş kişi etkinlik arayışı içinde değildir. Onu eyleme geçiren sadece istektir: Bu noktada erotizm insanına benzemektedir. Burada sözkonusu olan, isteğin bir noktada, projenin uzmanlaştırılmasından, projenin etkinliğini sağlayan uzmanlaşmadan amaca daha uygun olup olmadığını bilmektir. Eğer felsefenin özü, söylediğim gibi

sentetik bir işlem gibi ele alınan olabilirliklerin toplamı ise, sözkonusu olan isteğin felsefeden daha fazla amaca uygun olup olmadığını bilmektir. Diğer bir deyişle bir anlamda işlem, uzmanlaşmaya götüren basit bir devinim olarak düşünülebilir mi? Veya diğer bir anlamda olabilirliklerin toplamı, yararın, isteğin diğer adı olan kapris üzerindeki bir üstünlüğü olarak düşünülebilir mi?

Daha uzağa gitmeden önce erotizm konusunda asıl olanı söylemeye çalışacağım.

Herşeyden önce, erotizm, hayvanların cinselliğinden, insansal cinselliğin yasaklarla sınırlanması ve erotizm alanının yasaklara karşı gelme alanı olmasıyla ayrılır. Erotizm isteği, yasağı yenen bir istektir. İnsanın kendi kendisiyle zıtlaşmasını varsayar. İnsan cinselliğine karşı çıkan yasakların prensipte özel şekilleri vardır. Örneğin ensest veya aybaşı kanaması. Fakat bu yasakları, örneğin eski zamanlarda olmayan şekliyle, genel şekliyle ele alabiliriz: Bugünkü haliyle çıplaklık yasağı. Aslında çıplaklık yasağı bugün hem güçlü, hem de sorunsaldır. Hiçkimse yoktur ki, çıplaklık yasağının bir taraftan tarihsel olarak koşullanmış rastlantısal özelliği, diğer taraftan çıplaklık yasağı ve bu yasağa karşı gelmenin erotizmin genel temasını vermesi olgusunun göreceli saçmalığını farketmemiş olsun. Ben burada erotizme dönüşen cinselliği anlıyorum. (İnsana özgü cinsellik, dille donatılmış insanın cinselliği) Hastalık olarak adlandırılan komplikasyonlarda, kötülüklerde bu temanın her zaman bir anlamı vardır. Kötülük, az veya çok manyak bir şekilde kendini verme sanatı gibi, yasağa karşı gelme duygusu olarak verilebilir.

Yasak ve yasağa karşı gelme kuramının yalın kökenini anımsatmak uygun olacaktır. Bu kökeni, Fransız sosyoloji

ekolüne tartışılmaz katkıda bulunan Marcel Mauss'un sözlü öğretisinde buluyoruz. Ama bunu yazınsal hiçbir eser izlememiştir. Mauss'un düşüncesini formüle etmeye ve yazının nihai şekline sokmaya karşı belirli bir tepkisi vardır. En dikkat çekici sonuçların onda bir rahatsızlık yarattığını düşünüyorum. Şüphesiz yazılı eserinde yasağa karşı gelme kuramının temel yapısı vardır ama bu, üzerinde durulmadan kısa bir şekilde verilmiştir. "Kurban etme üzerine deneme"sinde Greklerin, Bufonyalıların kurban etmelerine, kurban edenin bir suçu gözüyle baktıkları olgusunu iki cümle ile belirtmektedir. Onun sözsel öğretisini izlemedim ama, yasağa karşı gelme konusunda Marcel Mauss'un doktrini kendi öğrencilerinden biri olan Roger Caillois'nın "İnsan ve Kutsallık" adlı küçük kitabında açıklanmıştır. Şans Roger Caillois'yı, bir derleyici olmaktan uzak, sadece olguları dikkat çekici bir şekilde sunmakla bırakmamış, ayrıca düşüncelerde kişisel ve etkin bir kesinlik sağlamıştır. Burada Caillois'nın insan zamanını kutsal dışı ve kutsal zaman olarak ikiye ayıran şemasından bahsedeceğim. Kutsal dışı zaman çalışmaya ve yasaklara ayrılan zamandır. Buna karşın kutsal zaman şenliğin daha doğrusu yasaklara karşı gelmenin zamanıdır. Erotizm düzleminde, şenlik çoğu zaman cinsel özgürlük zamanıdır. Dinsel düzlemde ise, öldürme yasağına karşı gelme olan kurban etmenin zamanıdır.

Bu doktrinin bir açıklamasını kişisel olarak Lascaux Mağarası resimlerine ayırdığım bir eserimde yaptım. Burada hayvandan insana geçişi belirleyen sanatın doğuşu ve ilk zamanların insanı sözkonusuydu. Yasağı çalışmaya bağlama benim için bir zorunluluk olmuştu. Çalışma, sanatın doğuşundan çok öncelere dayanıyordu. Çalışmanın izlerini, toprağın sakladığı taştan yapılmış aletler aracılığıyla biliyoruz. Aynı şekilde çalışmanın göreceli tarihini de saptıyoruz. Bana göre çalışmanın,

cinsel yaşamın veya öldürmenin ve genel olarak ölümün içinden çıkarıldığı bir çalışma dünyasının varlığına yolaçmıştı. Bir taraftan cinsel yaşam, diğer taraftan öldürme, savaş, ölüm çalışma dünyasına göre ciddi bozukluklar ve kargaşalıklardı. Bu durumların, çok kısa zamanda kollektif hale gelen çalışma zamanının dışına çıkarıldığı olgusu bana tartışılmaz gibi geliyor. Çalışma zamanına göre, yaşamın yaratılması ve yokedilmesinin bu zamanın dışına itilmesi gerekmiştir. Çalışma, yaşam ve ölümün rol oynadığı yoğun heyecan anlarına göre, boş bir zaman, bir tür yokedilmedir.

Tahmin ediyorum, gelmek istediğim nokta şimdi tam olarak aydınlanabilir.

Uzmanlaşmış bir felsefenin olanaklı olduğunu söylemiyorum. Ama uzmanlaşmış bir eser olarak felsefe bir çalışmadır. Bu demektir ki felsefe farkına varmadan yoğun heyecan anlarını gözardı etmiştir. O halde benim için ilk sırada gelen, sentetik bir işlem için ele alınan olabilirliklerin toplamı değildir. Olabilirliklerin toplamı değildir. Olabilir deneyimlerin toplamı değildir. Felsefe sadece amacı bilgi olan tanımlanmış belirli deneyimlerin toplamıdır. İyi bir bilinçle çıkarmıştır. Hatta doğuma, yaşamın yaratılmasına, ölüme bağlı şiddetli heyecan olan herşeyi yabancı bir madde, bir pislik en azından yanlışlık kaynağı olarak dışarı atma duygusuyla çıkarmıştır. Ortalama insanlığın ifadesi olan ve uçtaki insanlığa ve daha doğrusu cinselliğin ve ölümün titreşimlerine yabancı hale gelen felsefenin umut kırıcı sonucundan şaşıran ilk insan ben değilim. Felsefenin bu buzlanmış yapısına tepki genelde modern felsefeyi karekterize etmektedir. Kierkegaard, Nietzsche'den Heidegger'e kadar. Tabii ki bana göre felsefe çok hastadır. Felsefe bohem bir olasılıkla uzlaşamaz, bazılarınızın önüne serdiğim düşün-

cenin hırpani şekliyle uzlaşamaz. Felsefe eğer uç bir çalışma değilse hiçbir şeydir ama felsefe en azından eğer "sentetik bir işlem gibi ele alınan olasılıkların toplamı" ise, getirdiği disiplinle derin olma özelliğini kaybetmiyor mu? Son olarak ortaya koymak istediğim, bir taraftan disiplinsiz oluşamayan ve diğer taraftan yaşamın en uç noktalarına dokunan, olasılığın en uç noktaların gösteren konusunun esktremlerini kavrayamayan felsefenin için düştüğü çıkmazdır. Eğer felsefe temelse, ölüm felsefesi bile konusuna sırtını dönmektedir. Onun etkisine kapılarak hala felsefenin mümkün olduğunu söylemek istemiyorum. Sadece eğer tepe noktada felsefe, felsefenin yadsınması ise, eğer felsefe ile felsefe alay ediyorsa. Felsefenin gerçekten felsefeyle alay ettiğini varsayalım. Bu, disiplini ve disiplinin terkedilmesini varsayar. Bu durumda olasılıkların toplamı devrededir ve toplam sentezdir. Bu sadece bir toplam değildir çünkü bu toplam, insanın utanç duymadan güçsüzlük içinde gevşediği, insan gayretinin güçsüzlüğünü ortaya çıkardığı sentetik görüşe varır. Disiplin olmadan, bu noktaya varmak olanaksızdı ama bu disiplin sonuna kadar gidemez. Bu gerçek deneyseldir. Tüm olaylarda ruh, insan beyni, içine nesnelerin konduğu, içeriğiyle patlayan bir kap durumuna indirgenir. Sonuçta bir valiz olmaktan çıkar, çünkü konan nesneleri artık içine alamaz ve özellikle uç durumlar, olasılıkların toplamının içine sakin bir düşünceye sokulamayan bir unsuru eklerler.

Bu aşırılıkla edinebileceğimiz deneyimi titizlikle betimlemeye çalışacağım.

Bizler seçim yapma zorunluluğu içindeki varlıklarız. Herşeyden önce nicel bir seçim yapmak zorundayız. Eğer onları homojen olarak ele alırsak olasılıklar çok fazladır. Örneğin yaşamın sınırlı zamanı gözönüne alınırsa, belki de kendi kendi-

mize sorduğumuz bir soruya yanıt bulabileceğimiz bir eseri okuyamayacağız. Bu kitabın oluşturduğu olasılıklara ulaşamayacağız demektir.

Eğer uç durumların deneyimi sözkonusu ise bu kez nicel bir seçimden bahsedebiliriz. Aslında bu deneyim bizi parçalar, sakin düşünceyi yokeder, çünkü prensibi bizi kendi dışımıza çıkarmaktır. Bir filozofun yaşamını sürekli olarak veya en azından sık sık kendini bilmez bir şekilde yaşadığını düşünmek zordur. Zamanın, çalışma zamanı ve kutsal zaman olarak bölünmesine götüren temel insansal deneyimine yeniden rastlıyoruz.

Deliliğe yakın bir olasılığa kendimizi yöneltmemiz olgusu (bu, erotizm, tehlike veya daha genel olarak ölüm veya ermişlikle ilgili bir olasılıktır) sürekli olarak düşüncenin etkinliğini, düşüncenin sona erdiği başka bir şeye bağlı kılar.

Pratik olarak mutlak bir çıkmaza gelmiyoruz ama burada sözkonusu olan ne? Çoğu zaman felsefe oyununun diğer oyunlar gibi bir yarışma olduğunu unutuyoruz. Sözkonusu olan mümkün olduğu kadar uzağa gitmektir. Rekor kırmayan çalışan birinin, gerçekte alçaltıcı bir durumunun içindeyiz. Bu durumda görüş açılarına göre, üstünlük değişik yönlerdeki gelişmelere uygun görülür. Mesleksel felsefe açısından üstünlük, çalışan ve yasağa karşı gelmenin olanaklarından kaçınan kişiye aittir. İtiraf ediyorum, saf olarak yüksekten atmanın ve tembelliğin sözcülüğünü yapan kişiye uygun görülen üstünlükten nefret ediyorum. Yarışmayı kabul ederek kişisel olarak güçlükleri her iki yönde de yüklenme gerekliliğini hissettim: Hem yasağa karşı gelme yönünde, hem de çalışma yönünde. İki yönde de tatmin olmanın olanaksızlığı açıktır. Üzerinde durmuyorum. Ortaya koyduğum soruna sadece baskı ve güçsüzlük duy-

gusu yanıt verebilir. Tabii ki olanaksızın karşısındayız. Razı olmak zorunlu değildir ama boyun eğmemenin bizi hiçbirşeyden kurtarmadığını bilmek zorundayız. Sadece suça eğilimimi itiraf ediyorum. Tembellikle uyuşan yasağa karşı gelme anlamında, en azından görünüşteki aşağılığın yararını görüyorum. Ama hala bir yalancılık mı sözkonusu, yadsıyamam, yarış var ve bu yarışta yerimi aldım. Kaçınılmaz olarak, üstünlük prensiplerini tanımamaya bağlanan katılmam olgusu hiçbir şeyi değiştirmiyor. Hala sözkonusu olan mümkün olduğu kadar ileri gitmek ve benim kayıtsızlığım hiçbirşeyi değiştirmiyor. Eğer oyunu yadsıyorsam bunu tam olarak yadsımıyorum. Bu da yeterli. Herşeye rağmen kendimi bağlamışım. Diğer taraftan bugün sizin karşısınızda konuşuyorum ve bu da yalnızlığın beni tatmin etmediğini gösteriyor.

Bu açıklamanın başından beri, erotizmin, değeri diğer tüm insanlara sunulan ermişliğin aksine yalnızlık anlamını içerdiği olgusunu öne çıkardım. Bir an için bile erotizmin, ermişliğin sahip olmadığı bir değeri taşıdığı olgusunu hesaba katamam. Hangi yanılsama olursa olsun, güçsüzlüğün nedenleri ne olursa olsun, erotizmin kural olarak bir kişi veya bir çift anlamı vardır. Söylem çalışmadan az olmamak üzere erotizmi reddeder. Söylem ile çalışmanın birbirine bağlı olması akla yakın geliyor. Bu sunuş bir çalışmaydı ve bunu hazırlarken, çalışmak için yenmek zorunda olduğumuz ürküntü duygusunu hissettim. Erotizm temel olarak ölümün anlamına sahiptir. Bir an için erotizmin değerini kayrayan kişi bunun ölümün değeri olduğunu hemen farkeder. Belki bu bir değerdir ama yalnızlık bu değeri boğar.

Sorunun sonuna kadar gidebilmek için, ortaya koyduğum sorunların toplamına göre Hristiyanlığın ne anlama geldiğini belirtmeye çalışacağım. Ermişlikten bahsederken Hristiyanlık

ermişliğinden bahsetmek zorunda değilim. Ama ne yaparsam yapayım, beni dinleyenlerin kafasında prensip olarak ermişlik ile Hristiyan ermişliği arasında bir fark yoktur. Biraz önce belirttiğim kavramlara geri dönersem, Hristiyanlığın sınırları içinde, yasağa karşı gelme olarak belirttiğim olgunun günah olarak adlandırıldığını söylemeliyim. Günah bir hatadır, yapılmaması gereken birşeydir. Çarmıhtaki ölümü ele alalım. Bu bir kurban etmedir. Tanrının kurban olduğu bir kurban etmedir. Ama kurban etme bizi bağışlatsa da, kilise kendi kuralı olan - Felix Culpa- mutla hatanın şarkısını söylese de bizi bağışlatan şeyin aynı zamanda olmaması gerekirdi. Hristiyanlık için yasak mutlak olarak doğrulanmıştır, yasağa karşı gelme ne olursa olsun kesin olarak mahkum edilmiştir. Bununla birlikte hüküm, en çok mahkum edilecek öngörülebilecek en büyük yasağa karşı gelmenin sonucu olarak kalkar. Erotizmden ermişliğe geçişin çok anlamı vardır. Lanetlenen ve atılan bir şeyden kutsanan bir şeye geçiştir. Bir taraftan erotizm yalnız bir hatadır, bizi diğerlerine karşı çıkararak kurtarandır, bizi bir yanılsamanın taşkınlığından kurtarandır. Çünkü erotizmde bizi şiddetin en uç derecesine götüren şey aynı zamanda yalnızlığın lanetlenmesidir. Diğer taraftan ermişlik bizi, fazlalığı bile bağışlatan mutlu hata paradoksunu kabul etmemiz koşuluyla yalnızlıktan çıkarır. Sadece bir kaçamak bu koşullarda bizi benzerlerimizin yanına geri gönderebilir. Şüphesiz bu kaçamak reddetme anlamına gelir. Çünkü Hristiyanlıkta, aynı zamanda hem yasağa karşı gelip hem de bundan zevk alamayız. Sadece başkalarının yalnızlığının mahkumiyetinde yasaklara karşı gelmeden zevk alabilirler. Bir Hristiyan için benzerlerine uymak ancak, kendisini kurtaran şeyden zevk almamak koşuluyla mümkündür. Bu olgu yasağa karşı gelme ve uygarlığın üzerinde oluştuğu yasaklara tecavüzden başka bir şey değildir.

Eğer Hristiyanlıkça belirlenen yolu izlersek sadece yalnızlıktan çıkmayız, aynı zamanda aşırılığın deneyimi ile disiplin ve çalışmayı bağdaştırmamızı engelleyen ilk dengesizlikten kurtaran bir tür dengeye ulaşırız. Hristiyansal ermişlik, en azından bizi sonuçta ölümün içine atan nihai kasılmanın deneyimininin sonuna kadar götürme olasılığını sağlar. Ermişlik ve ölümle ilgili yasağa karşı gelmede tam bir uyum yoktur. Özellikle savaş bu yasağa tacavüzdür. Ama ermişlik ölüm konusunda daha aşağı bir yerde değildir: Ermişlik, ermişin ölüyor gibi yaşama olgusunda, savaş kahramanlığına benzer. Ama burada alt-üst edici bir çelme yok mudur? Sanki ölüyor gibi yaşıyor ama sonsuz yaşamı bulmak amacıyla! Ermişlik her zaman bir tasarıdır. Bu belki özünde yoktur. Azize Thérése, cehennem kendisini yutmak zorunda olsa bile sadece dayanabileceğini söylüyor. Ne olursa olsun sonsuz yaşam arzusu ermişliğe, zıtdına bağlanır gibi bağlanıyor. sanki ermişlikte, sadece bir uzlaşma, ermişi halka diğer tüm insanlara uydurabiliyor. Halka ve aynı şey, felsefeye, genel düşünceye.

En tuhafı gözüpek yasağa karşı gelme ile diğerlerinin konuşmama koşuluyla uyumunun olabilirliğidir. Bu uyum eski dinlerin tüm şekillerinde gerçekleşmiştir. Hristiyanlık konuşmaya olanak veren yasağa karşı gelmenin yolunu yaratmıştı. Sadece burada Hristiyanlığın ötesine geçen söylemin, aynı zamanda hem yasağa ve hem de yasağa karşı gelmeye benzer herşeyi yadsımaya yöneldiğini görmeliyiz. Cinsellik düzleminde çıplaklık sapkınlığını ele alalım: Cinsel yasağın yadsınması, cinsel yasağı zorunlu olarak içeren yasağa karşı gelmenin yadsınması. Söylem, hayvanın karşıtı olarak insanı tanımlayan yadsımadır.

Benim açımdan konuşarak sezssizliğe saygı sundum. Bel-

ki erotizme de saygı sundum. Beni dinleyenleri en korkunç kuşkuya davet ediyorum. Sonuçta ölü bir dili konuşuyorum. Zannedersem bu dil filozofun dili. Bana göre felsefe dili öldürmektir. Aynı zamanda bu bir kurban etmedir. Tüm olasılıkların sentezini yapan bu işlem, ölüm ve fışkıran yaşam deneyiminin yerine geçerek boş ve kayıtsız alanı ortaya koyan dilin yokedilmesi işlemidir. Sizi dilden kuşku duymaya çağırmıştım. O halde aynı zamanda, tüm söylediklerimden de kuşku duymanızı istemek zorundayım. Palyaçolukla bitirmek istemiyorum ama sıfıra eşit bir dille konuşmak istedim Hiçbirşeye eşit bir dil olsun. Sessizliğe dönen bir dil olsun. Bana konuşmaya özel bir bölüm ekleme bahanesi gibi gelen yokluktan bahsetmiyorum ama dilin dünyaya eklediği şeyin yokedilmesinden bahsediyorum. Bu yoketmenin yapılamaz olduğunu hissediyorum. Ayrıca yeni bir yükümlülük biçimi sözkonusu değil. Sizi söylediklerimin yanlış kullanımına karşı uyarmak istiyorum. Bizi dünyadan geri çekmeyen herşey (kilisenin ötesinde veya kiliseye karşı, bir ermişlik türünün dünyadan geri çekmesi anlamında) amacımı boşa çıkarır. Bizi çalışmaya sokan disiplinin bizi uçların deneyiminden uzaklaştırdığını söylemiştim. En azından genel anlamda bu anlaşılmıştır ama bu deneyimin de kendi disiplini vardır. Her durumda bu disiplin, erotizmin sözsel savunusunun her şekline karşıdır. Erotizmin sessizlik, yalnızlık olduğunu söylemiştim. Ama dünyada bulunuşları sessizliğin reddi, gevezelik ve olası bir yalnızlığın unutulması olan kişiler için erotizm bu anlama gelmez.

---

(1). Felsefe Kolej'inde 1955 İlkbaharında verilen konferans.

SONUÇ

Eğer okuyucular, erotizmle ayrı ayrı ortaya konan sorunlar gibi uzmanca bir bakış açısıyla ilgileniyorlarsa bu kitaptan yararlanamazlar.

Erotizmin en önemli şey olduğunu söylemiyorum. Çalışma sorunu daha ivedidir. Ama olanaklarımızın ölçüsü içerisinde bir sorundur. Buna karşılık erotizm sorunların sorunudur. İnsan, erotik hayvan olduğu sürece kendisi için bir sorundur. Erotizm içimizdeki sorunlu kısımdır.

Uzman hiçbir zaman erotizmin ölçüsü olamaz.

Tüm sorunların içinde erotizm, en gizemlisi, en geneli, en uzakta tutulanıdır. Saklanamayan, yaşamı coşkunluğa açılan her insan için erotizm kişisel bir sorundur. Aynı zamanda ev-

rensel bir sorundur. Erotik an en yoğun andır. (İstersek gizemcilerin deneyimini ayrı tutabiliriz) Böylece insan ruhunun en tepe noktasına yerleşmiştir.

Eğer erotizm tepede ise, kitabımın sonuna koyduğum soru da yerini bulmuş demektir.

Ama bu soru felsefiktir.

En yüksek felsefik sorunun erotizmin tepesiyle kesiştiğini düşünüyorum.

Sonuç olarak verdiğim görüş bir anlamda kitabın belirlenmiş içeriğine yabancıdır: Erotizmden felsefeye geçiyor ama erotizmin bir tarafı kesilmeden çoğunun kafasında olan yapısına indirgenemez; diğer taraftan felsefe kendiliğinden yalnızlaşamaz. Düşüncelerinin verilerinin toplamını, bizi dünyada tutan verilerin toplamını kavramak zorunda olduğumuz bir nokta vardır.

Bu toplam eğer dil bunları göstermezse elbette gözümüzden kaçacaktır.

Ama eğer dil bu toplamı gösteriyorsa, ancak bunu zaman içinde gelişerek birbirini izleyen parçalar halinde yapabilir. Dilin ayrık yapılar halinde parçaladığı ve bir açıklama ile birleşen ama analitik deviniminin içinde karışmadan birbirini izleyen görünüşlere bu global görüş hiçbir zaman tek ve en yüksek bir anda bize verilmemiştir.

Böylece bizi ilgilendiren bütünlüğü toparlayan dil aynı zamanda bu bütünlüğü dağıtır. Önermelerin herbirinin gönderildiği bütünlüğün hiçbir zaman belirmediği ve birbirine bağlı önermelerle gizlenen dilde, bizi ilgilendiren şeyi kavrayama-

yız. Dikkatimiz, cümlelerin birbirini izlemesinin gizlediği bu bütünlüğe takılır.

İnsanların büyük bir çoğunluğu bu zorluğa kayıtsızdır.

Varolmanın ne olduğu sorusuna yanıt vermek gereksizdir. Bu soruyu sormak da gereksizdir.

Ama insanın yanıt vermemesi ve sormaması olgusu soruyu yoketmez.

Eğer birisi bana kim olduğumuzu sorsa herşeye rağmen yanıtlarım: her olasılığa bu koşuş, hiçbir maddesel tatminin yatıştıramayacağı ve dil oyununun aldatamayacaığı bu bekleyiş! Bir doruğu arıyoruz. Eğer canları öyle isterse herkes bu arayışı gözardı edebilir. Ama insanlık genelinde, kendini tanımlayan onun doğrulanmasını, anlamını sağlayan bu doruğu arzulamaktadır.

Bu doruk, bu en yüksek an felsefenin aradığından farklıdır.

Felsefe kendisinin dışına çıkmıyor, dilden dışarı çıkamıyor. Dili öyle bir şekilde kullanıyor ki arkasından sessizlik gelmiyor. En üst an zorunlu olarak felsefik sorgulamayı aşıyor. En azından felsefe kendi sorusunu yanıtlıyor gibi göründüğü ölçüde onu aşıyor.

Sorunun felsefe tarafından işlenmiş şekliyle bir anlamı vardır: Yanıtı erotizmin en yüksek anı olan en üst sorudur. -erotizmin sessizliği-

Felsefenin zamanı çalışmanın ve yasağın zamanını uzatır. Bu noktada genişlemeyi reddediyorum. Ama felsefe ilerlerken (devinimini durdurmayı bilmediğinden) yasağa karşı gel-

meye karşı çıkar. Eğer felsefe çalışma ve yasak tabanından yasağa karşı gelme tabanına geçerse, felsefe felsefe olmaktan çıkar, onun alayı olur.

Çalışmaya karşı yasağa karşı gelme bir oyundur.

Oyun dünyasında felsefe yokolur.

Felsefeye, yasağa karşı gelmeyi kök olarak verirsek (bu benim düşünce şeklim) dil yerine sessiz bakışı koymuş oluruz. Varlığın doruğundaki varlığın seyridir. Dil hiçbir şekilde yokolmamıştır. Söylem yollarını göstermeseydi doruğa ulaşamazdı. Ama bu yolları betimleyen dil ancak yasağa karşı gelmenin kendi devinimi içinde yasağa karşı gelmenin tartışmalı açıklaması ile yer değiştirdiği zaman anlam kazanır. Ama en üst bir an bu birbirini izleyen görüntülere eklenir: Bu derin sessizlik anında, bu ölüm anında, gerçeğinin yaşamdan ve nesnelerinden ayrıldığı deneyimlerin şiddeti içinde varlığın bütünlüğü ortaya çıkar.

Bu kitabın giriş bölümünde, bu en üst ana dil düzleminde, kavranabilen bir kavram bulmaya gayret ettim ve onun varlığın sürekliliği duygusuna götürdüm.

Söylediğim gibi giriş bölümü bir konferanstı. Bu konferanstan hemen sonra Jean Wahl bana şu eleştiriyi yaptı: (Erotik oyunun eşlerine atfettiğim süreklilik duygusu için)

"Eşlerden birinin, dedi Jean Wahl, sürekliliğin bilincinde olması gerekir. Bataille bizimle konuşuyor, Bataille yazıyor ve bilinçli olduğu an süreklilik kopmuş olmalı. Bu noktada Bataille'ın ne söyleyeceğini bilmiyorum ama bana öyle geliyor ki burada gerçek bir sorun var. Sürekliliğin bilinci artık süreklilik değildir, ama öyle olsaydı artık konuşamazdık"

Jean Wahl beni doğru anlamıştı.

Orada kendisine haklı olduğunu söyledim ama sınırda, bazen süreklilik ve bilinç yaklaşıyorlar.

Aslında en üst an sessizliktir ve sessizlikte bilinç gizlenir.

Biraz önce şöyle yazmıştım: "Bu derin sessizlik anında - bu ölüm anında...-

Dil olmadan ne olurduk? Bizi biz yapan dildir. Sadece dil sınırda, artık olmadığı egemen anı ortaya çıkarır ama sonunda konuşan kişi güçsüzlüğünü itiraf eder.

Dil, yasak ve yasağa karşı gelme oyunundan bağımsız değildir. İşte bu sebepten eğer felsefe yapabilirse, sorunların ucuna yaklaşmak için bu sorunları yasak ve yasağa karşı gelmenin tarihsel incelemesinden yola çıkarak ele almalıdır. Felsefenin yasağına karşı gelme olarak değişen bir felsefe, kökenlerin eleştirisi üzerine kurulu reddetme içinde varlığın doruğuna ulaşır. Varlığın doruğu ancak, çalışmayla, bilincin gelişmesi üzerine kurulu düşüncenin çalışmaya boyun eğemeyeceğini bilerek çalışmayı aştığı, yasağa karşı gelme devinimi içinde tam anlamıyla ortaya çıkar.

Georges Bataille
(1897-1962)

Georges Bataille, lanetlenmiş yazar: Edebiyat tarihçilerinin onu sınıflandırırken kullandıkları bir terim. Aslında kendi döneminin entellektüelleri üzerinde önemli bir etkisi olmuş ama bu etki yeteri kadar kabul edilmemiştir. Bu durum belki de çok kişinin onun görüşlerinin parlaklığı ve bütünlüğünden tedirgin olmaları nedeniyle onun eserlerinden faydalandıklarını açıklamaktan çekinmelerinden kaynaklanmıştır. Toplum ise, kendi üzerine kapanan bir sistem ve dogmalar aradığı yerde çelişkilerle dolu bir çeşitlilik ve açılımlara rastladığından yolunu şaşırmıştır: Böylece Bataille'ın özel şiirsel tonunu, komiklik ve skandal zevkini bağışlamamıştır. Bataille, lanetlenmekten çok yanlış tanınmıştır; ama gençler Bataille aracılığıyla, büyüklerinin değer ölçülerini yeniden gözden geçirmeye kararlı görünmektedirler.

Filozof Bataille

Marcel Mauss'un öğrencileri etnologların (Michel Leiris ve Alfred Métraux), bilimadamlarının (Ambrosino gibi), psikanalistlerin (Jacques Lacan gibi), filozofların (ondan, Hegel hakkındaki seminerlerini izlediği Kojève gibi) dostu olarak Georges Bataille, çok az insanın sahip olabileceği geniş bir bilgi yelpazesine nüfuz etmişti. Bu özellik ona, ekonomi, dinler tarihi, biyoloji, etnoloji, edebiyat ve resimden, birbirine

eklenen disiplinler olarak değil bir bütün olarak ele alınmasını sağlayan bir sentez oluşturmasına olanak vermiştir. Bazı uzmanlar, onun dayandığı kaynakların çürüklüğünü tenkid etmişlerdir. Bununla ilgili bir Tibet profesörünün ilginç bir açıklaması vardır: "Bataille, kötü bir kitaba dayanarak, Tibet için en çarpıcı ve en doğru yorumu verebilmeyi başarmıştır."

İnsanın hayvandan, çalışma aracılığıyla ayrıldığı olgusuna dayanan Bataille çalışmanın esiri olmuş insanın bu esaretten ancak çalışma yolu ile kurtulacağını söyleyen Hegel'in kuramını yeniden ele almıştır. Buna göre Bataille, insanın tarih öncesi dönemden beri, bir taraftan düzenli bir etkinliğin kesin kurallarını koyarken, diğer taraftan kendini kurtaramadığı bir yapıdan doğan çılgın bir düşkünlüğe takılı kaldığını ileri sürmüştür.Bataille bu görüşten yola çıkarak Lascaux Fresklerini "Lascaux veya Sanatın Doğuşu" adlı eserinde yorumlamıştır: Çalışmaya boyun eğmeyen hayvansal yaşama saygı.

İnsan toplumunda Bataille iki tane düzensizlik nedeni görmektedir: Ölüm ve cinsellik. Bu sebepten bunlar, insanın hayvansal yanının karşı geldiği yasakların konusu olmuşlardır. Ama tabu sadece üretimi düzenlemekle kalmamıştır aynı zamanda isteğe başka bir boyut kazandırmıştır: Yasağa uğrayan istek yasağa karşı gelmek istiyor. İnsan yasağa karşı gelme yoluyla isteğe ulaşıyor.

"Erotizm" adlı eserinde Bataille, erotizmi, ancak belirli sınırlarla, belirli zamanlarda mümkün olan bu yasağa karşı gelme ile tanımlıyor: İşte şenliğin işlevi budur. Bir çok uygarlık için, dinin bu yasaklara karşı gelme işlevi vardı: Ölümde

kurban etme; cinsellikte içki şenliği. Bu şekilde, orgazm ile azizenin esrimesi ve zevkin çekiciliği ile gizemsel duygu arasındaki garip benzerliği açıklıyor. Ama Hristiyanlık, şenliğe izin vereceği yerde, iktidarın ve sosyal düzenlemenin müttefiki olunca, Gilles de Rais ve Sade Markisi'nin de belirttiği gibi bireyi isteğin çığlıklarına terkederek, cehennem korkusu aracılığıyla yasakların gücünü arttırmıştır.

"Lanetlenen Taraf" adlı eserinde G.Bataille, tüm toplumun bio-enerjetik değişim modelinde, tükettiğinden fazlasını ürettiğinden, sistemin büyümesine hizmet etmeyecek bir enerji fazlalığını tüketmek zorunda olduğunu gösterdikten sonra, uygarlıkları bu artık değeri saf bir yoketme olarak tüketmeleri olgusunda değerlendirmiştir: Aztek'lerde kanlı kurban etmeler, Kuzeydoğu Amerikanın yerlilerinin potlaçı veya rekabet armağanları, İslamiyetin fetihleri, daha iyi bir şenlik şekli yaratmayı bilemeyen endüstri toplumlarının savaşları.

Gizemci Bataille

Bataille, Nietzsche'nin başlattığını (Tanrı öldü) sürdürmek ve modern yaşamda gizemciliğin zenginliğini korumak istemiştir. Tüm ahlakı, tüm dini ve herşeyin ötesinde tüm tanrısallığı reddetmiş ama insanın, Aziz Jean de la Croix, Pseudo-Denys, Azize Thérèse de'Avila ve yogaya özgü gizemsel deneyimden yararlanmayı sürdürmesini istemiştir. Nietzsche üzerine, Suçlu ve İçsel Deneyim adlı eserlerini toplayan Tanrıtanımaz Üçlüsünde, kendine özgü yolunu anlatmış ve içinde uyanan ışığı iletmek istemiştir. Her kolaylığı gözardı etmiş ve uyuşturuculara başvurmayı, bunların "sefil mucizeler" yarattı-

ğını önceden hissederek reddetmiştir. Tekniğini Doğudan almıştır: Sessizliğe, bilinçsel bir uyuşukluğa ulaşmak ve daha sonra duygusallıkla yüklü bir im üzerinde yoğunlaşmak. (Örneğin parçalara ayrılan bir işkence kurbanının fotoğrafı üzerinde, ışığa ulaşmak için yoğunlaşmak) Nietzsche gibi, derin düşünsel deneyim metodunu yazıya aktarmakla yetinmekten başka bir şey yapamamıştır. Aslında şu iki tehlikeyi bertaraf etmek istiyorsak daha uzağa gitmek zordur: İçsel deneyimin onu çilecilikte veya dinde yokedecek olan ahlak veya metafizik tarafından kullanımı ve moda veya ezoterizm tarafından kullanımı. Bu haliyle bu deneyim modern düşüncede tektir: Bu deneyimi yokolan dinlere son bir bağlılık olarak görmek yüzeysel bir görüş olacaktır. Daha çok bu deneyim, dinlerin yokolması için gerekli koşulu göstermiyor mu? Aslında Bataille'ın, yaratılacak başka yolların içinde, dinlerin yanıtladığı bir gereksinimi tatmin edecek bir yolu açtığını kabul etmek gerekir.

Yazar Bataille

Erotizm, Bataille'ın eserlerinin ve insanı yorumlamasının özüdür. "Gözün Öyküsü" gibi skandal yaratan öyküleri, "Göğün Mavisi" gibi romanları. Ama bu eserlerin erotizmi, ne kadar güzel erotik pasajlarla dolu olursa olsun, diğer kitaplarından ayrı bir özellik taşımaktadır. Bunlar, Sade'ın eserlerinde de bulunan peri masalları değildir. Bataille'da, erotizm her zaman en pis olan şeye bağlıdır: İsteğin ateşi yorulmaz bir şekilde pisliğe, sidiğe, kusmuğa bağlıdır. Bataille'ın amacı düşleri idealizmden kurtarmak ve edebiyat aracılığıyla, insanın

kendini en fazla dehşete düşüren olguyu aşma cesaretine kavuşması ve yaşamını düşlemek yerine yaşaması için en dehşet vereci şeyi kutsallaştırmaktan kurtarmaktır. Tanrısız bir dünyada, yasağa karşı gelme, tatlı bir gülüşü ve "Madame Edwarda"nınki gibi saf bir aşkı bulabilmek için, ancak bu şekilde oluşabilir.

Diğer taraftan, sadece bu kitapların Bataille'ın eserinin edebi tarafını oluşturduğunu zannetmek dar bir görüş olacaktır. Tüm eserler edebidir. Bu stilistik nedenlerden dolayı değildir. Estetizmin burada bir rolü yoktur ve kitaplarından birinin "Şiir Nefreti" adını taşıması nedensiz değildir. Bataille sadece delilikten kurtulmak için yazmıştır. Eseri, isteklerinin çalkantısı ve aklının kaygısı arasında parçalanmış insanın durumunu aşma gayretidir. Edebiyattır, çünkü söz konusu olan dürüstlükle anlatılan özdür; çünkü kötü, iyinin arkasına gizlenerek yüceltilmemektedir. Aksine "suçluyu savunma" cesaretine sahip olunarak yüceltilmektedir. İşte bu sebepten "olanaksız bir ışık halesiyle yıkanmış" olarak varlığını sürdürmektedir.

Jacques Pimpaneau

EROTİZM

İÇSEL DENEYİM OLARAK EROTİZM
ÖLÜME BAĞLI YASAK
ÜREMEYE BAĞLI YASAK
ÖLÜM VE ÜREMENİN KAYNAŞMASI
YASAĞA KARŞI GELME
ÖLDÜRME, AV VE SAVAŞ
ÖLDÜRME VE KURBAN ETME
DİNSEL KURBAN ETMEDEN EROTİZME
CİNSEL ÇOĞALMA VE ÖLÜM
ŞENLİKTE VE EVLİLİKTE YASAĞA KARŞI GELME
HRİSTİYANLIK
ARZUNUN NESNESİ: FAHİŞELİK
GÜZELLİK
KİNSEY, SERSERİLİK VE ÇALIŞMA
SADE'IN EGEMEN İNSANI
SADE MARKİSİ VE NORMAL İNSAN
ENSEST BİLMECESİ
GİZEMCİLİK VE TENSEL HAZ
ERMİŞLİK, EROTİZM VE YALNIZLIK

"Erotizm", eser olarak son derece heyecan vericidir.
Her sayfada sizi sürprizler beklemektedir.
Bu kitap tüm düşünce kalıplarınızı değiştirmeye zorlayacak
ve sizin ne kadar dar kalıplar içinde yaşadığınızı gösterecektir...

-7869-00-7

Fiyatı: 75.000 TL. (KDV Dahil)